

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

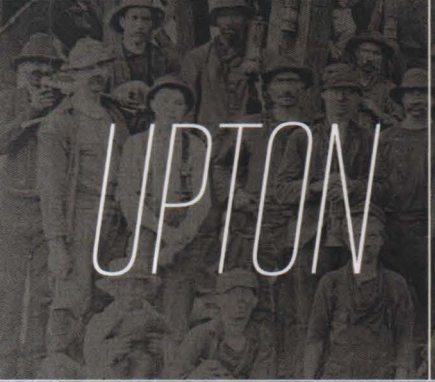
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

UPTON

SINCLAIR

KÖMÜR

KRALI

yordam
edebiyat

Türkçesi:
Semih Lim

Semih Lim

1963'te Burhaniye'de doğdu. 1984'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. 1985-1990 yıllarını geçirdiği İngiltere'de East Anglia Üniversitesinde ekonomi yüksek lisansını tamamladı. 1991-1993 arasında Gazi Üniversitesi Bolu İİBF'de araştırma görevlisi olarak çalıştı. 1993'ten bu yana hayatını profesyonel çeviriden kazanmaktadır. 2018'den bu yana memleketi Burhaniye'de oturmaktadır. İki yetişkin kızı var.

Basılan çevirileri:

Karl Marx-Friedrich Engels, *Komünist Manifesto* (İmge Kitabevi Yayınları); Samir Amin, *Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme* (Yordam Kitap); Upton Sinclair, *Ejderhanın Dişleri* (Yordam Edebiyat); Thomas Hobbes, *Leviathan* (Yapı Kredi Yayınları); Jon Elster, *Marx'ı Anlamak* (Liberte Yayınları); Jenny March, *Klasik Mitler* (İletişim Yayınları); Caroline Alexander, *Akhilleus'u Öldüren Savaş* (İletişim Yayınları); Geoffrey Chaucer, *Troilus ile Cressida* (İmge Kitabevi Yayınları); Geoffrey Chaucer, *İyi Kadınlar Efsanesi* (İmge Kitabevi Yayınları); May Sarton, *Kürklü Kişi* (Yapı Kredi Yayınları).

Kömür Kralı'nın Semih Lim tarafından İngilizce aslından yapılan bu çevirisi ilk kez yayımlanmaktadır.

Eserin orijinal adı:

King Coal (1917)

Upton Sinclair'ın
Yordam Edebiyat'tan çıkan yapıtları

Sanayi Kralı

(Türkçesi: Zaven Biberyan, 2021)

Ejderhanın Dişleri

(Türkçesi: Semih Lim, 2022)

Kömür Kralı

(Türkçesi: Semih Lim, 2022)

UPTON SINCLAIR

KÖMÜR KRALI

ROMAN

TÜRKÇESİ:
SEMİH LİM

yordam
edebiyat

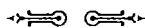
Yordam Edebiyat: 124 • Kömür Kralı • Upton Sinclair
ISBN 978-605-172-544-4 • Türkçesi: Semih Lim
Düzeltilme: Safa Enis Sağlık • Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • Birinci Basım: Mayıs 2022
© Upton Sinclair, 1917; © Yordam Kitap, 2021
(Türkçe hakları AnatoliaLit aracılığıyla alınmıştır.)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

KÖMÜR KRALI

ROMAN

UPTON SINCLAIR

HAYATI VE ESERLERİ

Semih Lim

Upton Sinclair (tam adıyla Upton Beall Sinclair Junior*), 20 Eylül 1878'de ABD'nin Maryland eyaletinin Baltimore kentinde doğdu. Babası o dönemde içki ticareti yapıyor ve alım satımıyla uğraştığı şeyi haddinden fazla tüketiyordu. Upton Sinclair, otobiyografisinde, babasının alkolizm problemi hakkında şunları yazar: "Bu durum benim çocuk ruhumda silinmez bir iz bıraktı ve içki karşıtı olmamın nedeni işte budur."

Annesiye, Anglikan Kilisesinden türemiş olan Episkopal Kilisesine bağlıydı ve çay, kahve ve içki içmezdi. On yaşında okula başlayıncaya kadar oğlunun eğitimiyle bizzat ilgilendi. Küçük Sinclair beş yaşında okumayı öğrendi ve annesinin kitaplarını okumaya başladı. Okula kaydedildiği tarihte, kendi ifadesiyle, "aritmetik dışında her şeyi" biliyordu. İlkokulda sekiz sınıfı (*grade*) iki yıldan daha kısa bir zamanda bitirdi. Liseye kabul edilmek için gerekli yaşa ulaşmamış olduğundan, ilkokulun son sınıfını bir kere daha okumak zorunda kaldı. On dördüncü doğum gününden birkaç gün önce City College of New York adlı liseye girdi. Liseden 1897'de mezun oldu.

Tam bir kitap kurduydü. İki haftalık bir Noel tatilinde, Shakespeare'in bütün eserlerini ve Milton'un bütün şiirlerini okudu. Daha sonra, iki yıl devam ettiği Columbia Üniversitesi-

* Babası Upton Beall Sinclair'den ayırt etmek için, soyadından sonra Junior (Genç) sözcüğü yer alır; babasının soyadından sonra da Senior (Yaşlı) sözcüğü.

sinde hukuk öğrenimi yaparken, altı hafta içinde kendi kendine Fransızca öğrenip Musset, Daudet, Hugo, Flaubert, Balzac ve Zola gibi Fransız yazarlarını baştan sona bitirdi. Ayrıca, yine kendi çabasıyla, İtalyanca, İspanyolca, Almanca ve Esperanto dillerini öğrendi. Lise ve üniversite yılları boyunca, ailesinin bozuk mali durumu nedeniyle, masraflarını çıkarmak için gazete ve dergilere değişik takma isimlerle yazılar, hikâyeler, romanlar yazdı, hatta karikatüristlere fikirler sattı. Günde sekiz bin kelime yazıyordu.* Columbia Üniversitesini bıraktıktan sonra, ticari açıdan başarısız olan ama eleştirmenlerce iyi karşılanan dört roman yazdı: *King Midas*** (1901), *Prince Hagen* (1902), *The Journal of Arthur Stirling* (1903), *Manassas* (1904).

1906'da, ABD et sanayisindeki kötü çalışma ve sağlık şartlarını teşhir eden *The Jungle**** romanıyla ün kazanmaya başladı. Kısmen bu kitabın yarattığı toplumsal tepki sonucunda, ABD Kongresi aynı yıl içinde Temiz Gıda ve İlaç Yasası ve Et Denetim Yasası adıyla bu sektöre yönelik yasal düzenlemeler çıkardı. Sinclair'in romanda tasvir ettiği sağlık ve hijyen şartları o kadar berbattı ki bunların açıkça gösterilmesi ABD et ürünlerinin hem yurt içindeki hem de yurt dışındaki satışlarının yarı yarıya azalmasına neden oldu. Jack London bu kitabı "ücretli köleliğin *Tom Amcanın Kulübesi*" diye adlandırdı. Harriet Beecher Stowe'un romanı toplumun dikkatini kölelik sorununa nasıl çektiyse, Sinclair'in romanı da ABD ekonomisinde işçi sınıfının maruz kaldığı insanlık dışı çalışma şartları hakkında benzer bir uyanış veya bilinçlenme yaratacaktı. Ama sonuç tam olarak böyle olmadı. Kongre-

* Sanat ve edebiyat değeri olmayan bu türden şeyler yazarları anlatmak için kullanılan İngilizce bir deyimle *pulp writer* veya *hack writer* olarak tanımlanır o dönemdeki yazarlığı.

** Bu roman ilk olarak *Springtime and Harvest* adıyla basıldı. Türkçeye çevrilmiştir: *Kral Midas, Bir Aşk Macerası*, çev. Ayşegül Akbay Yarpuzlu, Yeryüzü Yayınevi, Ankara, 2004.

*** Bu roman Türkiye'de *Şikago Mezbahaları* adıyla birkaç defa basılmıştır (çev. Zeyyat San, May Yayınları, İstanbul, 1968; çev. Belma Özdemir, Yalçın Yayınları, İstanbul, 1991; çev. Kıvanç Güney, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2017).

nin çıkardığı yasal düzenlemeler, daha çok, et üretiminin hijyen yönünden iyileştirilmesini hedefliyordu. Nitekim, Sinclair bu konuda daha sonra şöyle diyecekti: “Toplumsal kalbini hedef aldım, ama kazayla midesinden vurdum.”

Upton Sinclair, bu romanını yazmak için, Şikago’nun mezbahalarında gerçek kimliğini gizleyerek yedi hafta çalışmıştı. Roman *bestseller* olunca, kazandığı parayla New Jersey eyaletinin Englewood kentinde, çeşitli aydınların ve sanatçıların katılımıyla, Helicon Home Colony adlı ütopyacı bir komün, bir ortak yaşam topluluğu kurdu. Bir yıl kadar sonra, 1907’de, kuşku uyandırıcı bir yangın komünün binalarını ve tesislerini yok etti.

The Jungle için yapmış olduğu gibi, 1913-14’te Colorado kömür madenlerine defalarca giderek gözlemler yaptı ve *King Coal* (1917, *Kömür Kralı*) romanını kaleme aldı; ve daha büyük, daha tarihî nitelikte bir roman olan *The Coal War* (ölümünden sonra, 1976’da basıldı) üzerinde çalışmaya başladı. *The Brass Check* (1919) romanında, ABD basınındaki yozlaşmayı ve tek yanlılığı kıyasıya eleştirdi. *A Captain of Industry* (1906) de benzer temaları işler.* *Oil!* (1927)** adlı romanı Sinclair’in en beğenilen, en çok okunan eserleri arasında yer alır. 2007 yılında, *There Will Be Blood* adıyla sinemaya uyarlanmıştır. Paul Thomas Anderson’un yönettiği, başrollerde Daniel-Day Lewis ve Paul Dano’nun oynadığı bu film sekiz dalda Oscar ödüllerine aday gösterildi ve iki dalda ödül kazandı. Upton Sinclair’in sinema alanında da çalışmaları vardır. 1920’lerde birkaç filmin senaryosunu yazdı ve yapımcılığını üstlendi. 1930’da, ikinci karısı Mary Craig ve Charlie Chaplin ile birlikte, Ayzenştayn’in çekeceği *Que viva Mexico!* (*Yaşasın*

* Tespit edebildiğim kadarıyla bu roman Sinclair’in Türkçeye çevrilip basılan ilk eseridir (*Sanayi Kralı*, Tan Matbaası Yayınevi, İstanbul, 1939). İki cilt halinde basılan bu eser, Halikarnas Balıkcısı takma adıyla Cevat Şakir Kabaağaçlı tarafından çevrilmiştir. Türkçeye çevrilip basılan ikinci eseri *Mammonart* (1925) adını taşır. Dünya sanat tarihini ekonomik determinist bir açıdan inceleyen bu kitabın çevirisini Emin Türk Eliçin yapmıştır (*Altın Zincir*, Numune Matbaası, İstanbul, 1940; May Yayınları, İstanbul, 1966).

** Bu roman *Petrol* adıyla dilimize birkaç defa çevrilip basılmıştır.

Meksika!) adlı filmin yapımına katıldı (Yapımcılar ile yönetmen arasındaki anlaşmazlık nedeniyle bu film projesi başlangıçta tasarlandığı gibi uygulanamadı).

Boston’da, Bartolomeo Vanzetti ile tanıştı; ondan “hayatımda tanıdığım en bilge ve en kibar insanlardan biri” diye bahsetmiştir. Yordam Edebiyat okuyucularının mutlaka bilecekleri gibi, Vanzetti –diğer bir İtalyan göçmen olan Nicola Sacco ile birlikte– aslında işlemediği bir soygun suçundan yargılanarak idama mahkûm edildi. Upton Sinclair, 1927’de infaz edilen Sacco ve Vanzetti’nin hikâyesini, en güzel romanlarından biri olan *Boston*’da anlattı (1928).

Sinclair, yalnızca bir fikir ve sanat adamı değil, aynı zamanda bir eylem ve politika adamıydı. Başta sosyal adalet ve eşitlik olmak üzere inandığı davaları hem yazdıklarıyla hem de siyasi faaliyet yoluyla savundu. Bu konuda şöyle demiştir:

Politika ve ekonomide, bu yüzyılın başında Sosyalist hareketi keşfettiğim günden beri neye inandıysam aynı şeye inanıyorum. İnançlarıma yüze yakın kitabımda ve risalemde ve sayısız makalemde yer verdim. Kitaplarım kırk dile çevrildi ve milyonlarca insan tarafından okundu. O milyonlarca insanın kitaplarımda buldukları, yalnızca bir sosyal adalet savunusu değil, gerçek sosyal adaletin ancak demokratik süreç yoluyla başarılacağı ve sürdürülebileceğine dair sarsılmaz bir inanıştır.

Upton Sinclair, 1901-1972 yıllarında faaliyet göstermiş olan Sosyalist Partinin üyesiydi, fakat 1917’de partiden ayrıldı çünkü ABD’nin Dünya Savaşına girmesini destekliyordu, partiye buna karşıydı. Savaşı bitiren barış antlaşmalarının ileride daha büyük bir felaketin kapısını açtığını gören Sinclair, o kararından pişman olarak partiye geri döndü. Sosyalist Parti listesinden 1920’de Temsilciler Meclisine, 1922’de Senatoya aday oldu ama seçilemedi (1906 yılında da, aynı partinin adayı olarak Temsilciler Meclisi seçimine katılmıştı). Yine aynı partiden, 1926 ve 1930’da Kaliforniya valiliğine aday oldu (1926’da 46.000 oy, 1930’da 60.000 oy aldı, fakat seçilemedi). 1934’te, bu defa De-

mokratların adayı olarak Kaliforniya valilik seçimine yine girdi, çok başarılı bir kampanya yürüttü (*End Poverty in California* [Kaliforniya’da Yoksulluğa Son] adı verilen bir programla) ve 880.000 kadar oy aldı (tüm oyların yaklaşık yüzde 38’i), fakat yine kaybetti. Hollywood ve basın patronları bu seçim kampanyasında Sinclair aleyhine son derece ahlaksızca bir savaş açtılar. Onu “komünist” olarak yaftaladılar, kazanırsa eyaleti “sovyetleştireceğini” iddia ettiler. Sosyalist Parti de, başka bir partiden aday olduğu gerekçesiyle Sinclair’i ve onu destekleyen üyelerini ihraç etti. Bunun üzerine Sinclair faal siyasetten çekildi ve yine edebiyata döndü. 1934’teki valilik seçimi tecrübesi hakkında, 1951’de şöyle yazdı:

Amerikan halkı sosyalizmi kabul edecek, ama onun adını kabul etmek istemiyor. Kaliforniya’da Yoksulluğa Son adlı seçim kampanyamda bunu kesinlikle kanıtladım. Sosyalistlerin adayı olarak 60.000 oy almıştım; Kaliforniya’da Yoksulluğa Son sloganıyla yürüttüğüm kampanyada ise 879.000 oy aldım. Öyle sanıyorum ki düşmanlarımızın Büyük Yalanı yaymakta başarılı oldukları gerçeğini tanımak zorundayız. Buna cepheden saldırmanın faydası yok, onların yanından geçip yolumuza devam etmek çok daha iyi olur.

Upton Sinclair, 1940-53 arasında, Lanny Budd adlı bir kahramanın etrafında gelişen ve kronolojik bir sırayı takip eden 11 roman yazdı. Amerikalı bir silah imalatçısının oğlu olan Lanny, olaylara tanıklık etmekle kalmayıp aynı zamanda bunlara sıklıkla yön veren, dünya liderlerinin (Hitler, Mussolini, Churchill, Roosevelt, Stalin vb.) güvenini kazanıp onların sırlarını paylaşan, her kültürden ve sosyal sınıftan insanla kolayca yakınlık kurabilen, birçok yabancı dili konuşan bir karakter olarak, popüler kültürdeki “Çirkin Amerikalı” stereotipinin bir antitezidir âdeta. Sinclair, bu karakteri, yirminci yüzyılın ilk yarısında ABD ve Avrupa’daki önemli olayların içine yerleştirir. Lanny Budd romanları, yayımlanmalarından hemen sonra *bestseller* oldu ve yirmiden çok ülkede çevirileri basıldı.

Serinin üçüncü kitabı olan ve ilk Türkçe çevirisini yaptığım *Dragon's Teeth (Ejderhanın Dişleri)*, 1943'te Pulitzer Roman Ödülünü kazandı. Yıllardır baskısı tükenmiş ve neredeyse unutulmuş olan bu ilginç romanlar 2016'da e-kitap formatında yayımlanmıştır. 1913'ten 1949'a kadar dünya tarihinin en önemli olaylarını konu alan, 7.364 sayfalık ve aşağı yukarı dört milyon kelimelik bu edebiyat fenomenini oluşturan 11 romanın başlıkları ve basım yılları şöyledir: *World's End* (1940), *Between Two Worlds* (1941), *Dragon's Teeth* (1942), *Wide is the Gate* (1943), *Presidential Agent* (1944), *Dragon Harvest* (1945), *A World to Win* (1946), *Presidential Mission* (1947), *One Clear Call* (1948), *O Shepherd, Speak!* (1949), *The Return of Lanny Budd* (1953).

Upton Sinclair, fildişi kulesinde yaşayıp giden bir edebiyatçı, Marcel Proust tarzında bir "estet" değil, bir dava insanıydı; daha doğrusu birçok davayı tutkuyla savunan bir yazardı: temiz ve sağlıklı et ürünleri (kendisi bir vejetaryen olsa da), güçlü sendikalar, doğum kontrolü,* içki karşıtlığı,** barışçıl ve evrimci türden bir sosyalizm, dürüst bir basın, ahlaklı ticaret ve sanayi, vejetaryenlik, zihinsel telepati ve ispritzma,*** eğitim reformu ve yurttaş özgürlükleri... Bu davaları, kitaplarıyla, risaleleriyle, binlerce konferans ve konuşma yoluyla ve seçim kampanyalarıyla kitlelere benimsetmek için çalıştı; ama hepsinden daha çok, coşkuyla savunduğu "sosyal adalet" düşüncesini:

Fransa'daki Calais limanını İngiltere'nin elinde tutmayı başaramayan Kraliçe Mary, öldüğünde kalbinin üstünde "Calais"

* Aynı zamanda, evlilik dışı cinselliğe karşıydı ve cinselliği sadece soyun devamı için gerekli bir şey olarak görürdü.

** Sadece içkiye değil; çay, kahve ve tütüne de sağlık yönünden karşıydı. *The Cup of Fury* (1956) ve *The Wet Parade* (1962) adlı kitaplarında bu konudaki görüşlerini ortaya koyar.

*** Gizemli olgulara karşı özel bir ilgi duyuyordu ve telepati deneyleri yaptı. *Mental Radio* (1930) adlı kitabında, karısı Mary'nin telepati deneyimlerini anlattı. Bunun da etkisiyle, Duke Üniversitesinde Parapsikoloji bölümü kuruldu. İspritzma, *Ejderhanın Dişleri* romanındaki temalardan biridir.

sözcüğünü yazılı bulacaklarını söylemiş. Ben öldükten sonra benim kalbimi incelemeye tenezzül edecek bir kimse olur mu bilmiyorum, ama eğer incelerlerse orada yazılı iki sözcük bulacaklar – “Sosyal Adalet”. Çünkü ben buna inandım ve bunun için mücadele ettim.

Sinclair’ın eserleri dünyanın belli başlı tüm dillerine çevrildi ve milyonlarca satıldı. Hatta yurt dışında en çok tanınan ve okunan Amerikan yazarlarından biriydi. İlginçtir ki Sovyetler Birliği’ne karşı hayli eleştirel bir tutum aldığı halde (1938’de basılan *Upton Sinclair on the Soviet Union* kitabında bunu görebiliyoruz), kitapları orada da basılıyor ve olumlu karşılanıyordu. Ülkemizde de –1939’dan günümüze kadar– bazı kitapları çevrilip basılmış olan Sinclair, ölümünden birkaç yıl önce, kendi yazarlık kariyerinin ekonomik yönü hakkında şöyle demiştir:

Hayatım boyunca yaklaşık bir milyon dolar* kazandım ve bunun hemen hepsini harcadım – inandığım davalar için, yayımlatmak istediğim kitaplar için ve satılacağını sandığım ama satılmayan kitaplar için.

Özellikle ilgilendiği konulardan biri de sağlıklı beslenmeydi. Farklı diyetler ve (sağlık amaçlı) oruç tutma denemeleri yaptı. Bu konuyu bir diğer *bestseller* kitabı olan *The Fasting Cure* (1911) adlı eserinde işledi. Dönemsel olarak oruç tutmanın sağlık için önemli olduğuna inanıyordu. Esas olarak çiğ sebzeler ve kuru yemişlerden oluşan bir beslenme rejiminden yanaydı. Uzun dönemler boyunca, tam bir vejetaryen diyeti uyguladı. Hayatının son yıllarında, günde üç öğün, sadece kahverengi pirinç, taze meyveler ve kereviz (bunların üstüne süt tozu veya tuz serpilerek) ve içecek olarak ananas suyundan oluşan bir diyeti sürdürdü. Bu sayede, sağlıklı bir adam olarak yetmişli yaşlarına dek başarıyla tenis oynadığı söylenir. 25 Kasım 1968’de New Jersey eyaletinin Bound Brook kentinde bir huzurevinde hayata veda etti. Kendi hayatını

* 1960’ların ortasındaki bir milyon doların bugünkü değeri 9 milyon dolar civarındadır.

The Autobiography of Upton Sinclair (1962) ve *My Lifetime in Letters* (1960) kitaplarında anlatmıştır.

Kitaplarımı okuyanlar, her zaman işlediğim bir tema olduğunu bilirler: sosyal sınıflar arasındaki tezat. Romanlarımda, her iki dünyadan –hem zenginler dünyası hem de yoksullar dünyasından– karakterler vardır ve olay örgülerim, sizi, birinden diğerine taşıyacak biçimde tasarlanmıştır. Bunu şöyle açıklayabilirim. Belleğimin izin verdiği kadar geriye gittiğimde, benim hayatım Sinderella masalındaki gibi bir dizi dönüşümlerden oluşuyordu; bir gece, ucuz bir pansiyonda, böceklerin kemirdiği bir divanın üstünde, ertesi gece, son moda bir evde ipek örtüler altında uyurdum. Babamın o haftaki geçimimiz için yeterli parası olup olmadığına bağlıydı her şey.

Aralık 2021

Mary Craig Kimbrough'ya*

*Kocasının elyazmasını okuyup gözünün yaşına bakmadan
eleştirmek gibi tehlikeli bir işe girişmesinden dolayı,
oradaki hataların bu kitapta bulunmamasını
okuyucu ona borçludur.*

* Mary Craig Kimbrough: 1913 yılından öldüğü 1961'e kadar, Upton Sinclair'in karısı.
[Kitaptaki tüm dipnotlar çevirmen Semih Lim'e aittir.]

SUNUŞ

*Georg Brandes**

Upton Sinclair, hayatlarını sosyal adalet için ajitasyona adanmış ve sanatlarını da belli bir amacın hizmetine koymuş olan az sayıdaki yazarların arasında yer alır. Büyük ve ödünsüz bir sosyal adalet taraftarı olarak, fedakârlıklar etmekten asla kaçınmamıştır. Arada sırada yazarlığıyla büyük maddi başarılarla ulaşmış, ama kazandıklarını, her zaman, adaletsizliği engellemek ve insanları daha mutlu kılmak ümidiyle çeşitli girişimlere yatırmış ve kaybetmiştir. Tekrar tekrar hayal kırıklığına uğramasına rağmen, ne inancını ne de yeniden başlama cesaretini asla yitirmemiştir.

İnanmış bir sosyalist ve revaçta olmayan doktrinlerin ateşli bir savunucusu olarak, aksi takdirde halkın gözünden saklanacak toplumsal şartları teşhir eden bir yazar olarak, ülkesinin gazeteleri onun genellikle aleyhinde yer almışlardır. Her zaman yoksul bir insan olduğu halde, birçok basım yapılması ve popülerlik kazanılması için elzem olan imtiyazları yayıncılara vermeye hiçbir zaman istekli olmadığı halde, kötü niyetle, radikalliği sözde kalan bir yazar ve sosyalist bir milyoner olarak tasvir edilmiştir. Birkaç kere yayıncısını değiştirmek zorunda kalmıştır; bu da onun maddi kazanç peşinde olmadığıнын bir delilidir.

Upton Sinclair, çağımızın sempatik bir ilgiye en çok layık yazarlarından biridir. ABD'ye özgü o gayet koşullu özgürlük türüne söylenen ilahilere katılmak yoluyla değil, bunu gerçek özgürlü-

* 1842-1927 yıllarında yaşamış, 1870'ten 20. yüzyılın ilk yıllarına değin İskandinav edebiyat dünyasında olağanüstü etkisi olan Danimarkalı eleştirmen. (*AnaBritannica*)

ğün iksiriyle, insanlığın özgürlüğüyle, aşılama yönünde ajitasyon yapmak yoluyla, bir Amerikalı olarak yurtseverliğini gösterir. Serinkanlı ve eğlendirici bir biçimde, şeylerin var oldukları gibi tasviriyle sınırlamaz kendini. Yurttaşlarının onuru ve dostluğuna seslenişlerinde, onların gözlerini, yüz binlerce ücretli kölenin korkunç hayat şartlarına açar. Onun hedefi, doğal olmayan bu şartları iyileştirmek, en yoksullar için bir ışık ve mutluluk parlayışı sunmak, onların bile ferah bir hayat duygusunu ve adaletin onlar için de mümkün olduğunu bilmenin tesellisini tatmalarını sağlamaktır.

Upton Sinclair, bu defa, Kayalık Dağlar'ın ücra maden ocaklarındaki madencinin hayatını incelemeye vermiştir kendini ve onun duyarlı ve coşkulu kafası, dünyaya, Zola'nın teknik başyapıtı *Germinal*'in bir Amerikan paralelini getirmiş bulunuyor.

Ancak, bu kitapta anlatılan koşullar çok farklıdır. Zola'nın işçilerinin hepsi Fransa'nın yerli halkıyken, Sinclair'in kitabında, Babil Kulesi'ndeki gibi değişik diller konuşan ve bu yüzden, Anonim Şirketin sömürüsüne karşı kendilerini korumak için örgütlenemeyen, envaiçeşit Avrupalı göçmenlerle karşılaşırız. Şirket, ücretli kölelerin birleşik eylemi önündeki bu doğal engele rağmen, kendini rahat hissetmez ve onları örgütleme yönünde herhangi bir girişime karşı kendi çıkarlarını kiskançlıkla muhafaza eder.

Ezilenlere büyük sempati duyan ve onlara yardım etmek için onların şartlarını ilk elden tanımayı çok isteyen, üst sınıftan bir genç Amerikalı [Hal Warner] uydurma bir isimle ve işçi kıyafetleri giyerek, bir madende çalışmaya karar verir. İş bulmak için denediği alışılmamış tarzı kuşku uyandırır. Maden işçilerini sömürenlere karşı onları örgütlemek için gönderilen profesyonel bir grev lideri olduğu sanılır ve işe alınmadığı gibi insafsızca dövülür de. Nihayet içeriye girmeyi başardığında, siyah kömürü çıkaranların nasıl utanmazca ve insanlık dışı bir biçimde sömürülmekte olduklarını artan bir öfkeyle keşfeder.

Bunlar kitabın ana motifleridir, fakat yazarın şairce tavrı hakkında ancak belli belirsiz bir fikir veriyorlar. Bu şairce tavır, en

güzel şekilde, Hal'ın Kızıl Mary adında İrlandalı genç bir kızla ilişkisinde görülür. Kız yoksuldur, gündelik hayatı zorlu ve neşesizdir, ama yine de onun harikulade zarafeti kitabın en belirgin özellikleri arasında yer alır. Mary'ye dair ilk izlenim, küçük çocukları şefkatle seven bir Kelt Madonnası izlenimidir. Zamanla, işçinin hakkı uğruna mücadeleye daima hazır bir işçi sınıfı Valkyrie'sine* dönüşür.

Kitabın son bölümleri, madencilerin Şirkete karşı isyanının bir tasvirini verir. Madenciler, çıkarılan kömürün tartılmasını denetlemek için bir temsilci seçme hakkı üzerinde ve patlama tehlikesine karşı maden ocaklarının düzenli olarak nemlendirilmesi üzerinde ısrar ederler. Ayrıca, gıda maddelerini ve kap kacaklarını, istedikleri yerden, hatta Şirkete ait olmayan dükkânlardan bile satın almakta özgür olmayı talep ederler.

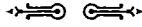
Bir eklentide, Sinclair eserine temel aldığı gerçekleri açıklıyor. O eklenti olmadan bile, tasvir ettiği toplumsal koşulların gerçek hayata uygun olduğuna inanmamak elde değildir. Esas nokta şudur ki Sinclair, kölelik ve haksızlığın ve krallıklardaki diğer kötülükler ve suçların cumhuriyetlerden çıkarılıp atılmış oldukları yolundaki basmakalıp sözlerin onu etkilemesine izin vermemiştir; en büyük çağdaş para iktidarının nasıl da kusurlu bir zemin üzerine inşa edilmiş olduğunu içtenlikle göstermektedir. Bu iktidarın temeli, granit değil, madenlerdir. Bu iktidar gün ışığında yaşıyor ve soluk alıp veriyorsa, karanlıkta zahmet çeken binlerce bahtsız sayesinde yapıyor bunu. Mağrur bir hürriyet içinde yaşıyor ve varlığını sürdürüyorsa, bu hürriyetin bedelini kendi esaretleriyle ödeyen, bunun için köleler gibi çalışan binlerce insan sayesinde öyle yaşayabiliyor.

Bu heyecan verici romanı okuyanın aldığı izlenim işte budur.

* Valkyrie: İskandinav mitolojisinde, savaş meydanında can veren kahramanların ruhlarını cennete (Valhalla'ya) götüren genç kızlar.

BİRİNCİ KİTAP

KÖMÜR KRALININ
HÂKİMİYET ALANI

BÖLÜM 1

PEDRO kasabası dağlık arazinin kenarındaydı; çevreye yayılan dükkânlar ve meyhanelerin oluşturduğu bu kasabadan dışarıya, kanyonlara giderek kömür kamplarını besleyen tali demiryolları vardı. Kasaba hafta boyunca sükûnetle uyurdu; ama Cumartesi geceleri, maden işçileri öbek öbek akın ettiği ve çiftlik adamları at sırtında veya otomobillerde geldiği zaman, canlı bir hayata uyanırdı.

Haziran ayı sonlarında bir gün, demiryolu istasyonunda genç bir adam trenden indi. Aşağı yukarı yirmi bir yaşındaydı, duyarlı yüz hatları ve hafifçe dalgalı kahverengi saçları vardı. Yaşadığı şehirde, Yahudi tacirlerin kaldırımında durup mallarını halka sundukları bir mahallede satın aldığı, yıpranmış ve rengi solmuş bir takım elbise giymişti; ayrıca, kravatsız, kirli bir mavi gömlek ve epeyce hizmet görmüş bir çift ağır potin. Sırtına bağlanmış halde yedek kıyafetleri ve bir battaniyesi, ceplerinde ise bir tarak, bir diş fırçası ve küçük bir cep aynası vardı.

Genç adam, trenin sigara içilen vagonunda oturup, şivesini düzeltmek için kömür madencilerinin konuşmalarını dinlemişti. Trenden inince, raylar boyunca ilerledi ve ellerine, biraz da yüzüne, kömür cürufılarından sürdü. Aynasında bunun etkisini inceledikten sonra, Pedro'nun ana caddesinde ağır ağır yürüdü ve ufak bir tütüncü dükkânını gözüne kestirip içeriye girdi. Becerebildiği kadar haşın bir sesle, dükkânın sahibesine sordu:

“Pine Creek madenine nasıl gidileceğini bana söyleyebilir misiniz?”

Kadın ona baktı; bakışında bir kuşku ifadesi yoktu. İstenen bilgiyi verdi. Genç adam bir tramvaya bindi ve Pine Creek kanyonunun başında tramvaydan indi. Önünde daha on üç millik zorlu bir yürüyüş vardı. Güneşli bir gündü, gökyüzü berraktı ve dağ

havası insanı canlandırıyor. Genç adam mutlu görünüyordu ve yürürken uzun bir şarkı söylemeye başladı:

Yaşlı Kömür Kralı şen bir ihtiyardı,
Şen bir ihtiyar adamdı;
Bilgiyle dolu bir okul yaptı kendine –
Hurra sana ve bana!

Ah, Liza-Ann, dışarı çık benimle,
Maymun çıkmazı ağacında ay parlıyor;
Ah, Liza-Ann, başladım söylemeye
Harrigan'ın şarkısını sana!

Sanayinin çarklarını çevirir boyuna
Bu ihtiyar şen adam;
Çevirir boyuna, piposu ve kâsesi
Ve de okulunun öğretmenleri uğruna!

Ah, Mary-Jane, çık sokağa haydi,
Yaşlı ceviz ağacında ay parlıyor;
Ah, Mary-Jane, duymaz mısın dediğimi,
Harrigan'ın şarkısını söyleyeceğim sana!

O zaman, hurra Kömür Kralına ve dolgun bordrosuna,
Ve onun sanayi çarklarına!
Hurra onun piposuna, hurra onun kâsesine –
Ve hurra sana ve bana!

Ah, Liza-Ann, dışarı çık benimle,
Ay parlıyor işte –

Şarkı böyle uzayıp gidiyordu – bir üniversite yerleşkesi üzerinde ayın parlaması sürdükçe. Mutlu edici saçma sözlerle, çağımızda gençlerin büyükleri rahatsız etmeye başlamış olduğu o sorgulamanın bir karışımıydı. Bir yürüyüş ezgisi olarak, şarkı, dağlık bir kanyonun meyilleri için biraz hızlıydı; Warner durup kanyonun duvarlarına bağırabiliyor ve onların cevabını dinleyebiliyor, sonra yürümeye devam ediyordu. Kalbinde gençlik, sevgi, merak vardı; pantolon cebinde bir miktar bozuk parası ve

çok acil durumlar için, kemerine dikilmiş halde, on dolarlık bir banknotu da. Peter Harrigan'ın Genel Yakıt Şirketi için bir fotoğrafçı o sabah bu genç adamın bir fotoğrafını çekebilseydi, herhangi bir "refah" yayınında "bir kömür madencisinin portresi" olarak iş görebilirdi öyle bir fotoğraf.

Fakat yokuş çok dikti ve yolcu, yokuşun sonuna gelmeden, potinlerinin ağırlığını hissetti ve şarkı söylemeyi bıraktı. Güneş kanyonun üst tarafında batarken, maden ocağına ulaştı. Yolun iki yanı arasında bir nizamiye kurulmuştu; üstünde şöyle yazıyordu:

PINE CREEK KÖMÜR ŞİRKETİ
ÖZEL MÜLK
İZİNSİZ GİRMEK YASAKTIR

Hal, demir çubuklardan yapılmış ve asma kilitli olan bu nizamiyeye yaklaştı. Haşın sesini hazır etmek için bir an durduktan sonra, nizamiyenin demir çubuklarına vurdu. Öbür taraftaki kulübeden bir adam dışarıya çıktı.

"Ne istiyorsun?" dedi.

"İçeri girmek istiyorum. Bir iş arıyorum."

"Nerelisin?"

"Pedro'luyum."

"Daha önce hangi işlerde çalıştın?"

"Bir bakkal dükkânında."

"Hangi bakkal dükkânı?"

"Western City'de Peterson ve Ortakları."

Bekçi nizamiyeye yaklaştı ve demir çubukların arasından onu inceledi.

"Hey, Bill!" diye seslendi. Kulübeden, başka bir adam dışarıya çıktı. "Bir bakkal dükkânında çalışmış olduğunu söyleyen birisi var burada. İş arıyormuş."

"Belgelerin nerede?" diye sordu Bill.

Herkes, madenlerde işçi kıtlığı olduğunu ve şirketlerin adam peşinde olduklarını söylemişti Hal'a; o da bir işçinin kapıyı çalma-

sının yeteceğini, kapının hemen açılacağını düşünmüştü. “Bana belge filan vermediler,” dedi ve aceleyle şunları ilave etti: “Sarhoş oldum, onlar da beni kovdular.” Sarhoş olmanın bir kömür kam-
pında işe girmeye engel teşkil etmeyeceğinden hayli emindi.

Fakat o iki adam, nizamiyeyi açmak için herhangi bir hareket yapmadı. İkinci adam onu tepeden tırnağa dikkatle inceledi. Hal, olası kuşkulanma nedenlerinin farkında olduğundan, tedirgindi. “Hiçbir fenalığını yok,” dedi. “Bırakın gireyim, size göstereceğim.”

İki adam yine kıpırdamadı. Birbirlerine baktılar ve sonra Bill cevap verdi: “İşçiye ihtiyacımız yok.”

“Ama,” diye ünledi Hal, “kanyonun aşağı tarafında bir tabela gördüm...”

“O eski bir tabela,” dedi Bill.

“Ama buraya kadar yürüdüm!”

“Geri dönerken o denli zorluk çekmeyeceksin.”

“Ama – gece oldu!”

“Karanlıktan korkuyor musun, delikanlı?” diye sordu Bill, la-
tife edercesine.

“A, hiç olur mu!” diye karşılık verdi Hal. “Bir fırsat verin! Yeme içme masrafımı veya en azından bu gecelik bir yatağın pa-
rasını ödeyebilmemin bir yolu yok mu?”

“Sana hiçbir şey yok,” dedi Bill ve geri dönüp kulübeye gitti.

Diğer adam, kesinlikle düşmanca bir bakışla, bekledi ve sey-
retti. Hal ona yalvarmaya çalıştı, fakat adam üç kere şu sözleri
tekrarladı: “Kanyondan aşağı yallah.” Böylece sonunda Hal pes
etti ve yoldan aşağı doğru biraz yürüdü, sonra oturup düşünme-
ye koyuldu.

Yol boyunca görünür yerlere “İşçiler Aranıyor” diye ilanlar
koymak, böylece insanı on üç mil tırmandırmak ve insan ora-
ya varınca da hiçbir açıklama yapmadan onu geri çevirmek, ha-
kikaten saçma bir şey gibi görünüyordu. Hal, maden ocağında
yeni işçilere ihtiyaç olduğundan ve amirlere ulaşabilse onları
ikna edebileceğinden gayet emindi. Ayağa kalktı ve demiryolu-
nun kanyona döndüğü noktaya kadar çeyrek mil yürüdü. Kömür

ocağı yönünde, boş vagonlardan oluşan bir tren geçmekteydi; lo-komotif yokuşu tırmanırken vagonlar tangır tungur sesler çıkartıyordu. Hal'in aklına bir çözüm geldi.

Hava kararmaktaydı. Hal hafifçe çömelip vagonlara yaklaştı ve onların gölgesinde sıçrayıp kendini bir vagonun içine attı. İçeri girmesi sadece bir saniye zaman almıştı. Yerde hareketsiz yatarak bekledi; kalbi güm güm çarpıyordu.

Bir dakika geçmemişti ki bir bağırış duydu ve ileriye doğru bakınca, nizamiyedeki Kerberos'un* bir patikadan demiryoluna koşma koşma geldiğini, hemen arkasında da ortağı Bill'in olduğunu gördü. "Hey! Çık oradan!" diye bağıryorlardı. Bill sıçradı ve Hal'in bulunduğu vagonu yakaladı.

Hal yaptığı planın suya düştüğünü anladı ve demiryolunun öbür tarafında yere atlayıp maden sahasından dışarıya attı kendini. Bill onu takip ediyordu ve tren geçip gidince, diğer adam demiryolundan koşarak Bill'in yanına geldi. Hal hızla yürüyor, tek bir kelime etmiyordu; ama nizamiyenin Kerberos'u burada tekrarlanması uygun olmayacak birtakım laflar söylüyordu ve sonunda Hal'a yetişip yakasından tuttu. Onu şiddetle itekledi ve anatomisinde doğanın darbeler almak için yarattığı bölgeye bir darbe indirdi. Hal kendini toparladı ve adam hâlâ onun peşinden gelirken, dönüp göğsüne bir yumruk atarak onu sersemletti.

Hal'in ağabeyi, yumruklarını nasıl kullanacağını öğretmişti ona. Şimdi, ona saldıran diğer adamı karşılamak için hazırlandı. Ama öyle görünüyordu ki kömür kamplarında işler o ilkel yoldan halledilmezmiş. Adam durdu ve Hal'in burnunun dibinde bir tabancanın namlusu beliriverdi. "Eller yukarı!" dedi adam.

Bu söz, Hal'in daha önce hiç duymamış olduğu argo bir ifadeydi,** Hal'ondan isteneni yaptı. Tam o sırada, diğer saldırgan ona doğru atıldı ve gözüne bir yumruk atıp çakıl taşlarına sırtüstü yuvarladı onu.

* Yunan mitolojisinde Hades'in hüküm sürdüğü ölümler diyarının bekçisi olan köpek.

** "Stick'em up!": Türkçede buna denk düşen bir argo ifade bulamadık.

BÖLÜM 2

Hal kendine geldiği zaman, karanlık bir yerdeydi ve tepeden tırnağa her yeri ağrıyordu. Yatmakta olduğu taş zeminde yuvarlanarak döndü, ama sonra hemen eski konumuna getirdi kendini çünkü sırtında ağrımayan hiçbir nokta yoktu. Daha sonra, kendini muayene edebilecek hale geldiğinde, saldırganların ağır çizmeleriyle vücudunda oluşmuş yirmi kadar ezik saydı.

Bir veya iki saat süreyle yattı. Bir hücrede olduğuna karar verdi, çünkü yıldızların ışığını demir parmaklıklar arasından görebiliyordu. Bir kimsenin horladığını duyabildi ve gitgide daha yüksek bir sesle altı defa bağırды; en sonunda, bir homurdanma işitince, “Bir bardak su verebilir misiniz bana?” diye sordu.

“Beni yine uyandırırsan sana cehennemi veririm,” dedi o ses; bundan sonra Hal sabaha dek sessizce yattı.

Güneş doğduktan birkaç saat sonra, hücreğine bir adam girdi. “Kalk,” dedi ona ve ayağıyla dürtükledi. Hal, ayağa kalkamayacağını sanmıştı, ama kalkabildi.

“Terbiyeli olacaksın artık,” dedi gardiyan ve paltosunun yakasından tutarak Hal’ı hücreden çıkardı, küçük bir koridordan yürütüp bir çeşit yazıhaneye getirdi. Burada, paltosunun klapasında gümüşü bir kalkan bulunan, kırmızı suratlı bir şahsiyet oturuyordu. Dün gece Hal’a saldıran iki adam yakın bir yerde duruyorlardı.

“Ya, delikanlı?” dedi koltukta oturan şahsiyet. “Düşünmek için biraz vaktin oldu mu?”

Hal, kısaca, “Evet,” dedi.

“Suçlama nedir?” diye sordu o şahsiyet, iki bekçiye.

“Mülke izinsiz girmek ve tutuklamaya direnmek.”

“Kaç paran var, delikanlı?” Sonraki soru buydu.

Hal duraksadı.

“Söylesene yahu!” dedi adam.

“İki dolar, altmış yedi sent,” dedi Hal – “hatırlayabildiğim kadarıyla.”

“Devam et!” dedi diğeri. “Bize ne veriyorsun?” Sonra iki bekçiye, “Arayın üstünü.”

“Paltonu ve pantolonlarını çıkar,” dedi Bill hiç vakit geçirmeden. “Potinlerini de.”

“Ah, nasıl olur!” diye itiraz etti Hal.

“Çıkar onları!” dedi adam ve yumruklarını sıktı. Hal onları çıkardı. Adamlar giysilerin ceplerini arayıp içinde söylenen miktarda para olan bir para kesesi, ayrıca ucuz bir saat ve sağlam bir çakıyla, diş fırçası, tarak ve aynayı, iki tane de beyaz mendili bulup çıkardılar. Bulduklarına küçümseyerek baktılar ve tükürüklere batmış zemine fırlattılar onları.

Bohçayı açtılar ve temiz kıyafetleri sağa sola attılar. Sonra, çakıyı açıp potinlerin tabanları ve topuklarını araştırmaya ve giysilerin astarlarını kesmeye koyuldular. Böylece kemerin içindeki on doları buldular ve banknotu diğer eşyalarla birlikte masanın üzerine fırlattılar. Sonra da kalkanlı şahsiyet şöyle buyurdu: “Sana on iki dolar altmış yedi sent ve ayrıca saatin ve çakın tutarında bir para cezası veriyorum.” Sırtarak şunları ekledi: “Paçavraların sende kalabilir.”

“Dinleyin beni!” dedi Hal kızgınlıkla. “Bu yaptığınız haksızlık!”

“Genç adam, bir an önce kıyafetlerini giy ve buradan çık git. Yoksa yarı çıplak halde gidersin.”

Fakat Hal o kadar öfkeliydi ki anadan doğma gitmeye razı olabiliirdi. “Bana kim olduğunuzu ve bunu ne yetkiyle yaptığınızı söyleyin!”

“Ben kampın güvenlik amiriyim,” dedi adam.

“Genel Yakıt Şirketinin bir çalışanısınız yani? Ve beni soymaya kalkıyorsunuz...”

“Onu dışarı çıkar, Bill,” dedi güvenlik amiri. Bill’in yumruklarını sıktığını gördü Hal.

“Tamam,” dedi, öfkesini bastırarak. “Kıyafetlerimi giyene kadar bekleyin.” Olabildiğince hızlı bir şekilde giyinmeye başladı; battaniyesini ve yedek giysilerini katladı ve kapıya doğru yöneldi.

“Unutma,” dedi güvenlik amiri, “kanyondan dosdoğru aşağı ineceksin ve eğer buralarda suratını yine gösterecek olursan, kurşunu yersin.”

Hal gün ışığına çıktı; her iki yanında birer muhafız ona refakat ediyordu. Aynı dağ yolunda, ama şirket köyünün ortasında idi. Uzaklarda, kömür kırma santralının büyük binasını görüyor, makinelerin ve yukarıdan düşen kömürlerin hiç durmayan kükremesini duyuyordu. Sağında ve solunda şirket evleri ve barakalarının sıralandığı bir yoldan geçti. Kapı eşiklerinde duran pasaklı kadınlar ve yol kenarında tozları eşeleleyen kirli çocuklar durup ona sırttılar – zira yürürken topallıyordu ve ona ne yapılmış olduğu açıkça belliydi.

Hal buraya sevgi ve merakla gelmişti. O sevgi şimdi büyük ölçüde azalmış bulunuyordu – sanayinin çarklarını döndüren kuvvet sevgi değildi besbelli. Ama merakı her zamankinden fazlaydı. Bu kömür kampı tahkimatı içinde o kadar dikkatle gizlenen neydi?

Hal döndü ve önceki gün mizah işaretleri sergilemiş olan Bill’e baktı. “Yahu,” dedi, “benim paramı aldınız, gözümü morarttınız ve beni adamakıllı dövdünüz. İçiniz rahat etmiştir sanırım. Sizden ayrılmadan önce, anlatın bana, olur mu?”

“Ne anlatalım?” diye homurdandı Bill.

“Bana bunları niçin yaptığınızı.”

“Çünkü sen fazla atılgansın, evlat. Buraya gizlice girmeye çalışmak senin neyine? Bilmiyor musun?”

“Evet,” dedi Hal; “ama ben onu kastetmiyorum. En başta beni niçin içeri almadınız?”

“Eğer bir madende çalışmak istiyorduysan,” diye sordu adam, “bunun için niye normal yoldan gitmedin?”

“Normal yolun ne olduğunu bilmiyordum.”

“Ya işte bu yüzden. Sana güvenmedik. Düzgün görünmedin bize.”

“Fakat beni ne sandınız? Benim neyimden korkuyorsunuz?”

“Yürümeye devam et!” dedi adam. “Beni etkileyemezsin!”

Hal sessizce birkaç adım yürüdü, adamı nasıl konuşuracağını düşünüyordu. “Benden şüphe ediyorsanız,” dedi “size gerçeği söyleyeceğim, eğer müsaade ederseniz.” Sonra, diğeri ona engel olmadığından, şöyle devam etti sözlerine: “Liseyi bitirdim ve hayatı tanımak, kendi başımın çaresine bakmak istedim. Buraya gelmenin eğlenceli olacağını düşündüm.”

“Ya,” dedi Bill, “burası futbol sahası değil. Bir kömür madeni.”

Hal hikâyesinin kabul edildiğini gördü. “Bana doğru söyleyin,” dedi, “benim ne olduğumu sandınız?”

“Şey, peki söyleyeyim,” diye homurdandı Bill. “Bu kampları örgütlemeye çalışan sendika kışkırtıcıları var. Onlara karşı çok dikkatli oluyoruz. Bu şirket işçilerini acenteler yoluyla temin eder ve eğer gidip onlara başvursaydın, normal yoldan geçmiş olurdun. Veya Pedro’daki büroya gidip bir geçiş belgesi alsaydın, kabul edilirdin. Ama bir adam nizamiyeye gelir de bir züppe gibi görünürse ve bir lise hocası gibi konuşursa, içeri giremez. Anladın mı?”

“Anladım,” dedi Hal. “Benim paramdan bir kahvaltı için yetecek kadarını bana verirsiniz minnettar olurum.”

“Kahvaltı vakti geçti,” dedi Bill. “Çam fıstıkları olgunlaşana dek buralarda oturup bekle.” Kahkahayla güldü; ama sonra, kendi şakasıyla yumuşayıp, cebinden çeyrek dolar çıkardı ve Hal’a uzattı. Nizamiyedeki asma kilidi açtı ve Hal’ın dışarıya çıkmasını sırtıarak seyretti. Hal’ın sanayi çarkları üzerindeki ilk dönüşü işte böyle sona ermiş oldu.

BÖLÜM 3

Hal Warner kendini yoldan aşağıya doğru sürüklemeye başladı, ama bunu yapamıyordu. Dağın kenarından akan bir dereye kadar ilerleyebildi; tifo korkusu olmadan bu derenin suyundan içebilirdi. Bütün gün, aç karnına orada yattı. Akşama doğru gök gürültülü bir fırtına çıktı. Hal sürünerek bir kayanın altına sığındı, ama aslında burası bir sığınak filan değildi. Tek battani-

yese kısa zamanda sıırıslıklam oldu ve Hal geceyi ondan önceki kadar sefil bir halde geçirdi. Uyuyamadı, ama düşünebiliyordu ve başına gelenler hakkında düşündü. “Bill” bir kömür madeninin futbol sahası olmadığını söylemişti, ama Hal’a öyle geliyordu ki bu ikisi bir bakıma çok benziyordu.* Bir sendikal örgütleyici olmadığına şükretti.

Şafak vakti zorlukla ayağa kalktı ve yolculuğuna devam etti; soğuktan ve alışık olmadığı gıdasızlıktan bitkin haldeydi. Gün içinde, kanyonun eteğine yakın bir enerji santralına ulaştı. Bir öğün yemek için yeterli parası yoktu ve dilenmeye çekiniyordu; ama yolun kenarındaki binalar topluluğundan birinde bir dükkân vardı. Hal içeri girdi ve kuru eriklerin fiyatını sordu, yarım kilosunun yirmi beş sent olduğunu öğrendi. Fiyat yüksekti, ama buranın rakımı da öyleydi ve Hal’in zamanla fark ettiği gibi, fiyatın yüksekliğini rakımın yüksekliğiyle izah ediyorlardı – fakat fiyatın yüksekliğinin niçin her zaman dükkânın rakımından daha büyük olduğunu izah etmiyorlardı. Tezgâhın yukarısında bir tabela gördü: “Yüzde on iskontoyla *scrip*** satın alınır.” Ücretlerin *scrip* biçiminde ödenmesini yasak eden bir eyalet kanunu olduğunu işitmişti; ama soru sormadı ve çok hafif gelen yarım kilo kuru eriği alıp yol kenarına oturdu ve bunları çiğnemeye başladı.

Enerji santralından biraz ötede, demiryolunun kenarında, ufak bir kulübe duruyordu, arkasında bir bahçesi vardı. Oraya doğru gitti ve tek bacaklı ihtiyar bir bekçiyle karşılaştı. Geceyi kulübenin zemininde yatarak geçirmek için müsaade istedi; ihtiyar adamın onun morarmış gözüne baktığını görünce, durumu açıkladı: “Madende işe girmeyi denedim. Benim sendikal örgütleyici olduğumu sandılar.”

“Ya,” dedi adam, “buralarda sendikal örgütleyiciler istemem.”

* Amerikan futbolunun sertliğine gönderme yapılıyor.

** Ücretlerin ödenmesi için kanuni para yerine kullanılan bir tür senet veya kâğıt; yerel yönetimlerce veya özel kurumlarca yapılıp çalışanlara verilen, kanuni paranın yerini tutan bir tür belge.

“Ama ben öyle değilim,” diye kendini savundu Hal.

“Senin ne olduğunu ben nereden bileyim? Belki de şirkete casusluk ediyorsun.”

“Tek isteğim uyumak için kuru bir yer,” dedi Hal. “Bunun sana hiçbir zararı olmayacak kesinlikle.”

“Ben o kadar emin değilim,” diye cevapladı diğeri. “Ama battaniyeni köşeye yayabilirsin. Lakin bana sendika işinden falan bahsetme.”

Hal sohbet isteği duymuyordu. Battaniyesine sarındı ve sevgiye de, meraka da boş veren bir adam gibi uyudu. Sabahleyin, ihtiyar adam ona bir dilim mısır ekmeği ve bahçesinden kopardığı birkaç taze soğan verdi; Hal ömründe hiç bu kadar lezzetli bir kahvaltı etmemişti. Oradan ayrılırken ev sahibine teşekkür etti. Yaşlı adam ona şöyle dedi: “Bir şey değil, evlat. Bana karşılık vermek için yapabileceğin tek bir şey var; bundan kimseye bahsetmemek. Bir adamın kafasında saçları ağardıysa ve sadece tek bir bacağı varsa, işini kaybetmektense gidip dereye boğulması daha iyi.”

Hal söz verdi ve kendi yoluna gitti. Almış olduğu bereler artık daha az acı veriyor ve kendinde yürüyecek gücü bulabiliyordu. İleride çiftlik evleri görünmekteydi – sanki aniden Amerika’ya geri dönmüştü!

BÖLÜM 4

Hal’ın önünde şimdi bir avare olarak geçireceği maceralarla dolu bir hafta vardı: kemerinin iç tarafında, deneyimlerinin gerçekliğini yok edecek on dolarlık bir banknot olmadan, sahici bir avare gibi. Elindeki eşyaları şöyle bir değerlendirdi ve hâlâ bir züppe gibi görünüp görünmediğini merak etti. Geçmişte hanımları büyüleyen bir gülümsemesi olduğunu hatırladı; o gülümseme morarmış bir gözle etkili olur muydu? Yaşamını sürdürmesi için başka yol olmadığından, o gülümsemeyi etkilenmeye açık görünen ev kadınları üzerinde denedi ve o kadar başarılı olduğunu gördü ki dürüstçe çalışmanın akıllıca bir şey olduğundan şüp-

he edecekti âdeta. Harrigan şarkısını söylemiyordu artık; bunun yerine, bir zamanlar işitmiş olduğu bir avare şarkısının sözleri vardı dilinde:

“Ah, ülkede kadınlar varken çalışmanın faydası nedir ki?”

İkinci gün, demiryolunun kenarında oturmuş ve bir ateşin üstünde domuz eti kızartan, iki gezgin beyefendiyle tanıştı. Adamlar onu buyur ettiler ve hikâyesini dinledikten sonra, aralarına kabul edip bu hayat tarzına dair bilgi verdiler ona. Kısa bir zaman sonra, geçmişte madenci olarak çalışmış biriyle tanıştı ve ondan, bir başka kanyona tırmanmadan önce ihtiyaç duyduğu bilgileri alabildi.

Bu adamın taşıdığı isim, açıklamadığı nedenlerle, “Hollandalı Mike” idi. Siyah gözlü ve tehlikeli görünen bir hergeleydi adam. Madenler ve madencilik konusu açıldığında, hayret verici bir rezillikler haznesinin kapaklarını açıverdi. Madencilikle filan hiçbir alakası olmayacaktı artık – Hal veya başka herhangi bir budala eğer istiyorsa gidip madenlerde iş bulabilirdi. Madencilik oyunu devam ettirilebiliyorsa bunun tek nedeni dünyada o denli çok sayıda doğuştan budala insanların olmasıydı. “Hollandalı Mike” madenlerdeki hayata dair korkunç hikâyeler anlatmaya ve onları [ocak amirlerini] ebedi yok olmanın ateşlerine fırlatarak, ocak amirlerinin hayaletlerini birbiri ardına Hal’ın önüne getirmeye devam etti.

“Gençken çalışmak istiyordum,” dedi, “ama şimdi o illetten kurtardım kendimi, hem de temelli.” Onu çalıştırmak amacıyla özel olarak inşa edilmiş bir yer gibi görünmeye başlamıştı tüm dünya ve o da sahip olduğu her beceriyle bu kumpası boşa çıkarmaya adanmıştı kendini. Vadiden aşağı doğru akan dereye yakın bir kamp ateşinin yanında otururlarken, Hal diğer insanların bir işte çalışırken harcadıkları gayretten daha büyük bir gayretle işten kaçmaya uğraştığını “Hollandalı Mike” adlı bu adama neşeli bir havayla işaret etti. Ama avare bundan alınmış gibi görünmedi – onun için bir prensip meselesiydi bu ve inançları uğruna fedakârlık etmeye hazırdı. Onu düşkünler evine gönderdiklerinde

bile, çalışmayı reddetmişti; bir zindanda hapsedilmiş ve çalışmaktansa sadece ekmek yiyip su içerek zar zor yaşamıştı. Herkes aynı şekilde davranırsa, diyordu, pek yakında “düzeni patlatırlardı”.

Hal bu kendiliğinden devrimciyi sevmeye başladı ve onunla beraber birkaç gün gezindi; o süre içinde, bir madencinin hayatına dair çeşitli ayrıntılar öğrendi ondan. Muhafızın söylemiş olduğu gibi, şirketlerin çoğu nizami istihdam acenteleri kullanıyordu; mesele şuydu ki bunlar uzun bir süre boyunca işçinin ücretinden bir pay alıyorlardı – patronlar bunlarla ortaklık halindeydi. Hal bunun kanuna aykırı olup olmadığını sorunca, “Boş versene, oğlum!” dedi yoldaşı. “Bir maden ocağında bir süre çalıştıktan sonra göreceksin ki orada kanun, amirinin sana dediğidir.” Avare daha sonra şuna kesinlikle inandığını söyledi: İşleri vermek tek bir adamın elinde olduğu ve diğer insanlar da o işleri almak için mücadele etmek zorunda oldukları vakit, bu konuda kanunun söyleyecek bir şeyi pek olmaz. Hal bunun derin bir gözlem olduğuna karar verdi ve Harrigan’daki iktisat hocasına da anlatılabilseydi keşke diye düşündü.

“Hollandalı Mike” ile ahabplığının ikinci gecesinde, yanında yarım düzine yardımcısıyla bir komiserin baskınına uğradılar; o sıralarda, serserileri çevreden uzaklaştırmak veya onları madenlerde çalışmaya zorlamak için kararlı bir gayret sarf ediliyordu. Hal’ın dostu, bir gözü açık uyuduğundan, baskın üzerine karanlıkta kaçıp ortadan yok oldu ve Hal da onun arkasından gitti, bir futbol hilesiyle baskıncıların elinden kurtuldu. Yiyeceklerini ve battaniyelerini orada bırakmak zorunda kaldılar, ama “Hollandalı Mike” bunu dert etmedi ve gece saatleri boyunca kendilerini mutlu etmek için bir kümeden bir tavuk alıverdi. Ertesi gün, bir çamaşır ipinden yedek iç çamaşırları çaldı. Hal tavuk etini yedi ve iç çamaşırlarını giydi, böylece suç kariyerine başlamış oldu.

“Hollandalı Mike”tan ayrılınca, Pedro’ya geri döndü. Avare adam, ona, meyhanecilerin daima kömür kamplarında arkadaşları olduğunu ve insanın oralarda iş bulmasına yardım edebildiklerini söylemişti. Böylece Hal soruşturmaya başladı ve ikinci

denemesinde olumlu bir karşılık aldı. Evet, dedi bu meyhaneci, Kuzey Vadisi'nde bir adama hitaben yazılmış bir mektup verecekti ona ve orada işe girmesi halinde, o arkadaşı Hal'ın ücretinden ayda bir dolar kesecekti. Hal bunu kabul etti ve vadinin girişindeki bir çiftlik evinden "yürütülen" bir sandviçten aldığı güçle, bir diğer kanyona doğru bir diğer zorlu ve uzun yürüyüşe koyuldu. Genel Yakıt Şirketinin bir diğer muhkem nizamiyesinde, O'Callahan diye birine hitaben yazılmış mektubunu gösterdi. Bu adamın da meyhaneci olduğu anlaşıldı.

Bekçi mektubu açmadı bile, mektubu görünce Hal'ı içeri aldı. Hal içeri girdikten sonra adamını arayıp buldu ve işe girmek için başvurdu. Adam ona yardım edeceğini, fakat her ay kendisi için bir dolar ve Pedro'daki dostu için bir dolar kesmek zorunda olacağını söyledi. Hal buna itiraz etti ve uzun uzadıya pazarlığa giriştiler; nihayet, Hal gitmeye davrandığı ve doğrudan doğruya müdüre başvurmakla tehdit ettiği vakit, meyhaneci bir buçuk dolara razı oldu.

"Maden işinden anlar mısınız?" diye sordu.

"Küçük yaştan beri maden işinde çalıştım," dedi Hal. Artık dünyada işlerin nasıl döndüğünü biliyordu.

"Nerede çalıştın?"

Avare gezen kişilerden maden ocakları hakkında epeyce bilgi edinmişti; birkaç ocağın isimlerini verdi. Kendine "Joe Smith" adını seçmişti; bunun herhangi bir ocağın bordrosunda bulunması çok muhtemel bir ad olduğunu düşünüyordu. Kendini gizlemek için bir haftadan daha uzun zamandır sakal bırakıyordu ve birtakım küfürler de öğrenmişti.

Meyhaneci, onu, iki numaralı ocağın amiri Bay Alec Stone ile mülakata götürdü. Ocak amiri hemen sordu: "Katırlardan anlar mısınız?"

"Bir ahırda çalıştım," dedi Hal, "atlardan anlarım."

"Ama katırlar farklıdır," dedi adam. "Benim ahırcılardan biri geçen gün bağırsaklarından hastalandı. İyileşir mi, iyileşmez mi bilmiyorum."

“Bana bir fırsat verin,” dedi Hal, “katırlarla başa çıkarım ben.”

Ocak amiri onu şöyle bir inceledi. “Akıllı bir herife benziyorsun,” dedi. “Sana ayda kırk beş ödeyeceğim. Eğer başarılı olursan, ücretini elliye çıkaracağım.”

“Tamam, efendim. Ne zaman işbaşı yapıyorum?”

“Hemen başlarsan itiraz etmem. Kıyafetlerin nerede?”

Elindeki çalıntı iç çamaşırları bohçasını gösterip, “Hepsi burada,” dedi Hal.

“Peki, bohçanı şu köşeye bırak,” dedi adam; sonra aniden durdu ve kaşlarını çatarak Hal’a baktı. “Herhangi bir sendikaya üye misin?”

“Aman Yarabbi, hayır!”

“Herhangi bir sendikaya hiç üye oldun mu?”

“Hayır, efendim, asla.”

Adamın bakışları, Hal’ın yalan söylediğini ve içinde tuttuğu hakikatin keşfedilmek üzere olduğunu ima ediyordu sanki. “Burada çalışabilmen için o konuda yemin etmen gerekiyor, biliyorsun.”

“Tamam,” dedi Hal, “yemin etmeye hazırım.”

“Bu konuda yarın seni göreceğim,” dedi öbürü. “Kâğıt yanımda değil. Bu arada, senin dinin nedir?”

“Seventh Day Adventist*.”

“Kutsal İsa aşkına! Nedir o?”

“Zararsızdır,” dedi Hal. “Cumartesi günleri çalışmamam gerekiyor, ama ben çalışıyorum.”

“Peki, ama burada o fikri vaaz etme sakın. Bizim kendi vaizimiz var – her ay ücretinden elli senti ona ödeyeceksin. Şimdi gel bakalım, seni aşağıya götüreceğim.” Hal işte böyle başladı hayata.

* Protestanlığın bir kolu. Seventh Day Adventist mezhebinin üyeleri, İsa’nın yakın gelecekte yeryüzüne döneceğine inanır ve dinî tatil günü olarak Pazar değil Cumartesi gününü kabul ederler. (Haftanın yedinci günü olarak Pazarı değil Cumartesiği alırlar.)

Saygısız ve günahkâr bir yaratık olarak adı çıkmıştır katırın; deyim yerindeyse, Doğanın bir çıkmaz sokağı, utanç duyduğu bir hatası, kendini çoğaltmasına izin vermediği bir hatası. Hal'in sorumluluğu altında olan kırk katır, doğalarındaki en kötü eğilimleri teşvik etmeye müsait bir ortamda yetişmişlerdi. Hal kısa zamanda anladı ki ondan önceki adamın “bağırsak” hastalığına bir katırın arka ayağıyla adamın karnını tepmesi sebep olmuştu; bu tehlikeli hastalıktan kaçınacaksa eğer, dikkatinin bir an için bile dağılmasına izin vermemesi gerektiğini fark etti.

Bu katırlar, dünyanın iç bölgesinin karanlığında geçiriyorlardı hayatlarını; sadece hasta oldukları zaman gün ışığını görmek ve yeşil çayırarda yuvarlanmak üzere yukarıya çıkarılırlardı. Bunlar arasında “Dago Charlie” adında biri vardı ki tütün çiğnemeyi ve madencilerin ceplerini karıştırmayı öğrenmişti. Tütünü çiğnemekle oluşan suyu tükürmeyi bilmediğinden kendini hasta eder ve sonra da kötü alışkanlığını bırakmaya karar verirdi. Ama katır sürücüler ve madenci oğlanlar onun zaafını bilirler ve gözden düşene kadar “Dago Charlie”yi yoldan çıkarırlardı. Hal kısa zamanda bu manevi trajediyi keşfetti ve gün boyu süren zahmetli işini yaparken bunun acısını kalbinde taşıdı.

Sabahın çok erken bir saatinde, ilk kafesle madene inerdi. Katırlarına yem ve su verir ve koşum takımlarının bağlanması-na yardım ederdi. Sonra, son katırın da ayrılmasının ardından, ahırları temizler, koşum takımlarını onarır ve etrafta bulunan daha kıdemli herhangi bir kimsenin emirlerini yerine getirirdi.

Katırlara ek olarak, “kapakçı oğlanlar”* ve temas içinde olduğu diğer genç işçiler de ona üzüntü veriyorlardı. Hal yeni gelen biriydi, bu yüzden onunla dalga geçiyorlardı; ayrıca, düşük seviyeli bir işi vardı – onların nazarında, katırların bakımıyla uğraşmak aşağılayıcı ve gülünç bir şeydi. Bu çocuklar, Güney Avrupa

* “Trapper-boys”: Maden ocaklarında galeri kapaklarını açıp kapatmakla görevli olan çocuklar.

ve Asya'nın çeşitli ülkelerinden gelmişlerdi; aralarında, dümdüz suratlı Tatarlar, esmer tenli Yunanlılar, açık göz Japonlar vardı. Esas olarak İngilizce küfürler ve açık saçık sözlerden oluşan karma bir dil konuşuyorlardı; kafalarının ürettiği kirlilik, gün ışığında doğmuş ve yetişmiş birine inanılmaz gelirdi. Kendi anneleri ve büyükanneleri hakkında ve ayrıca -ışitmiş oldukları yegâne mitolojik karakter olan- Bakire Meryem hakkında müstehcen şeyler iddia ederlerdi. Karanlığın zavallı küçük yaratıkları; bunların ruhları yüzlerinden bile daha hızlı ve daha geri dönülemez şekilde kararıp kirleniyordu!

Yeme içme ve yatma için Reminitski'nin pansiyonuna başvurmasını tavsiye etmişti Hal'in amiri. Alacakaranlıkta, son vagonla yukarı çıktı ve adresi sorunca, oluklu sacdan yapılmış, çok az aydınlatmalı bir binaya geldi; burada, bilgi almak istediğini söyleyince iriyarı bir Rus ile karşılaştı. Adam ona, ayda yirmi yedi dolara pansiyonda kalabileceğini söyledi; başka sekiz bekâr adamla beraber aynı odada bir yatak bu fiyata dâhildi. İş bulmasına aracılık eden o meyhaneciler için ayda bir buçuk dolar, şirket papazı için elli sent, şirket doktoru için bir dolar, çamaşırhane için elli sent ve bir hastalık ve kaza yardım sandığı için elli sent düşüldükten sonra, kendini giydirmek, bir aile kurmak, bira ve tütün satın almak ve kömür madenlerinin hayırsever sahiplerinin vakfettiği kütüphaneler ve okullara müşteri olmak için ayda on dört doları kalıyordu.

Oraya vardığında, Reminitski pansiyonunda akşam yemeği bitmek üzereydi; odanın zemini âdeta yamyamlar orada piknik yapmış gibi görünüyordu ve kalan yiyecekler soğumuştur. Kendisi için durumun hep böyle olacağını anladı ve buna katlanması gerekiyordu. Genel Yakıt Şirketinin sahip olduğu ve işlettiği bu pansiyonun yemekhanesi, onun aklına, bir kere ziyaret etmiş olduğu eyalet hapisanesini getirdi - orada sıra sıra sessizce oturan adamlar teneke tabaklardan yağlı bir bulamaç yiyorlardı. Buradaki tabaklar bir santim kalınlıkta çanaklardı, ama yağlı bulamaç asla eksik olmuyordu; Reminitski'nin aşçısı şu formülü

kullanıyordu herhalde: Kararsız olduğunda, yağ ilave et ve iyice kaynat. Hal, uzun yürüyüşünden ve yerin altındaki çalışmasından sonra çok aç olduğu halde, bu yemeği zorlukla yutabildi. Gün ışığında yemek yiyebildiği tek zamanda, yani Pazar günü, sinekler her şeyin üzerine konuyordu ve Hal bir hekimin sözlerini hatırladı: Bilinçli bir insan, bir Bengal kaplanından daha çok bir sinekten korkmalıdır. Pansiyonda ona bir yatak ve bol miktarda böcek temin ediliyordu, ama dağlık bölgelerde bir zorunluluk olan battaniye verilmiyordu. Yemekten sonra, amirini arayıp buldu ve şirket dükkânından veresiye alışveriş yapmak istediğini söyledi. Belli miktarda veresiye alışveriş imkânı tanımaya istekli olduklarını öğrendi, çünkü bu sayede kamp güvenlik amiri onun kaçıp gitmesine engel olabilirdi. Bir adamı borç nedeniyle tutmaya izin veren bir kanun yoktu – ama Hal bir kamp güvenlik amirinin kanuna ne denli aldırış ettiğini biliyordu artık.

BÖLÜM 6

Hal üç gün boyunca madenin bağırsaklarında çalıştı ve Remnitski pansiyonunda yemek yedi ve böcek kovaladı. Sonra, o kutlu Pazar günü geldi ve Hal gün ışığını görmek ve Kuzey Vadisi kampına bakmak için birkaç saat boş zamana kavuştu. Burası, dağlık kanyon boyunca bir iki kilometre yayılan bir köydü. Merkezde, büyük kömür kırma tesisleri, kuyu binası ve uzun bacalarıyla enerji santrali vardı; bunların yakınında, şirket dükkânı ve birkaç meyhane bulunuyordu. Remnitski'nin yerine benzer pansiyonlar ve bazılarında birden fazla ailenin yaşadığı, her birinde iki ila dört oda bulunan, yan yana uzun sıralar oluşturan barakalar vardı. Bir yokuşun az yukarısında bir okul binası ve ayrıca, kilise olarak hizmet eden, bir diğer tek odalı küçük bina yer alıyordu; kilisenin papazı Genel Yakıt Şirketinin mezhebini dendi. Meyhanelere karşı avantajlı olsun diye kilise binasını kira ödemededen kullanma hakkını vermişlerdi bu papaza; meyhaneler ise şirkete ağır bir kira ödemek zorundaydılar. Böyle bir avantaja

rağmen kömür kampında cennetin cehenneme karşı mücadeleyi kaybediyor olması insan tabiatının yaradılıştan gelen ahlaksızlığının bir kanıtı gibi görünüyordu.

İnsan bu köyün içinde yürürken, aldığı ilk izlenim kederdi. Jeolojik çağların yara izleriyle, çıplak ve yalnız dağlar kule gibi yükseliyordu. Bu kanyonlarda, güneş öğleden sonra erken batar, kar yağışı sonbaharda erken başlardı; her yerde, Doğanın eli insana karşı gibi görünüyordu ve insan onun kudretine yenilmişti. Kampların içinde, daha da zalim bir keder hissediliyordu – sefilik ve hayvaniliğin kederi. Sebze bahçeleri oluşturmak için birkaç zavallı girişim yapılmaktaydı, ama kömür cürufaları ve duman her şeyi öldürüyordu ve hüküm süren renk kir rengiydi. Sağda solda, kül yığınları, eski teller ve domates konservesi kutuları, kir pas içinde oynayan çocuklar vardı.

Kampın “gecekondu mahallesi” denilen bir bölgesinde, minyatür cüruf dağları arasında, yeni gelen yabancıların en sefil olanlarından bazılarının, kendilerine, eski tahtalar, teneke levhalar ve katranlı kâğıt tabakalarından kulübeler yapmasına izin verilmişti. Bu evler bir kümeden bile daha kötü durumdaydı, ama onlardan bazılarına erkekli kadınlı bir düzine insan tıkmış, kömür cürufundan bir zeminde eski kilimler ve battaniyeler üzerinde yatıyorlardı. Burada bebekler kum gibi kaynıyordu. Çoğunun üstünde yırtık pırtık bir önlükten başka bir kıyafet olmaz, çıplak popoları utanmazca gökyüzüne dönük halde dururdu. Mağara insanlarının çocukları böyle oynarlardı herhalde, diye düşündü Hal; dalgalar halinde gelen bir iğrenme duygusuna kapıldı. Sevgi ve merak ile gelmişti, her iki saik de burada işe yaramıyordu. Duyarlı sinirlere sahip, hayatın incelikleri ve güzelliklerinin bilincinde olan bir adam, onun her duygusuna bir saldırı oluşturan, burun deliklerine pis bir koku yayan, konuşmalarıyla kulağını tırmalayan, gözüne bir çirkinlikler silsilesi gibi görünen bu insanları sevmeyi nasıl öğrenebilirdi? Uygarlık onlar için ne yapmıştı? Ne yapabilirdi ki? Yapmak üzere buraya tıkmış oldukları kirli işten gayri ne yapmaya ehildiler? Kafalarının şekli

bile hatalı olan bu Akdenizli güruhları seyreden Anglosakson'un mağrur ırk-bilinci işte böyle konuşuyordu.

Lakin Hal sebat etti; yavaş yavaş yeni bir görüş edindi. Her şeyden önce, madenlerin cazibesi vardı. Eski madenlerdi bunlar – dağların altında âdeta şehirler inşa edilmişti; ana geçitler kilometrelerce uzanıyordu. Hal bir gün işinden gizlice ayrıldı ve bir “vagoncu”* ile beraber gezintiye çıktı. Gecenin bu labirentinin genişliği, tuhaflığı, yalnızlığını fiziksel duyularıyla yaşadı. İki numaralı maden ocağında kömür damarı belki beş derecelik bir eğimle yukarıya çıkıyordu; bunun bir kısmında, boş vagonlar sonsuz bir kabloyla uzun katarlar halinde çekilirdi, ama dolu vaziyette geri döndüklerinde kendi ağırlıklarıyla gelirlerdi. Bu yüzden, “takozcular”^a, yani vagonların hızını kesen çocuklara çok iş düşerdi; bazen de, vagonlar kontrolden çıkar, kömür madenciliğinin her günkü tehlikelerine yeni tehlikeler eklenirdi.

Damarın kalınlığı 1 ile 1,5 metre arasında değişirdi; kömürün kesilip çıkarıldığı noktalarda çalışan adamların iyice eğilmeyi öğrenmelerini gerekli kılan, doğanın bir zalimliği. Hal bir süre çömeliş onları çalışırken seyrettikten sonra, niçin başları ve omuzları eğik ve kolları sarkık vaziyette yürüdüklerini anladı; öyle ki, akşam karanlığında kuyudan çıkmalarını gören bir kimse babunların sıra halinde geçtiğini sanabilirdi. Kömürü çıkarma yöntemi, onu bir kazmayla “oymak” ve sonra barut patlatıp yerinden koparmaktı. Bu yüzden, madenci çalışırken yana doğru yatmak zorundaydı ve başka bedensel tuhaflıklar da oluyordu.

Hep olduğu gibi, insanların hayatlarını anladığınızda, hakir görmek yerine acımaya başlıyordunuz. Burada apayrı bir mahlukat cinsi vardı, yeraltı âlemine ait biçimsiz cüceler, toplumun kendi amaçları uğruna oraya hapsettiği yaratıklar. Dışarıda, gün ışığıyla yıkanan kanyonda, uzun tren katarları, yumuşak kömürle yüklü halde akıp gidiyordu; dünyanın en uzak köşelerine, madencinin hiç duymadığı yerlere gidecek, ürünlerini madencinin

* “Rope-rider”: Maden ocaklarında, çıkarılan madeni taşımakta kullanılan ve bir kabloyla itilen vagonları işleten kimse.

asla görmeyeceği sanayinin çarklarını döndürecek olan kömürle yüklü halde. Bu kömürle, kibar hanımlar için değerli ipekler yapılacak, onların süslenmesi için değerli mücevherler kesilecekti; yumuşak döşemeli yolcu vagonlarından oluşan uzun tren katarları çöllerden ve dağlardan geçip gideceklerdi; saray gibi buharlı gemiler kış fırtınalarından uzaklara, parıldayan tropik denizlere yol alacaklardı. Değerli ipekleri ve mücevherleriyle kibar hanımlar canları istediği gibi yiyip içecek, uyuyacak, gülecek, yalan söyleyecekler – ve karanlığın bodur yaratıkları onları ne kadar tanıyorsa onlar da o yaratıkları en çok o kadar tanıyacaklardı. Hal bunları düşündü ve Anglosakson gururunu bastırdı; bu insanlarda iğrenç bulduğu her ne varsa –barbarca, anlaşılmasız konuşmaları, böcekli evleri, çıplak popolu bebekleri– onları affetti.

BÖLÜM 7

Günler sonra Hal tesadüfen bir izin aldı, böylece bir ahırıcı olarak çalışmalarının tekdüzeliğinden bir süre için kurtuldu; ocak amiriyle anlaşmasında öngörülmeyen, tesadüfi bir izin. İki numaralı ocaktaki havalandırma kanalında bir arıza vardı ve Hal bir baş ağrısı hissetmeye başladı. İşçilerin de lambalarındaki alevin kısaldığını söyleyip homurdandıklarını işitti. Sonra, durum ciddileşmeye başlayınca, katırların yüzeye çıkarılması emredildi.

Böylece eğlenceli bir macera oldu. Hal'in katırları gün ışığını görünce öyle keyiflendiler ki insan onların haline gülmeden edemezdi. Kömür cürufuyla kaplı sokakta sırtlarının üstüne yatıp yuvarlanmalarına engel olmaya imkân yoktu; kampın gerçek ot yetişen uzak bir bölümüne kapatıldıkları zaman, bir piknikte eğlenen okul çocukları gibi keyifle coştular.

Bu sayede Hal'in birkaç saat boş zamanı oldu; hâlâ genç olduğu ve aylakça tuhafliklardan kurtulmamış olduğu için, dağları görmek amacıyla kanyon duvarına tırmandı. Akşama doğru, yine aşağıya inerken, Hal'in madendeki hayata dair tablosuna canlı bir renk beneği eklendi; bir kimsenin arka bahçesinde olduğunu ve

aile çamaşırlarını toplayan, bir kimsenin kızı tarafından görüldüğünü fark etti. Uzun boylu ve sağlıklı, kibar çevrelerde kumral denilen türden saçları olan, her zaman yağmurlu bir yerde yaşayan insanlara doğanın bir telafi olarak bahsettiği capcanlı renkte yanakları olan, harika görünüşte bir genç kızdı. Hal'in kanyona geldiği günden beri görmüş olduğu yegâne güzel şeydi ve bununla ilgilenmesi gayet doğaldı. Ona öyle geliyordu ki kız ona baktığı sürece onun da kıza bakmaya hakkı vardı. Kendisinin de bakılması hoş bir kimse olduğu Hal'in aklına gelmedi. Dağ havası onun yanaklarına renk vermiş, neşeli ela gözlerine bir parıltı kazandırmış, dağ rüzgârları dalgalı kahverengi saçlarını dağıtmıştı.

Kız, en sonunda, kesinlikle bir İrlandalı aksanıyla ve yumuşak bir sesle, "Merhaba" dedi.

"Sana da merhaba," dedi Hal, genel kabul gören aksanla; sonra, daha kibar bir tavırla ekledi: "İşine engel olduğum için özür dilerim."

Kızın kurşuni gözleri daha da açıldı. "Yoluna devam et!" dedi.

"Kalmayı tercih ederim," dedi Hal. "Harika bir günbatımı var."

"Ben gidiyorum, rahatça seyredebilirsin." Kucağındaki çamaşırları götürüp sepetin içine bıraktı.

"Hayır," dedi Hal, "artık o kadar güzel değil. Renkler soldu."

Kız döndü ve yine ona baktı. "Hadi canım sen de! Çocukluğumdan beri saçlarımla dalga geçilmiştir."

"Kıskançlıktan," dedi Hal, kızın konuşma biçimine uyararak; ve saçları daha yakından inceleyebilmek için ona doğru birkaç adım yaklaştı. Kızın saçları, süslenme içgüdüleriyle uyumlu dalgalar halinde alnından yukarıya yükseliyor ve sıkıca örülmüş saç telleri omuzlarından beline kadar uzanıyordu. Hal, kızın omuzlarına dikkat etti; belli ki, ağır işler görmeye alışkın, güçlü, kadınlarla ilgili kabul gören romantik ölçülere uymayan, ama yine de kendilerine has bir atletik zarafete sahip omuzlardı bunlar. Ne yazık ki tamamıyla temiz olmayan, soluk mavi bir patiska elbise örtüyordu bu omuzları; genç adam şunu da fark etti ki kızın bir om-

zunda bir yırtık vardı, o yırtıktan bir parça ten görülebiliyordu. Hal'ın gözlerini takip etmekte olan kızın gözleri meydan okuyan bir havaya büründü. Yıkanmış çamaşırlardan birini omzuna attı; konuşmanın devamı boyunca çamaşır orada kaldı.

“Sen kimsin?” diye sordu aniden.

“Benim adım Joe Smith. İki numaralı maden ocağında ahırcıyım.”

“Sormama izin verirsen, orada, yukarıda ne yapıyordun?” Hal'ın bir taş ve toprak yağmuru içinde kayarak aşağıya inmiş olduğu çıplak bayıra doğru kaldırdı kurşuni gözlerini.

“Krallığımı inceliyordum,” dedi Hal.

“Neyini?”

“Krallığımı. Arazi şirketin malıdır, ama manzara kim hoşlanıyorsa onun malıdır.”

Kız başını salladı biraz. “Böyle konuşmayı nereden öğrendin?”

“Başka bir hayatta,” dedi Hal – “bir ahırcı olmadan önce. Tam bir unutmaya içinde değil, sürüklenen ihtişam bulutları içinde geldim ben.”*

Kız bir an için bununla uğraştı. Sonra, yüzünde bir gülümseme belirdi. “Tabii ya, bir şiir kitabından sözler gibi! Daha başkalarını da söyle!”

“O, *singe fort, so süß und fein!*”** diye bir alıntı yaptı Hal – ve kızın şaşkın şaşkın baktığını gördü.

“Sen Amerikalı değil misin?” diye sordu kız; Hal güldü. Kuzey Vadisi'nde yabancı dil konuşmak bir kültür belirtisi değildi!

“Reminitski'nin yerinde kalabalığın sohbetlerine kulak veriyorum,” dedi özür dilercesine.

“A! Orada mı yiyorsun?”

“Günde üç kere oraya gidiyorum. Çok yediğimi söyleyemem. Yağlı fasulye yiyerek yaşayabilir miydin?”

* 1770-1850 yıllarında yaşamış İngiliz romantik şair William Wordsworth'ün *Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood* başlıklı şiirinden.

** “Tatlı ve yumuşak şarkına devam et lütfen!” Richard Wagner'in *Das Rheingold* (Ren Altınları) adlı operasının sözlerinden.

“Tabii ya,” diyerek güldü kız, “şu bildiğimiz patates benim için yeterince iyi.”

“Gül yapraklarıyla beslendiğini söylemek isterdim!” diye fikir beyan etti Hal.

“Hadi canım sen de! Blarney taşını* öpüyorsun!”

“Öpücüklerimi bir taşın üstünde ziyan etmezdim ben.”

“Cüretkâr bir hal alıyorsun, Bay Smith. Seni dinlemeyeceğim.” Kız bunu deyip döndü ve ipteki çamaşırlarını hamaratça toplamaya başladı. Fakat Hal kovulmak istemiyordu. Bir adım yaklaştı.

“Dağın yamacından aşağı inerken,” dedi, “harika bir şey buldum. Yukarısı çıplak ve kasvetli, ama kuytu bir köşeye denk geldim, orada güneş parlıyordu ve bir yaban gülü vardı. Sadece bir tane! Kendime dedim ki, ‘Güller işte böyle büyür, dünyanın en ücra kısımlarında bile!’”

“Tabii ya, bunlar da bir şiir kitabından!” diye haykırdı kız. “Gülü niçin getirmedi?”

“Bir şiir kitabı var ki, ‘Yaban gülünü dalında bırakmak gerekir,’ diyor bize. Orada, açmaya devam edecektir; ama birisi onu koparacak olursa, birkaç saatte solacaktır.”

Hal bu sözlerle sohbeti devam ettirmeyi amaçlamıştı sadece. Ama kızın cevabı bu tanışmanın gidişatını değiştirdi.

“Asla emin olamazsın, genç adam. Belki bu gece bir fırtına çıkabilir ve onu paramparça edebilir. Belki onu koparıp mutlu olman için oradaydı o yaban gülü.”

Şairin tavrında bilinçsiz bir üstten bakış vardıysa bile, bunu bilme imkânı ebediyen yok olmuştu artık. Kız bunu biliyor – veya umursuyor– olsun veya olmasın, kadının ilk zaferini kazanmıştı. Erkeğin dimağını ele geçirmiş ve onu merak duyusuyla bağlamıştı. Maden kamplarının bu yaban gülü neyi anlatmak istemişti?

* Kız burada İngilizce bir deyim kullanıyor: “to kiss the blarney-stone” İrlanda’da Blarney Kalesinin duvarında bir taş varmış; bu taşı öpenlerin talihli ve *yağ çekmekte başarılı* olacaklarına inanılmış.

Görünüşe bakılırsa çağ açan herhangi bir söz etmiş olduğunun farkında olmayan yaban gülü, çamaşırları toplamakla meşguldü; bu arada Hal Warner onun yüz hatlarını inceledi ve söylediklerini düşündü. O sözleri deneyimli bir hanım söylemiş olsaydı, bunların tek bir anlamı olurdu, bir davet; ama bu kızın berrak kurşuni gözlerinde şehvetin zerresi yoktu, sadece elem vardı. Ama bu kadar genç, bu kadar enerjik ve canlı birinin yüzünde ve sözlerindeki bu elem neydi? Irkının melankolisi miydi, eski halk şarkılarında hissedilen o şey miydi? Amerika'nın uzak Batısındaki madenci kamplarında oluşan, yeni ve özel bir türden melankoli miydi yoksa?

Kızın çehresi, sözleri kadar merak uyandırıcıydı. Kurşuni gözleri, saçlarıyla uyumlu olmayan, keskin hatlı, koyu renkli kaşların altında yer alıyordu. Dudakları da keskin hatlı ve düzdü; dudaklarında hemen hemen hiç kıvrım yoktu, öyle ki ağzı kızıl bir leke olarak yüzüne boyayla eklenmişti sanki. Bu yüz hatları, size baktığında, hayat dolu ve şaşırtıcı, cesur, biraz da meydan okuyucu bir görünüş veriyordu ona. Ama gülümsediği zaman, kırmızı dudaklar daha yumuşak çizgiler halinde kavisleniyor, kurşuni gözler daha istekli bir hal alıyor ve sanki daha da koyulaşıyordu. Sevimliydi hakikaten bu İrlandalı genç kız, ama basit değildi!

BÖLÜM 8

Hal yeni tanıştığı bu insanın adını sordu ve kız adının Mary Burke olduğunu söyledi. “Burada yenisin, galiba,” dedi, “yoksa ‘Kızıl Mary’ den bahsedildiğini işitmiş olurdun. Bu saçlar yüzünden öyle diyorlar bana.”

“Burada yeniyim,” diye cevap verdi Hal, “fakat artık burada kalmak isteyeceğim – bu saçlar yüzünden! Bir gün seni görmeye gelebilir miyim, Burke Hanım?”

Kız karşılık vermedi, yaşadığı eve baktı. Boyasız, ortalama-dan daha bakımsız, üç odalı bir kulübeydi; toprak çıplaktı ve etrafta kömür cürüfları, şimdi yakacak odun olarak kullanılan

eski bir kazıklı çit vardı. Pencere camları çatlak ve kırıktı, çatıda genişgüzel yamayla kapatılmış delikler belli oluyordu.

“Gelebilir miyim?” diye tekrar sordu alelacele – kızın evine fazla eleştirici bir şekilde bakıyormuş gibi görünmemek için.

Kız, çamaşır sepetini kaldırırken, “Belki gelebilirsin,” dedi. Hal sepeti taşımayı teklif ederek ona doğru yaklaştı, ama kız sepeti bırakmadı. Onu sıkıca tutarak ve yüzüne meydan okurcasına bakarak, şöyle dedi: “Gelebilirsin, ama buranın ziyaret edilmesi mutluluk veren bir yer olmadığını göreceksin, Bay Smith. Yakında komşulardan duyarsın.”

“Komşularınızdan herhangi birini tanıdığımı sanmam,” dedi Hal.

Sesinde duygudaşlık vardı, ama kızın bakışlarındaki meydan okuma havası azalmadı. “Duyarsın, Bay Smith; ama başımı dik tuttuğumu da duyacaksın. Kuzey Vadisi’nde bunu yapmak pek kolay değildir.”

“Burayı sevmiyor musun?” diye sordu Hal. Sırf kibarca sorulmuş bir soru olan bu cümlemin yaptığı etkiye çok şaşırdı. Kızın suratından bir fırtına esip geçmişti sanki. “Buradan nefret ediyorum! Korkunç ve şeytani bir yer burası!”

Hal bir an duraksadı, sonra şöyle dedi: “Bununla ne kastettiğini tekrar geldiğimde bana anlatır mısın?”

Fakat “Kızıl Mary” yine sevimli oldu. “Geldiğinde, Bay Smith, seni kendi dertlerimle meşgul etmeyeceğim. Refakat tarzımı takınacağım ve güzel bir yürüyüşe çıkacağız, eğer arzu edersen.”

Hal akşam yemeği için Reminitski’nin yerine giderken yol boyunca bu kızı düşündü; bu ıssız yerde o kadar beklenmedik bir şey olan göze hoş gelişini değil sadece, onu şaşırtan kişiliğini de – düşüncelerinin yüzeyinin daima hemen altında görünen o elemi, en küçük bir duygudaşlık ifadesi üzerine parlayıveren o ateşli gururu, Hal (ne denli basmakalıp olursa olsun) bir benzetmeye başvurduğu zaman bu kızın nasıl neşelendiğini. Şiir kitaplarından nasıl haberdar olmuştu? Doğanın bu mucizesini, çıplak bir dağ yamacında açan bu yaban gülünü daha çok tanımak istiyordu!

Mary Burke'ün ettiği sözlerden biri –Kuzey Vadisi'nin korkunç bir yer olduğu sözü– Hal için kısa zamanda aydınlandı. Bu yeraltı dünyası adamlarının hikâyelerini dinleye dinleye sonunda öyle oldu ki Hal kafesin içinde aşağıya indiği her defasında korkuyla ürpermeye başladı.

Madende Hal'in çalıştığı kısımda “vagoncu” olan, Ço adında, dümdüz saçlı ve badem gözlü bir Koreli vardı. Ana galeriler boyunca kabloyla çekilerek hareket eden, “sefer” denilen uzun vagon dizilerinden sorumlu işçilerden biriydi. Vagoncu, kablonun bağlı olduğu ağır demir halkanın üzerine binerek vagonlarla beraber giderdi. Bir gün Hal'ı yanında gitmeye çağırdı; Hal da, işini kaybetme ve ayrıca sakatlanma pahasına, kabul etti. İngilizceyi öğrenmiş olduğunu düşünerek mutlu olan Ço'nun ettiği sözlerden bir iki tanesi arada sırada anlaşılabilirdi. Zemine işaret etti ve vagonların tangirtisini bastıran bir sesle bağırdı: “Koca toz!” Hal zeminin on beş santimetre kömür tozuyla kaplı olduğunu gördü; artık kullanılmayan eski duvarlarda birikmiş tozun üzerineyse insan adını yazabilirdi. “Büyük patlama!” dedi vagoncu; ve son boş vagonlar çalışma bölmelerine kaydırıldıktan sonra ve bir dönüş “seferi” yapmak üzere beklerken, işaretlerle meramını açıklamaya gayret etti. “Vagonları yüklemek. Bom! Cehennem gibi patlama!”

Hal bu bölgedeki dağ havasının kuruluşuyla ünlü olduğunu biliyordu; dünyanın her yerindeki hastalar için hayat demek olan bu niteliğin hastaları sıcak tutmak uğruna zahmet çekenler için ölüm demek olduğunu öğreniyordu şimdi. Kocaman pervanelerle maden ocaklarına itilen bu hava her parçacığın nemini alıyor ve kömür tozunu o kadar kalın ve kuru bir halde bırakıyordu ki yükleme küreklerinin sürtünmesi bile ölümcül patlamalara sebep olabiliyordu. İşte bu yüzden, bu madenlerde ölen işçilerin sayısı ülkenin tamamında diğer madenlerde ölenler kadardı.

Ço ile yaptığı vagon seferinden sonraki akşam, katır sürücülerden Tim Rafferty adında biriyle konuşurken Hal buna bir

çare olup olmadığını sordu. Bir çare var, dedi Tim – kanuna göre, maden ocaklarına “kerpiç tozu” püskürtülmesi gerekiyordu; ve Tim hayatında bu kanuna tek bir defa riayet edildiğini hatırlıyordu. Denetim için birtakım “büyük herifler” gelmişti ve onların gelişinden önce, teferruatlı bir püskürtme kampanyası olmuştu. Ama yıllar önceydi bu. Şimdi o cihaz bir yere kaldırılmıştı –hiç kimse bilmiyordu nereye– ve püskürtme hakkında filan herhangi bir şey işitilmiyordu.

Grizuya karşı önlemler de aynı bu şekildeydi. Kuzey Vadisi maden ocaklarının son derece “gazlı” olduğu anlaşılıyordu. Bu eski dolambaçlı geçitlerde, dünyanın tüm çiftlik avlularındaki tüm çürük yumurtaların hepsi kadar ağır bir koku vardı ve bu sülfürlü hidrojen, bir madencinin mücadele etmek zorunda olduğu gazlar arasında en az tehlikeli olanıydı. Buna ek olarak, kokusuz ve havadan daha ağır, çok korkulan “boğucu gaz” vardı. Yumuşak, yağlı kömüre vuran bir madenci, mukadder kurbanını bekleyerek sayısız çağlar boyunca orada birikmiş halde duran bu gaz kütlesinde bir gedik açmış olurdu. Yatar vaziyette çalışan işçi uykuya dalabilir ve onun “yamağı” veya yardımcısı o sırada uzaktaysa veya bir dakika gecikirse, adamın işi bitmiş olurdu. Üstelik daha da çok korkulan, bütün bir maden ocağını harabeye çevirebilecek ve onlarca, hatta yüzlerce adamı öldürebilecek metan gazı vardı.

Bu tehlikelere karşı, bir “yangın amiri” vardı; bunun görevi, maden ocağını dolaşıp gaz varlığını araştırmak ve havalandırma kanalının düzgün ve vantilatörlerin çalışır vaziyette olmalarını sağlamaktı. “Yangın amiri”nin sabah erken saatlerde maden ocağını dolaşıp denetimlerini yapması gerekiyordu ve kanunda, her şeyin güvenli olduğu yangın amirince tespit edilene kadar hiç kimsenin işe başlamaması söyleniyordu. Ama “yangın amiri” uykudan geç kalkarsa veya o sırada sarhoş halde olursa, o zaman ne olacaktı? Böyle bir sebeple binlerce dolar zarara girilmesini beklemek olacak şey değildi. Bazen, işçilerin işbaşı yapmalarının emredildiği ve homurdanarak, küfürler ederek aşağıya indikleri görülürdü. Çok zaman geçmeden, kimileri baş ağrısıyla kıvranırlardı.

ve dışarıya çıkarılmak için yalvarırdı; bazen, yönetici onları salmazdı, çünkü eğer birkaç tanesi dışarı çıkarsa, diğerleri korkabilir ve onlar da çıkmak isteyebilirdi.

Bir kere, daha geçen yıl, o türden bir kaza olmuştu. Genç bir katır sürücü, bir Hırvat, sefertaslarının içindeki yiyecekleri çiğneyip yutarlarken, o kazayı anlattı Hal'a. İlk kafesteki adamlar asık suratla itiraz ederek madene inmişlerdi; kısa bir zaman sonra, birisi elinde çıplak bir ateşle aşağıya inmiş ve dünyanın merkezinin çatlayıp patlaması gibi ses veren bir infilak olmuştu. Sekiz kişi ölmüştü. İnfilakın şiddeti o kadar büyüktü ki cesetlerin bazıları kuyu duvarıyla kafes arasına girmiş ve onları çıkarmak için parça parça kesmek gerekmişti. Hal'a bunları anlatan katırcı, kabahatin Japonlarda olduğuna yemin etti. Kömür madenlerinde Japonları serbest bırakmamak lazımdı, çünkü bir Japon'un sigara içmek için sıvışmasına şeytan bile engel olamazdı.

Böylece Hal, Kuzey Vadisi'nin nasıl korkunç bir yer olduğunu anladı. Bu madenlerin eski bölmelerinin dili olsaydı ne hikâyeler anlatırlardı! Hal, yığınların buradaki zahmetli işlerine akmasını seyretti ve devletin istatistikçilerine göre, onların içinde her bin kişiden sekizi veya dokuzunun bir yıl bitmeden iş kazalarında ölmeye yazgılı olduğunu ve otuz kadarının da ağır yaralanacağını düşündü. Onlar bunu biliyorlardı, devletin tüm istatistikçilerinden daha iyi biliyorlardı; ama yine de işlerine devam etmekteydiler! Bunu düşünerek hayret etti Hal. İnsanları böyle bir işte tutan güç neydi? Bir görev duygusu muydu? Toplumun kömüre sahip olma mecburiyetini ve birtakım insanların okömürü temin etme "pis işini" yapmak zorunda olduğunu anlıyorlar mıydı? Karşılığı yeterince verilmeyen emekleri sayesinde oluşacak şahane ve harika bir geleceği hayal ediyorlar mıydı? Yoksa başka türlü hareket etmek için ne yeterli akıl ne de iradeye sahip olmadıklarından, hiç düşünmeden itaat eden budalalar veya korkaklar mıydı onlar? Hal merak ediyordu; çağlar boyunca hayatlarını başkalarının hâkimiyetine teslim etmiş olan bu sessiz ve sabırlı orduların derindeki ruhlarını anlamak istiyordu.

Hal bu insanları tanımaya, onları artık topyekûn küçümse-
necek veya acınacak bir kitle olarak değil, tıpkı gün ışığı dünya-
sındaki insanlar gibi bireysel mizaçları ve derinlikleri olan bireyler
olarak görmeye başlıyordu. Mary Burke ve Tim Rafferty, Koreli
Ço ve Hırvat Madvik – bu bireyler kendilerini birer birer Hal’ın
kafasındaki resmin ön planına nakşetti, o resmi canlı bir şey kıl-
dı, Hal’da duygudaşlık ve dostluk duyguları uyandırdı. Elbet-
te, bu insanlardan bazıları sefilce bir ruh ve beden çirkinliğine
varıncaya bodurlaşmış ve donuklaşmıştı – ama diğer yandan,
bazıları da gençti ve yüreklerinde umut ışığı ve isyan kıvılcımı
taşıyorlardı.

“Andy” adında Yunan asıllı bir oğlan vardı; gerçek adı And-
rokulos idi – ama bir kömür kampında herhangi bir kimsenin o
adı doğru telaffuz etmesi beklenemezdi. Hal onu dükkânda fark
etti ve çehresinin güzelliğini ve büyük siyah gözlerindeki kederli
bakışı çok etkileyici buldu. Sohbeta başladılar. Andy, Hal’ın tüm
zamanını kömür kamplarında geçirmiş olmadığını, dışarıdaki
büyük âlemi görmüş olduğunu keşfetti. Sesinde beliren heyecan
insanda acıma duygusu uyandırıyor; sevinçleri ve maceraları-
yla hayatı arzu ediyordu bu oğlan – lakin onun kaderi, kulakla-
rında kömürün takırtısı ve burun deliklerinde kömürün tozuyla,
günde on saat kömür kaydırma olmasının yanında oturmak,
kömürün içindeki taşları parmaklarıyla ayırmaktı. Çok sayıdaki
“kömür kırıcı oğlanlar”dan biriydi o.

“Niçin gitmiyorsun buradan?” diye sordu Hal.

“İsa aşkına! Nasıl gideyim? Annem var, iki kız kardeşim var.”

“Peki ya baban?” Hal böylece Andy’nin babasının onları ku-
yudan çıkarmak için cesetleri parça parça kesilmek zorunda olan
adamlardan biri olduğunu keşfetti. Şimdi oğul babasının yerine
zincirlenmişti, kendi vaktinin de geleceği güne kadar!

“Madenci olmak istemiyorum!” diye haykırdı oğlan. “Maden-
de ölmek istemiyorum.”

Ailesinden ayrılıp dışarıdaki dünyada şansını deneyecek olsa ne yapabileceğini sordu Hal'a, çekingen bir edayla. Hal, bu muhteşem özgürlük ülkesinde iri siyah gözlü, zeytuni tenli Yunanlılar görmüş olduğu yerleri hatırlamaya gayret etti; bir lostra salonunda çalışmak veya bir otel tuvaletinde lavaboları silmek ve aldığı bahşişleri şişman bir patrona teslim etmekten daha iyi bir umut sunamazdı ona.

Andy okula gitmiş ve İngilizce okumayı öğrenmiş, okulda öğretmeni ona içinde harika resimler olan kitaplar ve dergiler ödünç vermişti; şimdi resimlerden fazlasını istiyordu, o resimlerde görülen şeyleri istiyordu. Hal böylece maden işletmecilerinin güçlüklerinden biriyle yüz yüze geldi. Doğuştan toprak kölesi olan yirmi otuz milletten seçilmiş zavallı serflerden oluşan bir kitleyi topluyorlar, ama kamu okullarına sahip olma şeklindeki saçma Amerikan âdeti yüzünden bu kitlenin çocukları İngilizce konuşmayı, hatta okumayı öğreniyorlardı. Böylece hayatta onların payına düşen kader yeterli gelmez oluyordu onlara; ve sonra gezici bir ajitator içeri giriyor ve aniden kıyamet kopuyordu. Dolayısıyla her kömür kampında, bir başka türden infilaklara karşı –karbonmonoksit infilaklarına değil, insan ruhunun infilaklarına karşı– uyanık olmakla görevli bir başka türden “yangın amiri” de olmalıydı.

Kuzey Vadisi'nde bu makamın ilk elden görevleri, kamp güvenlik amiri Jeff Cotton'a düşmekteydi. Bu adam onun mesleğindeki bir kimseden bekleyeceğiniz gibi değildi kesinlikle – ince yapılı ve seçkin görünümlü, gece kıyafetleri içinde bir diplomat sanılabilecek bir adam. Hiç böyle değildi. Hoşnutsuz olduğunda ağzı çirkinleşirdi ve üstünde altı tane çentik olan bir tabancası vardı; ayrıca, ilave etmek isteyebileceği başka çentikler için ona dokunulmazlık sağlamak üzere bir şerif vekili rozeti takıyordu. Jeff Cotton yaklaştığında, öfkeli halde biri varsa öfkesini kendi kendine yatıştırmak için hemen oradan uzaklaşırdı. Böylece Kuzey Vadisi'nde “nizam” vardı ve yalnızca Cumartesi ve Pazar gecelerinde (o zaman sarhoşların zapt edilmesi gerekirdi) veya

Pazartesi sabahlarında (o zaman da bunları sürükleyip tekmeyle işbaşı yaptırmak gerekirdi), bu “nizam”ın nasıl bir temele dayandığı anlaşılırdı.

Rozet takan ve herkesçe tanınan, Jeff Cotton ve yardımcısı “Bud” Adams’ın yanı sıra, rozet takmayan ve tanındıkları düşünülmeyen yardımcıları da vardı. Hal, bir akşam kafeste yukarı çıkarken, Hırvat katır sürücü Madvik’e, şirket dükkânında satılan malların pahalı olmasıyla ilgili düşüncesini söyledi ve ayak bileğine sert bir darbe alınca şaşırdı. Daha sonra, akşam yemeğine giderlerken, Madvik bunun sebebini açıkladı. “Kırmızı suratlı herif, Gus. Ona karşı dikkatli ol. Şirketin hafiyesidir.”

“Öyle mi?” dedi Hal, ilgiyle. “Nereden biliyorsun?”

“Biliyorum. Herkes biliyor.”

“Pek akıllı gibi görünmüyor,” dedi Hal – çünkü dedektifler hakkındaki düşüncesini Sherlock Holmes’ten almıştı.

“Çok akıllı olmak gerekmez. Ocak amirine gider, ‘Joe adlı herif çok fazla konuşuyor. Dükkânın onu kazıkladığını söylüyor,’ diye seni ihbar eder. Herhangi bir budala yapabilir bunu. Değil mi?”

“Tabii ki,” diyerek ona hak verdi Hal. “Şirket bunun için ona para veriyor mu?”

“Ocak amiri veriyor. Belki içki veriyor, belki biraz bozuk para. Daha sonra ocak amiri sana geliyor: ‘Sen çok konuşuyorsun, adam. Defol git buradan!’ Anlıyorsun?”

Hal anladı.

“Böylece kanyon boyunca gidiyorsun. Sonra belki başka bir madene geliyorsun. Amir sana diyor, ‘Nerede çalıştın?’ Sen diyorsun, ‘Kuzey Vadisi’. O diyor, ‘Adın ne?’ Sen diyorsun, ‘Joe Smith’. O diyor, ‘Bekle’. İçeri gidiyor, kâğıda bakıyor; dışarı çıkıyor, ‘İş yok!’ diyor sana. Sen diyorsun, ‘Neden?’ O diyor, ‘Sen çok konuşuyorsun, adam. Defol git buradan!’ Anlıyorsun?”

“Bir kara liste var diyorsun yani,” dedi Hal.

“Tabii ki, kara liste. Belki telefon. Senin her şeyini öğreniyorlar. Kötü bir şey yapıyorsun, mesela sendika lafı ediyorsun” –

Madvik sesini alçaltmış ve “sendika” kelimesini fısıldayarak söylemişti – “o zaman senin resmini gönderiyorlar – eyaletin hiçbir yerinde iş bulamıyorsun. Nasıl, beğendin mi?”

BÖLÜM 11

Uzun zaman geçmeden Hal işyerindeki bu ispiyonculuk sistemini görme fırsatını buldu ve bu sessiz ve sabırlı orduları işlerinde tutan gücü biraz anlamaya başladı. Bir Pazar sabahı, kömür karasına bulanmış yüzünde bir çift hülyalı gözle iyi kalpli bir genç olan, katır sürücü arkadaşı Tim Rafferty ile geziniyordu. Tim’in evine geldiler ve Hal’ı içeri girip ailesiyle tanışmaya davet etti Tim. Babası beli bükük ve yıpranmış bir adamdı, ama sağlam bedeninde büyük bir dayanıklılık vardı; kömür madenlerinde çalışmış birçok kuşağın verdiği bir şeydi o dayanıklılık. Yaşı elliden epey aşağıda olmasına rağmen, “İhtiyar Rafferty” adıyla biliniyordu. Dokuz yaşında bir oğlanken başlamıştı madenlerde çalışmaya ve Hal’a, memleketindeki atalarının resimlerini içeren solmuş bir deri albüm gösterdi – varlıklarını gelecek nesiller için daimî kılmak üzere ciddiyetle ve dimdik oturan, hüzünlü, derin çizgili yüzleri olan adamlardı bunlar.

Ailenin anası, dişsiz ama müşfik bir kalbi olan, saçları ağarmış, zayıf bir kadındı. Hal onu sevdi, çünkü evi tertemizdi; Pazar günü uğruna yeni yıkanmış yüzleriyle Rafferty ailesinin küçüklerinden oluşan bir kalabalığın ortasında, evin eşiğine oturan Hal, Clark Russel* ve Kaptan Mayne Reid** aldığı macera hikâyeleriyle onları büyüledi. Bir ödül olarak, yemeğe kalmaya davet edildi, temiz bir bıçak ve çatal aldı ve iki dilim tuzlu domuz etiyle sıcacık patatesleri temiz bir tabağın içinde yedi. O kadar harikaydı ki şirket pansiyonundan ayrılıp onların yanında kalıp kalamayacağını sordu hemen.

* Denizcilik romanlarıyla tanınan İngiliz yazar (1844-1911).

** İrlanda kökenli Amerikalı romancı (1818-1883).

Bayan Rafferty gözlerini kocaman açtı. “Tabii ki,” diye ünledi, “ama izin verirler mi buna?”

“Niçin vermesinler ki?” diye sordu Hal.

“Diğerlerine kötü örnek olurdu.”

“Yani, ben Reminitski’nin yerinde kalmak zorunda mıyım?”

“Altı tane şirket pansiyonu var,” dedi kadın.

“Peki, size gelirsem ne yaparlar ki?”

“İlk başta, imalı bir laf işitirdin. Sonra da kanyonda yola koyulurdun. Senin ardından da belki biz.”

“Ama gecekondu mahallesinde pansiyoner alan çok insan var,” diye itiraz etti Hal.

“Ah, o makarnacılar! Hiç kimse onları saymıyor – nasıl denk gelirse öyle yaşıyor onlar. Ama sen Reminitski’nin yerinde başladın ve seni oradan alıp kendi evlerine koyanların hali sağlıklı olmazdı.”

“Anlıyorum,” diyerek güldü Hal. “Buralarda sağlıksız olan pek çok şey var gibi görünüyor.”

“Kesinlikle var! Karısı başka bir yerden süt aldı diye Nick Ammons’u işten attılar. Onların hasta bir bebeği vardı ve dükkânda satılan o sulandırılmış şeyin pek faydası yok. İçine tebeşir tozu koyuyorlar, sanırım; zaten, dibinde beyaz bir şey görüyorsun.”

“Dükkândan alışveriş etmeye de mecbursunuz, yani!”

Konuşmayı sessizce dinlemekte olan İhtiyar Rafferty araya girdi: “Kömür madenlerinde çalışmış olduğunu söylediğini sanıyordum.”

“Evet, çalıştım,” dedi Hal. “Ama bu kadar kötü değildi.”

“Tabii,” dedi Bayan Rafferty, “bu ülkenin neresindeydi acaba, bilmek isterdim. Kocamla ben öyle bir yeri yıllarca araya araya yorulduk.”

Sohbet bu noktaya dek doğal bir biçimde ilerlemişti; ama aniden bir gölge geçiverdi sanki – bir korku gölgesi. İhtiyar Rafferty’nin, karısına baktığını ve kaşlarını çatıp işaretler ettiğini gördü Hal. Ne de olsa, bu kadar serbestçe konuşan ve dünyanın

birçok yerinde bulunmuş olan bu yakışıklı genç yabancı hakkın-
da ne biliyorlardı ki?

“Şikâyetimiz yoktur,” dedi ihtiyar adam.

Karısı aceleyle ekledi: “Seyyar satıcılar ve onlar gibilerin bu-
raya gelmesine izin verselerdi, bunun sonu gelmezdi, sanırım.
Herhangi bir yerdeki kadar iyi muamele görüyoruz burada.”

“Nerede olursa olsun, çalışanların hayatı eğlence değildir,”
diye ekledi öbürü. Tim kendi görüşünü ifade etmeye davranınca,
öyle belirgin bir kaygıyla susturdular ki onu, Hal’ın yüreği bur-
kuldu ve konuyu aceleyle değiştirdi.

BÖLÜM 12

Aynı Pazar günü akşam, Hal vaat etmiş olduğu ziyareti yap-
mak için Mary Burke’ün evine gitti. Mary kulübenin ön kapısı-
nı açıp onu içeriye buyur etti. Küçük gazyağı lambasının soluk
ışığında bile, Hal bir ferahlık izlenimi aldı. “Merhaba,” dedi kız
– Hal dağın yamacından kayarak çamaşır serme yerine gelmiş
olduğu zaman da dediği gibi tıpkı. Hal onun arkasından odaya
girdi ve almış olduğu ferahlık izleniminin Mary’nin kendisinden
geldiğini anladı. Ne kadar parlak ve taze görünüyordu! Onu ilk
gördüğünde tamamen temiz halde olmayan eski mavi patiska el-
bise şimdi daha yeni yıkanmıştı ve yırtık olan omuz kısmında
canlı mavi renkte düzgün bir yama vardı.

Mary’nin evinde sadece üç oda olduğundan, ki bunların ikisi
zorunlu olarak yatak odalarıydı, Mary misafirini mutfakta ağır-
ladı. Mutfak sadeydi, Hal bunu gördü – süs niyetine bir duvar
saati bile yoktu. Misafir ağırlamaya hazırlık olarak kızın buraya
verebildiği tek cazibe temizliğin cazibesiydi. Ahşap zemin yeni
kumlanmış ve ovulmuştu; mutfak masası, sobanın üstündeki ib-
rik, raftaki çatlak çaydanlık ve kâseler de ovulmuştu. Mary’nin
ufak erkek kardeşi ve kız kardeşi de mutfaktaydılar: mahzun,
hayli korkmuş bir yüz ifadesine sahip, koyu renk gözleri ve saçla-
rı olan, küçük, çelimsiz bir kız, Jennie; ve yuvarlak kafalı ve çilli

suratlı binlerce oğlan gibi, yuvarlak kafalı bir çocuk, Tommie. Her ikisi de iskemlelerinde dimdik oturuyorlar, ziyaretçiye belli bir kızgınlıkla bakıyorlardı. Hal'a öyle geldi. Kapsamlı ovalama işine onların da katılmış olduklarını düşündü. Ziyaretçinin ne zaman geleceği belli olmadığından, bu işi her gece yapmak zorunda kalmış olmalıydılar. Muhtemelen Mary'nin yeni tanışı açısından pek iltifatkâr olmayan sözlerle aile içinde tartışmalar geçtiğini hayal edebiliyordu.

Orada belli bir tedirginlik vardı sanki.

Mary misafirine oturması için yer göstermedi, kararsız bir halde durdu. Hal çocuklara bir iki dostane kelimeler söylemekten sonra, aniden söyle dedi Mary: "Bahsettiğimiz o yürüyüşe çıkalım mı, Bay Smith?"

"Çok memnun olurum!" dedi Hal; ve Mary raftaki kırık ayının önünde şapkasını başına yerleştirirken, Hal çocuklara gülümsedi ve Harrigan şarkısından iki dizeyi tekrarladı:

Ah, Mary-Jane, çık sokağa haydi,
Yaşlı ceviz ağacında ay parlıyor!

Tommie ve Jennie cevap veremeyecek kadar çekingendiler, ama Mary ünlledi: "Burada ayın parlamasını bir teneke kutuda görebilirsin ancak!"

Dışarı çıktılar. Yumuşak yaz gecesinde, ay ışığı altında yürümek keyifliydi – özellikle de köyün daha uzak kısımlarına geldikleri zaman, çünkü oralarda kapı eşiklerinde oturan yorgun insanlar ve gürültü ederek oynayan çocuklar pek yoktu. Aynı ay ışığı altında yürüyen başka genç çiftler vardı; en zorlu bir günün mesaisi bile, bu yumuşak yaz gecesinin büyüsunü hissetmelerine izin vermeyecek kadar tüketmezdi onların enerjilerini.

Hal, yorgun olduğundan, ağır adımlarla gezinip sakinliğin keyfini çıkarmaktan memnundu; ama Mary Burke beraber olduğu gizemli genç adam hakkında bilgi edinmek istiyordu. "Kömür madenlerinde uzun zamandır çalışmıyorsun, Bay Smith?" dedi.

Hal biraz şaşırdı. "Bunu nasıl anladın?"

“Öyle görünmüyorsun – öyle konuşmuyorsun. Buralardaki herhangi bir kimseye veya şeye benzemiyorsun. Nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum, ama bana daha çok şiir kitaplarını düşündürüyorsun.”

Hal bu safiyane itiraftan gururlandığı halde, kendine ait gizemden bahsetmek istemiyordu. “Şiir kitapları” hakkında bir soruya sığındı. “Epeyce okudum ben,” dedi kız; “sandığından daha çok, belki de.” O meydan okuyan edası yine parlamıştı bunu söylerken.

Başka sorular da sordu ve Yunanlı oğlan “Andy” gibi bu kızın da devlet okulu denilen o rahatsız edici Amerikan kurumunun etkisine kapılmış, okumayı öğrenmiş olduğunu, sevimli genç öğretmenin ona kitaplar ve dergiler ödünç vererek yardım etmiş olduğunu anladı. Böylece, bir hazinenin anahtarı, üzerinde dünyayı dolaşmak için sihirli bir halı verilmişti ona. Bu teşbihleri Mary’nin kendisi kullandı – çünkü *Binbir Gece Masalları* ona ödünç verilen kitaplardan biri olmuştu. Yağmurlu günlerde, divanın arkasına saklanır, ışığın ulaştığı bir köşede kitap okurdu – böylece, ufak erkek ve kız kardeşler onu rahatsız edemezlerdi!

Joe Smith’in de aynı kitapları okumuş olduğu anlaşıldı; Mary bunu olağanüstü bir şey olarak gördü, çünkü kitaplar pahalıydı, onları edinmek zordu. Yeni sihirli halılar bulmak için kampta nasıl araştırma yaptığını, Longfellow’dan bir “şiir kitabı”, Amerika tarihi üzerine bir kitap, *David Copperfield* adlı bir hikâye ve son olarak, hepsinin en tuhafı, *Gurur ve Önyargı* diye bir diğer hikâye bulduğunu açıkladı. Talihin acayip bir cilvesi – uzak Batıda bir çöldeki bir kömür madeninde, ciddi tavırlı ve duygusal olarak titreşen Jane Austen! Mary için olduğu kadar Jane için de bir macera!

Mary ondan ne anlamıştı, Hal merak ediyordu. Tezgâhtar kızlar gibi, belli belirsiz serbestlik sahnelerinden büyük zevk almış mıydı? Mary’nin bu romandan ne anladığını öğrendi: umutsuzluk. Özgürlüğü ve temizliğiyle, zarif ve değerli hayatlar yaşayan insanlarıyla, dışarıdaki bu dünya ona göre değildi;

bir kömür kampında fırça ve kovaya zincirlenmişti o. Annesinin ölümünden sonra hayat çok daha zorlaşmıştı, dediğine göre. Sesi cansızlaşıp sertleşti. Hal genç bir sesin böyle bir umutsuzluk ifade ettiğini daha önce işitmiş değildi.

“Buradan başka herhangi bir yerde bulunmadın mı?” diye sordu.

“İki başka kampta bulundum,” dedi Mary. “Önce Gordon’da, sonra East Run’da. Ama hepsi birbirine benziyor.”

“Ama şehirlerde bulundun, değil mi?”

“Sadece bir gün için, yılda bir veya iki kere. Bir keresinde Sheridan’daydım ve bir kilisede bir hanımın ilahi söylemesini işittim.”

Bu hatıranın içinde kaybolmuş bir halde, kısa bir süre durdu. Sonra aniden sesi değişti – ve Hal karanlıkta onun meydan okurcasına başını salladığını hayal edebiliyordu. “Dertlerimle sıkmayacağım seni! Başka birinden böyle sözler duyduğunda ne kadar sıkıcı olduğunu bilirsin – kapı komşum Bayan Zamboni gibi. Onu tanıyor musun?”

“Hayır,” dedi Hal.

“Zavallı ihtiyar hanımın yeterince derdi var, Tanrı biliyor. Kocasını pek hayırlı bir adam değil – içkiyle başı belada. Kadının on bir çocuğu var; bir kadın için çok fazla. Sence de öyle değil mi?”

Hal’i güldüren bir safiyetle sordu bunu.

“Evet,” dedi Hal, “bence de öyle.”

“O kadar şikâyet etmese, insanların ona daha çok yardım edeceklerini düşünüyorum! Üstelik laflarının yarısı Slav dilinde, hiç kimse anlamıyor!” Böylece, Bayan Zamboni ve diğer çok-dilli komşuları hakkında, İrlanda lehçesini katletmelerinin taklidini yaparak, komik şeyler anlatmaya başladı Mary. Hal onun mizah duygusunun safiyane ve keyif verici olduğunu düşündü ve gezintilerinin geri kalanı boyunca neşeli dedikodulara devam etmeye yönlendirdi onu.

Ama sonra, eve dönerlerken, acıklı bir şey geldi başlarına. Arkalarında bir ayak sesi işiten Mary dönüp baktı; sonra da Hal'ı kolundan tutarak yandaki gölgelerin içine çekti, sessiz olmasını fısıldadı. Önlerinden, sağa sola sallanarak yürüyen bir adam geçti.

Adam dönüp de eve girdikten sonra, "Benim babam o. Böyle olduğunda çirkinleşir," dedi Mary. Hal karanlıkta onun hızlı hızlı soluk alıp vermesini işitebiliyordu.

Mary'nin derdi buydu işte – ilk görüşmelerinde ima etmiş olduğu, kendi ev hayatındaki mesele! Hal bir anda birçok şeyi anladı – kızın evinde niye hiçbir süs olmadığını ve misafirini niye oturmaya davet etmediğini. Ne diyeceğini bilemeden, sessizce durdu. Diyecek bir söz bulamadan, Mary birdenbire içini boşalttı: "Ah, o şeyi babama satan O'Callahan'dan ne kadar nefret ediyorum! Onun evi yiyeceklerle dolu ve karısı her Pazar ipekli kıyafetini giyip ayine gidiyor ve alelade bir madenci kızını kendine eşit bulmuyor! Bazen onların ikisini de öldürmek geliyor içimden."

"Bunu yapmak pek işe yaramazdı," diye fikrini beyan etti Hal.

"İşe yaramazdı, biliyorum – onun yerine başka biri geçerdi sadece. Burada durumları değiştirmek için daha fazlasını yapmak lazım. O'Callahan sayesinde para kazananların peşine düşmek lazım."

Mary aklıyla nedenleri bulmaya çalışıyordu! Hal, onun heyecanlanmasını utanç duygusuna veya eve gittiğinde karşılaşacağı bir zorbalıktan korkmasına bağlamıştı; ama kız bu korkunç içki meselesinin daha derin yönlerini düşünmekteydi. Alelade bir madenci kızındaki bu düşünce tarzına hayret edecek kadar bilinçaltı bir züppelik hâlâ vardı Hal'ın içinde; böylece, ilk görüşmelerinde olduğu gibi, acıma duygusu yerini entelektüel meraka bıraktı.

"Günün birinde içki ticaretini tamamen durduracaklar," dedi. Bir içki yasağı taraftarı olduğunu bilmiyordu Hal; birdenbire öyle olmuştu!

“Evet,” diye karşılık verdi Mary, “çok geç kalmak istemiyorlarsa bir an önce durdursalar iyi olur. Gençlerin, kavga bile edemeyecek halde, sallana sallana eve geldiklerini görmek insanı çok üzüyor.”

Kuzey Vadisi’nin bu tarafını pek görmek için zamanı olmamıştı Hal’ın. “Gençlere de satıyorlar mı?” diye sordu.

“Tabii, kimin umurunda? Ha bir gencin parası, ha yetişkin bir adamın parası.”

“Ama sanırdım ki şirket...”

“Şirket meyhane binasını kiraya veriyor – şirketin tek derdi kira almak.”

“Ama kendi işçilerinin verimli çalışmasını da biraz dert etmeleri gerekir!”

“Tabii, geldikleri yerlerde onlar gibi daha nicesi var. Çalışmaz hale geldiğin vakit, seni işten çıkarıyorlar, işte o kadar basit.”

“Vasıflı işçi bulmak o kadar kolay mı?”

“Kömür çıkarmak için pek de vasıflı olmak gerekmiyor. Esas marifet kemiklerini sağlam halde tutmakta. Eğer bir kemiğinin kırılmasına tahammül edebilirsen, şirket için hava hoş.”

Ufak kulübeye gelmişlerdi. Mary bir an sessizce durdu. “Yine acı konuşuyorum,” diye ünlledi. “Refakat tarzımı takınacağıma söz vermiştim üstelik!” Sonra aniden döndü ve koşarak eve girdi. Hal onun geri dönüp dönmeyeceğini merak ederek kısa bir süre bekledi; ardından, öyle ayrılmakla iyi geceler demiş olduğuna karar verip, yavaşça sokağın başına doğru yürüdü.

Sahici bir kasvet duygusuna karşı mücadele etti; Kuzey Vadisi’ne geldiğinden beri ilk defa böyle bir duyguya kapılmıştı. Bu sanayi dünyasını önyargısız görebilmek için, şimdiye kadar belli bir mesafe koymayı başarmıştı. Fakat bu gece Mary’ye karşı acıma duygusu onu daha derinden sarmıştı. Elbette, ona yardım edebilir, daha az ezici bir ortamda iş bulmasını sağlayabilirdi; ama kafası şu soruya gidiyordu: Madencilik kamplarında, genç ve istekli, hayata susamış, fakat yoksullukla ve içki probleminin ağırlığıyla ezilen kaç tane genç kız olabilirdi?

Hal'ın yanından bir adam geçti, başı ve eliyle selamladı onu. Kuzey Vadisi'nde içki şeytanıyla mücadele etmek üzere resmen görevlendirilmiş beyefendi, yani Papaz Spragg idi o adam.

Hal geçen Pazar küçük beyaz kiliseye gitmiş ve Papaz Spragg'ın eğitici bir vaazını dinlemişti; orada kuzunun kanı* bol bol serpildi ve cemaate bu korkular vadisinde çektikleri sıkıntıların telafisini nerede ve nasıl elde edecekleri anlatıldı.

Nasıl da gülünç görünüyordu! Bir vakitler, hiç kuşkusuz, insanlar böylesi doktrinlere inanmışlardı; bunlar uğruna kazığa gitmeye razı olmuşlardı. Ama şimdi bunlar uğruna kimse kazığa filan gitmiyordu – tersine, şirket her işçiyi zaten kıt olan ücretinin bir kısmıyla bu doktrinlerin vaaz edilmesinin masrafına katılmaya zorluyordu. Gözü kapalı inanmışların en cahili bile böyle bir zorlamayı kendi imanından şüphe etmeksizin nasıl karşılayabilirdi? Genel Yakıt Şirketi denilen o büyük temettü ödeme makinesinin başında, tüm bunları tertip etmiş, ruhani personele emirleri vermiş olan şeytani bir zekâ olmalıydı: “Biz bugünü istiyoruz – geleceği size bırakıyoruz! Biz bedenleri istiyoruz – ruhları size bırakıyoruz! Onlara gökler hakkında ne isterseniz öğretin – yeter ki biz yeryüzünde onları soymaya devam edelim!”

Bu şeytani programa uygun olarak, Papaz Spragg içki şeytanını lanetleyebilirdi, ama meyhanelerin kiralanmasına dayalı temettüleri hakkında veya şirket bağışlarıyla desteklenen yerel siyasetçiler hakkında, ayrıca toptan içki ticaretinden elde edilen kazançlar hakkında hiçbir şey söylemezdi. Alkol ıhtilasının bir nedeni olarak aşırı çalışmaya dair modern tıbbın vardığı sonuçlar hakkında hiçbir şey söylemezdi; “endüstriyel alkolizm” deyiimi Genel Yakıt Şirketi teolojisinde bilinmiyordu herhalde! Hakikaten, böyle bir vaazı dinlediğinizde, cemaatteki insanların fiziki bedenleri olmadığını sanabilirdiniz; vaazı verenin de, hitap ettiği çok çalıştırılan ve eksik beslenen ücretli kölelerin ürettikleri gıdayla beslenen bir bedeni olduğu kesinlikle hiç gelmezdi aklınıza!

* İncil’de, insanlığı kurtarmak için İsa’nın kendini feda etmesi anlamında bir eğretileme.

BÖLÜM 14

Bu sistemin kurbanları, çoğunlukla, ezik insanlardı ve maruz kaldıkları haksızlıklardan ancak fısıltıyla söz ederlerdi; ama Hal fark etti ki kampta onların sessiz kalamadıkları, infial duygularının korkularıyla mücadele içinde olduğu bir yer vardı. Burası, kamp organizmasının sinirlerinin kavuşma noktası, sinirsel enerjilerinin merkeziydi; benzetmeyi değiştirmek gerekirse, madenci hakkında hükmün verildiği, ya bolluğa ya da açlık ve umutsuzluğa gönderildiği muhakeme yeri idi.

Burası “kantarhane” idi; madenden çıkan kömür burada tartılıp kaydedilirdi. Kafesten inen her kazmacı bu noktaya yönelirdi. Orada bir ilan tahtası vardı ve üzerinde, o işçinin numarası ve o gün dışarıya yollamış olduğu vagonlardaki kömür miktarının kaydı bulunurdu. Ne kadar cahil olursa olsun her adam o rakamları okumaya yetecek kadar İngilizce öğrenmişti.

Hal burasının dramların sahnelendiği yer olduğunu anladı yavaş yavaş. İşçilerin çoğu gelip bakar ve sonra, ses çıkarmadan, sağa sola bakmadan, omuzları düşük bir halde ağır ağır uzaklaşırdı. Başkaları kendi kendilerine mırıldanır veya –aynı kapıya çıkardı– ecnebi lehçelerde birbirlerine mırıldanırlardı. Ama aşağı yukarı her beş kişiden biri İngilizce konuşabiliyordu; şu veya bu işçinin kendini tutamayıp yumruğunu gökyüzüne doğru veya –onun arkasından– kantar amirine doğru sallamadığı bir akşamın geçtiği çok nadirdi. O işçinin çevresinde, homurdanan başka madencilerin de toplandığı olabiliyordu; kamp güvenlik amirinin bu saatte etrafta bulunma alışkanlığında olduğu görülecekti.

İşte o durumlardan birinde, Mike Sikoria’yı ilk defa fark etti Hal. Bu bölgelerin madenlerinde yirmi yıl geçirmiş, kır saçlı bir Slovak’tı bu yaşlı adam. Kendine ait sayıları yüksek sesle okurken tüm bu yılların tüm mağduriyetleri Yaşlı Mike’in içinde kabardı: “sekiz yüz elli, dokuz yüz elli, bin seksen, dokuz yüz!” Benim kö-

* Romanın aslında bir Anglosakson ağırlık ölçü birimiyle ifade edilen bu sayıları kilograma dönüştürdük.

mürün ağırlığı bu mu, Efendi? Kömürümün ağırlığının bu olduğuna inanmamı mı istiyorsun?”

“Evet, senin kömürün ağırlığı budur,” dedi kantar amiri, soğuk bir ifadeyle.

“Yahu, senin tartı bozuk, Efendi! Şu vagonlara bak – vagonlar gayet büyük! Vagonları tart, Efendi – iki metre uzunlukta, bir metre yükseklikte, bir buçuk metre genişlikte. Ve sen böyle bir vagona ancak dokuz yüz kilo kömür olduğunu mu söylüyorsun bana?”

“Vagonları doğru yüklemiyorsun,” dedi kantar amiri.

“Doğru yüklemiyorum ha?” diye aynı kelimeleri tekrarladı yaşlı madenci; aniden, böyle bir ima onu kızdırmaktan çok rencide etmiş gibi, sızlanan bir dille konuşmaya başladı. “Kaç senedir çalıştığımı biliyorsun ve yükleme yapmayı bilmediğimi mi söylüyorsun bana? Bir vagonu yüklediğimde onu bir madenci gibi yüklerim ben, madencilikten anlamayan bir Japon gibi yüklemem! İyice doldururum onu, bir saman yığını gibi iyice yükseltirim. Onu adamakıllı yüklerim – işte şöyle.” Yaşlı adam ne demek istediğini el kol hareketleriyle gösteriyordu. “Bak şuraya! Yukarıda bir ton kömür var, aşağıda bir buçuk ton – ve sadece toplam dokuz yüz veya bin kilo var diyorsun sen bana!”

“Senin kömürün ağırlığı bu kadar,” dedi kantar amiri, amansızca.

“Ama, Efendi, senin kantar yanlış! Kömürümün ağırlığını aldım diyorum sana. Vagonlara bin beş yüz, iki bin kilo kömür yükledim. Ortağım burada işte – öyle mi değil mi sor ona. Ne kadardı, söyle Bo?”

“Hım, hım,” dedi Bo. Zenciydi bu adam, gerçi üstündeki kömür tozları nedeniyle bundan emin olmak pek de kolay değildi.

“Artık geçinemem ki ben!” diye ünledi yaşlı Slovak; sesi titriyordu ve pörsümüş koyu gözlerinde yalvaran bir ifade vardı. “Ne kazandım sence? On beş güne karşılık elli sent! Yatak ve yemek parası ödüyorum, Allah yardımcım olsun, Efendi. İşte burada duruyorum, yemin ederim elli sent kazandım. Kömürü kazıp çı-

kardım ve kömürün ağırlığı yetmiyor, hiçbir şey kazanmıyorum! Senin tartı yanlış!”

“Çık dışarı!” dedi kantar amiri, öbür tarafa dönerek.

“Ama, Efendi!” diye bağırdı Mike, adamın peşinden giderek ve tüm ruhunu sözlerine dökerek. “Bu hayat nedir, Efendi? Eşek gibi çalışıyorum ve buna karşılık hiçbir şey almıyorum! Kendi barutumu yakıyorum –günde yarım dolarlık barut– ne dersin buna? Çapraz kesim – yine hiçbir şey almıyorum! Kafese biniyor ve bir kömür direğini alıyorum ve yine hiçbir şey kazanmıyorum! Fırçalama işi – yine hiçbir şey! Burada, yeminle, bedenini son noktaya kadar zorlayıp çalışan yaşlı bir adam var ve onun kanı tükeniyor! Beni açlıktan öldüreceksin diyorum! Bir şeyler yemem lazım, değil mi?”

Kantar amiri aniden adamın üstüne yürüdü. “Defol git buradan!” diye bağırdı. “İşini beğenmiyorsan, çek git. Kapa çeneni, yoksa ben kapatırım.”

Yaşlı adam sindi ve sustu. Kıllı dudaklarını gergin bir ruh haliyle ısırarak bir an daha durdu; sonra omuzları çökmüş bir halde, döndü ve ağır ağır uzaklaştı. Siyahi yamağı ardından geliyordu.

BÖLÜM 15

Yaşlı Mike, Reminitski’nin yerinde kalıyordu. Hal akşam yemeğinden sonra onu konuşturmak istedi. Onu tanımak kolaydı ve tanışılması ilginç bir insan olduğu ortaya çıktı. Hal, belagatinin yardımıyla, bölgedeki maden kamplarından yirmi kadarını dolaştı. Yaşlı adamın, kontrol altında tutamadığı ters bir mizacı vardı, bu yüzden daima bir yerden başka bir yere hareket halindeydi; ama bütün yerler birbirine benziyordu, dedi – bir madenciyi aldatıp kazancını elinden almak için hep bir hile vardı. Bir madenci, küçük bir iş adamıydı, masraflarıyla ve kâr veya zarar ihtimaliyle belli bir işi üstlenen bir yükleniciydi. Ocak amiri ona belli bir “yer” tahsis ederdi – o da, her bir ton temiz kömür için elli beş sent ödeme alarak, o yerden kömür çıkarmayı üstlenirdi.

Bazı “yer”lerde, insan iyi para kazanabilir, başka yerlerde ise hıf-talarca çalışır ve dükkândaki veresiye hesabını bile kapatamazdı.

Kömürle birlikte bulunan taş ve kaya miktarına bağılıydı her şey. Kömür damarı alçakta ise, adamın kırk elli santimetre kaya-yı tavandan sökmesi gerekirdi ve sökülen kayayı ayrı vagonlara yükleyip uzaklaştırmak lazımdı. Bu işe “fırçalama” deniyordu ve madenciye bunun için ödeme yapılmazdı. Bazen de keserek yeni bir geçit açmak ve kayayı dışarı çıkarmak; veya “tabanı düzle-mek” ve yüklenecek vagonlar için traversler ve rayları döşemek gerekirdi; veya bazen de kömür damarında bir “fay” çıkardı kar-şınıza, yani kömür yerine kaya bulunan kırık bir yer – ve ma-dencinin kömüre ulaşabilmesi için bu kayanın yontulup sökül-mesi gerekirdi. Bu türden işler “ölü iş” diye adlandırılırdı ve hiç bitmeyen bir çekişmenin nedeniydi. Eski günlerde şirket bu işler için ödeme yapıyordu; şimdiyse, işçilere karşı daha güçlü konuma geldiğinden, ödeme yapmayı reddediyordu. Dolayısıyla, madenci açısından, çok fazla ölü işin olmadığı bir “yer”in ona tahsis edil-mesi önemliydi. Bir adamın aldığı “yer” ise ocak amirine bağılı-ydı; işte burada, ta en baştan itibaren, kayırmacılık ve iltimas için, amirle münakaşa veya “iyi geçinme” için sonsuz fırsat vardı. Yok-sul, yaşlı ve çirkin olan ve İngilizceyi güzel konuşamayan bir ada-mın ne şansı olabilirdi, diye sordu yaşlı Mike acı bir dille. Ocak amiri onun vagonlarını alıyor ve başkalarına veriyordu; vagon-larından kömür alıyor ve onunla [ocak amiriyle] aynı pansiyon-da kalan veya ona [ocak amirine] içki ısmarlayan veya ona [ocak amirine] yaranmak için başka şeyler yapan kişilere veriyordu.

“Güneydoğu madeninde beş gün çalıştım,” dedi Mike, “ve beş gün çalıştıktan sonra, yeminle birader, şu sandalyeden kalkmak nasip olmasın, on beş sent zarardaydım hâlâ. Kırk santim kaya! Bay Bishop’a dedim, müdüre, yani, ona dedim, ‘Şu kaya için öde-me yapıyor musunuz?’ ‘Ha?’ dedi bana. ‘Şey,’ dedim ona, ‘Kaya için ödeme yoksa, ben devam etmiyorum. O kayayı koyacak yerim yok.’ ‘Defol git buradan,’ dedi bana ve ben kavgaya hazır-lanınca tabancasını çekti. Sonra, Sedir Dağı madenine gittim.

Orada yönetici bana iş verdi, 'Dört numaraya git,' dedi. 'Ray ve traversler üç numarada,' dedi. 'Onları yerleştirdiğin zaman ödeme yaparım,' dedi. Ben de onları alıp yerleştirdim. Saat on ikiye kadar çalıştım. Üç çift rayı ve traversleri oraya taşıdım ve bütün çivileri söktüm..."

"Çivileri mi söktün?" diye sordu Hal.

"Çiviler iyi değildi. Eski çiviler kullanmak zorunda kaldım, eski traverslerden sökülen çiviler. Sonra dedim ki, 'Yarım günlük alacağım nerede, bana söz verdiğin para?' Dedi ki, 'Sen kömür çıkarmadın daha!' Ben dedim ki, 'Ama, efendi, çivileri söküp traversleri yerleştirdince bana ödeme yapmaya söz verdin!' Dedi ki, 'Şirket ölü iş için ödeme yapmaz - bunu biliyorsun'. İşte böyle dedi. Aldığım tek karşılık bu oldu."

"Yarım günlük paranı alamadın mı?"

"Tabii ki alamadım. Kömür madeninde amir ne isterse yapıyor."

BÖLÜM 16

Madencinin başkalarının insafına kalmasının bir diğer şekli daha olduğunu açıkladı Yaşlı Mike: vagonların çalınması. Üzerinde kendi numarası yazılı olan metal işaret markaları vardı her madencinin. Yüklenen bir vagonu yukarı gönderdiğinde, bu markalardan birini vagonun iç tarafında bir kancaya asardı. Kantarhaneye doğru o uzun yolculuk esnasında, bir kimse markayı değiştirir ve böylece vagon çalınmış olurdu. Bazı madenlerde, madencinin numarası vagonun üstüne tebeşirle yazılırdı; bir kimsenin o yazıyı silip değiştirmesi ne kadar kolaydı! Hal'a öyle görünüyordu ki vagonun üstüne metal bir marka koymak yerine numaralı bir asma kilit takmak gayet basit bir iş olurdu; fakat, ona söylendiğine göre, böyle bir cihazın şirkete maliyeti bir veya iki yüz dolar olurdu ve o yüzden vagon çalma yıllardır devam edip duruyordu.

"Bu vagonları çalanlar ocak amirleri mi sence?" diye sordu Hal.

“Bazen ocak amirleri, bazen onların dostları – bazen de şirketin kendisi çalışıyor bunları madencilerden.” Kuzey Vadisi’nde, şirketin kendisi çalışıyordu, diye ısrar etti yaşlı Slovak. Bir gün içinde altıdan çok vagon göndermenin anlamı yoktu, dediğine göre; altı vagonun fazlasını asla hesabına yazdıramazdın. Bir vagona bir tondan fazla kömür yüklemenin de anlamı yoktu; vagonları gerçekten tartmıyorlardı, kantar amiri onları kantarın üstünden hızlıca geçiriveriyordu ve belli bir ortalamanın üzerine çıkmaması için emir almıştı. Mike bir İtalyan’dan bahsetti; bu adam sırf denemek için bir vagonu yüklemiş, o kadar çok yüklemiş ki giriş kapısından içeriye zorlukla sokabilmiş vagonu. Sonra gitmiş, kantarın üstüne çıkmış ve vagonun tartılmasını kendi gözüyle görmüş; kömürün ağırlığı üç tonmuş, ama ona iki ton yazmışlar. Adam tartışmaya kalkınca onu tutuklamışlar. Mike adamın tutuklandığını görmemiş, fakat maden ocağından çıktığı zaman adam ortalarda yokmuş ve bir daha hiç kimse onu görmemiş. Bundan sonra, kantarı kimse göremesin diye, tartı odasına bir kapı takmışlar.

Hal, madencileri dinledikçe ve bu işler üzerinde düşündükçe, maden işçisinin, üstlendiği sözleşmenin tutarını önceden belirleme fırsatına sahip olmayan, daha sonra ne kadar iş yapmış olduğunu belirleme fırsatına da sahip olmayan bir yüklenici olduğunu daha da açık bir biçimde anladı. Üstelik fiyatlarını ve ölçümlerini kontrol edemediği malzemeler de kullanmak zorundaydı. Barut kullanıyordu ve ayın sonunda ücretinden belli miktarda barut için kesinti yapıldığını görüyordu ve yazılan miktarın hatalı olması halinde, bunu düzelttirmek için başvurabileceği hiçbir çare yoktu. “Demircilik işi” –yani aletlerinin bakım ve onarımı– için belli bir tutarda borç kaydı yapılıyordu; demirci atölyesinin yanından bile geçmemiş olsa da, her ay hesabından bir veya iki dolar kesildiğini görüyordu.

Dünyadaki herhangi bir iş adamı böyle bir iş teklifini incele-sin, diye düşündü Hal, ve böyle şartlar üzerinden bir sözleşmeyi

kabul edip etmeyeceğini söylesin! Mesela, araziyi önceden ölçme fırsatı olmadan, dahası kaç metreküp çimento kullanması gerektiğini belirlemenin herhangi bir yolu da olmadan, bir baraj inşa etmeyi üstlenecek bir kimse var mıdır? Bir bakkal, dükkânına gelip de aldığı şeyleri kendisi tartmayı teklif eden, bu arada bakkalı dışarı çıkarıp kapıyı kilitlemek isteyen bir müşteriye satış yapar mıydı? Bu işin saçmalığını göstermek için böylesi soruları sormak bile yeterdi; ama bu bölgede on beş bin adam işte tam olarak bu gibi şartlarla çalışmaktaydı.

Eyalet kanununa göre, madenci, çıkardığı kömür tartılırken menfaatini korumak için –ücretini kendi kazancından ödeyerek– bir tartı denetçisi bulundurmaya talep etme hakkına sahipti. Kömür madenlerindeki şartlara dair herhangi bir eleştiri olduğunda, işletmeciler iftiharla bu kanundan bahsederlerdi; ama bunun madenci bakımından ne kadar acı bir istihza olduğunu anlamak için o şartları fiilen deneyimlemek gerekirdi.

Hal yemekhanede, günde on saat süreyle kereste yükleyen Johannson adlı sarışın bir İsveçli devin yanında oturuyordu. Bu adam, düşüncesini serbestçe ifade etme lüksüne sahip biriydi, zira gençti, muazzam kasları vardı ve onu yaşadığı yere bağlayacak bir ailesi yoktu. Madenden harman yerine, harman yerinden kereste kampına giden seyyar bir işçiydi. Bir kimse ona tartı denetçileri konusunu açınca, masadaki herkes onun alaycı kahkahasını işitti. Herhangi bir adam tartı denetçisi talep etsindi bakalım!

“Yani onu işten kovarlar mı demek istiyorsun?” diye sordu Hal.

“Belki!” cevabını verdi Johannson. “Belki de çekip gitmesine sebep olurlar.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Adamın hayatını çekilmez hale getirirler, sonunda adam çekip gider.”

Ücretlerin *scrip** şeklinde ödenmesi, şirket dükkânları, madenciye iş kazalarına karşı koruma amaçlı bütün kanuni düzenlemeler bakımından durum neyse, tartı denetçileri bakımından da aynı durum söz konusuydu. Kanuni haklarınızı talep edebilirsiniz, ama talep ederseniz, amirin insafına kalırdı vaziyet. Kendi isteğinizle gidinceye kadar, hayatınızı çekilmez hale getirebilirdi. Ya da bir yığın küfür işitebilir ve şöyle bir emir alabilirdiniz: “Haydi kanyona!” – ve büyük ihtimalle de arka tarafınıza bir tekme yerdiniz veya burnunuzun dibinde bir tabancanın namlusunu görürdünüz.

BÖLÜM 17

Bu gibi şartlar kömür madenleri bölgesini kederli bir mekâna çeviriyordu. Ama yine de, geçinip gitmeyi, aile kurmayı ve evlerini düzgün halde tutmayı başaran insanlar vardı. Eğer insan bir iş kazasına uğramayacak kadar talihliyse, eğer çok genç yaşta evlenmez veya çok sayıda çocuğu olmazsa; eğer aşırı çalışmanın ve monotonluğun birçok insanı sürüklediği içkinin ayartısından kaçınabilirse; hepsinden önemlisi, eğer amiriyle iyi geçinebilirse – o zaman, bir evi olabilir ve hatta şirketin emanetinde biraz parası bile olabilirdi.

Jerry Minetti işte böyle bir adamdı ve Hal’in en iyi dostlarından biri oldu. Milanoluydu ve adı Gerolamo idi, Amerika’da Jerry şeklini almıştı. Aşağı yukarı yirmi beş yaşındaydı ve İtalyanların çoğundan farklı olarak, uzun boyluydu. Hal ile Jerry’nin tanışmaları –Hal’in sosyal deneyimlerinin çoğu gibi– bir Pazar gününde gerçekleşti. Jerry uykudan yeni uyanmış ve yıkanmış, yeni bir mavi işçi tulumu giymişti; bu yüzden gün ışığında gayet hoş görünüyordu. Başı dik ve omuzları geniş yürüyordu; dünyada pek az derdi olan bir adam olduğunu görebiliyordunuz.

Fakat Hal’in dikkatini çeken, Jerry’den ziyade, onun hemen arkasından gelen çocuktu; Jerry’nin dörtte bir boyutunda mü-

Bkz. sayfa 32’deki ikinci dipnot.

kemmel bir benzeri olan bu çocuğun da yüzü yeni yıkanmıştı ve üstünde yeni bir mavi iş tulumu vardı. Onun da başı dik ve omuzları geniş duruyordu ve çok sevimli bir çocuktur; topuklarını iyice yukarı kaldırıp Jerry'ye ayak uydurmak için büyük bir çaba gösteriyordu. Ne kadar uzun adımlar atarsa atsın yine de ona yetişemediği için koşmaya başlıyor ve babasına yetişince de yine ona ayak uydurmaya gayret ediyordu.

Hal aynı yönde gitmekteydi ve bir askerî bandonun müziği gibi etkilendi bu görüntüden; o da başını ve omuzlarını dikleştirmek ve onlara ayak uydurmak istedi. Sonra da, başkaları onun yüzündeki sırtımayı görünce dönüp bakıyorlar ve onlar da sırtıyorlardı. Ama Jerry, arkasındaki bu sirk manzarasının farkında olmadan, ciddiyetle yürümeye devam etti.

Bir eve girdiler; Hal, hayatın tadını çıkarmaktan başka yapacak bir işi olmadığından, dışarı çıkmalarını bekleyerek durdu. Aynı sıra içinde geri döndüler; ama şimdi adamın sırtında dolu bir çuval vardı, ufaklık ise onu taklit ederek sırtına yerleştirdiği daha küçük bir yükü taşıyordu. Hal bunu görünce yine gülümse-di ve karşısına geldiklerinde, "Merhaba," dedi.

Jerry de, "Merhaba," dedi ve durdu. Sonra, Hal'ın gülümse-diğini görünce, o da gülümsedi; Hal ufaklığa bakıp ona da gülümsedi, ufaklık da Hal'a gülümsedi. Hal'ın neye gülümsediğini gören Jerry daha da çok gülümsedi; böylece, görünürde bir sebep olmadan, yolun ortasında durup birbirine gülümsüyorlardı üçü birden.

"Yahu, ne harika bir çocuk!" dedi Hal.

"Yahu, kesinlikle öyle!" dedi Jerry; çuvalını yere bıraktı. Birisi çocuğa hayranlığını ifade etmek isterse, herhangi bir süre boyunca durmaya razıydı.

"Senin çocuğun mu?" diye sordu Hal.

"Kesinlikle!" dedi Jerry yine.

"Selam, yumurcak!" dedi Hal.

"Sana da selam!" dedi çocuk. Bu çocuğun Amerika'da yetişmiş olduğu hemen belli oluyordu.

“Adın nedir?” diye sordu Hal.

“Jerry,” cevabı geldi.

“Ya onun adı nedir?” Adama doğru başıyla işaret etti Hal.

“Büyük Jerry.”

“Evde senin gibi başkaları var mı?”

“Bir tane daha,” dedi Büyük Jerry. “Bebek.”

“Benim gibi değil o,” dedi Küçük Jerry. “O çok küçük.”

“Sen büyüksün, ha?” dedi Hal.

“O yürüyemiyor!”

“Sen de yürüyemiyorsun!” diyerek güldü Hal ve onu yakalayıp omzuna attı. “Haydi, bir gezinti yapalım!”

Büyük Jerry çuvalını aldı ve hep birlikte yola koyuldular; ama bu defa geriye düşen ve ayak uydurmaya çalışan, omuzlarını doğrultup topuklarını yukarı kaldıran Hal idi. Küçük Jerry eğlenceye katılarak kıkır kıkır gülmeye ve sağlam bacaklarını keyifle vurmaya başladı. Büyük Jerry dönüp bakıyor, eğlencenin ne olduğunu bilmiyor, ama yine de bundan hoşlanıyordu.

Her iki Jerry’nin de evi olan üç odalı kulübeye geldiler; kapıyı Bayan Jerry açtı. Tek bir çocuğun bile annesi olmak için yeterince yaşlı görünmeyen, kara gözlü bir Sicilyalı kızdı. Yine çılgınca güldüler; sonra Büyük Jerry sordu: “İçeri gelmek ister misin?”

“Tabii ki,” dedi Hal.

“Yemeğe kal,” diye ekledi öbürü. “Spagetti var.”

“Ya!” dedi Hal. “Olur, kalayım, ama ödeme yapmama izin verin.”

“Ne, hiç olur mu!” dedi Jerry. “Ödeme filan yapmıyorsun!”

“Hayır, ödeme yok!” diye bağırdı Bayan Jerry, güzel başını kuvvetle sallayarak.

Onların duygularını rencide edebileceğini görerek, “Tamam,” dedi Hal çabucak. “Yeterince yemeğiniz olduğundan eminseniz kalacağım.”

“Tabii ki, bol bol yemeğimiz var,” dedi Jerry. “Hey, Rosa?”

“Tabii ki, bol bol yemeğimiz var,” dedi Bayan Jerry.

“O zaman, kalacağım,” dedi Hal. “Spagettiye sever misin, ufaklık?”

“Tanrım!” diye bağırdı Küçük Jerry.

Hal bu İtalyan evine göz gezdirdi. İçinde yaşayan sevimli hanımla uyumlu bir güzelliği vardı bu evin. Pencerelelerde, Rafferty ailesinin evindekilerden bile daha parlak ve daha beyaz ipek perdeler asılıydı; yerde inanılmaz ölçüde parlak renkli bir kilim, duvarlarda Vezüv Dağı’nın ve Garibaldi’nin parlak renkli resimleri vardı. Ayrıca, ilginç görünen birçok hazineyle dolu bir de dolap vardı – bir parça mercan ve bir deniz kabuğu, bir köpekbalığı dişi ve bir Kızılderili ok başı, cam bir kapağın altında içi samanla doldurulmuş bir ispinoz. Yakın bir geçmişte Hal böyle şeylerin insanın hayal gücüne özellikle can verici olduklarını düşünmezdi, ama uyanık saatlerinin altında beşini yeryüzünün bağırsaklarında geçirmeye başlamasından önceydi bu.

Akşam yemeğini yedi, gerçek bir İtalyan yemeği; spagetti gerçek İtalyan spagettisiydi, üstünde dumanı tütüyordu, salça ve zengin bir et suyuyla hazırlanmış. Hal yemek boyunca ağzını şapırdattı ve Küçük Jerry’ye gülümsedi, o da ağzını şapırdatıp Hal’a gülümsedi. Her şey Reminitski’nin domuz yalağındaki tıkınmadan o kadar farklıydı ki Hal hayatında hiç bunca lezzetli bir yemek yememiş olduğunu düşündü. Bay ve Bayan Jerry’ye gelince, gerçek bir Amerikalı gibi İngilizce sövebilen harika çocuklarından öyle gurur duyuyorlardı ki mutluluktan göklere uçuyorlardı.

Yemek bitince, Rafferty ailesinin evinde yapmış olduğu gibi, arkasına yaslanıp ünlledi Hal: “Tanrım, ne kadar isterdim burada kalabilmeyi!”

Ev sahibinin karısına doğru baktığını gördü. “Tamam,” dedi ev sahibi. “Sen buraya gel. Seni pansiyoner olarak alıyorum. Hey, Rosa?”

“Tabii ki,” dedi Rosa.

Hal şaşkın halde onlara baktı. “Sana müsaade edeceklerinden emin misin?” diye sordu.

“Bana müsaade etmek mi? Kim engel olacak bana?”

“Bilmiyorum. Belki Reminitski. Başına dert açabilirsin.”

Jerry gülümsedi. “Ben korkmam,” dedi. “Dostlarım var burada. Carmino benim kuzenim. Carmino’yu tanır mısın?”

“Hayır,” dedi Hal.

“Bir numarada ocak amiri. O bana arka çıkar. İhtiyar Reminitski’nin canı cehenneme! Sen buraya gel, sana şu odada bir yatak veririm, sana iyi yemek veririm. Reminitski’ye kaç para ödüyorsun?”

“Ayda yirmi yedi.”

“Tamam, sen bana yirmi yedi öde, her şeyden memnun olacaksın. Burada çok fazla çeşit olmaz, ama Rosa iyi aşçı, o halleder.”

Hal’ın yeni dostu –ocak amirinin sevdiği biri olması yanında– bir “ateşleyici” idi; geceleyin maden ocağını dolaşarak, madencilerin gün içinde hazır etmiş oldukları barutları patlatmaktı onun işi. Becerikli birini gerektiren, tehlikeli bir işti bu ve ücreti de hayli dolgundu; böylece Jerry iyi bir konuma gelmişti ve belli sınırlar içinde, düşüncelerini açıkça ifade etmekten korkmuyordu. Hal’ın bir şirket casusu olma ihtimaline aldırış etmiyor, Kuzey Vadisi’ndeki (ve çocukken Amerika’ya gelişinden bu yana çalışmış olduğu başka yerlerdeki) farklı türlerde yolsuzluklar hakkında isyankâr laflarıyla onu hayrete düşürüyordu. Minetti’nin bir Sosyalist olduğunu öğrendi Hal; bir İtalyan Sosyalist gazetesini alıyormuş ve postanedeki memur bunun ne türden bir gazete olduğunu biliyor ve ona bu konuda takılıyormuş. Daha da şaşırtıcı olan, Bayan Minetti’nin de bir Sosyalist olmasıydı; Jerry’nin açıkladığı gibi, bir erkek için bunun anlamı büyüktü, zira kadın bir papazın hâkimiyeti altında olmuyordu.

BÖLÜM 18

Hal, bir aylık pansiyon ücretinin bir kısmını feda ederek, derhal oraya taşındı; Reminitski bu parayı onun şirketteki hesabına borç kaydedecekti. Ama temiz bir evin ve temiz gıdanın uğruna o bedeli ödemeye razıydı. İrlandalı dostlarının gözünde, Minetti

ailesinin yanına taşınarak daha aşağı bir mevkiye geçtiğini fark etti. Kuzey Vadisi'nde gayet katı toplumsal sınırlar varmış, bunu anladı. Amerikalılar, İngilizler ve İskoçların nazarında Gallerliler ve İrlandalılar; Gallerliler ve İrlandalıların nazarında İtalyanlar ve Fransızlar; İtalyanlar ve Fransızların nazarında Polonyalılar ve Macarlar; bunların nazarında ise Yunanlılar, Bulgarlar ve Karadağlılar daha aşağı bir mevkide görünüyordu; üstelik Doğu Avrupalı daha nice milletler, Litvanyalılar, Slovaklar, Hırvatlar, Ermeniler, Rumenler, Rumelililer, Rutenyalılar filan diye uzayıp giderdi bu sıralama – en sonda Meksikalılar, zenciler ve hepsinden de aşağıda Japonlar vardı.

Rafferty ailesini tekrar ziyarete gittiğinde fark etti bunu Hal. Mary Burke de oradaydı ve onu görünce kurşuni gözleri hınzırca parladı. “Nasılsın, Bay Minetti?” diye bağırdı.*

“Sen nasılsın, Rosetti Hanım?” diye karşılık verdi Hal.**

“Spagetti sever misin?”

“Sen spagetti sevmez misin?”

“Sana söylemiştim bir kere,” diyerek güldü kız – “şu bildiğimiz patates benim için yeterince iyi!”

“Peki, sana ne karşılık verdiğimi hatırlıyor musun?” dedi Hal.

Evet, hatırlıyordu! Hal'ın, onun muhtemel gıdası olarak belirtmiş olduğu gül yapraklarının rengine büründü Mary'nin yanakları.

Sonra, artık Hal'ı gayet iyi tanıyan, Rafferty ailesinin çocukları da katıldılar bu iğnelemeye. “Bay Minetti! Sever spagetti!” Hal, durumu kavradığında, İrlandalıların evinde pansiyoner olmayı teklif etmiş ama kabul edilmemiş olduğunu onlara hatırlatarak misilleme yapmayı geçirdi aklından; fakat yaşlı Rafferty'nin bu şakayı beğenmeyebileceğinden korktu, böylece Rafferty'lerin hep İtalyan olduklarını zannetmiş gibi yaptı. Adının ikinci hecesi-

* Burada ve hemen aşağıda “Bay Minetti” sözüyle, asıl Bay Minetti değil, onun evine pansiyoner olarak yerleşen Hal Warner kastedilir.

** Burada ise, Hal Warner şakaya karşılık verip Mary Burke'e asıl adıyla değil, İtalyanca “gül” anlamına gelen bir adla hitap eder.

ni vurgulayarak “Sinyor Rafferty” diye hitap etti yaşlı Rafferty’ye ciddi bir edayla; yaşlı adam bunu o kadar eğlenceli buldu ki bir saat boyunca kıkır kıkır güldü buna ikide bir. Bu neşeli genç adama içi ısınmıştı; eski kuşkularını unuttu ve çocuklar yatmaya gönderildikten sonra, bir kömür madencisi olarak hayatından epeyce samimi bir şekilde bahsetti.

“Yaşlı Rafferty” bir zamanlar yükselme yoluna girmişti. San José madeninde kantar amiri olmuş, fakat bu işten ayrılmıştı çünkü yapması emredilen şeyi yapmasına dinî inancının müsaade etmediğini düşünüyordu. Madencilerin çetele sayısını –yukarıya ne miktarda kömür gönderirlerse göndersinler– belli bir düzeyde tutmak çirkin bir şeydi; ve Rafferty böylesi emirlere uymaktansa bu işi bırakınca, madenden tamamen ayrılmak zorunda kalmıştı, çünkü elbette ki o işi niye bırakmış olduğunu herkes biliyordu ve Rafferty’nin sırf oradaki varlığı bile memnuniyetsizliği canlı halde tutmaya neden olurdu.

“Sence dürüst şirketler hiç yok mu?” diye sordu Hal.

Yaşlı adam cevap verdi: “Vardır birkaç tane, ama dürüst olmak senin zannedebileceğin kadar kolay değil. Şirketler arasında fiyat rekabeti var. Biri eksik tartarsa, diğerleri de öyle yapmak zorunda. İşçiler farkına varmadan ücretleri kısmanın bir yoludur bu; ve kazançlarında geriye düşmek istemeyen kişiler var.”

Genel Yakıt Şirketinin büyük hissedarı olan ve “Ben temettü için yaygara koparan bir adamım!” diye konuşan yaşlı Peter Harrigan geldi Hal’in aklına.

“Madencinin problemi şu ki,” diye devam etti Yaşlı Rafferty, “onun adına konuşacak hiç kimsesi yok. Madenci tek başına...”

Hal bu sohbet esnasında “Kızıl Mary”ye baktı ve kolları masanın üstünde, kuvvetli omuzları –yorucu bir çalışma gününe işaret eden bir biçimde– eğilmiş halde oturduğunu gördü. Ama Mary tam bu noktada sohbete karıştı; küçümsemeyle dolu sesi aniden işitildi: “Madencinin problemi, onun bir köle olmasıdır!”

“Ah, şimdi bak...” diye araya girdi yaşlı adam, itiraz edersine.

“Tüm dünya ona karşı, fakat bir araya gelmek, bir sendika kurmak ve yanında durmak için gerekli akıl yok onda!”

Rafferty ailesinin evine ani bir sessizlik çöktü. Hal bile çok şaşırmıştı – çünkü o korkunç “sendika” sözcüğünün fısıltıdan daha yüksek bir sesle söylendiğini ilk defa duymuştu madenci kampında kaldığı tüm süre boyunca.

“Biliyorum!” dedi Mary, kurşuni gözleri meydan okumayla dolu bir halde. “O kelimenin söylenmesini istemiyorsunuz! Ama birisi size rağmen söyleyecek!”

“Sana göre hava hoş, tabii,” dedi yaşlı adam. “Sen gençsin ve ayrıca bir kadınsın...”

“Bir kadın! Sadece kadınlar mı cesaret sahibi olabilir?”

“Elbette,” dedi Rafferty, alaycı bir tebessümle, “kadınların dilleri var ve bunları kullanmalarına engel olmak mümkün değil. Patron bile bunu bilmelidir.”

“Belki öyledir,” diye karşılık verdi Mary. “Belki de bir kömür kampında en çok acı çekenler kadınlardır; belki patron bunu da biliyordur.” Kızın yanakları kızarmıştı.

“Belki öyledir,” dedi Rafferty; sonra da, oturmuş piposunu tüttürürken, bir sessizlik oldu. Devam etmek istemediği, evinde sendikayla ilgili konuşmalar yapılmasını arzu etmediği belliydi. Bir süre sonra, Bayan Rafferty, sohbetin seyrini değiştirmek için çekingen bir girişimde bulunarak, Mary’nin kız kardeşinin sağlığını sordu; kızcağız birkaç gündür hastaydı. Çocukların hastalıklarına ve bunların tedavi yollarına dair konuşmaların ardından, Mary ayağa kalkıp, “Ben gidiyorum,” dedi.

Hal da kalktı. “İzin verirsen, seninle beraber yürüyeceğim,” dedi.

“Tabii ki,” dedi Mary; öyle görünüyordu ki bir miktar gözüpeklığe tanık olmak Rafferty ailesini sevindirmişti.

Sokak boyunca ağır ağır yürüdüler. Hal ona şöyle dedi: “Burada sendikayla ilgili bir laf edildiğini ilk defa duydum.”

Mary etrafına tedirginlikle baktı. “Şşş!” diye fısıldadı.

“Ama bu konu hakkında konuşmaktan çekinmediğini sanıyordum!”

Kız cevap verdi: “Bir dostun evinde konuşmak ile dışarıda konuşmak arasında fark var. Kendini işsiz bırakmanın ne faydası olur ki?”

Hal sesini alçalttı. “Burada bir sendika olmasını cidden ister miydin?”

“Cidden mi?” dedi Mary. “Bay Rafferty’yi, ne kadar korkak bir adam olduğunu görmedin mi? Onlar böyledir işte! Hayır, kendimi tutamadım sadece. Bu gece biraz deliyim – bir şey olmuştu, o yüzden parlayıverdim.”

Hal onun sözlerine devam edeceğini sandı, ama Mary fikrini değiştirmişti sanki. En sonunda ona sordu: “Ne oldu ki?”

“Ah, konuşmanın faydası olmaz,” diye cevap verdi; sessizlik içinde biraz daha yürüdüler.

“Bana anlat lütfen, olmaz mı?” dedi Hal; sesindeki yumuşaklık etkili oldu.

“Bir kömür kampını pek tanıımıyorsun, Joe Smith,” dedi. “Böyle bir yerde bir kadın olmanın nasıl bir şey olduğunu tasavvur edemez misin? Ve üstelik güzel sanılan bir kadın olmanın!”

“Ah, öyle demek!” Hal bunu dedikten sonra yine sustu. Aradan biraz vakit geçince, “Seni rahatsız eden biri mi var?” diye sordu.

“Elbette! Biz kadınları rahatsız eden birisi hep vardır! Hep! Rahat geçen tek bir günümüz olmaz. Göz kırpmalar, dürtmeler – nereye gidersek gidelim.”

“Kim?”

“Amirler, kâtipler – kolalı yaka giyme fırsatına sahip olan ve bir kıza para teklif edebileceğini düşünen herhangi biri. Bir kız çocuğu gibi giyinmeyi daha bırakmadan önce başlar bu türden şeyler ve daha sonra da asla huzur bulamayız.”

“Onlara bunu anlatamıyor musun?”

“Biraz anlatabildim; şimdi de babamın üzerinden uğraşıyorlar.”

“Ne?”

“Tabii ki! Bunu denemezler miydi sence? Adam deli gibi içiyor ve bundan asla bıkmıyor!”

“Peki baban?..” Hal durdu, sözlerini tamamlamadı. Mary o sorunun sorulmasını istemezdi!

Ama yine de Hal’in duraksamasını anlamıştı. “Bir zamanlar düzgün bir adamdı,” diye açıkladı. “Buradaki hayat bir adamı korkak ediyor. Neye ihtiyacın olursa olsun, nereye gidersen git – şu veya bu amirden ricada bulunmak zorundasın. Çalışacağın yer, sana verilen ölü işler; veya belki dükkânda daha çok veresiye imkânı sağlanması veya hasta olduğunda doktorun gelmesi. Şu günlerde bizim çatı akıyor – o kadar fena akıyor ki yağmur yağdığı zaman uyumak için kuru bir yer bulamıyoruz.”

“Anlıyorum,” dedi Hal. “Evin sahibi kim?”

“Tabii ki, burada şirketin evleri var sadece.”

“Tamirâtı kimin yapması gerekiyor?”

“Bay Kosegi, konut acentesi. Fakat uzun zaman önce ümidi kestik ondan. Yaptığı tek iş, kirayı yükseltmek. Babam bugün Bay Cotton’a gitti. Çalışma ortamının sağlıklı olmasına dikkat etmek onun işi. Ama insanları ıslak yataklarda yatırmak pek de sağlıklı değil.”

Mary sözlerini bitirince, “Cotton ne demiş peki?” diye sordu Hal.

“Jeff Cotton’ı tanımaz mısın, ne diyeceğini tahmin edemez misin? ‘Hoş bir kızın var, Burke! Niçin aklın yoluna çekmiyorsun onu?’ Sonra gülmüş ve imalı bir sözü anlamayı öğrenirse iyi edeceğini söylemiş yaşlı babama. Yaşlı bir adamın yağmurda uyması kötüymüş, zatürreeden gidebilirmiş.”

Hal o soruyu içinde daha çok tutamadı.

“Peki, baban ne yaptı?”

“Yaşlı babam hakkında kötü düşünmeni istemem,” dedi Mary aceleyle. “O’Callahan onu eline geçirmeden önceki zamanlarda, mücadelecı bir insandı babam. Fakat şimdi bir kamp güvenlik amirinin bir madenciye neler yapabildiğini biliyor!”

BÖLÜM 20

Madencilerinin kemikleri kırılrsa da şirket için havanın hoş olacağını söylemişti Mary Burke; iki numaralı ocağın yeniden çalışmaya başlamasından kısa bir zaman sonra, Hal bu iddianın doğruluğunu görme fırsatını buldu.

Bir madencinin hayatı, çalıştığı bölmenin kalaslarla düzgün bir biçimde desteklenmesine bağlıydı. Şirket kalasları temin etmeyi üstleniyordu, fakat madenci bunlara ihtiyaç duyduğunda, kullanmaya hazır durumda kalas bulamaz ve yüzeye çıkmak için bir buçuk kilometrelik o yolculuğu yapmak zorunda kalırdı. Uygun uzunlukta kalaslar seçer ve bunları işaretlerdi – bu kalasların onun bölmesine işçilerden bazıları eliyle teslim edileceği yolunda bir mutabakat olurdu. Ama sonra başka birisi gelir, bunları alıp götürürdü – burada daha da çok yolsuzluk ve iltimas vardı; madenci bir veya iki mesai gününü yitirebiliyor, o sırada dükkândaki borç hesabı kabarıyor ve çocukları da okula gitmek için ayakkabısız kalabiliyordu. Bazen, madenci kalas bekleme-yi bırakır ve kömür çıkarmaya devam ederdi; o zaman bir kaya düşmesi olur ve adli tahkikat heyeti bir “ihmal” kararı verirdi; kömür işletmecileri de madencilere tedbirli olmayı öğretmenin imkânsızlığından ciddiyetle dem vururlardı. Hal, çok uzak olmayan bir tarihte, Genel Yakıt Şirketi başkanının bir gazeteye vermiş olduğu bir mülakatı okumuştı; şirketin başkanı o mülakatta, bir madenci ne kadar çok deneyimli olursa, onu istihdam etmenin de aynı ölçüde daha tehlikeli olduğunu, çünkü böyle bir madencinin her şeyi bildiğini sandığını ve onun emniyeti için şirketin düzenlediği akıllıca yönetmeliklere aldırış etmediğini söylüyordu!

İki numaralı maden ocağında, “oda ve sütun” yöntemiyle işletilmekte olan bazı yerler vardı; kömür bir dizi odadan çıkarılır gibi çıkarılıyor, odaların duvarlarına karşılık gelen kısım ise tavanı desteklemek üzere bırakılıyor. Bu duvarlar “sütunlar”dır; ve damarın sonuna varıldığı zaman, madenci geriye doğru çalışmaya başlar, “sütunları” çeker ve kendi arkasında tavanı çökmeye bırakır. Tehlikeli bir iştir bu; madenci çalışırken başının üstündeki kayanın takırdama seslerini dinlemek ve tam olarak ne zaman kaçması gerektiğine karar vermek zorundadır. Bazen, bir aleti kurtarmak için haddinden fazla endişe eder; bazen de herhangi bir uyarı işareti olmadan tavan çöküverir. O takdirde, kurbanı nadiren kazıp çıkartırlar; zira kabul etmek gerekir ki bir dağın altına gömülü bir adam o kadar iyice gömülmüştür ki bir cenaze şirketi bile defin işlemini bundan iyi yapamaz.

İki numaralı maden ocağında, bir adam işte bu şekilde göçükte kaldı. Koşarken ayağı takılınca vücudunun alt kısmı, düşen kayaların altında yere mihlandı; kurtarma takımı adamın üstünden kayaları atarken, doktor gelip ona afyon vermek zorundaydı. Hal’in bu kazadan ilk defa haberdar oluşu, birkaç eski çuvalla üstü örtülmüş halde adamın bir sedye üzerindeki cesedini gördüğü zamandı. Hiç kimsenin ikinci bir defa dönüp bakmadığını fark etti. Mesaiden sonra yukarı çıkınca, katır sürücü arkadaşısı Madvik’e sordu. Madvik şu cevabı verdi ona: “Litvanyalı bir adam – ezilmiş.” İşte bu kadardı. Hiç kimse onu tanımıyor ve hiç kimse onu umursamıyordu.

Mike Sikoria tesadüfen yakınlarda bir yerde çalışıyormuş ve kurbanın dışarıya çıkarılmasına yardım edenlerden biriymiş. Mike’ın zenci “yamağı” kayaları yoldan çekmek için aşırı acele etmiş ve bu yüzden eli ezilmiş, bir ay kadar çalışamayacakmış. Mike bunları, kırık İngilizcesiyle, Hal’a anlattı. Bir adamın bu şekilde, zorlukla nefes alarak, gözleri yuvalarından fırlamış bir halde göçük altında kaldığını görmek dehşet verici bir şeydi. Neyse ki adam genç biriydi ve ailesi yoktu.

Hal cesedi ne yapacaklarını sordu; sabahleyin onu gömecekleri cevabını aldı. Kanyonun üst tarafında şirketin bir defin alanı varmış.

“Ama bir tahkikat olmayacak mı?” diye sordu.

“Tahki?” diye tekrarladı diğeri. “O da kim?”

“Adli tahkikat memuru cesedi görmeyecek mi?”

Yaşlı Slovak omuzlarını silktili; dünyanın bu parçasında bir adli tahkikat memuru vardiysa eğer, Mike bunu hiç duymamıştı; üstelik birçok madende çalışmış ve birçok madencinin toprağın altında kaldığını görmüştü. “Onu bir kutuya koyarlar ve bir çukur kazarlar.” Defin muamelesini işte böyle tasvir etti.

“Papaz gelmiyor mu?”

“Papaz çok uzakta.”

Hal, daha sonra, İngilizce konuşanlar arasında bilgi edinmeye çalıştı ve adli tahkikat memurunun kampa bazen geldiğini öğrendi. Kamp güvenlik amiri Jeff Cotton ve şirket dükkânında çalışan Galıçyalı Yahudi Predovich ve şirket ofisinden bir veya iki kâtip ve ayrıca, bütün bunların ne demek olduğundan habersiz birkaç Meksikalı işçiden oluşan bir jüri teşkil edermiş adli tahkikat memuru. Bu jüri cesedi muayene eder, birkaç kişiye neler olduğunu sorar ve bunların ardından bir karar verirmiş: “Vefat eden şahsın, bizzat kendi kusuruyla vukua gelen bir kaya düşmesinden ötürü hayatını kaybetmiş olduğu kanaatine varılmıştır.” (Bir vakada, şu güzel ayrıntıyı da eklemişlerdi: “Akrabaları yoktur ve şaşılacak kadar az sayıda arkadaşı vardır!”)

Adli tahkikat memuru bu hizmete karşılık bir ücret alıyor, şirket ise adli bir karar elde ediyormuş; yabancı bir konsolos tazminat davası açacak olursa bu adli karar kesin delil hükmünde oluyormuş. İşler öyle sıkıca kontrol altına alınmıştı ki Kuzey Vadisi’nde hiç kimse herhangi bir ölüm veya maluliyet parası alamamıştı; hatta, Hal’in daha sonraları öğrendiği gibi, yirmi üç senedir burada herhangi bir kömür işletmecisine karşı açılmış tek bir tazminat davası yoktu!

Bu somut kazanın Hal için önemi vardı, çünkü madenciliğin gerçek işleyişini görme fırsatını vermişti ona. Yaşlı Mike, yardımcı sakatlandığından, Hal'in onun yardımcılığını üstlenmesini teklif etti. Günde iki dolar getirdiği için, ahırcılık işinden daha kazançlıydı.

"Ama ocak amiri işimi değiştirmeme müsaade edecek mi?" diye sordu Hal.

"On dolar verirsen müsaade eder," dedi Mike.

"Ne yazık," dedi Hal, "on dolarım yok."

"On dolarlık veresiye hakkı ver ona," dedi öbürü.

Hal güldü. "Rüşvet olarak *scrip* kabul ediyorlar, öyle mi?"

"Tabii ki ediyorlar," dedi Mike.

"Diyelim ki katırlarıma fena muamele ediyorum?" diye devam etti öbürü. "O zaman, hiçbir şey ödemedен benim işimi değiştirmesini sağlayabilirim!"

"Sana cehennemde iş verir!" diye cevapladı Mike. "Onun tersine gidersen, bizi kötü yere koyar, haftada on dolar kaybımız olur. Hayır, beyim – sen ona içki ısmarla, büyük adamsın de ona, kendini iyi hissetsin. Sen Amerikanca konuşursun – onu neşelendir!"

BÖLÜM 21

Hal kendi ocak amiriyle daha yakından tanışmak için yakaladığı bu fırsatı kullanmaktan memnun oldu. Alec Stone bir seksen boyunda ve düzgün yapılydı, bacak kalınlığında kolları vardı – yağ dolu, yumuşak, ama muazzam güçte kollar. İnsanları çekip çevirme tarzını Louisiana'da bir şeker plantasyonunda öğrenmişti – Hal bunu işittiğinde, bu olgunun birçok şeyi açıkladığını düşündü. Aktörlerinin gerçek adlarını ciddiye almayan, onları karakter adlarıyla çağıran bir sahne amiri gibi, işçilerine milliyetleriyle hitap etme alışkanlığını edinmişti: "Sen, Polonyalı, şu kayayı vagona koy! Hey, Japon, aletleri buraya getir! İtalyan, kapa çeneni ve işine bak, yoksa bir tekme atarım, pantolonun kıkından düşer!"

Kalasları taşımanın kimin görevi olduğu hakkında bir tartışmanın yaşandığına tanık olmuştu Hal. Yerde duran iki saplı büyük bir testere vardı. Stone bunu yerden aldı ve ufak tefek bir Bohemyalı madencinin yüzüne doğru kocaman bir pala gibi savurmaya başladı. “Kalasları yükle, Macar, yoksa seni paramparça doğrarım!” Dehşet içindeki adam geri çekilince, Stone onun peşinden geldi; kurbanı geri gide gide bir duvara dayandı. Silah gibi kullanılan testere, “Kuyu ve Sarkaç”* tarzında, adamın burnunun dibinde ileri geri sallanıyordu. “Seni paramparça doğrarım, Macar! Seni kuşbaşı et gibi doğrarım!” Ocak amiri sonunda geri çekilince, ufak tefek Bohemyalı kalasları yüklemek için atıldı.

Hal’a ilginç gelen taraf, Stone’un böyle şeyler yaparken makul ölçüde babacan görünmesiydi. Kana susamış tehditlerini binde bir bile pek gerçekleştirmez ve esip gürlmesi bitince kakhahayla gülerdi; hedef aldığı kişiye sıritir, ama korkmuş halde canla başla çalışmaya koyulurdu. Pala savurma olayından sonra, Hal’ın olanları seyrettiğini görüp, ona şöyle dedi: “Bu makarnacıları işte böyle idare etmek lazım.” Hal bu sözleri Amerikan soyundan olmasına bir övgü saydı ve gereğince gururlandı.

O akşam ocak amirini aradı ve onu, evinin parmaklığına ayaklarını dayamış halde buldu. “Bay Stone,” dedi, “size sormak istediğim bir şey var.”

“Sor bakalım, delikanlı,” dedi öbürü.

“Meyhaneye gelip bir içki içmez misiniz?”

“Benden bir şey mi elde etmek istiyorsun, ha? Beni etkilemezsin, delikanlı!” Ama yine de ayaklarını parmaklıktan indirdi, piposuna vurup küllerini boşalttı ve Hal ile beraber sokakta yürümeye başladı.

“Bay Stone,” dedi Hal, “bir iş değişikliği yapmak istiyorum.”

“Mesele nedir? Katırlardan şikâyetin mi var?”

* Edgar Allan Poe tarafından 1842’de yazılan, bir tutukluya İspanyol Engizisyonu tarafından işkence edilmesini anlatan hikâye (*The Pit and the Pendulum*).

“Hayır, efendim, ama daha iyi bir iş var aklımda. Mike Sikoria’nın yamağı sakatlandı ve eğer razı olursanız ben onun yerini almak isterim.”

“Ya, orası bir zencinin yeri, delikanlı. Bir zencinin yerini almaktan korkmuyor musun?”

“Neden ki, efendim?”

“Uğursuz büyülerden haberin yok mu?”

“Benim istediğim,” dedi Hal, “zencinin aldığı ücret.”

“Olmaz,” dedi ocak amiri, kesin bir dille, “sen katırlarla devam et. İyi bir ahırcım var ve onu bozmak istemiyorum. Sen böyle devam et. İleride senin ücretine bir zam yaparım. Ocağa girersin, sonra da biliyorsun, hemen bir kaya düşer kafana ve zencinin aldığı ücretin sana bir faydası olmaz.”

Meyhaneye geldiler ve içeri girdiler. Hal içeride bir sessizlik çöktüğünü fark etti; herkes başıyla selam verip baktı. İnsanın kendi amiriyle dolaşırken görülmesi hoştu.

Meyhaneci O’Callahan, yüzünde en iyi gülümsemesiyle, yanlarına gelip onlara katıldı ve Hal’in davetiyle viski istediler. “Hayır, sen işinden ayrılma,” diye devam etti ocak amiri. “İşinde kal. Katırları idare etmeyi öğrendiğin zaman, seni amir yapacağım ve insanları idare etmene izin vereceğim.”

Etraftaki adamların bazıları kıkırdadı. Ocak amiri viski bardağını doldurup tezgâhın üstüne koydu. “Şaka değil,” dedi, herkesin işitebileceği bir ses tonuyla. “Zenciler hakkında bunu uzun zaman önce öğrendim. Bana derlerdi ki, ‘Allah aşkına, zencilerimizle öyle konuşma. Bir gece evinde yangın çıkacak.’ Ama ben derdim ki, ‘Bir zenciye iyi muamele edersen, onu şımartmış olursun.’ Şöyle derdim, ‘Hey zenci, bana şeytanlık etme, yoksa bir tekme atarım, pantolonun kışından düşer.’ Onlar da benim bir beyefendi olduğumu bilirlerdi, adımları hızlanırdı.”

“Bir içki daha alın,” dedi Hal.

Ocak amiri içtikçe daha hoşsohbet oldu ve zenci hikâyeleri anlattı. Şeker plantasyonlarında işlerin çok olduğu bir dönem varmış, günde yirmi saat çalışma kuralı geçerliymiş o dönemde;

zencilerden bazıları işten kaytarmaya çalıştığında, küfretme veya zar oynama gerekçesiyle onları tutuklayıp mahkûm sıfatıyla ücretsiz çalıştırmışlar. Ocak amirinin anlattığı diğer bir olayda, yine bir zenci, sulh yargıcının önüne çıkarılmış ve “şası” olmak suçlamasıyla yargılanmış; bu suçtan altmış gün süreyle ağır çalışmaya mahkûm edilmiş. Bu anekdot meyhanedeki adamların pek hoşuna gitti – anlaşılan, bunların ırk duyguları sınıf duygularından daha güçlüydü.

İkili yine dışarı çıktığında vakit ilerlemişti ve ocak amirinin keyfi yerindeydi. “Bay Stone,” diye başladı Hal, “sizi sıkamak istemiyorum, ama daha yüksek bir ücret almayı çok arzu ederim. Şu yamaklık işini bana vermeniz mümkün olabilirse, ücretimi sizinle paylaşmak beni çok memnun ederdi.”

“Benimle paylaşmak mı?” dedi Stone. “Nasıl yani?”

Hal biraz endişeyle bekledi – çünkü eğer Mike ona bu kadar kesin bir dille konuşmamış olsaydı, ocak amirinin pek güçlü kolundan gelecek bir darbeyi bekliyor olurdu.

“Bu işin bana katkısı ayda on beş dolar civarında bir ek kazançtır. Nakit param yok, ama benim dükkân hesabımdan on dolarlık bir veresiye hakkına razı olursanız, benim için gayet uygun olacaktır.”

Sessizlik içinde biraz yürüdüler. “Peki, söyleyeyim sana,” dedi sonunda ocak amiri; “şu yaşlı Slovak hep şikâyet eder – bir fırsatı olsa madeni daha iyi işletebileceğini düşünen şu heriflerden biridir o. Eğer onu dinlemeye kalkar da bana gelip söylenebileceğini sanıyorsan, yeminle...”

“Mesele yok, efendim,” diye araya girdi Hal çabucak. “Sizin için hallederim bunu – o adamın çenesini kapatırım. Eğer isterseniz, onun kimlerle konuştuğunu öğrenirim ve eğer içlerinden herhangi biri bela çıkarmaya çalışıyorsa, size haber veririm.”

“İşte doğru konuşma budur,” dedi ocak amiri hızla. “Sen bunu yap, ben de seni izleyip sana bir fırsat veririm. O yaşlı heriften çekindiğim için değil – en son dedim ki ona, eğer senin hakkında bir şey duyarsam, bir tekme atarım, pantolonun kı-

çından düşer. Ama bu yabancı ayaktakımından beş yüz tanesi olduğunda, üstelik bazıları Anarşist, bazıları da kendi ülkelerinde birbirleriyle kavga edip duran Bulgarlar ve Karadağlılar filan olduğunda...”

“Anlıyorum,” dedi Hal. “Onları gözlemek lazım.”

“İşte olay bu,” dedi ocak amiri. “Bu arada, dükkân kâtibine şu on beş doları söylediğin zaman, bunu pokerde kaybettiğini söyle.”

“Ben on dolar demiştim,” diye araya girdi Hal çabucak.

“Evet, biliyorum,” diye karşılık verdi öbürü. “Ama *ben* on beş dedim!”

BÖLÜM 22

Hal şimdi gerçek madencilik işi yapacağını memnuniyetle söyledi kendine. Uzun bir zamandır bunun hayaliyle meşguldü kafası; ama insanın hayatında sık sık olduğu gibi, gerçeklikle ilk temas yıllarca hayal kurmanın sonuçlarını öldürdü. Her türlü hayal kurmayı öldürdü hatta; Hal zihinsel ve fiziksel tüm enerjisinin bitmeyen bir azap içinde tükendiğini anladı. Herhangi bir kimse bir buçuk metre yüksekliğe sahip bir bölmenin içinde çalışmaya girişmenin korkunçluğunu ona söylemiş olsaydı, buna inanmazdı. Avrupa şatolarında insanın gördüğü, “demir baki-re” ve “çivili yaka” gibi o dehşet verici işkence aletlerinden bazıları gibiydi. Hal’in sırtı, âdeta sıcak demirler gezdiriliyormuş gibi yanıyordu; her eklemi ve kası yüksek sesle feryat ediyordu. Başının üstündeki sivri uçlu tavanın varlığını hep unutuyor, başını ona çarpıyor, sonra yine çarpıyor, kafa derisinde bir sürü kesik ve yara bere açılıyor, acıdan neredeyse kör olacak denli başı acıyor, kendini dümdüz yere atmak zorunda kalıyordu.

O zaman yaşlı Mike Sikoria sırtarak gülerdi ona. “Biliyorum. Acemi katır gibi! Gün gelir, alıştır!”

Hal eskiden sorumlu olduğu hayvanların böğürlerindeki iri kalın nasırları hatırladı; koşumların sürtündükleri yerlerde çirkardı o nasırlar. “Evet, acemi bir katırım ben, tamam!”

Vagona kömür yüklerken insanın parmaklarının yara bere içinde kalmasına sebep olan o kadar çok durumlar olması hayret vericiydi. Hal bir çift eldiven takardı, ama bunlar bir günde yıpranıp giderdi. Sonra, gaz vardı ve insanı boğan o barut dumanı; tozdan ve yetersiz ışıktan ötürü gözlerde o korkunç yanma. Bu yanan gözleri ovalamanın bir yolu da yoktu, çünkü insanın etrafındaki her şey aynı ölçüde tozluordu. Bunun azabını herhangi bir kimse hayal etmiş olabilir miydi – yumuşak döşemeli lüks vagonlarda seyahat eden veya parıldayan tropikal denizlerde buharlı gemilerin güvertelerinde şezlonglara uzanıp yatan o hanımlardan herhangi biri bunu hayal etmiş olabilir miydi?

Yaşlı Mike yeni yamağına iyi davranıyordu. Mike'ın belkemiği eğikti ve elleri kırk yıldır böyle işler yapmaktan sertleşmişti; bu yüzden iki insanın işini yapabiliyor ve üstelik dostunu yorumlarla eğlendiriyordu. Yaşlı adamın, bir çocuk gibi, devamlı konuşma alışkanlığı vardı; yardımcısıyla, kendi kendisiyle, aletleriyle konuşurdu. Bu aletlere müstehcen ve korkunç isimler verirdi – ama tamamıyla dostça ve iyi huylu bir şekilde. “Gir bakalım oraya, seni gidi onun bunun çocuğu!” derdi kazmasına. “Gel buraya, seni gidi makarnacı!” derdi vagonuna. “Haydi içeri, ulan!” derdi bir kömür parçasına. Madencilğin ayrıntıları üzerine Hal’a dersler verirdi. Başarılı günler veya korkunç aksiliklere dair hikâyeler anlatırdı. Hepsinden çok da, alçaklıktan bahsederdi – “G.Y.Ş.” kısa adıyla şirketi, onun ustabaşlarını, amirlerini, memurlarını, müdürlerini ve hissedarlarını ve böylesine suçlu bir kurumun var olmasına izin veren dünyayı lanetlerdi.

Öğlen olduğunda, Hal sırtüstü yatar, yemek yiyemeyecek denli bitkin olurdu. Yaşlı Mike oturup hapır hupur yemeğini yerdi; gümrak favorileri çenesine kadar uzanıp orada bir noktada birleşirdi ve çeneleri oynadıkça, kendisi tıpatıp ihtiyar bir tekeye benzerdi. İyi kalpli ve endişe içinde bir ihtiyar tekeydi o ve yamağını bir parça peynir veya bir yudum soğuk kahveyle teşvik etmeye çalışırdı. Yemek yemeye inanırdı – ocağın ateşine kömür atmadıkça hiç kimse gücünü koruyamazdı. Bunda başarılı olamadı-

ğında, Amerika ve Avrupa'daki madencilik hayatına ait hikâyeler anlatarak Hal'ı oyalamaya çalışırdı. Yamağının bir "Amerikalı herif" olmasından büyük gurur duymaktaydı ve Hal'ın işi bırakmasından korkarak, işi mümkün olduğunca kolaylaştırmaya gayret ederdi.

Hal işi bırakmadı; ama gece olurken kendini dışarı sürükler, öyle tükenmiş bir halde olurdu ki kafeste uykuya dalarlardı. Akşam yemeğinde uykuya dalar ve sonra gidip yatağına gömülür ve bir köpek gibi uyurdu. Dahası, ah, şafak sökmeden önce yataktan koparılmanın işkencesi! Başını sallayıp uyku halinden kurtulma ve gıcırdayan eklemlerini oynatma ve gözlerindeki yanmanın, ellerindeki kabarcıkların ve eziklerin farkına varma mecburiyeti!

Bir hafta boyunca ıstırapsız geçen tek bir anı olmadı; ve hiçbir zaman bu işe tam olarak alışamadı. Herhangi bir kimsenin bu kadar ağır şartlarda çalışıp da zihinsel uyanıklığını, hevesini ve duyarlılığını koruması imkânsızdı; bu kadar ağır şartlarda çalışıp da bir maceracı olması – hatta bir makineden başka herhangi bir şey olması imkânsızdı. Hal, o küçümseyici ifadeyi, "kitlelerin ataleti" deyimini duymuş ve bunun ne demek olduğunu merak etmişti. Artık merak etmiyordu, artık biliyordu. Vücudu bitkinlikten uyuşmuş olan bir madenci, ocak amirine itiraz edecek kadar gözüpek olabilir miydi? Zihinsel yetileri böyle bir vücut bitkinliğiyle felç olmuş haldeyken, hakları ve mağduriyetlerine dair kesin bir sonuç çıkarabilir ve bunu etkili eylemle destekleyebilir miydi?

Hal buraya, fırtınayı görmek için okyanusta bir geminin güvertesine çıkan birisi gibi gelmişti. Bu toplumsal sefalet, cahillik ve keder okyanusunda, yukarıya dönük ıstıraplı yüzler, kıvranan kollar ve bacaklar, tutunmak için uzanan eller görüyordu insan; bir inleme fırtınası çarpıyordu insanın kulağına, bir kan ve gözyaşı püskürmesi ıslatıyordu insanın yanağını. Hal bu okyanusa öyle bir batmış buldu ki kendini, ne zaman isterse buradan kaçabileceği, kendine, "Üzücü, korkunç, ama Tanrıya şükür, istediğim zaman buradan çekip gidebilirim! Sıcak ve aydınlık salona

dönebilir ve diğer yolculara, bunun ne kadar pitoresk olduğunu, ne kadar ilginç bir deneyimi ıskaladıklarını söyleyebilirim!” diyebileceği düşüncesinde artık teselli bulamıyordu.

BÖLÜM 23

Bu azap günlerinde, Kızıl Mary’yi görmeye gitmedi Hal; ama sonra, bir akşam, Minetti ailesinin bebeği hasta olduğundan, bebeğin durumunu sormaya geldi [Mary], bir kâsenin içinde “biraz tatlı” da getirmişti. Hal, erkeklerin –özellikle de iş erkeklerinin– davranışları bakımından yeterince şüpheliydi; fakat kadınlara gelince kavrayıştan uzaktı. Kendi evinde birçok dertleri olan İrlandalı bir kızın İtalyan kökenli bir kadının bebeğiyle ilgilenmeye gelmesi ona tuhaf görünmedi. Madenci kampında birçok hasta İrlandalı bebek olduğu, Mary’nin onlara da “biraz tatlı” götürebileceği (ama götürmediği) Hal’ın aklına gelmedi. Mary ile daha önce hiç karşılaşmamış olan Rosa’nın şaşkınlığını gördüğü zaman, yoksulların o dokunaklı minnettarlığı olarak yorumladı bunu!

Aslında, birçok hünerlere sahip, birçok farklı türlerde kadınlar vardır ve hiçbir erkeğin bunların hepsini öğrenmek için vakti olmaz. Hal, fırfırlı kıyafetler giyen, yan bakışlar atan, erkeğin dikkatini çekmek için kıkırdama nöbetlerine kapılan tezgâhtar kız tipini gözlemlemişti; aynı amacı daha incelikli ve cazip yollarla gerçekleştiren sosyete kızına da aşınaydı. Fakat ufacık İtalyan bebeklerini kucağına alıp onlara sevimli İrlanda isimleri veren ve kaşıkla tatlı yediren bir tip olabilir miydi? Hal bu türden bir kızı hiç duymamıştı ve Kızıl Mary’nin çok cana yakın bir görünüşü olduğunu düşündü – kollarında Sicilyalı bir çocuk tutan bir Kelt Madonnası.

Omuzunda bir yamayla aynı soluk mavi patiska elbiseyi giydiğini fark etti. Bir erkek olmasına rağmen, kadınların hayatında giyimin önemli bir nokta olduğunu anlıyordu. Bu soluk patiska elbisenin Mary’nin sahip olduğu tek elbise olabileceğini düşün-

me eğilimindeydi; ama her defasında bunu yeni yıkanmış halde gördüğünden, Mary'nin en azından bir elbisesi daha olduğuna karar verdi. Her ne olursa olsun, tertemiz ve taptaze görünüşüyle işte buradaydı; ve pırıl pırıl yeni kıyafetiyle birlikte, uzun zaman önce söz vermiş olduğu "refakat tarzını" da kuşanmıştı: baloya gitmek için kendini pudralayıp süsleyen, lüks hayatın bir güzel kadını gibi tıpkı, keyifli ve şen şakrak. Bu ilginç genç adamla daha önceki buluşmalarında asık yüzlü ve şikâyetçi bir havada olmuştu; onu korkutup uzaklaştırmıştı galiba; kadınsı ve iyi huylu davranarak onu geri kazanabilirdi belki.

Hal'ın yara bere içindeki kafa derisi ve gıcırdayan sırtıyla dalga geçti, on yıl daha yaşlı görüldüğünü söyledi – ki Hal buna inanmaya tamamıyla hazırды. Bir Slovak'ın altında çalışmasıyla da alay etti – yine daha aşağı bir mevkiye geçmişti anlaşılan! Bu şakayı Minetti ailesi de paylaşabilirdi – özellikle de, şakaları seven Küçük Jerry. Joe Smith'in yeni işine girmek için on beş dolar vermek, ayrıca O'Callahan'ın meyhanesinde içki ısmarlamak zorunda kaldığını anlattı Mary'ye Küçük Jerry. Mike Sikoria'nın ona "acemi katırım" dediğini de anlattı. Küçük Jerry durumların değişmesinden şikâyetçiydi, çünkü eskiden Joe ona bir yığın güzel yeni oyunlar öğretirdi, ama artık yara bere içindeydi ve oyunlar oynamak istemiyordu. Ayrıca, eskiden büyüleyici kafiyelerle dolu bir yığın neşeli şarkılar söylerdi. Bir "maymun çıkmazı ağacı"* hakkında bir şarkı vardı! Mary öyle bir ağaç görmüş müydü hiç? Küçük Jerry o ağacın nasıl olabileceğini hayal etmeye çalışmaktan asla bıkmıyordu.

Mary getirdiği tatlıyı bebeğe yedirirken İtalyalı afacan ciddiyetle durup seyretti; ve ona da iki üç kaşık tatlı verildiğinde, ağzını iyice açtı ve daha sonra dudaklarını yaladı. Yahu, pek güzelmış!

Tatlının lezzeti ağzında iyice yok olunca, Mary'nin parıldayan saçlarına gözlerini dikip baktı. "Söylesene," dedi, "saçların hep böyle miydi?"

* Bkz. sayfa 24'te Hal Warner'ın söylediği şarkının sözleri.

Hal ve Mary gülmekten kırıldılar; Rosa ise “Şşş!” diye bağırdı. Bu çocuğun daha sonra ne diyeceğı hiç belli olmazdı.

“Boyadığımı mı sandın yoksa?” diye sordu Mary.

“Bilmiyordum,” dedi Küçük Jerry. “ok güzel ve yeni görünüyor da.” Hal’a döndü. “Değil mi?”

“Kesinlikle,” dedi Hal ve ekledi: “Git ve ona da söyle. Kızlar iltifatlardan hoşlanır.”

“İltifatlar?” diye yankıladı Küçük Jerry. “Ne demek bu?”

“Ya, işte,” dedi Hal, “saçlarının doğan güneşe benzediğini ve gözlerinin alacakaranlık gibi olduğunu veya kızın bir dağ yamacındaki bir yaban glne benzediğini söylediğin vakit ne demiş oluyorsan işte o.”

“A,” dedi İtalyalı afacan, biraz kuşkulu bir edayla. “Her neyse,” diye ekledi, “ok güzel tatlı yapıyor!”

BÖLÜM 24

Mary’nin ayrılma zamanı gelince, evine kadar ona refakat etmek için Hal da inleyerek ayağa kalktı. Mary ona endişeyle baktı; ne kadar acı çektiğini daha önce anlamamıştı. Yan yana yürürlerken, ona sordu: “Mecbur olmadığın halde niye böyle bir iş yapıyorsun?”

“Ama mecburum! Geçinmek için para kazanmak zorundayım!”

“Bu şekilde kazanmak zorunda değilsin! Senin gibi zeki bir geen adam – bir Amerikalı!”

“şey,” dedi Hal, “kömür madenciliğini görmek ilginç olur diye düşündüm.”

“Artık gördün işte,” dedi kız, “bırak şimdi!”

“Ama biraz daha devam etmemin bana bir zararı olmaz!”

“Olmaz mı? Nasıl bilebilirsin? Günün birinde seni de bir tahatanın üzerinde dışarıya çıkarabilirler!”

Mary’nin “refakat tarzı” yok olmuştu; Kuzey Vadisi’nden bahsettiği vakit hep olduğu gibi, sesinde öfke vardı. “Sana ne söyle-

diğimi biliyorum, Joe Smith. Orada iki erkek kardeş yitirmedim mi ben – dünyanın herhangi bir yerinde onlar kadar mükemmel gençleri zor bulursun! Ve daha nice delikanlı gördüm ki gülerek içeri girdiler, cansız halde dışarı çıktılar – hatta, çalışan insanlar için daha da kötüsü, sakat halde çıktılar. Bazen, sabahleyin gidip de ocağın ağzında durmak ve onlara haykırmak istiyorum: ‘Geri dönün, geri dönün! Hemen bugün kanyona inin! Gerekirse açlık çekin, gerekirse dilenin, yeter ki kömür madenciliğinden başka bir iş bulun!’”

Sesi tutkulu bir protestoya yükselmişti; böyle devam ederken, sesine yeni bir hava eklendi – bir kişisel dehşet havası. “Şimdi daha kötü – sen geldiğinden beri, Joe! Bir madencinin hayatına başlamanı görmek – genç, kuvvetli, farklı olan senin. Ah, git, Joe, gidebiliyorken git buradan!”

Hal onun hararetine şaşırmıştı. “Benim için endişe etme, Mary,” dedi. “Bana bir şey olmayacak. Bir süre sonra gideceğim.”

Yol düzgün değildi ve yürürlerken Hal onun kolundan tutuyordu. Titrediğini hissetti ve hızlıca şunları söyledi ona: “Buradan gitmesi gereken kişi ben değilim, Mary. Sensin. Bu yerden nefret ediyorsun – burada yaşamak zorunda olman korkunç. Gitmeyi hiç düşünmedin mi?”

Mary hemen cevap vermedi. Cevap verdiğinde, o heyecan gitmişti sesinden; durgun ve kederli bir sesle konuştu. “Beni düşünmenin faydası yok. Yapabileceğim hiçbir şey yok – herhangi bir kızın eğer fakirse yapabileceği hiçbir şey yok. Denedim – ama önümde taştan bir duvar bulunuyor sanki. Bir trene binip gitmek için bile yeterli parayı biriktiremiyorum! Bunu yapmayı denedim – iki yıl boyunca para biriktirdim ve ne kadar param oldu, biliyor musun, Joe? Yedi dolar! İki yılda yedi dolar! Hayır – insanın yüreğini burkan onca şeyin olduğu bir yerde para biriktiremezsin. Korkak oldukları için onlardan nefret edebilirsin – ama bir adamın madende öldüğünü ve ailesinin kış günü evsiz barksız kaldığını gördüğünde onlara yardım etmek zorundasın!”

“Haddinden fazla yumuşak kalplisin, Mary.”

“Hayır, o yüzden değil! Bana muhtaç olan kardeşlerimi burada bırakıp gidebilir miyim?”

“Ama para kazanabilir ve onlara yollayabilirsin.”

“Burada biraz kazanıyorum – isteyen bazı insanlar için ev temizliği ve çocuk bakıcılığı yapıyorum.”

“Ama dışarıda – daha çok kazanamaz mıydın?”

“Bir restoranda haftada yedi veya sekiz dolarlık bir iş bulabilirim, ama burada harcadığımdan daha çok para harcamam gerekirdi ve eve yolladığım para ben uzaktayken yetersiz kalırdı. Veya başka bir kadının evinde bir iş bulabilir ve günde on dört saat çalışabilirdim. Fakat, Joe, benim istediğim ağır ve yorucu işler altında daha da bunalmak değil, bakması güzel bir şey – kendime ait bir şey.” Boğulmakta olan biri gibi kollarını aniden dışarıya doğru savurdu. “Ah, güzel ve temiz bir şey istiyorum!”

Hal onun yine titrediğini hissetti. Yürümekte oldukları yol yine düzgün değildi ve içinde bir duygudaşlık uyanan Hal kolunu Mary’ye doladı. Rahatlık ve refah dünyasında, insan bu gibi nazik davranışlara kendini bırakabilir. Bir madencinin kızında da durumun farklı olmayacağını varsaydı Hal. Ama sonra, ona yaklaştığında, bir ağlama hıçkırığı hissetti, işitmekten ziyade hissetti bunu.

“Mary!” diye fısıldadı; ve durdular. Neredeyse düşünmeden, diğer kolunu da ona doladı ve bir an sonra, kızın ılık nefesini kendi yanağında hissetti. Mary onun kolları arasında titriyor ve sarsılıyordu. “Joe! Joe!” diye fısıldadı. “Götür beni buradan!”

Bir madenci kampında bir güldü o ve Hal çok duygulanmıştı. Rahatlık ve refah içinde yaşayan sınıfa ait İtalyan bahçelerinde taşıdığı mesajın aynısıyla yukarıda bir ay parıldarken, burada, yumuşak yaz gecesinde, Hal’ın tam önünde bir zevk ve sefa yolu uzanıyordu. Ama soğuk bir korkuya kapılmasından önce ancak birkaç dakika geçti. Yaşadığı şehirde, onu bekleyen bir kız vardı; ayrıca, buraya geldiğinden beri içinde büyümekte olan bir karar – yoksullar için bir telafi imkânı bulma, edinmiş olduğu özgürlük ve kültür için onlara bunun karşılığını ödeme; onları, arala-

rından herhangi bir kimseyi, istismar etmeme kararı da vardı. Onları istismar edecek Jeff Cotton'lar bulunuyordu zaten!

"Mary," diye yalvardı, "bunu yapmamalıyız."

"Niçin?"

"Çünkü – ben özgür değilim. Başka birisi var."

Kızın irkildiğini fark etti Hal, fakat kız kendini geri çekmedi.

"Nerede?" diye sordu, alçak sesle.

"Yaşadığım şehirde, beni bekliyor."

"Peki, bana niçin söylemedin?"

"Bilmiyorum."

Hal, bir anda, kızın ona karşı haklı bir şikâyet sebebi olduğunu anladı. Onun dünyasının sade kuralına göre, Hal onunla belli bir mesafe katetmişti; dışarıda onunla beraber yürüyüşler yaptığı görülmüştü, onun "adamı" diye kabul edilmişti. Onu kendinden bahsetmeye yöneltmişti – özel hayatına dair şeyleri öğrenmek için ısrar etmişti. Bu yoksul insanların kurnazlıkları yoktu; onların hayatlarında, entelektüel meraklara, platonik arkadaşlıklar veya kur yapmalara filan yer yoktu. "Bağışla beni, Mary!" dedi.

Mary cevap vermedi; fakat bir ağlama hıçkırığını tutamadı ve Hal'ın kollarından yavaşça çekildi. Hal onu yeniden kollarıyla sarmak için kalbinde uyanan bir dürtüyle mücadele etti. Mary çok güzeldi, hayat doluydu – ve mutluluğa o kadar muhtaçtı ki!

Ama Hal kendini tuttu. Bir veya iki dakika ayrı durdular. Sonra Hal tevazu ile sordu: "Hâlâ arkadaş olabiliriz, Mary, değil mi? Bilmelisin – çok üzgünüm!"

Fakat Mary ona acınmasına tahammül edemezdi. "Önemli değil," dedi. "Sadece buradan gideceğimi düşünmüştüm! Benim için senin anlamın bundan ibaret."

Hal, mesele çıkaranlar olursa bunları bildirmeyi vaat etmişti Alec Stone'a; bir akşam, amiri onu sokakta durdurup bildireceği herhangi bir şey var mı diye sordu. Hal bu fırsattan yararlanıp mizah duygusunu tatmin etti.

"Mike Sikoria'nın bir fenalığı yok," dedi. "Aklına geleni söylemekten hoşlanıyor, ama onu dinleyecek biri varsa, tüm istediği budur. Yaşlı ve sızlanan bir adam, o kadar. Lakin gözlenmeye değer olduğunu sandığım birisi var."

"Kimdir o?" diye sordu amir.

"Soyadını bilmiyorum. Ona Gus diyorlar. 'Kafesçi'* olarak çalışıyor. Kırmızı suratlı bir adam."

"Tanıyorum," dedi Stone – "Gus Durking"

"Şey, beni sendikalar hakkında konuşturmak için çok uğraştı. İfade bir bu konuyu ortaya atıyor. Bir çeşit fesatçı olduğunu sanıyorum."

"Anladım," dedi amir. "Onu takip edeceğim."

"Size benim anlattığımı ona söylemezsiniz," dedi Hal, endişeli bir edayla.

"A, hayır – kesinlikle söylemem." Ocak amirinin yüzünde hafif bir gülümseme yakaladı Hal.

Hal uzaklaştı, kendisi de gülümsüyordu. "Kırmızı suratlı adam, Gus", Mike'ın şirket hafiyesi olarak adını vermiş olduğu kişiydi!

Bu hafiyelik meselesinin incelikleri vardı ve bazen ne düşüneceğini bilmek kolay değildi. Bir Pazar sabahı, Hal kanyonda bir yürüyüşe çıktı ve yolda genç biriyle karşılaştı. Bu genç adam onunla konuşmaya başladı ve biraz sonra Kuzey Vadisi'ndeki çalışma şartları konusunu açtı. Sadece bir haftadır oradaymış, ama karşılaştığı herkes eksik tartma hakkında homurdanıyor gibi görünüyormuş. Kendisi dışarıdan iş yapan biri olarak çalışıyormuş,

* Maden ocağında asansörün işletilmesiyle görevli olan işçi ("cager").

o yüzden kendisi için fark etmezmiş, ama konuya ilgi duymuş ve Hal'ın ne bildiğini merak ediyormuş.

Hal'ın aklına hemen şu soru geldi: Bu adam gerçekten bir işçi miydi, yoksa Alec Stone kendi hafiyesini takip etmek için başka bir hafiye mi görevlendirmişti? Zeki bir adamdı, bir Amerikalıydı – bu da kendi başına kuşku vericiydi, zira şirketin aldığı yeni işçilerin çoğu “Süveyş Kanalı'nın doğusunda bir yerlerden” geliyordu.

Hal bir süre için hafifçe tartışmaya karar verdi. Burada şartların başka yerlerden daha kötü olduğunu bilmiyordu doğrusu. İnsan hangi türden bir işe girerse girsin, şikâyetler iştirdi.

Evet, dedi yabancı, ama kömür kamplarında işler çok berbat görünüyordu. Muhtemelen bunun sebebi, kampların çok uzak olması ve şirketin etraftaki her şeyin sahibi olmasıydı.

Onu tuzağa çekebileceğini düşünerek, “Nerelerde bulundun?” diye sordu Hal.

Fakat öbürü açıkça yanıtladı; kampların beş altısında çalışmıştı besbelli. Mateo'da, çamaşırhane için ayda bir dolar ödemişti ve ilk üç adam çamaşırlarını yıkadıktan sonra hiç su kalmazdı. Bütün işçiler için ortak bir çamaşır teknesi vardı, son derece sağlıklı bir düzenleme. Pine Creek'te –Hal bu yerin sadece adını duymakla bile çok endişelendiğini fark etti– amirinin evinde pansiyoner olarak kalmıştı, ama binanın çatısı akıyordu ve sahip olduğu her şey mahvolmuştu; amiri hiçbir şey yapmıyordu – lakin pansiyoner başka yere taşınınca işinden olmuştu. East Ridge'de, şirket dükkânında bir çuval patates için bir buçuk dolar ve bir kilo şeker için yirmi beş sent ödemelerine rağmen, bu adam ve birkaç kişi daha, hep beraber, iki odalı bir kulübe kiralamış ve kendi yemeklerini pişirmeye başlamışlardı. Bir süre böyle devam ettikten sonra, musluktan gelen su miktarının azaldığını ve kullanmak için şirkette ayda bir dolar ödeme yaptıkları suyun, katır ve insan pisliğiyle dolu olan madenin dibinden pompalandığını fark etmişlerdi!

Hal kendini bağlayacak bir söz söylememeye dikkat etti; başını salladı ve bunun pek fena olduğunu söyledi, ama işçiler her za-

man mağdur oluyorlardı ve buna karşı ne yapabileceklerini kendisi göremiyordu. Böylece kampa geri döndüler; yabancı açıkça şaşırmış bir haldeydi. Hal ise, bir polisiye hikâyesinin ilk bölümünü okumuş birisi gibi hissediyordu kendini. Bu genç adam katil miydi, kahraman mıydı? Öğrenmek için kitabı okumaya devam etmek gerekiyordu!

BÖLÜM 26

Hal yeni tanıştığı bu adamı dikkatle izledi ve başkalarıyla konuşmalar yaptığını gördü. Çok geçmeden, Yaşlı Mike'a yanaştı genç adam; Mike, tabii ki, şeytanın kendisinden bile gelse bir homurdanma davetini geri çeviremezdi. Hal bununla ilgili olarak bir şey yapılması gerektiğine karar verdi.

Arkadaşı Jerry'ye danıştı; Jerry, bir radikal olduğundan, yabancıyı test etmek için bir denek taşına sahip olabilirdi. Jerry öğle molasında gidip yabancıнын ağzını aradı ve geri dönünce, Hal bu konuda ne denli karanlıkta ise kendisinin de aynı durumda olduğunu söyledi ona. Bu adam ya bir ajitatördü, "bir şeyler başlatmak" için uğraşıyordu, ya da şirketin içeriye yolladığı bir casustu. Öğrenmenin tek yolu vardı – birisi onunla serbestçe konuşacak ve onun nasıl bir tepki verdiğini görecek!

Biraz tereddüt ettikten sonra, Hal bunu yapacak kişi olmaya karar verdi. Bir kömür madeninde amelelik etmenin köreltmış olduğu macera aşkı yeniden canlandı. Gizemli yabancı yeni türde bir madenciydi, insanların ruhuna doğru yapıyordu kazı çalışmasını; Hal onun yoluna mayın döşeyecek ve belki de havaya uçuracaktı onu. Başkalarından daha rahat yapabilirdi bu denemeyi – mesela, yabancıyı evine almış ve ona, kocasının tüm madenci örgütleri arasında en devrimcisi olan Güney Galler* Federasyonu üyesi olduğunu açıklamış olan küçük Bayan David'den daha rahat yapabilirdi.

* Avustralya'nın güneyinde bir bölge (South Wales). Bay ve Bayan David, Amerika'ya oradan gelmişler.

Böylece ertesi Pazar günü Hal, yabancıyı bir diğer yürüyüşe davet etti. Adam ilk başta isteksizlik gösterdi, ama Hal onunla konuşmak istediğini söyleyince razı oldu. Kanyonda yürürlerken, Hal söze başladı: “Bu kamplardaki şartlar hakkında söylediklerini düşündüm ve burada, Kuzey Vadisi’nde, işçileri azıcık uyardırmanın iyi olacağı sonucuna vardım.”

“Öyle mi?” dedi öbürü.

“Buraya ilk geldiğimde, işçilerin aksi mizaçlı insanlar olduklarını düşünürdüm. Ama şimdi kendim görüp anladım. Herhangi bir kimsenin burada hakkını aldığına inanmıyorum. Her şeyden önce, bu madenlerde hiç kimsenin kömürü doğru tartılmıyor – en azından, kantar amirinin dostu değilse. Bundan eminim, çünkü ortağımla beraber her türlü denemeyi yaptım. Bir vagonu çok hafif doldurduk ve kantarda sekiz yüz kilo geldi. Sonra, bir diğer vagonu tepeleme ve sıkıca doldurduk; bunun içinde iki kat daha çok kömür olduğunu biliyorduk – ama kantarda sadece bin kilo olarak ölçüldü. Bunun üstesinden gelmenin hiç yolu yok – fakat herkes biliyor ki o büyük vagonlara iki veya üç ton kömür yüklenebilir.”

“Evet, sanırım yüklenebilir,” dedi öbürü.

“Üstelik kömürün içinde ufacık bir parça kaya olursa, kesinlikle bir ‘çifte O’* alıyorsun; bazen de, doğru olmadığı halde, kömürün içinde kaya olduğunu söylüyorlar. Bunu ispat etmelerini gerektiren bir kanun da yok.”

“Hayır, sanırım yok.”

“Sonuçta şu oluyor – ton başına elli beş sent ödemekte olduklarını düşünmene sebep oluyorlar, ama senin alacağın parayı gizlice otuz beşe indiriyorlar. Dahası, dün şirket dükkânında bir mavi tulum için bir buçuk dolar ödedim; bunun aynısını Pedro’da altmış sent fiyatla aldıydım.”

“Tabii,” dedi öbürü, “şirket malları buraya kadar getirmek zorunda, biliyorsun!”

* Madencinin çıkardığı kömürün daha yakından ve sıkıca inceleneceği anlamında bir işaret.

Böylece, yavaş yavaş, Hal rollerin değiştiğini fark etti – şimdi Hal’a mesafe koymaya uğraşan, bu gizemli kişiydi! Şu veya bu nedenle, Hal’ın sanayide adalete aniden ilgi duymaya başlaması bir etki yaratamamıştı.

Hafiyelik kariyeri böylece gösterişsiz bir nihayete erdi. “Hey, arkadaş!” diye ünlledi. “Senin dalgan nedir, peki?”

“Dalga mı?” dedi öbürü, sakince. “Ne demek istiyorsun?”

“Yani, ne için buradasın?”

“Günde iki dolar için buradayım – tıpkı senin gibi, sanırım.”

Hal gülmeye başladı. “Sen ve ben, su altında birbirlerini bulmaya çalışan iki denizaltı gibiyiz. Kavgamızı etmek için suyun yüzüne çıksak iyi olur, sanırım.”

Öbürü bu teşbihi mütalaa etti ve ondan hoşlanmışa benziyordu. “Sen önden buyur,” dedi. Ama tebessüm etmiyordu. Durgun mavi gözleri, ölümüne bir ciddiyetle, Hal’ın üstünde sabitlenmişti.

“Peki, tamam,” dedi Hal; “benim hikâyem çok heyecanlı değil. Belki öyle düşünüyorsundur, ama ben firari bir mahkûm değilim, bir şirket casusu değilim. Anadan doğma bir madenci de değilim. Memlekette, bir erkek kardeşim ve bazı dostlarım var; kömür madenciliğini bildiklerini sanıyorlar. Bu durum benim sinirime dokunuyordu, ben de kendim adına görmeye geldim. İşte bu kadar. Ama şu var ki ilginç şeylerle karşılaştım ve bir süre kalmak istiyorum. Umarım sen casus değilsindir!”

Öbürü sessizce yürüdü; Hal’ın sözlerini değerlendirdiyordu. “Senin hikâyen o kadar da sıradan bir hikâye değil,” diye konuştu sonunda.

“Biliyorum,” diye karşılık verdi Hal. “Hikâyem için, en fazla, doğru olduğunu söyleyebilirim.”

“Peki,” dedi yabancı, “dediğine inanmayı seçiyorum. Eğer bir yere varacak isem, birilerine güvenmek zorundayım. Seni seçtim çünkü suratını beğendim.” Yürürken, Hal’ı şöyle bir süzdü yine. “Sende bir sahtekârın suratı yok. Ama gençsin. O yüzden, burada gizliliğin önemini hatırlatayım sana.”

“Benden söz çıkmayacak,” dedi Hal. Şimdi yabancı, gömleğinin iç tarafındaki bir mahfazayı açıp bunun içinden bir yazı çıkardı. Bu yazı, kömür madencilerinin büyük ulusal sendikası Birleşik Maden İşçileri adına örgütleyici olarak çalışan, Thomas Olson adlı biri olduğunu belgeliyordu!

BÖLÜM 27

Hal bu keşiften dolayı öyle şaşkın bir haldeydi ki yolu adım-lamayı kesti ve adama dikkatle baktı. Kamplarda “mesele çıkar-anlar” hakkında birçok şey işitmişti, ama bugüne kadar görmüş olduğu yegâne mesele çıkar-anlar şirketin işçilere mesele çıkar-mak için tuttuğu adamlardı. Şimdiyse, bir sendikal örgütleyici işte burada, önünde duruyordu! Jerry böyle bir şeyin olabilece-ğini ima etmiş, ama Hal bunu ciddi olarak düşünmemişti; bir örgütleyici, sağda solda madencilerin fısıltıyla bahsettiği, şirket ve hizmetkârlarının lanetlediği, Hal’ın memleketteki dostlarının da lanetlediği, mitolojik bir yaratıktı. Kör ve tehlikeli tutkuları kışkırtan, bir kundakçı, bir tahrikçi, ağzı laf yapan, sorumsuz bir kişi! Hayatı boyunca bu gibi sözler işitmiş olan Hal’ın ilk tepki-si güvensizlik oldu. Pine Creek’te dayak yemesinden sonra ona yatacak bir yer veren ve “Bana sendika işinden falan bahsetme!” diyen, tek bacaklı ihtiyar makasçı gibi hissetti.

Hal’ın ne hissettiğini gören örgütleyici tedirgin bir şekilde güldü. “Benim casus olmadığımı umuyorsun ama eminim anlı-yorsundur, ben de *senin* bir casus olmadığını umuyorum.”

Hal’ın cevabı isabetliydi. “Bir keresinde benim bir örgütleyici olduğumu sandılar,” dedi ve o zaman almış olduğu yaraların ye-rini gösterdi elleriyle.

Diğeri güldü. “Bir dayakla kurtuldun, ha? Şansın varmış. Alabama’da, kısa bir zaman önce, bizlerden birine katran sürüp kuş tüyleri yapıştırdılar.”

Hal’ın yüzünde bir dehşet ifadesi belirdi; ama bir an sonra o da gülmeye başladı. “Ağabeyim ve onun arkadaşlarını düşün-

yordum – Pine Creek’ten eve döndüğümde beni katran ve kuş tüyleri içinde görselerdi ne derlerdi acaba!”

“Muhtemelen,” dedi öbürü, “bunu hak ettiğini söylerlerdi.”

“Evet, onların tavrı böyle gibi. Tüm dünyaya bu kuralı uyguluyorlar – eğer başına bir terslik gelirse, senin kendi hatan yüzünden gelmiştir. Burası bir eşit fırsatlar ülkesiymiş.”

“Fark etmiş olacaksın,” dedi örgütleyici, “insanlar ne kadar çok imtiyaza sahip olmuşlarsa, o kadar küstahça öyle konuşuyorlar.”

Hal, insanın aile güçlüklerini anlayabilen bu yabancıyla bir yoldaşlık duygusu hissetmeye başladı! Dış dünyadan herhangi biriyle konuşmayalı uzun zaman olmuştu ve içinde bir rahatlama duydu. Dayak yedikten sonra yağmurun altında nasıl yattığını ve muhafızların zannetmiş oldukları türden biri olmadığı için nasıl sevindiğini hatırladı. Şimdiyse, bir örgütleyicinin psikolojisini merak ediyordu. Bu faaliyete girmek için insanın güçlü inanışları olmalıydı!

Düşüncesini dile getirdi. Diğeri bunu şöyle cevapladı: “Benim yaptığım işi ne zaman yapacak olsan benim aldığım ücreti alabilirsin. Fakat şunu da söylemek isterim. İnsanı en çok üzen şey, dövülmek ve madenci kampından kovulmak değil; kamp güvenlik amiri, casuslar, kara liste de değil. İnsanın en kötü sorunları, yardım etmeye çalıştığı adamların kafalarının içinde! Yirmi farklı dil konuşan insanlara birtakım şeyleri açıklamaya çalışmanın ne demek olduğunu hiç düşündün mü?”

“Evet, tabii ki,” dedi Hal. “En başında ne yaptığını merak ediyorum.”

“Ya işte, bir tercüman arıyorsun – adam belki şirket casusudur. Belki de, ikna etmeye çalıştığın ilk adam seni ocak amirine ihbar eder. Çünkü, tabii ki, işçilerin bazıları korkak oluyorlar, bazıları da düzenbaz; yanındaki adamı daha iyi bir ‘yer’ uğruna, hatta belki bir bardak bira uğruna, satıverirler.”

“Bu durum senin inanışlarını zayıflatıcı bir etki yapıyor olsa gerek,” dedi Hal.

“Hayır,” dedi öbürü, sakın bir edayla. “İnsana zor geliyor, ama zavallı herifleri suçlayamazsın. Bilmiyorlar, kasıtlı olarak bilgisiz halde tutuluyorlar. Patronlar onları buraya getiriyor ve bir araya gelmelerine engel olmak için belli bir sistem uyguluyorlar. Ayrıca, tabii, bu Avrupalı halkların eski önyargıları var – onları birbirlerinden uzak tutan ulusal önyargılar, dinsel önyargılar. İki adam görüyorsun, biri en az öbürü kadar sefil bir halde – ama öbürünü hakir gördüğünü fark ediyorsun, çünkü kendi memleketinde ondan üstün bir konumdaymış. Böylece patronların ekmeğine yağ sürüyorlar.”

BÖLÜM 28

Kanyonda ücra bir yere gelmişlerdi ve düz bir kayanın üstüne oturdular; burada rahatça konuşabilirlerdi.

“Kendini onların yerine koy,” dedi örgütleyici. “Yabancı bir ülkedeler ve bir kişi onlara bir şey diyor, başka bir kişi başka bir şey diyor. Efendiler ve onların memurları şunu diyorlar: ‘Sendika ajitatörlerine güvenmeyin. Onlar menfaatçi bir güruh, rahat yaşıyorlar ve çalışmak zorunda değiller. Paranızı alıyor ve sizi greve çağırıyorlar, siz de işlerinizi ve evlerinizi kaybediyorsunuz; belki de sizi satıyorlar ve aynı numarayı tekrarlamak için başka bir yere gidiyorlar.’ İşçiler de bunun belki doğru olduğunu düşünüyor; eğer sendika liderleri yozlaşmış ise, patronlar onları satın aldığı için öyle olduklarını akıl edemiyorlar. İşte görüyorsun, kafaları tamamen karışıyor; ne yana gideceklerini bilemiyorlar.”

Adam sakince konuşuyordu, ama yüzünde küçük bir heyecan parıltısı vardı. “Şirket bu insanların memnun olduklarını, bizim onları kışkırtmaya uğraştığımızı söylüyor mütemadiyen. Ama onlar memnun mu? Bunu bilecek kadar uzun zamandır buradasın!”

“Bunu tartışmaya gerek yok,” diye karşılık verdi Hal. “Elbette memnun değiller! Karanlıkta ağlayan, başlarına ne geldiğini veya

suçun kimde olduğunu veya yardım için nereye başvurmak gerektiğini bilmeyen bir yığın çocuk gibi göründüler bana.”

Hal bu adama karşı olan güvensizliğinden sıyrılmaya başladığını fark etti. Hal’ın kafasındaki bir sendikal örgütleyici hayaline hiçbir biçimde uygun değildi o; mavi gözlü, temiz görünümlü bir Amerikalıydı ve ağzı laf yapan, arsız biri olmadığı gibi, tersine, hayli dalgın görünüyordu. İçinde öfke vardı, elbette, ama bağırıp çağırmak veya ateşli laflar etmek şeklini almıyordu onun öfkesi; ve öfkesini böyle bastırması, demokratik içgüdülerine rağmen gürültü patırtı ve abartıdan hoşlanmayan bir sınıfın düşünce alışkanlıklarına sahip olan Hal üzerinde olumlu etki yapıyordu.

Hal, onun işçilerin zayıflığına yönelik tutumuna da ilgi duydu. Birçok insanın onlardan ümidi kesmesine neden olan, yoksulların “ataleti”, onların korkaklığı ve kararsızlığı, bunlar Hal’ın hayatı boyunca duymuş olduğu şeylerdi. “Onlara yardım edemezsin,” derdi insanlar. “Pis ve tembeldir onlar, içerler ve işten kaytarırlar, birbirlerine ihanet ederler. Daima böyle olmuşlardır.” Bu düşünce kalıplaşmış bir cümleyle özetlenirdi: “İnsan doğasını değiştiremezsin!” Kendisi de işçi sınıfından olduğu halde Mary Burke bile işçilerden bu kızgın ve küçümseyici tarzda bahsederdi. Ama Olson onların yiğitliğine güveniyor ve onları uyandırmak ve bilgilendirmekten vazgeçmiyordu.

Onun fikrince, gidilecek yol belli ve apaçıktı. “Onlara dayanışmayı öğretmek gerekiyor. Bireyler olarak, büyük şirketlerin kudreti önünde çaresiz durumdalar; ama birleşirlerse, emeklerini birlik halinde satarlarsa, o zaman hakikaten bir değeri olur.” Sustu, sonra Hal’a bakıp şunu sordu: “Sendikalar hakkında senin düşüncen nedir?”

Hal cevap verdi. “Sendikalar konusunda bilgi edinmek istiyorum. İnsan farklı şeyler işliyor – her bir tarafta öyle çok önyargı var ki. Ezilenlere yardım etmek istiyorum, ama bunu yapmanın en doğru yolundan da emin olmak istiyorum.”

“Başka hangi yol var ki?” Olson bunu deyip bir an için sustu. “Patronların müşfik kalplerine seslenmek mi?”

“Tam olarak öyle değil; ama genel olarak dünyaya, kamuoyuna seslenmek mümkün olamaz mı? Bir Amerikalı olarak yetiştirildim ben ve ülkeme inanmayı öğrendim. Adaleti sağlamak için mutlaka bir yol olduğunu düşünmeden edemem. Belki, işçiler siyasete katılacak olsaydı...”

“Siyaset mi?” diye bağırdı Olson. “Tanrım! Ne zamandır buradasın?”

“Sadece birkaç aydır.”

“Kasım ayına kadar kal ve bu kamplarda oy sandıklarıyla ne yaptıklarını gör!”

“Tasavvur edebiliyorum, elbette...”

“Hayır, edemezsin. Buraya gelmeden önce yolsuzluk ve sefaleti ne kadar tasavvur edebildiyse bunu da ancak o kadar tasavvur edebilirsin!”

“Ama eğer işçiler hep birlikte oy vermeye alıştırlarsa...”

“Bu fikri dile getiren herhangi biri işinden olurken nasıl hep birlikte oy vermeye alışabilirler ki? Şirketin adamı değilsen vandaşlığa geçiş belgelerini bile alamıyorsun; ocak amiri sana olur vermedikçe senin kaydını yapmıyorlar. Bir sendikan olmadıkça ilk adımı nasıl atacaksın?”

Hal bu sözlerin mantıklı olduğunu kabul etti; ama “seyyar temsilciler”* hakkında, “sendikal istibdadın” bütün o dehşetli sonuçları hakkında duymuş olduğu hikâyeleri düşündü. Sendikacılığa girmeye niyet etmemişti!

Olson devam ediyordu. “Kanunlar çıkarılmasını sağladık, kömür madenciliği hakkında birçok kanun – sekiz saat kanunu, *scrip* yasağı kanunu, madenleri nemlendirme kanunu, tartı denetçisi kanunu. Mevzuat derlemesinde bu gibi kanunların varlığı Kuzey Vadisi’nde ne fark yarattı ki? Ben söylemesem bunlardan haberin bile olur muydu?”

* “Walking delegates”: Eskiden ABD’de, çalışma şartlarını incelemek, toplu sözleşmelerin yerine getirilip getirilmediğini saptamak ve bazen de işverenler ile sendikalar arasındaki sözleşmeleri müzakere etmek üzere ülkenin değişik yerlerine gönderilen sendika yetkilileri.

“Tamam!” dedi Hal. “Bu şekilde ifade edersen, eğer sizin hareketinizin amacı kanunu uygulatmak ise, sizinle beraberim!”

“Ama kanunu nasıl uygulatacağın? Ancak bir sendikayla yapabilirsin bunu. Tek başına bir insan yapamaz – kanundan filan bahsederse, ‘yallah kanyondan aşağı’. Western City’de, sendikacılarımız eyalet yetkililerine gidiyor, ama onlar hiçbir şey yapmıyorlar – ve niçin? Çünkü arkamızda işçilerin olmadığını biliyorlar! Siyasetçilerin patronlardan bir farkı yok bu açıdan – sendikadır etkili olan!”

Hal bunun yepyeni bir düşünce olduğunu anladı. “Bu fikir insanların aklına gelmiyor – işçilerin *kanuni* haklarını elde etmek için örgütlenmek zorunda oldukları fikri.”

Diğeri komik bir jestle ellerini havaya kaldırdı. “Tanrım! İnsanların biz madenciler hakkında akıllarına gelmeyen şeylerin bir listesini yapmak istersen!”

BÖLÜM 29

Olson, Hal’ı kazanmaya istekliydi ve yaptığı işin bütün sırlarını anlatmaya koyuldu. Sendikalara inanan ve başkalarını ikna etmeye çalışmanın riskine girmeye hazır olan insanlar aradığını söyledi. Ziyaret ettiği her yerde, bir grup oluşturuyor ve ayrıldıktan sonra onlarla iletişim kurmak için bir yöntem ayarlıyor, dağıtılmak üzere propaganda yayınları gönderiyordu onlara gizlice. Böylelikle bir örgütün çekirdeği meydana geliyordu. Bir iki yıl içinde her kampta böyle bir örgüt çekirdeğine sahip olacak ve daha sonra açığa çıkmaya hazır olacaklar, şehirlerde –ve kanyonlarda işçilerin toplanacağı yerlerde– mitingler için çağrı yapacaklardı. Böylece isyan alevi yükselecekti; işçiler harekete öyle bir hızla katılacaklardı ki şirketler onları işten atarak buna engel olamayacaklardı – ve bölgenin tamamında bir grev yapma tehdidiyle haklarını talep edeceklerdi.

“Anlıyorsun,” diye ekledi Olson, “patronlar onaylamasa da, örgütlenmek için kanuni bir hakka sahibiz. Bu hususta çekinmen gerekmiyor.”

“Evet,” dedi Hal; “fakat bana öyle geliyor ki daha az tartışmalı bir konu seçerseniz, mesela tartı denetçiliği üzerinde yoğunlaşacak olursanız, burada Kuzey Vadisi’nde taktik açıdan daha iyi olurdu.”

Diğeri gülümsedi. “O talebi desteklemek için bir sendikamız olması gerekirdi; o halde ne fark eder?”

“Lakin,” diye itiraz etti Hal, “dikkate alınması gereken önyargılar var. Bazı kişiler sendika fikrinden hoşlanmıyor. Sendikanın baskı ve şiddet demek olduğunu düşünüyorlar...”

Örgütleyici güldü. “Kendin böyle düşünmediğine emin değilsin, galiba! Pekâlâ, sana tüm diyebileceğim şudur, eğer Kuzey Vadisi’nde tartı denetçiliği işine girmek istiyorsan, sana engel olmam!”

İşte bir fikir vardı burada, gerçek bir fikir! Hal, bir buçuk metre yüksekliğe sahip bir yerde çalışan bir yamak olduğundan beri, hayat kasvetli bir hale gelmişti onun için. Bu fikir daha hareketli günler vaat ediyordu!

Ama yapmak istediği bir şey miydi bu? Şimdiye kadar bu kömür kampındaki şartları gözlemlemişti. Şartların zalimce olduğuna ve üstelik bu zulümün gereksiz ve kasti olduğuna kanaat getirmişti. Ama bir eyleme girişilmesi söz konusu olduğu zaman – o zaman tereddüt ediyor ve eski önyargılar ve korkular kendilerini duyuruyordu. İşçilerin “kavgacı” ve “tembel” oldukları, onları “güçlü bir elle yönetmek” gerektiği söylenmişti ona; şimdi, o güçlü eli zayıflatmaya, “işçileri tahrik edenler” ile beraber hareket etmeye hazır mıydı?

Ama bunun aynı şey olmayacağını söyledi kendine. İşçileri bir talepten başka bir talebe sürükleyen, en sonunda “sanayiye hâkim kuvvet” olma isteğine yol açan, yozlaştırıcı bir güç olabilecek sendikacılıktan farklıydı Olson’un bu önerisi. Basitçe kanuna müracaat edilecek, şirketin her alandaki o dürüstlük ve adil muamele iddiası sınavdan geçirilecekti. Eğer, patronların beyan ettikleri gibi, işçiler tartı denetçisi kanunuyla tamamen korunuyorlardı ise; eğer, tüm dünyanın inandırıldığı gibi, tartı

denetçileri mevcut olmamasının tek nedeni işçilerin bunu talep etmemeleri idiyse – o halde, bir tartı denetçisi talep etmenin hiçbir zararı olmazdı. Diğer yandan, eğer sadece kanuni değil aynı zamanda ahlaki olan bir hakkın talep edilmesi – eğer patronlar *bunu* şirkete karşı bir isyan olarak görürlerse, işte o zaman Hal işçilerin “kavgacılığı” hakkında söylenen o lafı biraz daha çok anlayacaktı! Eğer, Yaşlı Mike’ın ve Johansson’un ve diğerlerinin söyledikleri gibi, patronlar “hayatınızı çekilmez hale getirip” sonunda sizi çekip gitmek zorunda bırakacaklarsa – o zaman, Hal da buna karşılık patronlar için hayatı çekilmez kılmak üzere bir şeyler yapmaya hazır olacaktı!

“Bir macera olurdu,” dedi Hal, birdenbire.

Diğeri güldü. “Evet, öyle olurdu!”

“Pine Creek’tekiyle aynı şeyi yaşayacağımı düşünüyorsun,” diye ekledi Hal. “Evet, belki – ama kendim deneyip görmem lazım. Yani, biliyorsun, memlekette bir erkek kardeşim var. Devrime yöneldiğimi düşündüğüm zaman, onunla hayalî tartışmalara giriyorum. Şöyle diyebilmeyi arzu ediyorum: ‘Herhangi bir kimsenin teorilerini hazırlap yutmadım; kendim için bir deneme yaptım ve işte bunlar oldu.’”

“Pekâlâ,” dedi örgütleyici, “sakıncası yok. Ama kendini ve erkek kardeşini eğitmeye çalışırken, benim kendi eğitimimi çoktan yapmış olduğumu unutma. Tartı denetçisi talep eden işçilerin başına ne geldiğini *biliyorum* ve bunu kanıtlamak için kendimi yeniden feda edemem.”

“Kendini feda etmeni istemedim ki,” diyerek güldü Hal. “Ben senin hareketine katılmayacaksam, senin de benim hareketime katılmanı bekleyemem! Ama bir tartı denetçisi talep etme riskine girmeye hazır birkaç işçi bulabilirsem, sana bir zararı olmaz, değil mi?”

“Kesinlikle olmaz!” dedi öbürü. “Tam tersine. Başkalarına göstermek için bir örneğim olacaktır. Burada, bir tartı denetçisi talep etmek için kanuni bir hakka sahip olduklarını dahi bilme-

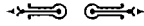
yen işçiler var. Çıkardıkları kömürün doğru tartılmadığını bilenler ise, onları aldatanın şirket olduğundan emin değil. Eğer patronlar herhangi bir kimsenin ağırlıkları denetlemesini kabul etmezlerse, üstelik daha da ileriye gidip bunu talep eden işçileri işten atarlarsa, o zaman, benim sendika şubeme yığınla katılım olacaktır!”

“Tamam,” dedi Hal. “Senin sendika şubene katılımlar sağlamak için yola çıkıyor değilim, ama eğer şirket bunu yapmak isterse, kendisi bilir!”

İki adam böylece mutabık kalarak el sıkıştılar.

İKİNCİ KİTAP

KÖMÜR KRALININ
SERFLERİ

BÖLÜM 1

AHIRCILIK veya yamaklıktan çok daha heyecanlı, ama kaya düşmesinden veya katırların insanın karın bölgesine çifte atmasından daha büyük tehlikeler arz eden yeni bir kariyere girmiş bulunuyordu şimdi Hal. Aşırı çalışmanın yarattığı ataletin ona da bulaşması için yeterli zaman geçmemişti; daha çok deneyim ve daha da çok deneyim için duyulan güçlü arzuyla, gençlik onun yanındaydı. Bir komplocu olmayı, çalıştığı madenin geçitleri kadar karanlık ve gizemli sırlar taşımayı heyecan verici buluyordu.

Ama Tom Olson'un Kuzey Vadisi'ndeki amacından kendisine bahsettiği ilk kişi olan Jerry Minetti'de bu gibi heyecanlar daha eskiydi. Her zamanki kaygısız, rahat görüntüsü aniden yok oldu ve gözlerinde bir korku belirdi. "Bir gün olacağını biliyordum," diye ünlledi - "ben ve Rosa için sıkıntı!"

"Ne demek istiyorsun?"

"Katılıyoruz, kesinlikle katılıyoruz. Rosa'ya diyorum, 'Kendine Sosyalist dersin. Bunun ne faydası var? Hiçbir işe yaramıyor. Burada oy vermenin faydası yok. Sosyalist oyları saymıyorlar, anlamsız!' Ben diyorum, 'Sendika lazım. Grev yapmak lazım!' Ama Rosa diyor, 'Bekleyelim biraz. Para biriktirelim biraz, çocuklar büyüsün. O zaman yardım ederiz. Evimiz olmazsa, işe yaramaz.'"

"Ama hemen bir sendika kurmuyoruz!" diye itiraz etti Hal. "Şimdilik başka bir planım var."

Jerry yine de sakinleşmiş değildi. "Beklemek olmaz!" diye ifade etti düşüncesini. "İşçiler bekleyemez! Ben diyorum, 'Bir gün çabucak olsun - madende bir patlama gibi! Bir kişi mücadeleyi başlatsın, herkes mücadele eder.'" Jerry, siyah gözlerini endişeyle kocasına dikmiş olan Rosa'ya baktı. "Katılıyoruz," dedi; Hal onların gözlerinin Küçük Jerry ile bebeğin uyudukları odaya çevrildiğini gördü.

Hal hiçbir şey demedi – isyan etmenin bu insanlar için ne anlama geldiğini kavramaya başlıyordu. Devam eden mücadeleyi; bireysel çıkarın, rahat ve ihtiyatın sesiyle görevin, idealin sesi arasındaki, insanın ruhu kadar eski mücadeleyi, merak ve acıma duygularıyla seyretti. Bu çatışma için borazanlar çalmıyordu, sadece insanın içindeki o sakin küçük ses işitiliyordu.

Jerry bir süre sonra Hal ile Olson’un planını sordu; Hal da, şirketin tartı denetçiliği kanunuyla ilgili tavrını bir sınavdan geçirmek istediğini söyledi. Hal bunun güzel bir plan olduğunu düşünüyordu; Jerry’nin düşüncesi neydi?

Jerry hüzünle gülümsedi. “Evet, genç bir adam için, bekâr bir adam için güzel plan!”

“Tamamdır,” dedi Hal, “o işe gireceğim. Tartı denetçisi olacağım.”

“Komite kurmak lazım,” dedi Jerry – “komite gidip patronu görsün.”

“Peki, ama orada da gençler olacak – bekâr işçiler. Gecekondu bölgesindeki kümeslerde yaşayan işçiler arasından birileri. Başlarına ne geldiğine aldırılmaz onlar.”

Hal’ın gülümsemesini paylaşmadı Jerry. “O heriflerde yeterli bilinç yok. Beraber olmak için bilinç lazım.” Komitenin arkasında duracak bir işçi grubuna ihtiyaçları olacağını açıkladı; böyle bir grubun örgütlenmesi, gizli toplantılar yapması gerekecekti – pratikte bir sendikayla aynı şey olacak, amirler ve onların muhbirleri tarafından öyle görülecekti. Ve kamplarda hiçbir örgütlenmeye izin verilmiyordu. Ülkelerindeki bir dayanışma sandığına girmek isteyen bazı Sırplar olmuştu, ama bu bile yasak edilmişti. Hayatını veya sağlığını sigorta ettirmek istiyorsan, şirket bununla ilgilenir – ve kazancı da cebine atardı. Hatta eski ülkene para göndermek için bir posta havalesi bile satın alamazdın; aynı zamanda şirket dükkânında kâtip de olan postane memuru sana bir çeşit dükkân poliçesi satardı.

Olson’un Hal’ı uyarırken bahsettiği zorluklar şimdi Hal’ın önünde durmaktaydı. Bunlardan ilki Jerry’nin korkusuydu. Fa-

kat Hal, Jerry'nin bir "korkak" olmadığını biliyordu; eğer herhangi bir kimse Jerry'nin tavrını hakir görürdüyse, hiç Jerry'nin yerinde bulunmamış olduğundan hakir görürdü!

"Şimdi senden isteyeceğim tek şey tavsiyendir," dedi Hal. "Güvenilir birkaç genç adamın isimlerini söyle bana. Hiç kimse senden kuşku duymadan, onların yardımını alacağım."

"Sen benim evimde kalıyorsun!" Jerry bu karşılığı verdi ona.

Hal işte yine bir engel ile karşılaşmıştı. "Bu yüzden başın derde girer, öyle mi demek istiyorsun?"

"Tabii ki! Konuştuğumuzu biliyorlar. Sosyalizm konuştuğumu da biliyorlar, zaten. Beni kesin kovarlar!"

"Peki, ya kuzenin, bir numaralı ocağın amiri?"

"Yardım etmez. Onu da işten atabilirler. Aptal herif bana der ki - tartı denetçisi senin evde kalıyor!"

"Tamam," dedi Hal. "O halde, çok geç olmadan başka bir yere taşınacağım. Bela çıkardığımı ve senin de beni evden attığını söyleyebilirsin."

Minetti'ler oturmuş, birbirlerine bakıyordu - kederli bir çift. Çok iyi bir arkadaş olan ve onlara o kadar iyi ödeme yapan pansiyonerlerini kaybetmeyi hiç istemiyorlardı. Hal da hemen hemen onlar kadar kötü hissediyordu kendini, çünkü Jerry'yi ve şirin karısını ve Küçük Jerry'yi seviyordu - hatta onca gürültü yapıp konuşmayı bölen kara gözlü bebeği bile!

"Hayır," dedi Jerry. "Kaçmıyorum! Üstüme düşeni yapıyorum!"

"Peki, peki," diye karşılık verdi Hal. "Üstüne düşeni yaparsın - ama şimdi değil. Ben kovulduktan sonra sen kampta kalmaya devam et ve Olson'a yardımcı ol. En iyi adamların hepsi birden atılsın istemiyoruz."

Biraz daha tartıştıktan sonra buna karar verildi ve Hal, ufak tefek Rosa'nın, iskemlesine yaslanıp rahatlamış halde derin bir nefes aldığını gördü. Şehitlik zamanı ertelenmişti; onun küçük üç odalı kulübesi, mobilyaları, parıldayan kap kacağı, şirin beyaz ipek perdeleri, birkaç hafta daha onun olabilecekti!

Hal, Reminitski'nin pansiyonuna geri döndü; ağır bir fedakârlıktı bunu yapması, ama telafi yolları da vardı, çünkü işçilerle daha çok konuşma fırsatına sahip oluyordu böylece.

Hal ve Jerry, itimat edilebilecek insanların listesini çıkardılar. Listenin başında Mike Sikoria'nın adı bulunuyordu. Bir komitenin üyesi yapılmak ve bir patronla konuşmaya gönderilmek, dünyaya gelişinin amacı olarak görünürdü Yaşlı Mike için! Ama son dakikaya kadar bunu ona söylemeyeceklerdi, çünkü vagonlarından birini yine kaybettiği zaman, o heyecanıyla kararı bağıra çağıra ilan edebileceğinden korkuyorlardı.

Hal'ın yakınında çalışan, Vresmak adlı genç bir Bulgar maddenci vardı. Bu adamın çalıştığı bölmeye giden yol yukarıya doğru eğimliydi ve bir gün, boş vagonlarını doldurmak için yukarıya itmekte çok zorluk çekmişti. Kan ter içinde bu işle uğraşırken, Alec Stone gelmiş ve beden zayıflığına karşı âdeta bir devin hor görüşüyle, ona vurmaya başlamıştı. Adam kolunu kaldırdı – saldırmak için mi, yoksa darbeyi savuşturmak için mi, hiç kimse emin olamadı; ama Stone onun üstüne çullandı ve öfkeli küfürler yağdıra yağdıra geçit boyunca tekme tokat dövdü onu. Adam şimdi başka bir bölmede çalışıyordu; oradan kırk küsur vagon dolusu kaya çıkarmış ve buna karşılık sadece üç dolar yazılmıştı hesabına. Ocak amiri geçerken onun yüzünü gören hiç kimse, bu adamın bir protesto hareketiyle bahtını denemeye hazır olacağından şüphe etmezdi.

Kamp güvenlik amirinin revolverinin kabzasıyla bir teması müteakip hastaneden yeni çıkmış olan, Jerry'nin tanıdığı bir adam vardı sonra. Bu adam Polonyalıydı ve maalesef tek kelime İngilizce bilmiyordu; ama Olson, örgütleyici, bir diğer Polonyalıyla temas kurmuştu ve bu diğer Polonyalı biraz İngilizce konuşuyordu ve haberi soydaşına iletenekti. Ayrıca, yine Jerry'nin tanıdığı ve sadakatine kefil olabileceği, Rovetta adlı genç bir İtalyan da vardı.

Hal'ın aklına gelen bir kişi daha vardı – Mary Burke. Son günlerde ondan bilinçli olarak kaçınıyordu; yapılacak tek güvenli şeydi ondan uzak durmak – ama zalimce de görünüyor ve Hal'ın içine sinmiyordu. Olanları tekrar tekrar düşündü Hal. Mesele nasıl başlamıştı? Bu gibi durumlarda, kabahati üstlenmek erkeğin görevidir; fakat bir erkek kendini sorumlu tutmaktan hoşlanmaz ve bunu olabildiğince hafifletmeye çalışır. Yolun düzgün olmadığı yerde o gece Mary'ye yardım ederken aşırı gayretkeş davranmış olması mıydı mesele? Mary'nin aslında öyle bir yardıma ihtiyacı yoktu; Mary kendi ayakları üzerinde en az Hal kadar durabilirdi! Ama gerçekte bundan daha ileri gitmişti Hal –kesin bir duygusal dürtüye kapılmış ve bayağı bir biçimde davranmıştı– oysa bu kızın hayattaki tüm memnuniyetsizliğinin, açlık çeken ruhundaki tüm özelemlerin, o denli “değişik” olan, buraya gelmeden önce kendini yetiştirme fırsatı bulmuş olan, aklına “şiiir kitapları” getirmesine neden olan Hal üzerinde toplanacağını en başından bilmeliydi!

Ama işte burada meselenin bir çözümü ortaya çıkmıştı sanki; burada Mary için yeni bir ilgi alanı, duygularının akması için güvenli bir mecra vardı. Bir kadın bir madenci komitesinde yer alamazdı, ama akıllıca tavsiyeler verebilir, keskin dilini başkalarını hizaya getirmek için bir silah olarak kullanabilirdi. Bu girişimden ötürü heyecan içinde olan Hal, erkeğe özgü biçimde, kişisel konulardan sıyrıldı ve böylece bir diğere duygusal tuzağa düştü! Mary'nin tartı denetçiliği hareketine ilgi duymasının, kısmen de, Hal'ı daha çok görme isteğinden kaynaklanabileceğini düşünemedi; kendisinin de Mary'yi görmek için bir bahaneye sahip olmaktan memnun olabileceğiyle aklına hiç gelmedi.

Mary'yi yeni bir rolde, yemek pişirmek ve çocuk bakmaktan daha heyecan verici bir faaliyet içinde hayal ediyordu. Hal'ın “şiiir kitabı” muhayyilesi alevlendi; Mary'ye bir ümit, bir amaç, sonunda varılacak bir yer olan bir yolculuk verdi. Her büyük proleter hareketinde kadın önderler olmamış mıydı?

Mary'yi ziyaret etmeye gitti ve onunla kulübesinin kapısında karşılaştı. "Seni görmek ne hoş, Joe Smith!" dedi Mary onu görünce. Gözünün içine baktı ve gülümsedi.

"Seni görmek de hoş, Mary Burke!" diye karşılık verdi Hal.

Mary'nin keyifli olduğunu gördü; "neşesi yerinde" biri olacaktı. Fakat onu en son gördüğü zamankinden daha sönük olduğunu fark etti. Bu muhteşem İrlanda çehrelerinin solgunlaşması hiç mümkün olabilir miydi? Daha incelmış olduğunu da düşündü Hal; o eski patiska elbise üzerinde daha bol duruyordu.

Hal aklındaki konuya daldı. "Mary, bugün seninle ilgili bir hayalim oldu!"

"Benimle ilgili mi? Ne hayali?"

Hal güldü. "Seni yüzünde bir ihtişam içinde gördüm ve saçların bir altın taç gibi parlıyordu. Kar gibi beyaz bir ata binmiştin ve üstünde beyaz, yumuşak, parlak bir giysi vardı – Jan Dark gibi veya bir süfrajat yürüyüşünün önderi gibi. Atının üzerinde, bir ordunun önünde gidiyordun. Müzik şimdi bile kulaklarımda, Mary!"

"Haydi canım, delikanlı – nedir bütün bunlar?"

"İçeri gir, söyleyeceğim," dedi Hal.

Basit mutfağa girdiler ve basit tahta sandalyelere oturdular. Kendisine bir peri masalı vaat edilen bir çocuk gibi, ellerini önünde kavuşturmuş halde tutuyordu Mary. "Şimdi acele et," dedi. "Bana verdiğin bu yeni elbiseyi bilmek istiyorum. Eski patiska elbisemden bıktın mı?"

Hal onun gülümsemesine eşlik etti. "Kendi tabiatının en güzel ipliklerinden, cesaret, adanmışlık ve özveriden, kendin için dokuyacağın bir elbise bu, Mary."

"Kesinlikle, yine şiir kitabı! Ama hakikaten ne demek istiyorsun?"

Hal etrafına bakındı. "Kimse var mı?"

"Kimse yok."

Ama içgüdüsel olarak Hal hikâyesini anlatırken sesini alçalttı. Kampta "büyük sendikadan" gelen bir örgütleyici vardı ve bu adam köleleri uyandırıp protestoya yöneltecekti.

Mary'nin yüzündeki gülme yok oluverdi. "Ah! Bu imiş!" dedi, durgun bir ses tonuyla. Kar gibi beyaz atın ve yumuşak, parlak giysisinin hayali uçup gitmişti. "Burada o türden bir şeyi asla yapamazsın!"

"Neden ki?"

"Buradaki işçiler yüzünden. Bay Rafferty'nin evinde sana söylediğim şeyi hatırlamıyor musun? Onlar korkaktır!"

"Ah, Mary, bunu söylemek kolay. Ama insanın evinden atılması o kadar hoş değil..."

"Bunu bana söylemen gerekir mi?" diye bağırdı Mary, ani bir tutkuyla. "Ben görmedim mi bunu?"

"Evet, Mary; ama ben bir şey yapmak istiyorum..."

"Evet, peki ben bir şey yapmak istemedim mi? Kesinlikle, patronların burunlarını ısırp koparmak istedim!"

"Peki," deyip güldü Hal, "bunu da programımıza koyarız." Ama onu neşelendirme çabalarına itibar etmeyecekti Mary; ruhu acı ve şaşkınlıkla öyle doluydu ki Hal uzanıp yine onun elini tutmak için bir dürtüye kapıldı. Fakat bu dürtüye gem vurdu; onun enerjisini güvenli bir mecraya yönlendirmeliydi!

"Bu adamları uyandırmalı, direnmeye sevk etmeliyiz, Mary!"

"Sen bunu yapamazsın, Joe. Demek istiyorum ki İngilizce konuşanlar yapamaz. Yunanlılar ve Bulgarlar, belki – onlar kendi ülkelerinde savaşıyorlar ve burada da savaşabilirler. Ama İrlandalılar asla – asla! Azıcık da olsa karakter sahibi olanlar uzun zaman önce ayrıldılar. Burada kalanlar ise çanak yalayıcı oldu. Onları tanıyorum, her birini tanıyorum. Sızlanırlar, patrona lanet ederler, ama ardından kara listeyi düşünürler ve geri dönüp patrona yaltaklanırlar."

"Bu gibi adamların istediği..."

"Onların istediği içmek ve kömür kasabalarındaki ahlaksız kadınlarla âlem yapmak ve bütün gece oturup yağlı bir iskambil destesiyle birbirlerinin parasını almak! Zevküsefa peşinde koşarlar ve daha çok istedikleri hiçbir şey olamaz."

“O halde, Mary, eğer böyleyse, onlara öğretmeye çalışmak için daha da güçlü bir neden yok mu sence? Kendileri için değilse bile, çocukları için! Çocuklar öyle yetişmemeli! İngilizce öğreniyorlar, en azından...”

Mary alaycı bir tavırla güldü. “O okula hiç gidip baktın mı?”

Hal gitmediğini söyledi. Mary de ona, duvarlar boyunca aralıksız dizilmiş sandalyelerde üçerli oturarak tek bir odanın içine tıkılmış yüz yirmi çocuk olduğunu anlattı. Hızla öfkelenerek devam etti sözlerine. Okulun giderleri güya vergilerden ödenecekti, ama şirket dışında hiç kimsenin herhangi bir mülkü olmadığından, her şey şirketin elindeydi. Okul yönetim kurulu, madenin müdürü Bay Cartwright ve dükkânda kâtip olan Jake Predovich ile vaizden, Papaz Spragg’ten oluşuyordu. İhtiyar Spragg, müdürün emretmesi halinde burnunu yere çarpacak biriydi.

“Haydi, haydi!” dedi Hal, gülerek. “Büyükbabası bir Protestan İrlandalı olduğu için ona garzin var!”

BÖLÜM 3

Mary Burke’ün gıdası keder olmuştu ve bunun zehri kanına işlemişti. Hal, ona bir ümit vermenin, onun hakir gördüğü işçileri uyandırmak kadar zor olacağını anladı. Yeterince cesurdu, şüphesiz, ama kendileri için cesaret sahibi olmayan insanlar uğruna cesur olmaya nasıl ikna edebilecekti onu?

“Mary,” dedi, “gönlünde bu insanlardan hakikaten nefret etmiyorsun. Nasıl acı çektiklerini biliyorsun, bunun için onlara acıyorsun. İhtiyaçları olduğunda son meteliğini veriyorsun onların çocuklarına...”

“Ah, delikanlı!” diye bağırdı Mary. Aniden gözlerinin dolduğunu gördü Hal. “Onları bu kadar sevdiğim için nefret ediyorum onlardan! Bazen patronları, bazen onları öldürmek istiyorum. Benim ne yapmamı istiyorsun?”

Sonra, Hal’in cevabını beklemeden, kamptaki tanıdıklarını saymaya başladı. Evet, Hal’in konuşması gereken bir adam var-

dı; onlara katılmak için fazla yaşlıydı, ama tavsiyeleri çok değerli olurdu ve onlara asla ihanet etmeyeceğinden emin olabilirlerdi. Bu adam, madenlerin ilk başladığı günden beri bölgede çalışmış olan, John Edstrom adında, Minnesota'dan bir İsveçliydi. Sekiz yıl önceki büyük grevde faal olmuş ve dört oğluyla birlikte kara listeye alınmıştı. Oğullar şimdi dünyanın dört bir tarafına dağılmışlardı; babaysa bir ırgat ve demiryolu amelesi olarak yakınlarında kalmış, birkaç yıl önce de bir fırsatını bulup madenlere geri dönmüştü.

Yaşlıydı, yaşlıydı, Mary böyle dedi – altmış yaşında olsa gerek. Hal “o kadar da yaşlı değilmiş,” deyince, bir kömür madeninde o yaşta çalışabilen bir adamın pek duyulmadığı cevabını verdi; hatta o yaşa kadar yaşamayı başaran çok insan yoktu. Edstrom'un karısı ölüyordu ve adam zor durumdaydı.

“Böyle yaşlı bir beyefendinin işini kaybetmesine yol açmak adaletli olmaz,” dedi Mary. “Ama en azından sana yerinde tavsiyeler verebilir.”

O akşam ikisi birlikte, “gecekondu” bölgesinde ufacık bir boyasız kulübede yaşayan John Edstrom'u ziyarete gittiler; kulübenin zemini topraktı ve ölmekte olan karısını ziyaretçilerinden gizlemek için kalaslardan yapılmış bir bölmeyle ikiye ayrılmıştı. Kadının hastalığı kanserdi ve onu ziyaret etmek zorlu bir şeydi, çünkü evin içinde gayet nahoş bir koku vardı. Bir süre boyunca, Hal'ın başka herhangi bir şey hakkında düşünmeye kendini zorlaması imkânsızdı; ama sonunda bu zaafının üstesinden geldi, bunun bir savaş olduğunu ve tören meydanı için de, hastane için de hazır olunması gerektiğini söyledi kendine.

Etrafına bakındı ve Edstrom'un kulübesindeki çatlakların pavyanalar ile kapatılmış, kırık pencere camlarının mukavvayla tamir edilmiş olduğunu gördü. Yaşlı adam besbelli ki evini tertipli bir halde tutmaya uğraşmıştı. Hal bir rafın üstünde bir sıra kitap fark etti. Bu dağlık bölgelerde, geceleri, Eylül ayında bile soğuk olduğundan, yaşlı adam küçük demir-döküm sobayı yakıyor ve büzülerek onun yanına oturuyordu. Başında sadece birkaç tel saç

kalmıştı ve fırça gibi sakalı bir kömür kampında olabilecek kadar beyazdı. Yüzünün verdiği ilk izlenim, solgunluğuydu ve sonra da cansız koyu renk gözlerindeki iyi niyetlilik; sesi de yumuşaktı, bir okşayış gibi. Ziyaretçilerini karşılamak için kalktı ve bir hayvanın pençesine benzeyen, nasırlı ve biçimsiz, titrek bir el uzattı Hal'a. Bir peykeyi çekmeye davrandı, ev idaresinde beceriksiz olduğu için özür diledi. Bir adamın altmış yaşında bir kömür madeninde çalışmaya devam edebileceği, ama altmış bir yaşında bunu yapamayacağı düşüncesi geldi Hal'ın aklına.

Hal, kendi kendine bir değerlendirme yapma fırsatına sahip olana kadar, amacı hakkında bir şey söylememesini rica etmişti Mary'den. Kız bu nedenle Bayan Edstrom'un nasıl olduğunu sordu; verilecek yeni bir haber yoktu, adam böyle cevapladı; uyuşuk bir halde yatıyordu karısı, her zamanki gibi. Doktor Barrett yine gelmişti, ama bütün yapabildiği ona morfin vermektir. Hiç kimse'nin artık bir şey yapamayacağını söylemişti doktor.

"Tabii ki, bunu kesin olarak bilemez ol!" diye burun kıvrırdı Mary.

"O kadar fena biri değildir, ayık olduğunda," dedi Edstrom, sabırlı bir biçimde.

"Ne zaman ayık oluyor ki?" diye burun kıvrırdı yine Mary. Hal'a açıklamak için ekledi: "Doktor, müdürün kuzenidir."

İşler burada bazı yerlerdekinden daha iyi, dedi Edstrom. Geçmişte çalışmış olduğu Harvey's Run madeninde, bir adam gözünden yaralanmış ve doktorun aletini yanlışlıkla kaydırması yüzünden gözünü kaybetmişti; kırık kollar ve bacaklar hatalı şekilde oturtulmuş, bu yüzden adamlar ya hayat boyu sakat kalmışlar ya da başka bir yere gidip kemiklerini yeniden kırdırtmak ve yeniden oturtmak zorunda olmuşlardı. Başka her şey nasılsa bu da öyleydi – şirket mekanizmasının bir parçasıydı doktor ve onun aleyhine çok konuşacak olursanız, kanyona inerek buradan gitmek zorunda kalırdınız. Ücretinizden doktor için ayda bir dolar kesilmesinden başka, yaralanmanız halinde sizi görmeye gelirse canının istediği ekstra parayı da alırdı sizden.

“Ödemek zorunda mısınız?” diye sordu Hal.

“Hesabından kesiyorlar,” dedi yaşlı adam.

“Bazen de doktor hiçbir şey yapmadığı halde yine kesiyorlar,” diye ekledi Mary. “Bayan Zamboni’ye son bebeği için yirmi beş dolar ödettiler – ve üstelik Doktor Barrett, bebeği kollarıma almamdan ta üç saat sonra geldi kadıncağızın evine!”

BÖLÜM 4

Sohbet devam ediyordu. Yaşlı adamı konuşturmak isteyen Hal madencilerin çeşitli sorunlarından bahsetti ve sonunda, çarenin bir sendika olabileceği fikrini ortaya attı. Edstrom’un karanlık gözleri onu inceledi ve sonra Mary’ye döndü. “Joe kötü adam değil,” dedi kız, çabucak. “Ona güvenebilirsin.”

Edstrom buna doğrudan karşılık vermedi, ama geçmişte bir greve katılmış olduğunu söyledi. Artık mimlenmiş bir adamdı ve kampta kalabilmesi, kendi işlerinden başka bir şeyle uğraşmamasına bağlıydı. Büyük grevde yapmış oldukları asla unutulmamıştı; patronlar ona yeniden iş vermişlerdi, ama bunun iki nedeni vardı: Sıkışık bir dönemde ona ihtiyaçları olmuştu ve ocak amiri tesadüfen onun arkadaşıydı.

“Ona büyük grevi anlat,” dedi Mary. “Hal bu bölgede yeni.”

Yaşlı adam, Hal’ın iyi niyetli olduğuna dair Mary’nin sözünü kabul etmişti herhalde, zira kamplarda fısıltıyla hikâye edilen bir gelenek haline gelmiş o müthiş olayları anlatmaya başladı. On bin kölenin özgürlük için giriştikleri büyük bir atılım olmuştu ve bunu tam bir acımasızlıkla ezmişlerdi. Bu madenlerin faaliyete geçtiği günden itibaren daima, işletmeciler yerel devlet güçlerine hâkim olmuşlardı ve şimdi, olağanüstü durumda, eyalet milis kuvvetini de getirmişler ve grevcileri işe döndürmek için bunu açıkça kullanmışlardı. Önderleri ve faal işçileri yakalayıp, yargılama veya suçlama olmaksızın hapse atmışlardı; hapishaneler dolduğunda, iki yüz kadarını “boğa ağılı” denilen, kazıklarla çevrili bir alanda tutmuşlar, en sonunda yük vagonlarına bindi-

rip gece vakti eyalet sınırları dışına çıkarmışlar ve yiyecek veya içecek bir şey vermeden çölün ortasına bırakmışlardı.

John Edstrom bu adamlardan biriydi. Oğullarından birinin hapiste nasıl dövölüp ağır şekilde yaralandığını, bir diğerinin nasıl haftalarca rutubetli bir hücrede tutularak hayat boyu romantizmalı olacak bir halde dışarı çıkmış olduğunu anlattı. Bunları eyalet milis kuvvetinin subayları yapmıştı; yerel makamlardan bazıları bu işlerden müteessir olup protesto ettiklerinde, milis kuvveti onları tutuklamıştı – hukuk mahkemelerinin yargıçları bile, hapis tehdidiyle, oturma men edilmişler. Komuta eden general, “Anayasanın canı cehennem!” diye bağırmış, onun astı da şu ünlü lafı etmişti: “*Habeas corpus* filan değil, *post-mortem* vereceğiz onlara!”*

Tom Olson, kendine hâkim, sakın tavrıyla, Hal’i etkilemişti, ama bu yaşlı adam onu daha da derinden etkiledi. Hal onu dinledikçe, tevazu ve hayranlık içinde kaldı. İnanılmaz gelebilirdi ama John Edstrom yaşadığı acımasız olayları anlatırken sesinde hiç öfke yoktu, üstelik kalbinde de olmadığı belliydi. Burada, yokluk ve perişanlığın ortasında, ailesi parçalanıp dağılmışken ve kapısında açlık canavarı bekliyorken, onu mahvetmiş olanlardan nefret etmeksizin geçmişe bakabiliyordu. Bunun nedeni, yaşlı ve zayıf olması ve isyan ruhunu yitirmiş bulunması da değildi; bunun nedeni, ekonomiyi incelemiş olması ve insanların gözlerini kör edip ruhlarını zehirleyen şeyin bir sistem, kötücül bir sistem olduğu kanaatine varmış olmasıydı. Bu kötücül sistemin değiştirileceği ve insanların birbirlerine karşı daha insafli olabilecekleri daha iyi günler yaklaşmaktaydı; böyle dedi yaşlı adam.

* Burada anlatılan grev ve söylenen bu söz, tarihsel gerçeklerdir. 1903 yılında Colorado maden ocaklarında başlatılan greve karşı, bir generalin komutasında Ulusal Muhafızlar (“milis kuvveti”) sevk edilmiş, grevi örgütleyen sendikacılar hapsedilmiş (herhangi bir mahkeme kararı olmadan, yani *habeas corpus* ilkesine aykırı biçimde) ve sendikacıların serbest bırakılması için yapılan başvuruyu incelemeye kalkan bölge mahkemesine, Ulusal Muhafızların komutan muavini Sherman Bell bu lafı etmiştir (“*post-mortem*” otopsi anlamına gelir).

Sohbetin bu noktasında Mary Burke bir kere daha moral bozucu ümitsizliğini dile getirdi. Durum nasıl değiştirilebilirdi ki? Patronlar kötü niyetliydi, işçilerse korkak ve hain. Değişikliği yapacak bir tek Tanrı kalıyordu geriye – ve Tanrı da dünyayı uzun zamandır kendi haline bırakmıştı!

Hal, Edstrom'un bu tavırla ilgili düşüncesini merak ediyordu. "Mary," dedi yaşlı adam, "Afrika'daki karıncalar hakkında yazılanları hiç okudun mu?"

"Hayır," dedi Mary.

"Onlardan milyonlarcası, uzun sıralar halinde yürürler. Bir çukura geldiklerinde, öndekiler çukurun içine düşerler ve onların üstüne daha başkaları gelip düşerler, sonunda çukuru iyice doldururlar, böylece ötekiler çukurun diğer tarafına geçerler. Biz karıncalarız, Mary."

"Çukura kaç tanesi girerse girsin," diye bağırdı Mary, "hiçbiri öbür tarafa geçemez. Çukurun dibi yok!"

Yaşlı adam şöyle cevap verdi: "Hiçbir karınca o kadarını bilemez, Mary. Onlar sadece çukura girmeyi bilirler. Birbirlerine tutunurlar, ölseler bile tutunurlar; bir köprü yaparlar ve ötekiler geçip gider."

"Ben kenara çekileceğim!" diye öfkeyle konuştu Mary. "Ben kendimi feda etmeyeceğim."

"Kenara çekilebilirsin," diye cevap verdi öbürü – "ama yine saflara girersin. Seni iyi tanıyorum, sen bile kendini o kadar iyi tanımazsın, Mary."

Ufak kulübede sessizlik oldu. Erken bir sonbaharın rüzgârları dışarıda uğulduyordu ve aniden, hayat katı ve acımasız bir şey gibi göründü Hal'a. Gençlik ateşi içinde, devrimciliğin heyecan verici olacağını düşünmüştü; ama bir karınca olmak, dipsiz bir çukurda helak olacak milyonlarca ve milyonlarca karıncadan biri olmak – insanın böyle bir şeyi kabullenmesi pek mümkün değildi! Bu ak saçlı emekçinin soluk lamba ışığında belirsizleşen eğri suretine baktı ve Rembrandt'ın *Emmaus Ziyareti** tablosu aklına

* Hollandalı ressam Rembrandt'ın 1648'de yaptığı ve bugün Louvre Müzesinde sergilenen tablo. Tabloda alnından ışık yayılan kişi İsa'dır.

geldi: kirli meyhanedeki loş oda ve iki pejmürde adam; onların masa arkadaşının alnındaki ışık parlamasıyla dilleri tutulmuş bir halde. Bu yumuşak sesli ihtiyar adamın alnında bir ışık parlaması hayal etmek olmayacak bir şey değildi!

“Benim kendi yaşam sürem içinde olacağını hiçbir vakit ummadım,” diyordu yaşlı adam sükûnetle. “Oğullarım görürler belki diye umutlandığını oldu – ama şimdi bundan bile emin değilim. Fakat bütün yaşamım boyunca, günün birinde, çalışanların vaat edilen diyara ulaşacaklarından asla şüphe etmedim. O zaman artık köle olmayacaklar ve onların ürettiklerini tufeyliler israf edemeyecek. Bilen birinin sözüne inan, Mary – çünkü bir çalışanın, erkek veya kadın olsun, o inanca sahip olmaması demek, yaşama nedenini yitirmiş olması demektir.”

Hal bu adama güvenmenin emniyetli olacağına karar verdi ve ona tartı denetçiliği planından bahsetti. “Sadece tavsiyeni istiyoruz,” diye açıkladı, Mary’nin uyarısını hatırlayarak. “Hasta karın...”

Fakat yaşlı adam hüzünle yanıtladı: “O yakında gidecek, ben de çok geçmeden arkasından gideceğim. Ne kadar gücüm kaldıysa onu bu dava için kullanabilirim.”

BÖLÜM 5

Bu komplo işi, geçimlerini kömürden kazanan işçiler açısından katı bir gerçektir; ama Hal, en ciddi anda bile, orada serüven heyecanı bulmaya devam ediyordu. Devrimcileri ve onların peşindeki polisi anlatan hikâyeler okumuştur. Bu gibi heyecanların Rusya’da yaşanacağını biliyordu; ama birisi ona bunların kendi özgür Amerika’sında, yaşadığı kentten ve üniversite şehrinden birkaç saat mesafede yaşanabileceğini söyleseydi, bu söze inanamazdı.

Edstrom’a yaptığı ziyaretten sonraki akşam, Hal sokakta amirine rastladı. Onunla aniden karşılaşınca, bir polis memuruna denk gelen bir yankesici gibi hissetti.

“Merhaba, delikanlı,” dedi ocak amiri.

“Merhaba, Bay Stone,” diye karşılık verdi Hal.

“Seninle konuşmak istiyorum,” dedi amir.

“Olur, efendim.” Sonra, kendi kendine, “Beni yakaladı!” diye düşündü.

“Evime gel,” dedi Stone; bileklerine şimdiden kelepçe takılmış gibi hissederek, adamın peşinden geldi Hal.

“Yahu,” dedi adam, beraber yürürlerken, “herhangi bir şey işitersen bana söyleyecektin hani?”

“Herhangi bir şey işitmedim, efendim.”

“Ama,” diye devam etti Stone, “gayret etmen lazım; her kömür kampında mutlaka dırdırcılar olur.” Hal içinde bir rahatlama hissetti. Boşuna telaşlanmıştı!

Amirin evine geldiler. Adam verandada bir sandalyeye oturdu ve Hal’ın da oturması için ona eliyle işaret etti. Yarı karanlıkta oturuyorlardı ve Stone konuşmaya başlarken sesini alçalttı. “Şimdi seninle başka bir şey hakkında konuşmak istiyorum – şu seçim hakkında.”

“Seçim mi, efendim?”

“Bilmiyor muydun? Bu seçim bölgesindeki Kongre üyesi öldü ve gelecek Perşembeden itibaren üç hafta sonra bir ara seçim yapılacak.”

“Anlıyorum, efendim.” Hal içten içe kıkırdadı. Tom Olson’un ona tavsiye etmiş olduğu bilgileri alabilecekti!

“Bu konuda herhangi bir konuşma işitmedin mi?” diye sordu ocak amiri.

“Kesinlikle hiçbir şey, efendim. Siyasete pek ilgi duymam – bana göre değil.”

“İşte, bir madencinin böyle konuşmasını severim ben!” dedi ocak amiri içtenlikle. “Siyaseti siyasetçilere bırakmak için yeterince akıllı olsalardı, hepsi çok daha iyi durumda olurdu. Kendi işlerine bakmaları gerekiyor.”

“Evet, efendim,” diyerek uysalca mutabık oldu Hal – “karnımda ağrı olmasını istemiyorsam katırlara bakmam gerekiyordu ya, işte aynen öyle.”

Amir onu takdir etmek için gülümsedi. “Sen onların çoğundan daha akıllısın. Benim yanımda duracak olursan, dünyada yükselmek için bir şansın olacaktır.”

“Teşekkür ederim, Bay Stone,” dedi Hal. “Bana bir şans verin.”

“Pekâlâ, şimdi şu seçim var. Her yıl bize bir yığın kampanya parası gönderirler. Bunun bir kısmı senin olabilirdi.”

“İşime yaradı, sanırım,” dedi Hal, görünür ölçüde neşeli bir edayla. “Sizin istediğiniz nedir?”

Stone piposunun dumanını içine çekerken, bir sessizlik oldu. Sonra, ciddi bir tavırla, şunları dedi: “İstediğim, ortalığı biraz yoklayacak ve bana durumu bildirecek bir kimsedir. Benim için genel olarak çalışan insanları değil de, kendisinden şüphe edilmeyecek bir kimseyi kullanmanın daha iyi olacağını düşündüm. Aşağıda, Sheridan ve Pedro’da Demokratlar büyük yaygara ediyorlarmış ve şirket bundan kaygılı. G.Y.Ş.’nin Cumhuriyetçi olduğunu biliyorsun herhalde.”

“Öyle işittim.”

“Bir Kongre üyesinin, ta oralarda, Washington’da, bizimle pek alakası olmadığını düşünebilirsin; ama burada kampanya yapması, işçilere şirketin onları suistimal ettiğini söylemesi kötü bir etki yaratıyor. O yüzden, etrafta biraz dolaşmanı, işçileri siyaset üzerine konuşturmanı ve onlardan herhangi birinin şu MacDougall’ın laflarını dinleyip dinlemediğini öğrenmeni isterim. (MacDougall buradaki Demokrat, biliyorsun.) Ayrıca, bu kampa yayınlar gönderip göndermediklerini veya burada ajanları olup olmadığını da öğrenmeni isterim. İçeriye girip konuşmalar yapma hakkını ve işte bu türden şeyleri talep ediyorlar. Kuzey Vadisi resmî statüye sahip bir kent olduğundan, kanun bir bakıma onların yanında ve onları içeri almadığımızda, gazete-lerde yaygara koparıyorlar ve kötü görünüyor. O yüzden, gürültü patırtı çıkarmadan engel olmalıyız onlara. Neyse ki toplantı yapımları için kampta herhangi bir salon yok ve sokakta toplantıları yasak eden yerel bir karar çıkarttık. İçeriye el ilanları sokmaya

çalışırlarsa, dağıtılmadan önce bunların başına bir şey gelmesi gerekiyor. Anlıyorsun, değil mi?”

“Anlıyorum,” dedi Hal; Tom Olson’un propaganda yayınlarını düşündü!

“Şunun bilinmesini temin edeceğiz – şirket, Cumhuriyetçinin seçilmesini istiyor; sen de gözlem yap ve kampta bunu nasıl karşıladıklarını öğren.”

“O iş kolay görünüyor,” dedi Hal. “Ama söyleyin bana, Bay Stone, neden zahmete giriyorsunuz? Bu yabancı işçilerin o kadar çoğunun oy hakkı var mı?”

“Mesele yabancı işçiler değil. Onları bilinçli olarak vatandaşlığa geçiriyoruz; bir bardak bira karşılığında bizim istediğimiz gibi oy veriyorlar. Ama İngilizce konuşan işçiler veya çok uzun zamandır burada olan ve kendilerini bir şey zannetmeye başlayan yabancılar – işte bunlara dikkat etmek zorundayız. Siyaset konuşmaya başlamaları halinde, orada durmazlar; bir bakarsın, sendika ajitatörlerini dinliyorlar ve kampı çekip çevirmek istiyorlar.”

“A, evet, anlıyorum!” dedi Hal. Sesinin inandırıcı gelip gelmediğini merak etti.

Fakat ocak amiri kendi sorunlarıyla meşguldü. “Geçen gün Silas Adams’a dediğim gibi, yepyeni bir dil –kimsenin anlamayacağı bir dil– konuşan adamlar arıyorum ben! Ama sanırım bu aşırı kolay olurdu. Bir miktar İngilizce öğrenmelerine engel olmanın bir yolu yok!”

Hal eğitimini ikmal etmek için bu fırsattan yararlanmaya karar verdi. “Tabii ki, Bay Stone,” dedi, “istemediğiniz vakit oyları saymak zorunda değilsiniz!”

“Peki, söyleyeyim sana,” diye karşılık verdi Stone; “işleri çekip çevirmenin en kolay yoludur söz konusu olan. Happy Gulch’ta müdür olduğum zamanlarda, siyasetle vakit kaybetmezdik. Şirket o tarihte Demokratları tutuyordu. Seçim gecesi, Demokrat adaylar için dört yüz oy verildiğini yazdık. Ama sonra ne oldu? Bir grup herifi şehre götürdüler ve kampımızdaki Cumhuriyetçi

oy pusulasını sandığa atmış olduklarına yemin ettirdiler bunları. Cumhuriyetçi gazeteler bu konuyla dolup taşı ve sonunda budala bir yargıç oyların yeniden sayılmasına karar verdi. Bütün gece uğraşıp bir yığın yeni oy pusulasını işaretlemek zorunda kaldık. O kadar zahmetli oldu ki!”

Ocak amiri güldü; Hal da akıllılık edip aynı şeyi yaptı.

“Yani görüyorsun işte, yönetmeyi öğrenmek lazım. Kampında yanlış aday için verilmiş oylar olursa, hadise öğrenilir. Sonuçlar fazla tek yanlı olursa da, millet homurdanır. Umursamayan çok amir var, ama ben o zaman dersimi öğrendim ve kendi yöntemi mi oluşturdum – yani, en başta hiçbir muhalefete izin vermemek. Anlıyorsun, değil mi?”

“Evet, anlıyorum.”

“Belki bir ocak amirinin siyasete bulaşmaya hakkı yoktur – ama bir konuda söz hakkına sahiptir; onun maden ocağında kimin çalıştığı konusunda. En kolay ayıklamaktır, ayıklamak.” Alec Stone’un bu sözleri açıklamak için iriyarı elleriyle yaptığı hareketleri Hal hiç unutmadı. Sözlerine devam ederken sesinin tonları her zamanki kadar iyi huylu gelmiyordu artık. “Benim istediğim yönde oy vermek istemeyen adamlar oylarını vermek için başka yere gidebilir. Siyaset hakkında söyleyeceklerim işte bu kadar!”

Stone piposunun dumanını çekerken kısa bir sessizlik oldu. O sırada, yeni bir siyasi taraftarı eğitmek için bunca ayrıntıya girmenin gerekli olmadığı aklına gelmiş olabilirdi. Sözlerine yeniden başladığında, iyi huylu bir uğurlama edasıyla konuştu. “Şunu yapacaksın, delikanlı. Yarın bileğini burkarsın, böylece birkaç gün çalışamaz olursun ve etrafta dolanıp işçilerin ne dediklerini işitme fırsatın olur. Bu arada, ücretini almanı temin edeceğim.”

“Kulağa hoş geliyor, tamamdır,” dedi Hal; ama memnuniyetinin ancak küçük bir kısmını gösteriyordu!

Ocak amiri sandalyesinden kalktı ve piposuna vurup küllerini döktü. “Aklından çıkarma – sözünü tutmanı istiyorum. Benim adıma iş yapan başkaları da var, onları karşılaştırıyorum. Seni birine gözetletiyor olabilirim, bilesin.”

“Evet,” dedi Hal ve neşeyle sıırıttı. “Bunu mutlaka aklımda tutacağım.”

BÖLÜM 6

Hal’ın yaptığı ilk iş, Tom Olson’u bulmak ve başından geçeni ona anlatmak oldu. İkisi bu konuda şakalaşıp çok eğlendiler. “Amirin bir gözdesiyim ben artık!” diyerek güldü Hal.

Ama örgütleyici aniden ciddileşti. “O adam için yaptıklarına dikkat et.”

“Niye?”

“Bunu daha sonra aleyhine kullanabilir. Onlar için herhangi bir sorun yaratırsan yapmaya çalıştıkları şeylerden biri, onlardan para aldığını veya almaya çalıştığını kanıtlamaktır.”

“Ama onun elinde herhangi bir kanıt olmayacak.”

“Bunu demek istiyorum. Onlara herhangi bir kanıt verme. Stone onun için siyaset oyunu oynamış olduğunu söylerse, o zaman herifin biri ona siyasetle ilgili sorular sormuş olduğunu hatırlayabilir. O yüzden, üstünde herhangi bir işaretlenmiş para bulunmasın.”

Hal güldü. “Bugünlerde para uzun süre üstümde kalmıyor zaten. Ama benden bir rapor isterse ona ne diyeyim?”

“İşini adamakıllı yapıp bitirirsen daha iyi olur – böylece bir rapor istemek için zamanı olmaz.”

“Tamam,” diye karşılık verdi Hal. “Ama yine de bir amirin gözdesi olmanın bütün keyfini çıkartacağım!”

Böylece, ertesi sabah işine gittiğinde Hal, “bileğini burkmay”a girişti. Yaşlı Mike’ı çok endişelendirerek, ıstırap içinde etrafta dolandı; ve sonunda, mesaiden ayrılmak zorunda olacağına karar verince, Mike asansöre kadar yolun yarısını onunla beraber yürüdü, ona soğuk ve sıcak bezler hakkında tavsiyeler verdi. Yaşlı Slovak’ı mesaiye elinden geldiğince devam etmeye bırakan Hal, yukarı dünyanın harika gün ışığı ve bir amir gözdesinin daha da harika gün ışığının tadına varmak için dışarıya çıktı.

İlk önce Reminitiski pansiyonundaki odasına gitti ve bileğine eski bir gömlek parçası ve bunun üzerine temiz bir mendil bağladı; bu simgeyle, kamp içinde serbestçe gezinmeye ve tüm işçilerin acımasına hak kazanmış oluyordu. İşte bu vaziyette dışarı fırladı.

Bir numaralı ocağın kantarhanesine doğru yürürken, hareketli siyah gözleri ve ince, akıllı bir suratı olan, hızlı hızlı yürüyen, ufak tefek dinç bir adamla karşılaştı. Üstünde alelade bir madenci tulumu vardı, fakat onu bir işçi sanmamak gerekirdi. Yetkili bir kimse olduğu her şeyinden belliydi.

“Günaydın, Bay Cartwright,” dedi Hal.

“Günaydın,” diye karşılık verdi müdür; sonra, Hal’ın elindeki sargıya bir göz atarak, “Yaralandın mı?” diye sordu.

“Evet, efendim. Sadece burkulma, ama mesaiyi bıraksam iyi olur diye düşündüm.”

“Doktora gittin mi?”

“Hayır, efendim. O kadar kötü olduğunu sanmıyorum.”

“Gitsen iyi olur. Bir burkulmanın ne kadar ciddi olduğu hiç belli olmaz.”

“Doğru, efendim,” dedi Hal. Sonra, müdür geçip gideceği sırada, ona sordu: “MacDougall’ın seçilme şansı olduğunu düşünüyor musunuz, Bay Cartwright?”

“Bilmiyorum,” diye karşılık verdi öbürü; şaşırmıştı. “Umarım seçilmez. Ona oy vermeyeceksin, değil mi?”

“A, hayır. Ben Cumhuriyetçiyim – doğuştan öyleyim. Ama herhangi bir MacDougall konuşmasını dinlediniz mi acaba diye merak ettim.”

“Onu dinlemeyi isteyecek biri değilim. Siyasetle ilgileniyor musun?”

“Evet, efendim – bir ölçüde. Aslında bileğimdeki burkulma bu yüzden oldu.”

“Nasıl yani? Kavga filan mı ettin?”

“Hayır, efendim; ama Bay Stone kamptaki havayı araştırma-mı istedi ve bileğimi burkup mesaiyi bırakırsam iyi olacağını söyledi.”

Müdür, Hal'ı şöyle bir süzdükten sonra, kendini tutamayıp güldü. Sonra, etrafına bakındı. "Böyle şeylerden bahsederken dikkatli olmalısın."

"Müdüre kesinlikle itimat edebileceğimi düşündüm," dedi Hal, ince bir alayla.

Öbürü onu keskin bakışlı gözleriyle değerlendirdi; siyasal demokrasinin ruhunu öğrenmeye başlayan Hal da cüretkâr bir edayla aynı türden bir bakış yöneltti ona. "Uyanık bir gençsin," dedi Cartwright, sonunda. "Burada işleri öğren ve kendini yararlı bir insan yap. İhmal edilmemeni sağlarım."

"Peki, efendim. Teşekkür ederim."

"Belki bu seçimde sandık kâtibi yaparlar seni. Günde üç dolarlık ücreti var, biliyorsun."

"Çok iyi, efendim." Hal yine gülümsedi. "Kuzey Vadisi'nin belediye başkanı olduğunuzu söylediler bana."

"Evet, doğru."

"Ve sulh yargıcı sizin dükkânınızda kâtipmiş. Peki, Bay Cartwright, eğer sağlık işleri heyetine başkan arıyorsanız veya köpek toplayıcıya ihtiyacınız olursa, emrinizdeyim – yani bileğim iyileşir iyileşmez."

Hal bunları deyip yoluna devam etti. Bir yardımcı maden işçisinin böyle alaycı konuşması elbette saçmalık ölçüsünde küstahçaydı; müdür, suratında şaşkın bir ifadeyle kaşlarını çatıp, onun arkasından uzunca bir süre baktı.

BÖLÜM 7

Hal geriye bakmadı, şirket dükkânına yöneldi. Kapının üzerindeki tabelada "Kuzey Vadisi Ticaret Şirketi" yazıyordu; içeride, satın almak istediği şeyleri parmağıyla gösteren bir Sırp kadın ve yarım kilo şeker tartılmasını seyreden iki küçük Litvanyalı kız vardı. Hal şeker tartmakta olan kişiye doğru yürüdü; tütünden sararmış bıyığıyla orta yaşlı bir adamdı bu. "Günaydın, Sayın Yargıç."

Kuzey Vadisi şehrinin sulh yargıcı Silas Adams, “Ha!” diye karşılık verdi.

“Sayın Yargıç,” dedi Hal, “seçim hakkında düşüncen nedir?”

“O konuda düşünmüyorum,” dedi öbürü. “Şeker tartmakla meşgulüm.”

“Buralarda MacDougall için oy verecek herhangi bir kimse var mıdır?”

“Varsa eğer, bana söylemeseler iyi ederler!”

“Ne?” deyip gülümsedi Hal. “Bu özgür Amerika cumhuriyetinde?”

“Özgür Amerika cumhuriyetinin bu kısmında, bir adam kömür çıkarmakta özgürdür, ama MacDougall gibi bir herife oy vermekte özgür değildir.” Şekeri paket yaptıktan sonra, Sulh Yargıcı çiğneme tütününden bıçağıyla bir parça kesti ve Hal’a döndü. “Sen ne alacaksın?”

Hal, dükkânda oylanmak için bir bahanesi olsun ve Yargıcın çene hareketlerine eşlik edebilsin diye, iki yüz gram kuru şeftali satın aldı. Verdiği sipariş hazırlanırken, tezgâhın üzerine oturdu. “Biliyor musun?” dedi, “bir bakkal dükkânında çalışıyordum ben.”

“Öyle mi? Nerede?”

“American City’de, Peterson & Co dükkânında.” Hal bunu o kadar çok söylemişti ki kendisi de inanmaya başlamıştı.

“Orada iyi para veriyorlar mı?”

“Evet, bayağı iyi.” Sonra, bir bakkal dükkânında iyi bir ücretin ne olacağı hakkında hiçbir fikri olmadığını fark ederek, hızlıca ekledi: “Elimi çok fena burktum!”

“Öyle mi?” dedi öbürü.

Adam pek hoşsohbet değildi; ama Hal, bir taşra dükkânında herhangi bir kimsenin, bir madenci yamağıyla bile olsa, siyaset konuşmak için bir fırsatı kaçırmayacağına inanarak, ısrar etti. “Söyle bana,” dedi, “MacDougall’ın yanlışı nedir tam olarak?”

“Onun yanlışı,” dedi Yargıç, “şirketin ona karşı olmasıdır.” Genç madenciye sert sert baktı. “Siyasete karışıyor musun?” diye

homurdandı. Ama genç madencinin neşeli ela gözleri, sadece daha önce benzer bir soruya verdiği cevabın takdir edilmesini yansıtıyordu; böylece Sulh Yargıcı, Kongre üyeliğine aday olan kişinin kötülüklerini sayıp dökmeye yönlendirildi. Bir sohbet başladı; biraz sonra dükkândaki diğerleri de katıldılar – muhasebeci ve postane müdürü “Bob” Johnson ve yerel okul yönetim kurulunun üyesi olan ve belli başlı bakkaliye maddelerinin isimlerini on beş ayrı dilde bilen Galıçyalı Yahudi “Jake” Predovich.

Pedro ilçesindeki siyasi muhalefetin suçlarının açıklanmasını dinledi Hal. Bunların aday, MacDougall, eyalete “kıytırık bir kumarbaz” olarak gelmişti, ama şimdi kiliselerde nutuklar çekerek ve toplumun ahlaki hissiyatı hakkında konuşmalar yaparak ortalıkta dolanıyordu. “Ve yanında, Pedro’da üç ayrı ailesi olan belediye encümen reisiyle!” diye beyan etti Silas Adams.

“Şey,” diye araya girdi Hal, “ışittiklerim doğruysa, Cumhuriyetçi başkan da bir melek değilmiş. Parti kurultayında sarhoş halde olduğunu söylüyorlar...”

“Belki öyledir,” dedi Sulh Yargıcı. “Ama biz içki yasağı taraftarlarının oylarının peşinde değiliz, işçi oylarının da peşinde değiliz – şu kömür kamplarındaki ayaktakımını kışkırtmaya çalışmıyoruz, onlara yüksek ücretler ve kısa çalışma saatleri vaat etmiyoruz. Onlar için bunu yapamayacağını bilmiyor mu? Sanıyor ki seçilip Washington’a gidecek ve burada yarattığı karışıklık ile uğraşmayı da bize bırakacak!”

“Korkma,” diye araya girdi Bob Johnson – “Washington’a falan gitmeyecek o.”

Öbür ikisi de aynı fikirdeydi. Hal yine cüretkârlık etti. “Sandıkları sahte oylarla doldurduğunuzu söylüyor.”

“Onun tayfasının şehirlerde ne yaptığını sanıyorsun? Onlara karşılık vermek zorundayız, değil mi?”

“A, evet, anlıyorum,” dedi Hal safiyane bir edayla. “Siz onları daha kötü dolduruyorsunuz!”

“Bazen sandıkları dolduruyoruz, bazen de seçmenleri.” Öbürlerinden takdir edici bir kıkırdama geldi; Sulh Yargıcı da duygu-

lanıp geçmişte olanları hatırladı. “İki yıl önce, Sheridan’da sandık kâtibiydim ve bir baktık ki bizim önümüze geçmişler – bütün eyaleti kazanmışlar. ‘Yeminle,’ dedi Alf Raymond, ‘kömür ilçelerinde bir numara yapalım onlara! Yeniden sayım filan da olmayacak!’ Böylece, diğer sonuçlar da gelinceye kadar biz kendi sonuçlarımızı alıkoyduk. Sonra da, kaç oya ihtiyacımız olduğunu gördüğümüzde, o sayıda pusulayı işaretledik. Meseleyi halletmiş olduk.”

“Kolay bir yöntem gibi görünüyor,” dedi Hal. “Alf’ı yenmek için erken kalkmak zorunda olacaklar.”

“Kesinlikle!” dedi Silas, çeteden biri olmanın gururuyla. “Bu ilçeye ‘Raymond İmparatorluğu’ derler.”

“Tatlı bir şey olmalı,” dedi Hal – “şerif olmak ve bu kömür kamplarında ihtiyaç duyulan sayıda şerif vekili tayin etmeye yetkili olmak!”

“Evet,” diyerek mutabık oldu öbürü. “Ayrıca, toptan içki ticareti de yapıyor. Pedro ilçesinde bir içki ruhsatı almak istersen, Alf için oy vermelisin ve de faturalarını vaktinde ödemelisin!”

“Bu işte bir servet olmalı!” diye konuştu Hal; o bunu derken, Yargıç, posta müdürü ve okul yönetim kurulu üyesi, bir ziyafetin hikâyesini dinleyen çocuklar gibi görünüyorlardı. “Kesinlikle!”

“Bu ilçede siyaset yürütmek için para lazım herhalde,” diye ekledi Hal.

“Alf hiç para koymaz, emin ol! Şirketin işidir para koymak.”

Bunu diyen Sulh Yargıcıydı; okul yönetim kurulu üyesi de şunu ekledi: “Bu kamplarda para biradır.”

“A, anlıyorum!” diyerek güldü Hal. “Şirketler Alf’ın birasını satın alıyor ve bunu oy kazanmak için kullanıyorlar!”

“Kesinlikle!” dedi posta müdürü.

O sırada bir puro almak için elini ceket cebine uzatınca, yeleğinin göğüs kısmında gümüş bir kalkan gördü Hal. “Şerif vekili rozeti mi o şey?” diye sordu ve sonra okul yönetim kurulu üyesinin kıyafetini incelemek için döndü. “Seninki nerede?”

“Seçim zamanında takarım ben,” dedi Jake, yüzünde bir sırırtmayla.

“Ya seninki, Sayın Yargıç?”

“Ben bir sulh yargıcıyım, genç adam,” dedi Silas, azametli bir havada.

Hal eğildi ve okul yönetim kurulu üyesinin sağ kalçasında bir şişkinlik fark etti, elini buna doğru uzattı. Öbürü, içgüdüsel olarak, kendi elini o noktaya götürdü.

Hal, posta müdürüne “Seninki?” diye sordu.

“Benimki tezgâhın altında,” diyerek sıırıttı Bob.

“Ya seninki, Sayın Yargıç?”

“Benimki yazı masamın çekmecesinde,” dedi Yargıç.

Hal bir soluk aldı. “Ya!” dedi. “O masa çelik bir kapan gibi!” Yüzündeki gülmeyi sürdürmeyi becerdi, ama içinde eğlenceden başka duygular olduğunun bilincindeydi. Kuzey Vadisi’ndeki tavşanlar ve tazılarla koşmak için yola çıktığında içinde hissettiği o “ilk güzel coşkunluğu” yitirmekteydi artık!*

BÖLÜM 8

Hal’ın siyasi kariyerinin başlamasından iki gün sonra, bir tartı denetçisi talep edecek olan işçilerin Bayan David’in evinde toplanmaları kararlaştırıldı. Mike Sikoria o gün ocaktan çıktığında, Hal onu kenara çekti ve ona bu toplantıdan bahsetti. Yaşlı Slovak’ın yüzüne keyifli bir görünüş geldi Hal’ı dinlerken; yamağını omuzlarından tutup “Ciddi misin?” diye bağırdı.

“Kesinlikle ciddiğim,” dedi Hal. “Gidip müdürü görecektir olan komitede olmak ister misin?”

“*Pluha biedna!*” diye bağırdı Mike – onun dilinde korkunç bir şeydi o söz. “Lanet olsun, yine tası tarağı toplamak zorunda olacağım!”

Hal bir suçluluk duygusuna kapıldı. Bu yaşlı adamın işin içine girmesine müsaade etmeli miydi? “Kamptan ayrılmak zorunda kalacağını mı düşünüyorsun?” diye sordu.

* 1812-1889 yıllarında yaşamış İngiliz şair Robert Browning’in “Home-Thoughts, from Abroad” adlı şiirinden bir söz. Bu şiirin M. Zeki Gülsoy tarafından yapılmış Türkçe çevirisi için bkz. Hüseyin Karakan, *Dünya Şiiri*, Yeni Matbaa, İstanbul, 1957, s. 206.

“Bu defa *eyaletten* ayrılmak zorunda kalacağım! Eski ülkeye geri dönerim, belki!” Hal şimdi, istese bile, onu durdurmasının mümkün olmayacağını anladı. Yaşlı adam öyle heyecanlıydı ki yemekte pek bir şey yemedi. Yamağı da, ağzından bir şey kaçırır diye korkarak, onu yalnız bırakmaktan çekiniyordu.

Toplantıya katılanların birer birer ve farklı yollardan gelmeleri kararlaştırılmıştı. Hal ilk gelenlerden biriydi ve evin stor perdelerinin çekilmiş ve lambaların kısılmış olduğunu gördü. İçeriye arka kapıdan girdi; orada “Big Jack” David nöbetteydi. Memleketinde, Güney Galler Federasyonu üyesi olmuştu. Hal’ın kimliğinden emin olunca, tek kelime etmeden onu içeri aldı.

Mike içerideydi – hazır olan ilk adam. Hiç durmadan konuşan, siyah gözlü, ufak tefek bir kadın olan Bayan David etrafta dolaşıp duruyor, ortalığı düzenlemeye çalışıyordu; o kadar gergin bir haldeydi ki sakince oturamıyordu. Bu çift, doğdukları yerden daha yeni gelmiş ve bütün düğün hediyelerini –resimler, biblolar, örtüler, çarşaf lar– yanlarında getirmişti. Hal’ın bugüne kadar içinde bulunduğu en şirin evdi burası ve Bayan David, kocasının Amerika’da işe girmek için sendikasını bırakmak zorunda kalmış olmasına çok öfkeli olduğundan, evini bilinçli olarak tehlikeye atıyordu.

Genç İtalyan –Rovetta– geldi birazdan, sonra da yaşlı John Edstrom. Evde yeterince sandalye olmadığından, Bayan David duvara kutular dayamış, bunları kumaşla örtmüştü. Hal gelen her kişinin bu kutulardan birine oturduğunu, sandalyeleri daha sonra gelecek olanlara bıraktığını fark etti. İçeri giren her biri diğerlerine başıyla selam veriyor, sonra yine bir sessizlik oluyordu.

Mary Burke içeri girdiğinde, Hal, onun görünüşü ve tavrından, yine o eski kötümser ruh haline gömülmüş olduğunu tahmin etti. Bir an için ona gücenir gibi oldu. Hal bu maceradan öyle heyecan duyuyordu ki başka herkesin de aynı heyecanı duymasını istiyordu – özellikle de Mary’nin! Çok ıstırap çekmemiş olan herkes gibi, bir başkasında daimî bir ıstırap halini itici buluyordu. Karamsar ruh halleri için Mary’nin hak-

lı nedenleri vardı elbette – ama bizzat kendisi “sızlanma” diye adlandırdığı tavrından dolayı özür dilemeyi gerekli görmüştü! Hal’in başkalarını cesaretlendirmekte ona yardım etmesini istediğini biliyordu Mary; ama bir köşeye oturmuş, bu harika eylemi seyrediyor, âdeta şöyle diyordu: “Ben bir karıncayım ve saflarda duruyorum – ama bundan herhangi bir ümidim varmış gibi davranmayacağım!”

Hal’in onları [Rosa ve Jerry’yi] tehlikeden esirgeme teklifine rağmen, Rosa ve Jerry gelmekte ısrar etmişlerdi. Onlardan sonra, Bulgar Vresmak geldi; onların ardından da, Polonyalı Klokowski ve Zamierowski. Hal bu isimleri hatırlamakta güçlük çekiyordu, ama Polonyalılar bundan hiç gücenmiyorlardı; Hal telaffuz etmeye uğraşırken onlar iyi niyetle sırtıyorlar ve Hal uğraşmayı bırakıp onlara Tony ve Pete diye hitap edince de alırdırış etmiyorlardı. Mütevazı insanlardı onlar, hayatları boyunca itilip kakılmaya alışkındılar. Hal, loş ışıktaki her zamankinden daha kasvetli ve kederli görünen, ağır çalışmanın yıpratmış yüzlerine ve eğilmiş bedenlerine baktı; onları protestoya yöneltmiş olan zalimce baskının saflarda kalmaları için yeterli olup olmayacağını merak etti.

Yeni gelen biri, talimatları yanlış anlayıp ön kapıya geldiği ve kapıya vurduğu zaman, herkesin irkildiğini ve bazılarının da telaşla ayağa kalktığını gördü Hal. Yine, Rus devrimcilerine dair romanların atmosferi geldi aklına. Burada suçlular gibi toplanmış olan bu erkekler ve kadınların, sadece, kanunla güvenceye alınmış bir haklarını talep etmeyi planladıklarını kendine hatırlatmak zorunda kaldı!

En son gelen, kendisiyle Olson’un geçmişte temas kurmuş olduğu, Huszar adında bir Avusturyalı madenci idi. Sonra, artık başlama zamanı olduğundan, herkes tedirgin bir havayla diğerlerine baktı. Pek azı daha önce bir gizli faaliyete girmişti ve nasıl hareket edileceğini pek bilmiyorlardı. Olson bilinçli olarak uzak durmuştu; orada olsaydı, doğal olarak onların önderi olurdu. Bu tartışma denetçiliği işini kendileri yürütmeliydiler!

“Birisi konuşsun,” dedi Bayan David en sonunda; ve sonra, sessizlik devam ettiğinden, Hal’a döndü. “Tartı denetçisi olacak sensin. Sen konuş.”

“Ben buradaki en genç insanım,” dedi Hal gülümseyerek. “Daha yaşlı biri konuşsun.”

Ama başka hiç kimse gülümsemedi. “Haydi, yahu!” diye ünledi yaşlı Mike; ve böylece en sonunda Hal ayağa kalktı. İleride birçok defa yaşayacağı bir şeydi bu; Amerikalı ve de eğitilmiş olduğundan, bir önderlik konumuna itiliyordu.

“Anladığım kadarıyla, sizler bir tartı denetçisi istiyorsunuz. Bana dediklerine göre, bir tartı denetçisinin ücreti günde üç dolar oluyormuş, ama aramızda sadece yedi madenci var ve bu yeterli değil. Bu işi, madenci başına günde yirmi beş sent karşılığında üstlenmeyi teklif edeceğim, bu da günde bir dolar yetmiş beş sent eder ki halen bir yamak olarak elime geçen paradan az olur. Eğer otuz madencinin katılmasını temin edersek, her birinden günde on sent alacağım ve böylece tam üç dolar elime geçecek. Bu adaletli görünüyor mu?”

“Kesinlikle!” dedi Mike; diğerleri de aynı fikirde olduklarını söyledi veya başlarını salladılar.

“Tamam. Şimdi, bu madende çalışıp da kömürün doğru tartılmadığını bilmeyen hiç kimse yok. Şirket çıkardığımız kömürü doğru tartacak olsa bunun ona maliyeti günde birkaç yüz doları bulur ve hiç kimse şirketin bunu mücadelesiz kabul edeceğini düşünecek kadar aptal olamaz. Omuz omuza durmaya karar vermek zorundayız.”

“Kesinlikle, omuz omuza!” diye bağırdı Mike.

“Tartı denetçimiz filan olmayacak!” diye ünledi Jerry karamsar bir halde.

“Biz gayret etmedikçe olmayacak, Jerry,” dedi Hal.

Mike dizine vurdu. “Kesinlikle gayret! Ve sonunda olacak!”

“Doğru!” diye bağırdı “Big Jack”. Ama onun ufak tefek karısı diğerlerinin tepkisizliğinden memnun değildi. Bu çok-dilli kitlelerin eğitilmesi konusunda Hal’a ilk dersini verdi.

“Onlarla konuş. Seni anlamalarını sağla!” Parmağıyla onlara birer birer işaret etti. “Sen! Sen! Vresmak, bak buraya ve sen, Klokowski ve sen, Zam... Sen, öbür Polonyalı. Tartı denetçisi isteyin. Eksik tartma olmasın. Paramızı tam almak istiyoruz. Anlıyor musunuz?”

“Evet, evet!”

“Komite olsun, gidip müdürle konuşsun! Tartı denetçisi isteyin. Anlıyor musunuz? Tartı denetçisi lazım! Vazgeçmek yok, korkmak yok.”

“Yok, korkmak yok!” Biraz İngilizce anlayan Klokowski bunları hızlıca Zamierowski'ye açıkladı; Jeff Cotton'ın tabancasıyla vurmuş olduğu yerde başı hâlâ sargılı olan Zamierowski de istekli bir biçimde başını sallayıp rızasını gösterdi. Yara berelerine rağmen, öbürlerinin yanında duracak ve müdürün karşısına çıkacaktı.

Bir diğer soru gündeme geldi. “Müdürle konuşmayı kim yapacak?”

Hal’a, “Bunu sen yap,” dedi Bayan David.

“Ama ben ödeme yapılacak kişiyim. Konuşmak bana düşmez.”

“Senden başka hiç kimse bunu doğru düzgün yapamaz,” dedi kadın.

“Tabii ki – Amerikalı olması lazım!” dedi Mike.

Fakat Hal ısrar etti. Konuşmayı o yaparsa, hareketin kaynağında bizzat tartı denetçisi varmış ve kendisi için iyi ücretli bir iş ayarlamaya çalışıyormuş gibi bir görüntü ortaya çıkacaktı.

Mesele uzun uzadıya tartışıldı; en sonunda John Edstrom şöyle dedi: “Komiteye beni de koyun.”

“Seni mi?” dedi Hal. “Ama seni işinden atarlar! O zaman karın ne yapar?”

“Sanıyorum karım bu gece ölecek,” dedi Edstrom sakince.

Dosdoğru önüne bakarak, dudakları sımsıkı kapalı oturdu. Bir sessizlikten sonra, devam etti: “Bu gece olmazsa, yarın olacak, doktor öyle diyor; ve sonra, hiçbir şeyin önemi olmayacak. Onu gömmek için Pedro'ya gitmek zorunda olacağım ve eğer

kalmam gerekirse, benim için pek fark etmeyecek. O yüzden, sizler için ne yapabileceksem yapabilirim. Hayatım boyunca bir madenci oldum, Bay Cartwright da biliyor bunu; onun nazarında bir ağırlığı olabilir bunun. Joe Smith, Sikoria ve ben gidelim, müdürü görelim, diğerleri beklesin. Mecbur kalmadıkça işlerinizden ayrılmayın.”

BÖLÜM 9

Hal, komite meselesini hallettikten sonra, toplantıya katılanlara, Alec Stone’un ondan işçiler arasında ispiyonculuk etmesini istemiş olduğunu anlattı. Bunu bilmeleri gerektiğini düşünüyordu; Olson’un da onu uyarmak için söylediği gibi, amirler bunu ona karşı kullanmaya çalışabilirlerdi. “Benim bir hain olduğumu söyleyebilirler size,” dedi. “Bana güvenmelisiniz.”

“Sana güveniyoruz!” diye ünledi Mike heyecanla; ötekiler de başlarını sallayıp mutabık oldular.

“Tamamdır,” diye karşılık verdi Hal. “Bir şeyden emin olabilirsiniz – eğer o kantarhaneye girersem, kömürleriniz doğru tartılacaktır!”

“İşitin, işitin!” diye bağırdı “Big Jack”, İngiliz usulünde.* Odanın içinde bir mırıldanma oldu. Çok gürültü yapmaya cesaret edemiyorlardı, ama istedikleri şeyin bu olduğunu belli ettiler.

Hal oturdu ve bileğindeki sargıyı çözmeye başladı. “Sanırım bununla işim bitti artık,” dedi ve bunu niçin takmış olduğunu izah etti.

“Ne!” diye bağırdı Mike. “Beni öyle kandırdın, ha?” Sonra, Hal’in bileğini yakaladı ve üzerinde burkulma belirtisi olmadığına kanaat getirince, öyle bir salladı ki neredeyse hakikaten burkacaktı; yanaklarından gözyaşları akıncaya dek kahkahayla güldü. “Seni hergele!” diye ünledi. Bu arada, Klokowski, Zamierowski’ye; Jerry Minetti de madenci kamplarında kullanılan o melez İngi-

* “Hear, hear!” İngiliz parlamentosunda milletvekilleri konuşmacıyı desteklediklerini ifade etmek için genellikle bu şekilde bağırırlar.

lizceyle Vresmak'a anlatıyordu vaziyeti. Kuzey Vadisi'ne geldiğinden beri hiç bu kadar sahici kakhaha işitmemişti Hal.

Ama komplocular uzun zaman eğlenceye bırakamaz kendilerini. Yapılacak işe geri döndüler yine. Komitenin müdüre yapacağı ziyaretin ertesi gün mesai bitiminde olmasına karar verildi. Sonra Edstrom konuştu; onlara şiddet gösterilmesi halinde ne yapacaklarına karar vermeleri gerektiğini söyledi.

"Buna pek ihtimal verir misin?" diye sordu birisi.

"Tabii ki olabilir!" diye bağırdı Mike Sikoria. "Sedir Dağı madeninde, bir kere müdürü görmeye gittik, hava kanalı tıkanmış dedik. Müdür ne yaptı dersiniz? Adamların burnuna yumruk attı, üç kere arkalarını tekmeledi, hepsini dışarıya fırlattı!"

"Peki," dedi Hal, "öyle bir şeye karşı hazırlıklı olmalıyız."

"Ne yapacaksın?" diye sordu Jerry.

Hal için önderlik zamanıydı. "Benim burnuma yumruk atarsa," dedi, "ben de onun burnuna bir yumruk atarım, o kadar."

Bu sözler biraz alkışlandı. Onların konuşma şekli buydu! Hal önderliğinin hazlarını tadıyordu. Ama sonra özgüveni ani bir engel ile karşılaştı – deyim yerindeyse, gururu bir "yumruk" yedi. Köşeden bir kadının sesi geldi, düşük tonda, umutsuz bir ses: "Evet ya! Bütün zahmetinize karşılık gidip öldürtün kendinizi!"

Mary Burke'e doğru baktı Hal ve onun canlı yüzünü kızarmış ve çatık kaşlı halde gördü. "Ne demek istiyorsun?" diye sordu. "Geri dönüp kaçmamızı mı isterdin?"

"Evet, öyle!" dedi Mary. "Kendinizi öldürtmektense öyle yapmanızı isterdim! Size tabancasını çekerse ne yapacaksınız?"

"Bir komiteye silah çeker miydi?"

Yaşlı Mike yine araya girdi. "Bir kere Barela'da – vagonlarımızın nasıl çalıştığını size anlatmadım mı? Tartı amirine dedim, birisi benim vagonları çaldı. Adam silah çekti bana, dedi ki, 'İn o kantardan aşağı, seni ihtiyar teke, seni delik deşik ederim!'"

Üniversitede arkadaşları arasında, Hal bir soyguncuyla karşı karşıya gelindiğinde tutulacak en iyi yolun ona seslenip şöyle demek olduğunu iddia ederdi: "Haydi, devam et ahbab, ne istiyor-

san al bakalım; buradaki hiçbir şey uğruna vurulmaya istekli değilim.” Bir insanın hayatına kıyasla, bir soyguncunun çalabileceği herhangi bir şeyin değeri ne olabilirdi ki? Elbette, bu mantıklı teoriyi uygulamanın tam zamanıydı şimdi. Ama bir sebeple Hal onu hatırlamadı bile. Günde bir ton kömür hayattaki en değerli şeymiş gibi, bu yolda devam edecekti!

“Ne yapalım?” diye sordu. “Caymak istemiyoruz.”

Hal, bu soruyu sorarken bile, Mary’nin haklı olduğunu fark ediyordu. Hal’in tavrı, kendi istediğini yaptırmaya alışkın olan, ehlikeyif sınıftan kişinin tavrıydı; ama Mary, kendisinin de asabi bir tarafı olmasına rağmen, insanın kendine hâkim olması gereğine işaret ediyordu. Bu gece ikinci defa Hal’in gururunu yaralamıştı. Ama şimdi Hal, hayranlık içinde olduğundan, onu affetti; Mary’nin akıllı bir kişi olduğunu ve ona yardım edebileceğini öteden beri biliyordu! John Edstrom’un dedikleri de ona [Mary’ye] olan hayranlığını arttırmıştı. Edstrom diyordu ki, “büyük sendika”nın davasına zarar verecek hiçbir şey yapmamalı ve onlara ne yapılırsa yapılsın fiziksel direniş göstermemeye kararlı olmalıydılar.

Diğer tarafta şiddetli itirazlar ifade edildi. “Mücadele! Mücadele edelim!” diye görüşünü beyan etti Yaşlı Mike ve –âdeta burnuna şimdiden bir darbe almış gibi– aniden bağırdı. “Buna katlanayım, ha?”

“Şiddete şiddetle cevap verersen,” dedi Edstrom, “hepimiz yeniliriz. Şirket kavgayı bizim başlattığımızı söyleyecek ve bizi haksız çıkartacaktır. Manevi kuvvete dayanmaya karar vermemiz gerek.”

Biraz daha tartıştıktan sonra anlaşmaya varıldı; herkes kendine hâkim olacaktı – tabii ki eğer olabilirse! Böylece hepsi el sıkıştılar, kararlı durmaya söz verdiler. Toplantının bittiği ilan edilip birer birer gecenin karanlığına çıktıkları zaman ise, çok ciddi ve kaygılı bir komplocular topluluğu olmuşlular artık.

Hal o gece pek az uyudu. Reminitski'nin diğer pansiyonerlerinden sekizinin horlama sesleri arasında, ertesi gün olabilecek muhtelif şeyleri aklında evirip çevirerek sessizce yattı. O şeylerden bazıları hoş olmaktan uzaktı; kendini, kırık bir burunla veya üstüne katran sürülmüş ve kuş tüyleri takılmış bir halde tasavvur etmeye çalıştı. Soygunculara karşı nasıl davranmak gerektiğine dair teorisini hatırladı. "G.Y.Ş." devasa ve korkunç boyutlarda bir soyguncuydu; tabii ki, "Buyur, ne istiyorsan al!" demenin zamanıydı şimdi. Fakat bunu yapmak yerine, Edstrom'un karıncalarını düşündü ve onları saflarda tutan kuvveti merak etti.

Sabah olunca, kalkıp dağlara gitti; insan orada gezinebilir ve manevi kuvvetini yenileyebilirdi. Güneş dağların zirvelerinde battığında, Hal da aşağıya indi ve şirket idarehanesinin önünde Edstrom ve Sikoria ile buluştu.

Başlarını sallayıp selamlaştılar. Edstrom karısının gündüz saatlerinde öldüğünü söyledi Hal'a. Kuzey Vadisi'nde cenaze hizmetleri bulunmadığından, Cartwright ile yapılacak görüşme için serbest kalabilmek amacıyla, bir kadın arkadaşlarının ölü-yü Pedro'ya götürmesini ayarlamıştı. Hal elini yaşlı adamın omzuna koydu, ama herhangi bir taziye ifadesine teşebbüs etmedi; Edstrom'un meseleyle yüzleşmiş ve göreve hazır olduğunu görüyordu.

"Haydi, gidelim," dedi yaşlı adam ve üçü beraber şirket idarehanesine girdiler. Bir kâtip onların mesajını içeriye götürürken, tedirgin bir şekilde sağa sola hafifçe sallanarak ve alt sınıf halktan insanların o bilindik tavrıyla şapkalarını ellerinde çevirerek birkaç dakika ayakta beklediler.

En sonunda, Bay Cartwright antrede görüldü; ufak tefek, sıska gövdesinden sert bir otorite havası yayılıyordu etrafa. "Peki, konu nedir?" diye sordu.

"İzin verirseniz," dedi Edstrom, "sizinle konuşmak isteriz. Bir tartı denetçisi istemeye karar verdik, efendim."

“Ne?” Bu söz bir kamçının şaklaması gibi çıktı ağzından.

“Bir tartı denetçimiz olmasını istiyoruz, efendim.”

Kısa bir sessizlik oldu. “İçeriye gelin.” Müdürün yazıhanesine sırayla girdiler. Cartwright kapıyı kapattı.

“Şimdi. Nedir bu?”

Edstrom sözlerini tekrar etti.

“Bu düşünceyi kafanıza sokan şey nedir?”

“Hiçbir şey, efendim; sadece daha emin oluruz diye düşünü-
dük.”

“Çıkardığınız kömür doğru tartılmıyor mu yani?”

“Şey, efendim, anlarsınız ya –işçilerden bazıları– bir tartı de-
netçimiz olursa bizler için daha iyi olacağını düşünüyoruz. Tartı
denetçisinin ücretini vermeye hazırız.”

“Kim olacak bu tartı denetçisi?”

“Joe Smith, burada.”

Hal, kendini, diğerinin bakışını karşılamaya hazırladı. “A!
Sensin demek!” Biraz sonra, “Demek bu yüzden o kadar neşe-
liydin!”

Hal şu anda hiç de neşeli hissetmiyordu kendini; ama bunu
söylemekten kaçındı. Bir sessizlik oldu.

“Şimdi, paranızı savurmayı niçin istiyorsunuz?” Müdür, böyle
bir hareket tarzıyla herhangi bir şey kazanabilecekleri düşünce-
sinin saçmalığını göstererek onlarla tartışmaya başladı. Maden
işletmesi yıllardır mevcut sistemiyle devam edip gitmekteydi
ve hiçbir şikâyet olmamıştı. “G.Y.Ş.” gibi büyük ve sorumlu bir
şirketin hileyle işçilerinden birkaç ton kömür çalmaya tenezzül
edeceğini düşünmek! Bu minvalde dakikalarca konuştu durdu.

Konuşmasını bitirince, “Bay Cartwright,” dedi Edstrom, “ha-
yatım boyunca madenlerde çalışmış olduğumu, bu sürenin ço-
ğunda da bu bölgedeki madenlerde çalışmış olduğumu biliyor-
sunuz. İşçiler çıkardıkları kömürün doğru tartılmadığını hisset-
tiklerinden bu kampların tamamında genel bir hoşnutsuzluk ol-
duğunu söylediğimde, size bildiğim bir şeyi söylüyorum. Şikâyet
olmadığını söylüyorsunuz; ama bunun nedenini biliyorsunuz...”

“Neymiş bunun nedeni?”

“Şey,” dedi Edstrom, nazıkçe, “belki de nedenini bilmiyorsunuz – ama her neyse, bir tartı denetçisi istediğimize karar verdik biz.”

Müdürün şaşırması olduğu ve buna nasıl karşılık vereceğinden emin olmadığı belliydi. “Tahmin edebilirsiniz ki,” dedi en sonunda, “şirket, işçilerini kandırmakta olduğunun düşünülmesinden hoşlanmaz...”

“Şirketin bundan haberdar olduğunu söylemiyoruz, Bay Cartwright. Ne şirketin ne de sizin hiçbir alakası olmaksızın, bazı kişilerin bizleri aldatıyor olmaları mümkündür. Sadece bizleri değil, sizi de korumak için bir tartı denetçisine ihtiyaç vardır.”

“Teşekkür ederim,” dedi öbürü, alaycı bir edayla. Kendini zorlukla tutabildiği ses tonundan belli oluyordu. “Pekâlâ,” dedi sonunda. “Kararınızı verdiyseniz eğer, bu kadar konuşmak yeter. Kararımı size daha sonra bildireceğim.”

Bu sözler artık gitmelerini istediği anlamına geliyordu. Mike Sikoria hürmetkâr bir edayla dönüp kapıya yöneldi. Ama Edstrom kolayca “bir kenara çekilmeyen” karıncalardan biriydi; Mike ona bir göz attı ve âdeta kabahatinin fark edilmemiş olduğunu umarak, alelacele saflara geri döndü.

“Müsaadeniz olursa, Bay Cartwright,” dedi Edstrom, “tartı denetçisinin yarın sabah işe başlaması yönünde kararınızı rica ediyoruz.”

“Ne? O kadar aceleniz mi var?”

“Beklemek için sebep yok, efendim. Adamımızı seçtik ve ona ödeme yapmaya hazırız.”

“Ona ödeme yapmaya hazır olanlar kimler? Sadece ikiniz mi?”

“Diğerlerinin adlarını vermeye yetkili değilim, efendim.”

“A! Gizli bir hareket, öyle mi?”

“Bir bakıma öyle, efendim.”

“Ya, demek öyle!” dedi müdür, uğursuz bir akıbeti haber verircesine. “Ve şirketin bu hususta ne düşündüğüne aldırmıyorsunuz!”

“Aldırış etmiyor değiliz, Bay Cartwright, ama şirketin itiraz edeceği herhangi bir şey göremiyoruz. Basit bir ticari düzenleme sadece...”

“Peki, size basit görünüyor, ama bana öyle görünmüyor,” diye patladı öbürü. Sonra, kendini tutarak, “Beni anlayın,” dedi, “eğer işçiler bunun gerekli olduğunu hakikaten düşünüyorsa, çıkar-dıkları kömürün tartılmasından emin olmalarına şirketin hiçbir itirazı olmaz. Şirket her zaman doğru olanı yapmaya istekli olmuştur. Ama bu konu hemen karara bağlanacak bir konu değil. Size daha sonra bildireceğim.”

Yine gitmeleri isteniyordu ve Yaşlı Mike yine dönüp çıkmaya davrandı, Edstrom da öyle. Ama şimdi bir diğer karınca çukura atladı. “Tartı denetçisinin çalışmaya başlamasına tam olarak ne zaman izin vereceksiniz, Bay Cartwright?” diye sordu Hal.

Müdür ona dikkatle baktı ve yine, kendini tutmak için çok gayret ettiği görülebiliyordu. “Bunu söylemeye hazır değilim,” diye karşılık verdi. “Benim için uygun olan en yakın tarihte size bildireceğim. Şimdilik bu kadar.” Konuşurken kapıyı açtı; bir emir verir gibi yaptı bunu.

“Bay Cartwright,” dedi Hal, “bir tartı denetçimiz olmasını yasak eden herhangi bir kanun yok, değil mi?”

Bu sözlerin ardından müdürün suratında oluşan görüntü, adamın kanunu gayet iyi bildiğine işaret ediyordu. Hal o görüntüyü bir cevap olarak kabul edip sözlerini sürdürdü: “İşçilerin oluşturduğu bir komite beni onların tartı denetçisi olarak seçmiş bulunuyor ve bu komite şirkete gereğince bildirim yapmıştır. Böylece, bir tartı denetçisi olduğumu sanıyorum, Bay Cartwright, ve yapacağım tek iş görevimi üstlenmektir.” Müdürün cevabını beklemeden, kapıya doğru yürüdü; biraz şaşkın halde olan arkadaşları onu takip ettiler.

Evvelki gece yapılan toplantıda, propaganda değeri bakımından, tartı denetçiliği hareketine dair haberin yayılması kararlaştırılmıştı. Üç adam idarehaneden çıktıklarında, içeride neler olduğunu bilmek için bekleşen bir kalabalık vardı; her biri sorular yağdırdı ve hikâyeyi öğrendikten sonra, diğerleri de işitmek için onun etrafında toplaşıyordu. Hal pansiyona gitti ve akşam yemeğini bitirince, kampı dolaşıp işçilere tartı denetçiliği planını anlattı ve talep ettikleri şeyin kanuni bir hak olduğunu izah etti. Bütün bu süre boyunca, bir yanında Yaşlı Mike, öbür yanında Edstrom duruyordu; çünkü Tom Olson, Hal'ın bir an bile yalnız kalmaması gerektiğini ısrarla tembih etmişti. Amirler de aynı şeyi emretmiştiler galiba, çünkü Hal pansiyondan dışarı çıktığında, kalabalığın ucunda dükkân kâtibi "Jake" Predovich görünüyordu ve Hal nereye giderse gitsin, hiç şüphesiz onun konuştuğu herkesi not ederek, peşinden geliyordu.

Geceyi nerede geçirmek gerektiği hakkında fikir alışverişi yaptılar. Peşlerindeki casusun varlığını, karanlıkta saldırıya uğrayacaklarını gösteren bir işaret olarak yorumlayan Yaşlı Mike gergindi. O türden şeylere dair korkunç hikâyeler anlattı. Şirketin meseleyi halletmesinin daha kolay bir yolu olabilir miydi? Bir hikâye uydururlardı; dış dünya, onların bir sarhoş kavgasında, belki de bir kadın yüzünden çıkan bir kavgada öldürülmüş olduğuna inanırdı. Bu ihtimalin dile getirilmesi Hal'ı çok tedirgin etti; memleketindeki insanlar aklına geldi. Hayır, madenci köyünde uyumamalıydı! Diğer yandan, kanyona da inemezdi, çünkü nizamiyeden geçip gittikten sonra tekrar içeri girmesine izin verilmeyebilirdi.

Aklına bir fikir geldi. Niçin *kanyondan yukarı* çıkmasını ki? Madenci köyünün üst tarafında kazıklı tahkimat yoktu – sadece sahra ve kayalıklar vardı, bir yol bile yoktu.

"Ama nerede uyuruz?" diye sordu Yaşlı Mike, dehşet içinde.

"Açık havada," dedi Hal.

“Pluha biedna! Gece havası benim kemiklere işlesin?”

“İçeride uyuduğun vakit gündüz havasını kemiklerinde tuttuğunu mu sanıyorsun?” deyip güldü Hal.

“Pencereleri sıkıca kapatır ve kemiklerimi örtersem, neden tutmayayım ki?”

“Pekâlâ, gece havasını bir kere göze alabilirsin,” dedi Hal. “Birin sana bıçağı sokuvermesinden daha iyidir.”

“Ama şu herif, Predovich – bizi orada da takip edebilir!”

“Evet, ama o sadece tek bir kişi ve ondan korkmamız gerekmiyor. Başkalarını da getirmek için kampa giderse, bizi karanlıkta asla bulamaz.”

Anatomi bilgisi Mike’inki kadar ilkel olmayan Edstrom bu öneriyi destekledi; böylece, battaniyelerini aldılar ve yıldızların aydınlattığı sakin gecede kanyondan yukarı doğru yürümeye başladılar. Bir süre, arkalarında casusun varlığını hissettiler, ama sonra ayak sesleri işitilmez oldu. Biraz daha ilerleyince, gün doğana kadar güvende olduklarına kanaat getirdiler. Hal’ın avcı olarak geceyi dışarıda geçirdiği çok olmuştu, ama *av olarak* geceyi dışarıda geçirmek yeni bir maceraydı!

Şafak sökünce kalktılar, battaniyelerinden çiy tabakasını silkeleyip gözlerindeki çiyi de sildiler. Hal gençti ve sabahın ihtişamını görüyordu; zavallı Mike Sikoria ise kaskatı ve yaşlı eklemleri yüzünden inleyip homurdanıyordu. Kendini ebediyen mahvetmiş olduğunu düşünüyordu, ama Edstrom kahveden bahsedince cesaret buldu ve ikisi beraber pansiyonda kahvaltı etmek için hızla aşağıya indiler.

Şimdi kritik bir an gelmişti; Hal’ı tek başına bırakmak zorundaydılar. Edstrom karısının cenaze töreniyle ilgilenmek için aşağıya inmeye mecburdu; ve eğer Mike Sikoria işe gitmeyecek olursa, onu işten çıkarmaları için şirkete bir bahane vermiş olurdu. Bir tartı denetçisi öngören kanunda, tartı denetçisi için bir muhafız öngörülmesi ihmal edilmişti!

Hal, ne yapacağını, Cartwright’ın yazıhanesindeki o meydan okuma anında ilan etmişti. Mesai başlayınca hemen kantarha-

neye gitti. “Bay Peters,” dedi kantar amirine, “bir tartı denetçisi olarak görev yapmaya geldim.”

Kantar amirinin kocaman siyah bir bıyığı vardı; bu yüzden, Nietzsche’nin resimlerindeki o haline benziyordu. Hal’a dikkatle baktı, hayretler içindeydi. “Ne oluyor yahu?” dedi.

“İşçilerden bazıları beni tartı denetçisi olarak seçtiler,” diye açıkladı Hal, ciddi bir tavırla. “Onların vagonları yukarı geldiğinde, tartılmalarına nezaret edeceğim.”

“Bu kantardan uzak dur, genç adam!” dedi Peters. Onun tavrı da aynı ölçüde ciddiydi.

Sözde tartı denetçisi bunun üzerine dışarı çıktı ve beklemek için merdivenlere oturdu. Kantarhane herkese bayağı açık bir yerdi ve Hal orada her yerde olduğu kadar güvende olduğunu düşündü. İşçilerden bazıları etrafta işlerini yaparken ona sırtıp göz kırpmıyorlardı; birkaçıysa cesaret verici sözler fısıldama fırsatını buldular. Hal bütün sabah, Çin’de bir yüksek devlet memurunun saray kapılarındaki bir itirazcı gibi, oturup durdu. Usandırıcı bir şeydi bu, ama buna şirketten daha uzun süre tahammül edebileceğine inanıyordu.

BÖLÜM 12

Daha öğlen olmamıştı ki yanına bir adam geldi – Jake Predovich’in küçük kardeşi ve Jeff Cotton’ın muavini “Bud” Adams. İri yapılı, kırmızı suratlı ve yumruklarını ustaca kullanmasıyla tanınan bir adamdı. Hal onu görünce ihtiyatla ayağa kalktı.

“Hey, sen,” dedi Bud. “İdarehanede senin için bir telgraf var.”

“Benim için mi?”

“Senin adın Joe Smith, değil mi?”

“Evet.”

“Telgrafta da öyle yazıyor.”

Hal bir an düşündü. Joe Smith’e telgraf çekecek kimse olamazdı. Onu uzaklaştırmak için bir hileydi sadece.

“Telgrafta ne diyor?” diye sordu.

“Ben nereden bileyim?” dedi Bud.

“Nereden gelmiş?”

“Bilmiyorum.”

“Şey,” dedi Hal, “telgrafı buraya, bana getirebilirdin.”

Öbürünün gözleri kocaman açıldı. Bu bir isyan değildi, bir devrimdi! “Benim bir ulak olduğumu nereden çıkarıyorsun?” diye sordu.

“Şirket gelen telgrafları sahiplerine teslim etmez mi?” diye nazıkçe karşılık verdi Hal. Bu karşılığı alan Bud içindeki beşerî güdüleriyle mücadele ederken Hal onu ihtiyatla seyrediyordu. Ama ulağı buraya gönderenler ona kesin talimatlar vermişlerdi galiba, çünkü gazabını bastırdı ve dönüp uzaklaştı.

Hal nöbetine devam etti. Öğlen yemeğini yanında getirmişti ve tek başına yemeye hazırlandı – ona sempati gösteren herhangi bir kimsenin nasıl bir riske gireceğini anlıyordu. O yüzden, Johannson adındaki o dev İsveçli gelip de yanına oturunca şaşırdı. Sonra genç bir Meksikalı amele ve bir de Yunanlı madenci geldi. Devrim yayılıyordu!

Şirketin bunun devam etmesine izin vermeyeceğini hissetti Hal. Ve nitekim öğleden sonra bir iki saat geçmişti ki kantar amiri dışarı çıktı ve ona işaret etti. “Sen, gel buraya!” Hal içeriye gitti.

“Tartı odası” hayli açık bir yerdi; ama bir tarafında, bir yazıhaneye açılan bir kapı vardı. “Bu taraftan,” dedi adam.

Fakat Hal olduğu yerde durdu.

“Tartı denetçisinin yeri burasıdır, Bay Peters.”

“Ama ben seninle konuşmak istiyorum.”

“Sizi buradan işitebiliyorum, efendim.” Hal işçilerin görüş alanı içindeydi ve onu koruyan tek şeyin bu olduğunu biliyordu.

Kantar amiri yazıhaneye geri döndü; ve bir dakika sonra Hal ne tasarlanmış olduğunu anladı. Kapı açıldı ve Alec Stone dışarı çıktı.

Bir süre durup siyasi hizmetkârına baktı. Sonra yaklaştı. “Evlat,” dedi, alçak bir sesle, “bu işi abartıyorsun. Bu kadar ileri gitmen değildi benim niyetim.”

“Sizin niyetiniz bu değildi, Bay Stone,” diye cevap verdi Hal.

Ocak amiri daha da yaklaştı. “Ne arıyorsun, evlat? Bundan ne elde etmeyi umuyorsun?”

Hal’ın gözlerindeki bakış aynıydı. “Tecrübe,” diye karşılık verdi.

“Kendini açıkgöz sanıyorsun, oğlum. Ama dursan ve neyle karşı karşıya olduğunu fark etsen iyi olur. Bunun bedelini ödemekten kaçamayacaksın, bilesin; kafana iyice sok – bunun bedelini ödemekten kaçamayacaksın. İçeri gelip benimle konuşursan iyi edersin.”

Bir sessizlik oldu.

“Nasıl olacağını bilmiyor musun, Smith? Böyle küçük yangınlar çıkar – ama biz onları söndürürüz. Bunun nasıl yapılacağını biliriz, gereken araçlara sahibiz. Bir iki hafta içinde hepsi unutulacak, o zaman sen nerede olacaksın? Göremiyor musun?”

Hal yine cevap vermeyince, öbürünün sesi daha da alçaldı. “Senin konumunu anlıyorum. Bana başını bir kere salla, yeter. Tartı işlemlerini gözlediğini ve hepsinin doğru olduğunu söyle işçilere. O zaman içleri rahat edecektir. Sen ve ben daha sonra aramızda hesaplaşırız.”

“Bay Stone,” dedi Hal, son derece ciddi bir tavırla, “bana rüşvet teklif etmekte olduğunuzu düşünmekte haklı mıyım?”

Adamın kendine hâkimiyeti bir anda yok oldu. Kocaman yumruğunu Hal’in burnuna değecek kadar yaklaştırdı ve galiz bir küfür savurdu. Hal burnunu tehlike bölgesinden çekmedi ve bir çift kahverengi kızgın göz o yumruğun üzerinden ocak amirine dimdik bakıyordu. “Bay Stone, durumu anlasanız iyi edersiniz. Ben bu konuda gayet ciddiyim ve bana şiddet göstermenizin güvenli olacağını sanmıyorum.”

Adam kısa bir süre daha Hal’a ateş püsküren gözlerle bakmaya devam etti; ama galiba ona da, Bud Adams gibi, talimatlar verilmişti. Aniden döndü ve yazıhaneye girdi.

Hal biraz durdu ve sonra, sükûnetinden emin olunca, tartılara doğru yavaşça yürüdü. İlk defa olarak, aklına bir mesele takıldı – kömür tartılarının işleyişi hakkında hiç bilgisi yoktu.

Fakat öğrenmek için zaman bulamadı. Kantar amiri yine göründü. “Çık git buradan, herif!” dedi.

“Ama beni içeri davet ettin,” diye karşılık verdi Hal, yumuşak bir dille.

“Pekâlâ, şimdi de dışarı davet ediyorum.”

Ve böylece, itirazcı, yüksek devlet memurunun saray kapılarındaki nöbetine yine başladı.

BÖLÜM 13

Paydos düdüğü çalınca, Mike Sikoria neler olduğunu öğrenmek için hemen Hal’ın yanına geldi. Hal coşku içindeydi, zira bazı işçiler onunla temasa geçmiş ve tartı denetçiliği hareketine katılmayı teklif etmişlerdi. Yaşlı adam, bunun nedeninin bir propagandacı olarak kendi belagati mi, yoksa yanında çalışan düzgün genç Amerikalı yamak mı olduğundan emin değildi; ama her durumda eşit ölçüde gurur duymaktaydı. Bir kimsenin onun eline tutuşturmuş olduğu bir pusulayı Hal’a verdi, Hal da bunun Tom Olson’dan geldiğini anladı. Örgütleyici, kampta herkesin tartı denetçiliğinden bahsettiğini, dolayısıyla propaganda açısından –amirler ne yaparlarsa yapsınlar– bu hamleyi bir başarı sayabileceklerini bildirmekteydi. Ayrıca, şirketin “herhangi bir numara çevirmeye” çalışması ihtimaline karşı tanıklar olsun diye o gece birkaç işçiyle beraber kalması gerektiğini ekledi. “Ve yeni adamlara dikkat et; bir veya ikisi mutlaka casustur,” diye bir uyarı da yaptı.

Hal ve Mike ikinci gece ne yapacaklarını tartıştılar. İkisi de yine açık havada uyumaya isteksizdi – Yaşlı Slovak’ın isteksiz olmasının nedeni kemikleri idi; Hal’ın isteksizliğinin nedeniyse, şimdi onları her yerde izleyen birkaç casusun varlığıydı. Remnitski pansiyonunda, ona desteklerini sunmuş olanlardan bazılarıyla konuştu ve geceyi onunla beraber Edstrom’un kulübesinde geçirmeye razı olup olmayacaklarını sordu. Bir tanesi bile bu samimiyet testinden kaçınmadı; hepsi de battaniyelerini alıp oraya

yöneldiler. İçeri girdiklerinde, Hal lambayı yaktı ve hemen oracıkta bir tartı denetçiliği toplantısı düzenledi – bu arada, kendini bir casus avıyla meşgul etti!

Yeni gelenlerden biri, Wojecicowski isminde bir Polonyalıydı; bu isim, Zamierowski'ninkiyle beraber, Hal'ın Polonyalılara isimleriyle hitap etme çabalarını tamamen bırakmasına yol açtı. “Woji” acınası, bitkin suratlı, ufak tefek, ciddi bir adamdı. Orada olmasını, soyulmaktan illallah ettiğini söyleyerek açıkladı; tartı denetçisinin ücretinden kendine düşen payı ödeyecekti ve eğer onu kovarlarsa, tamam, peki, başka bir yere gidecekti, canları cehenneme! Bunları dedikten sonra, kulübenin zeminine battaniyesini serip yattı ve horlamaya başladı. Bir casusun hareket tarzı pek böyle olmazdı elbette.

Bir diğeri, Farenzena adında bir İtalyan'dı; herhangi bir melodramda pekâlâ kötü adamı oynaması mümkün olan, koyu renk kaşlı ve uğursuz görünüşlü bir kimse. Sırtını duvara dayayıp oturuyor ve gırtlaktan gelen ses tonlarıyla konuşuyordu. Hal bu adama derin bir kuşkuyla bakıyordu. İngilizcesini anlamak kolay değildi, ama sonunda Hal onun anlatmakta olduğu hikâyeyi anlamayı başardı – bir “fanciulla”ya âşık olmuş ve “fanciulla”* onunla oynuyormuş. Onun bir aşüfte olduğuna, onun için üzülmeye değmeyeceğine karar vermiş, kanyondan aşağı gönderilse bile artık hiçbir belaya aldırış etmezmiş. “Fanciulla için değil, tartı denetçisi için mücadele!” diye bağladı sözlerini, bir homurtuyla.

Bir diğeri gönüllü, Yunanlı bir ameleydi; yemek zamanında Hal'ın yanında oturmuş olan bu amele, konuşkan genç bir adamdı ve isminin Apostolikas olduğunu söylemişti. Tartı denetçiliği planına ne kadar ilgi duyduğunu anlatarak, Hal ile akıcı bir sohbete girdi; tam olarak ne yapacaklarını, başarı şanslarının ne olduğunu düşündüklerini, hareketi kimin başlatmış olduğunu ve içinde kimler olduğunu bilmek istiyordu. Hal'ın cevapları, işçi

* Genç kız (İtalyanca).

sınıfı dayanışması hakkında küçük vaazlar şeklini aldı. Adam onun ağzını aradıkça, Hal bu konunun madenciler için önemini açıklıyor, yan yana durmaları ve herkesin yararı için özveride bulunmaları gerektiğini anlatıyordu. Hal böyle soyut kuramları yarım saat anlattıktan sonra, Apostolikas pes etti ve Mike Sikoria'ya yöneldi; ama Hal'ın göz kırpmasını gören Mike grev kırıcılarından ve dürüst işçilerin onlara yapacakları korkunç şeylerden bahsetti. Yunanlı en sonunda yine sıkılıp zemine uzanınca, Hal dostunun yanına gitti ve Apostolikas'ın küçük adının Yahuda* olması gerektiğini fısıldadı kulağına!

BÖLÜM 14

Yaşlı Mike yatıp hemen uykuya daldı; ama Hal birkaç gündür çalışmamıştı ve onu uyanık tutacak heyecan verici düşünceleri vardı. Birkaç saattir sessizce yatıyordu ki odada birisinin hareket ettiğini anladı. Ölgün bir ışık vererek yanan bir lamba vardı. Yarı açık gözleriyle, adamlardan birinin doğrularak oturma vaziyeti aldığını fark etti. İlk başta bunun kim olduğunu pek anlayamadı, ama sonunda Yunanlıyı tanıdı.

Kıpırdamadan yattı ve bir iki dakika sonra, o yana doğru yine bakınca, adamın çömelmiş dinlemekte olduğunu, ellerinin hâlâ zemine dayandığını gördü. Hal yarı açık göz kapaklarının arasından o yana doğru gizlice kısa bakışlar atmaya devam etti; Yunanlı ayağa kalkmış ve parmak uçlarına basarak ona doğru geliyor, uyuyan bedenlerin üzerinden dikkatle geçiyordu.

Hal uykuda olan bir insanın nefes alışlarını taklit etmek için elinden geleni yaptı: O adam üstünde bakınırken ve belki de bir bıçağı gövdesine saplamak üzereyken, bunu yapmaya çalışmak kolay değildi. Ama yine de tehlikeyi göze aldı; ve bir asır gibi uzun gelen bir bekleyişin ardından, adamın parmaklarının onun yan tarafına dokunduğunu hissetti. Parmaklar ceket cebine doğru ilerledi.

* İsa'ya ihanet eden havari, Yahuda İskariot.

“Üstümü arayacak!” diye düşündü Hal; ve o elin diğer ceplere de uzanacağını tahmin ederek bekledi. Ama hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bir sürenin ardından, Apostolikas’ın yine ayağa kalktığını ve kendi yerine dönmekte olduğunu fark etti. Bir dakika sonra, yatmıştı ve kulübede her şey hareketsizdi.

Hal elini cebine soktu ve parmaklarını içeriye kaydırды. Parmakları bir şeye dokundu. Hal bunun bir tomar banknot olduğunu hemen anladı.

“Anladım!” diye düşündü. “Bir tuzak!” Kendine güldü, çocukluğunu hatırladı – evinin tavan arasında, babasının satın almış olduğu hikâye kitaplarını içeren eskimiş bir sandukaya gitti aklı. Yıpranmış kahverengi kapakları ve ilkel resimleriyle o kitapları görebiliyordu şimdi: *The Luck and Pluck Series*, yazarı Horatio Alger*; *Live or Die, Rough and Ready*, vs. Şehre geldikten sonra, işverenin çekmecesindeki paraları çalıp çekmecenin anahtarını kahramanın cebine bırakan o kötü adamla karşılaşan taşralı oğlanın hikâyesinden nasıl da heyecanlanmıştı! Genel Yakıt Şirketiyle bağlantılı birisi Horatio Alger’i okumuş olmalıydı!

Hal o banknotları cebinden bir an önce çıkarsa iyi edeceğini anladı. Bunları “Yahuda”ya iade etmeyi düşündü, ama Edstrom için saklamaya karar verdi; Edstrom’un çok zaman geçmeden paraya ihtiyaç duyacak olması muhtemeldi. Yunanlının uykuya daldığından emin olmak için yarım saat bekledi, sonra zemin kaplamasını oluşturan kömür cürufunda çakısıyla bir delik açtı ve parayı bunun içine olabildiğince gömdü. Daha sonra, usulca başka bir yere geçti ve yatıp düşündü.

BÖLÜM 15

Sabaha dek bekleyecekler miydi, yoksa az sonra gelecekler miydi? Az sonra geleceklerini tahmin etmeye meyilliydi. O yüzden, bir veya iki saat sonra, kulübe kapısının tokmağının çevril-

* 1832-1899 yıllarında yaşamış ABD’li çocuk romanları yazarı. Bizim Kemalettin Tuğcu türünden bir yazar olduğu anlaşılıyor.

diğini duyduğunda, pek şaşırmadı. Bir an sonra, bir çatırtı sesi geldi ve iriyarı bir adamın omuz darbesiyle kapı kırılarak açıldı.

Oda bir anda karmakarışık oldu. Kimileri bağırarak ayağa fırladı; kimileri de hâlâ yarı uykuda şaşkınlıkla doğruldu. İstila-cılardan birinin elindeki bir elektrik feneri odayı aydınlatıyordu. “İşte o adam!” diye bağırdı bir ses; Hal bu sesin kamp güvenlik amiri Jeff Cotton’a ait olduğunu hemen anladı. “Eller yukarı, ora-dakil! Sen, Joe Smith!” Güvenlik amirinin revolverinin parıltısını görmek için çok beklemedi Hal.

Bunu bir sessizlik takip etti. Bu tiyatro oyunu diğer işçilerin yararı için sahnelenmekte olduğundan, tamamen uyanmaları ve gözlerini ışığa alıştırmaları için onlara zaman tanımak gerekiydi. Bu arada, Hal elleri havada bekliyordu. Elektrikli fenerin arkasında, güvenlik amiri, Bud Adams, Alec Stone, Jake Predovich ve iki veya üç kişinin daha yüzlerini seçebiliyordu.

“Şimdi, ey işçiler,” dedi Cotton sonunda, “bir tartı denetçisi isteyen kişilerden bazıları sizlersiniz. Bu adam da sizin seçtiğiniz kişi. Doğru mu?”

Cevap yoktu.

“Onun nasıl biri olduğunu size göstereceğim. Bu adam Bay Stone’a geldi ve sizleri satmayı teklif etti.”

“Bu bir yalan, arkadaşlar,” dedi Hal sakın bir tavırla.

“Sizleri satmak için Bay Stone’dan bir miktar para aldı!” diye ısrar etti güvenlik amiri.

“O para şimdi onun üstünde!” diye bağırdı öbürü.

Buna karşılık Hal da bağırdı: “Bana karşı bir tertip yapmaya çalışıyorlar, çocuklar! Sizi kandırmalarına izin vermeyin!”

“Kapa çeneni,” diye emretti güvenlik amiri; sonra, işçilere dönerek, “Size göstereceğim. O paranın şu anda üstünde olduğunu sanıyorum. Jake, onun üstünü ara.”

Dükkân kâtibi öne çıktı.

“Gözlerinizi açın, çocuklar!” diye ünledi Hal. “Ceplerime bir şey koyacaklar.” Sonra da, kızgınlıkla ileriye doğru atılan Yaşlı Mike’a , “Sakıncası yok, Mike! Bırak arasınlar!”

“Jake, paltonu çıkar,” diye emretti Cotton. “Gömleğinin yenlerini kıvrır. Ellerini göster.”

Tıpatıp bir hokkabazın gösterisi gibiydi. Ufak tefek Yahudi paltosunu çıkardı ve yenlerini dirseklerinin yukarısına kadar kıvrırdı. Ellerini seyircilere gösterdi, öne ve arkaya çevirdi; sonra, ellerini önünde tutarak, yavaşça Hal’a doğru geldi; onu uyutacak bir hipnotizmacı gibi görünüyordu âdeta.

“Onu izleyin!” dedi Cotton. “Para onun üstünde, biliyorum.”

“Dikkatli bakın!” diye bağırdı Hal. “Para orada değilse eğer, kendileri koyacak.”

“Ellerini yukarıda tut, genç adam,” diye emretti güvenlik amiri. “Hey, oradakiler, ondan uzak durun!” Bu sözleri, Mike Sikoria’ya ve gitgide yaklaşp birbirlerinin omuzlarından bakan diğer seyircilere söyledi.

O esnada her şey gayet ciddiydi, ama daha sonra, Hal bu sahneyi hatırlarken, herkes paranın gerçekten de Hal’ın cebinden çıkmış olduğunu görebilsin diye ondan mümkün olduğunca uzak durarak ceplerini araştıran Predovich’in gülünç manzarasına kahkahayla güldü. Araştırmacı ellerini ilk olarak iç ceplere soktu, daha sonraysa Hal’ın gömlek ceplerine. Gösterinin heyecan verici finalini oluşturmak için zamana ihtiyacı vardı!

“Arkanı dön,” diye emretti Cotton; ve Hal döndü. Yahudi onun pantolon ceplerini karıştırdı. Hal’ın kol saatini, tıraşı ve aynasını, mendilini sırayla çıkardı; bunları inceleyip havada tutuktan sonra, yere attı. Hal’ın para kesesine yönelip onu açmaya koyulduğunda herkes nefesini tutmuş, sessizce bekliyordu. Şirketin cimriliği yüzünden, para kesesinde biraz bozuk paradan başka hiçbir şey yoktu. Predovich keseyi kapatıp yere attı.

“Bekleyin! Daha bitmedi!” diye bağırdı sunucu. “O para mutlaka üstünde bir yerde, çocuklar! Yan ceplerine baktın mı, Jake?”

“Henüz bakmadım,” dedi Jake.

“Dikkatli bak!” diye bağırdı güvenlik amiri; ve herkes merakla öne doğru eğildi. Predovich bir dizini yere koyup çömeldi ve elini önce bir ceket cebine, sonra öbürüne soktu.

Elini yine dışarı çıkardı ve adamın suratındaki hayal kırıklığı ifadesi öyle belirgindi ki Hal gülmemek için kendini zor tuttu. “Orada da yok!” diyerek üst aramasının sonucunu ilan etti.

“Ne?” diye bağırdı Cotton. Birbirlerine bakıp kaldılar. “Yeminle, parayı elden çıkarmış!”

“Benim üstümde para yok, çocuklar!” diye beyan etti Hal. “Bize karşı bir numara yapmaya çalışıyorlar.”

“Parayı saklamış!” diye haykırdı güvenlik amiri. “Bul onu, Jake!”

Bunun üzerine Predovich hızlı hızlı ve daha üstünkörü bir şekilde tekrar araştırmaya başladı. Şimdi, seyircilerden ziyade, bir hiç uğruna yok olup giden o güzelim paraları düşünüyordu! Hal’dan ceketini çıkarmasını istedi ve ceketin astarını yırtıp açtı; pantolonun düğmelerini çözdü ve eliyle iç taraflarını yokladı; parmaklarını Hal’ın pabuçlarına sokup karıştırdı.

Lakin para yoktu; araştırmacılar öylece kalakalmışlardı. “Sizi satmak için Bay Stone’dan yirmi beş dolar aldı!” diye beyanda bulundu güvenlik amiri. “Şu veya bu şekilde parayı elden çıkarmayı becermiş.”

“Çocuklar,” diye bağırdı Hal, “buraya bir casus yollamışlar ve benim üzerime para koymasını söylemişler ona.” Bunları derken Apostolikas’a bakıyordu; adamın irkilip geri çekildiğini gördü.

“İşte o! O adam bir hain!” diye bağırdı Yaşlı Mike. “Para onun üstündedir, bahse girerim!” Bunu deyip Yunanlıya doğru bir hamle yaptı.

Böylece kamp güvenlik amiri bu tiyatro oyununda perdeyi indirme vaktinin geldiğini anladı aniden. “Bu saçmalık sıkıttı artık,” dedi. “Getirin şu adamı!” İki kişi hemencecik Hal’ın bileklerini tuttu, üçüncü bir kişi de gömleğinin yakasını kavradı. Madenciler ne olduğunu anlamadan, tutsak ettikleri Hal’ı aceleyle kulübeden çıkarıp götürdüler.

Bundan sonraki on beş dakika boyunca, sözde tartı denetçisi nahoş durumlara maruz kaldı. Dışarıda, karanlıkta, kamp güvenlik amiri öfkesini boşaltmak için özgürdü, Alec Stone da öyle.

Yolda giderlerken, Hal'a küfürler yağdırdılar, onu tekmeleyip d v d ler. Onun bileklerini tutan adamlardan biri, acıyla bağırana kadar kolunu büktü; sonra ona daha da ağır küfürler ettiler ve çenesini tutmasını buyurdular. Karanlık ve sessiz sokak boyunca hızla ilerleyip kamp güvenlik amirinin yazıhanesine ve oradan da Kuzey Vadisi tutukevi olarak hizmet gören üst kattaki odaya geldiler. Demir kapıyı arkalarından çarparak kapatıp onu buraya bıraktıkları zaman Hal hayli memnun oldu.

BÖLÜM 16

Kaba ve aptalca bir kumpastı, ama kandırılması amaçlanan ki şilerin zek sına uygun bir kumpas olduğunu anlıyordu Hal. Eğer uyanık kalmamış olsaydı, parayı üstünde bulacaklar ve ertesı sabah bütün madenci kampı onun ihanet etmiş olduğunu duyacaktı. Elbette, en yakın arkadaşları, komitenin  yeleri, buna inanmayacaktı; ama işçiler kitlesi inanacak ve böylece Tom Olson'un Kuzey Vadisi'ne ziyaretinin amacı engellenmiş olacaktı. Başına gelecek olaylar boyunca, Hal bu maceranın anısını capcanlı sakladı belleğinde; Hal için birçok şeyin bir simgesi olarak hizmet etti o macera. Patronlar nasıl ki onun itibarını yok etmeye, takipçileri nezdinde etkisini imha etmeye  alı tılsa, Hal daha sonraları i  i hareketinin itibarını yok etmeye, tüm ülkenin kafasını karıştırmaya çalıştıklarını da gördü.

Hal  imdi hapisteydi. Pencereye gitti ve demir parmaklıkları denedi – ama onların bu gibi denemeleri bo a çıkartacak sağlamlıkta yapılmış olduğunu anladı. Sonra, karanlıkta el yordamıyla gezindi, hapis yerini inceledi; olağan bir odanın duvarları içine inşa edilmiş çelikten bir kafesti burası. Bir köşede bir peyke; diğer bir köşede, biraz daha geniş, üstünde bir d  ek olan, diğer bir peyke vardı. Hal hapishaneler hakkında bir şeyler okumu tu – bu d  ekten kaçınmasına sebep olacak kadar okumu tu. D  eksiz peykenin üstüne oturdu ve düşünmeye ba ladı.

Bir buçuk metre yüksekliğinde bir kömür damarında vagonlara kömür yüklerken sırtınızı incitmeniz veya ellerinizi paralamanızdan sonra oluşan kendine özgü bir psikoloji olduğu gibi ve de kömür madencilerinin emeği sayesinde refah içinde yaşamının meydana getirdiği çok farklı bir psikoloji olduğu gibi, hapiste olmanın yarattığı kendine özgü bir psikoloji de vardır. Bir hapishanede, her şeyden önce, bir hayvan olma duygunuz canlanır; varlığınızın hayvansı yanı güç kazanır, hayvandaki nefret ve korku hisleri öne çıkar ve eğer bunların hâkimiyeti altına girmekten kaçınmak istiyorsanız, zihnin yoğun ve odaklanmış çabasıyla bundan kaçınabilirsiniz ancak. O halde, eğer düşünen bir insansanız, bir hapishanede bol bol düşünürsünüz; günler uzundur, geceler daha da uzun – üretebileceğiniz tüm düşünceler için vaktiniz vardır.

Peyke sertti ve daha da sertleşiyordu sanki. Onu biraz yumuşatabilecek hiçbir pozisyon yoktu. Hal ayağa kalktı ve etrafta dolaştı, sonra yine bir süre yattı, sonra kalktı ve yine dolaştı; ve tüm bu süre boyunca düşündü, tüm bu süre boyunca hapishane psikolojisi zihnine damgasını vuruyordu.

İlk olarak, en yakın sorunu hakkında düşündü. Ona ne yapacaklardı? Yapmaları en muhtemel olan şey, onu madenci kampından atmak ve böylece ondan kurtulmak olurdu; ama onları mandepsiye bastırmış olmasına öyle kızgındılar ki bununla yetinirler miydi? Hal “polis sorgusu”* denilen o yerli ve milli Amerikan müessesesi hakkında birtakım şeyler işitmiş, ama kendi hayatında bunu yaşayabileceğini düşünmek durumunda olmamıştı hiç. Bunu o şekilde düşünmek nasıl da bir fark yaratıyordu!

Hal, Tom Olson’a, bir sendika örgütlemeyi taahhüt etmeyeceğini, ama kendini tartı denetçisi yapmayı taahhüt edeceğini söylemişti; Olson da gülmüş, bundan hayli memnun görünmüştü – bunun aynı kapıya çıkacağını düşünüyordu herhalde. Şim-

* Burada Amerikanca bir argo deyim kullanılır: “the third degree”; tutuklanan birini konuşturmak/itirafa zorlamak için kötü ve sert muamele anlamında. Dilimizde buna denk düşen argo bir deyim bulamadık.

di, Olson'un öyle konuşurken ne dediğinin gayet farkında olduğu anlaşıyordu. Çünkü Hal, artık, sendika istibdadı ve seyyar temsilci despotluğu korkularıyla endişeye kapılmadığını fark etti; tersine, aniden, Kuzey Vadisi halkının bir sendikaya sahip olmasını ve beceribildiği kadar despotça davranmasını arzu eder hale gelmişti! Geçirdiği bu değişimde, Hal reformcular arasında yaygın olan bir deneyimi tekrar ediyordu (ama bunun farkında değildi kendisi); onların birçoğu, açıkça ortada olan bir adalet meselesinin mülayim ve iyi niyetli savunucuları olarak yola çıkarlar ama hapishane psikolojisinin etkisi altında kalınca ateşli ve kararlı devrimcilere dönüşürler. "Zincirsiz kafanın ebedi ruhu," der Byron*. "Zindanlarda en büyüksün sen ey Hürriyet!"

Şair daha sonra şunları ekler: "Evlatların zincire vurulduğunda..." sonra da, "Her rüzgârda kanatlanıp uçar Hürriyetin namı." Chillon hapishanesinde olduğu gibi, Kuzey Vadisi'nde de aynen öyleydi. Şafak söktü ve Hal hücresinin penceresinde durdu, düdüğü sesini işitti; alacakaranlıkta giden bir babunlar kafilesi gibi, yeraltı dünyasının solgun yüzlü, ezik yaratıklarının, işçilerin, mesaiye gidişlerini gördü. Onlara el salladı, onlar da durup baktılar, sonra onlar da el salladı; bu işçilerden her birinin onun hapiste oluşu hakkında ve niçin hapiste olduğu hakkında düşünüyor olması gerektiği aklına geldi – ve böylece hapishane psikolojisi onlara da geçmekteydi. Eğer içlerinden herhangi biri sendikalara karşı güvensizlik veya Kuzey Vadisi'nde örgütlenme gereği hakkında kuşku besliyorduyorsa, o güvensizlik ve o kuşku artık dağılıyordu!

Hal meseleyi aklında evirip çevirdiğinde, insanı düşündüren tek bir şey vardı. Onu kolayca bir otomobile koyup gün doğmadan Pedro'ya fırlatıp atmaları mümkün olduğu halde, niçin böyle herkesin gözü önünde bırakmışlardı? Kölelerine

* 1788-1824 yıllarında yaşamış İngiliz romantik-devrimci şair. Bu dizeler onun "The Prisoner of Chillon" adlı şiirindendir. Bu şiirin Bilge Umar tarafından yapılmış çevirisi için bkz. Ataoğulları Behramoğlu ve Özdemir İnce, *Dünya Şiiri Antolojisi*, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1997, s. 859.

karşı duydukları küçümsemenin bir işareti miydi bu? Mahpusun pencerede görünmesinin infial yerine korku yaratacağına mı güveniyorlardı? İşçilerini sözde tartı denetçisinden daha iyi anlıyorlardı belki, olamaz mıydı? Mary Burke'ün onlarla ilgili kötümserliğini hatırladı ve yüreğini kemiren bir kaygı hissetti; ve -hapishane psikolojisinin işleyişi böyledir- bu kaygıya karşı mücadele etti. Şirketin hayasızlığına karşı nefretle doldu, elle-rini yumruk yaptı, dişlerini sıktı; patronlara bir ders vermeyi, onlara işçilerinin köle değil insan olduklarını kanıtlamayı arzu ediyordu!

BÖLÜM 17

Sabahın biraz ileri saatlerinde, Hal dışarıdaki koridorda ayak sesleri duydu. Tanımadığı bir adam demir parmaklıklı kapıyı açtı ve bir sürahi suyla içinde bir parça ekmek olan teneke bir tabağı yere koydu. Ayrılmak için davranınca, Hal konuştu: “Bir dakika, lütfen.”

Öbürü kaşlarını çattı.

“Burada daha ne kadar kalacağım hakkında bana bir fikir verebilir misin?”

“Veremem,” dedi adam.

“Eğer hapiste tutulacaksam,” dedi Hal, “ne ile suçlandığımı bilmek benim hakkımdır.”

“Cehenneme git!” dedi öbürü ve kapıyı gümletip koridorda uzaklaştı.

Hal yine pencereye gitti ve geçip giden insanları seyrederek oyalandı. Yırtık pırtık kıyafetler içinde çocuklar orada toplaşp, sırtarak ve işaretler yaparak, yukarıya, ona doğru baktılar. Sonra aşağıda birisi ortaya çıktı ve onları uzaklaştırdı.

Zaman geçtikçe, Hal'ın karnı acıktı. Ekmeğin tadı, tek başına yenildiği vakit, hızla yavanlaşır ve suyun tadı da o yavanlığı gidermez; Hal ekmeği mideye indirdi, suyu içti ve keşke daha olsaydı diye içinden geçirdi.

Gün ağır ağır geçiyordu; öğleden sonra ileri bir saatte, muhafız yine geldi, bir diğer ekmek parçası ve bir diğer sürahi getirdi. Adam arkasını dönüp giderken, “Bir dakika dinle,” dedi Hal.

“Sana diyecek hiçbir şeyim yok,” dedi öbürü.

“Benim sana diyecek bir şeyim var,” diye yalvardı Hal. “Bir kitapta okudum –hangi kitap olduğunu hatırlamıyorum, ama bir doktorun yazdığı bir kitap– beyaz ekmekte insan vücudunun beslenmesi için gereken unsurlar yokmuş.”

“Söyle bakalım!” diye homurdandı hapishane görevlisi. “Ne demek istiyorsun yani?”

“Demek istiyorum ki,” diye açıkladı Hal, “ekmek ve sudan oluşan bir beslenme şeklini tercih etmezdim ben.”

“Neyi tercih ederdin peki?”

Adamın ses tonu, bu soruya bir cevap beklemediğini ima ediyordu; ama Hal o imayı anlamazlıktan geldi. “Biraz biftek ve püre alabilseydim ve ayrıca...”

Hücrenin kapısı öyle bir gümlemeyle kapandı ki bunun yankıları o hayalî yemek listesinin geri kalanını duymayı imkânsız kıldı. Böylece bir kez daha Hal sert peykenin üzerine oturdu, ekmeğini mideye indirdi ve hapishane düşünceleri düşündü.

Paydos düdüğü çalınca, pencerede durdu ve gruplar halindeki arkadaşlarını yine gördü ve gizlice verdikleri cesaretlendirici işaretleri fark etti. Sonra karanlık çöktü ve bir diğer uzun nöbet başladı.

Geç olmuştu; Hal, kamptaki bütün ışıkların sönmüş olmasından başka, vaktin ne kadar geç olduğunu bilme imkânından yoksundu. Bu geceyi içeride geçireceğine karar verdi, kolunu yastık niyetine kullanarak yere uzandı ve uykuya dalmak üzereydi ki aniden penceresinin demir parmaklıklarında bir sürtünme sesi duydu. İrkilerek doğruldu ve bir ses daha duydu; kesinlikle bir kâğıt parçasının sürtünme sesiydi bu. Pencereye atıldı; yıldızların soluk ışığında, pencerede sallanan bir şeyi seçebiliyordu. Ona doğru elini uzattı; bir sopanın ucuna bağlanmış, stenografların kullandığı türden, alelade bir deftere benziyordu o şey.

Hal dışarıya baktı, ama hiç kimseyi göremedi. Sopayı yaladı ve bir işaret verircesine sarstı; sonra bir fısıldama işitti. Rovetta'nın sesini hemen tanıdı. "Merhaba! Dinle. Adını deftere yüz defa yaz. Geri döneceğim. Anlıyorsun?"

Bu talimat bilmece gibiydi, ama Hal izahat için vakit olmadığını görüyordu. "Evet," diye cevapladı ve ipi koparıp defteri aldı. Bir de kalem vardı; kırılmasın diye kalemin ucuna bir parça bez sarılmıştı.

Sopa geri çekildi ve Hal peykeye oturup her sayfaya üç veya dört kere "Joe Smith – Joe Smith – Joe Smith..." diye yazmaya başladı. Karanlıkta bile, "Joe Smith" yazmak zor değildir ve böylece, eli işlerken, kafası bu gizemle meşgul haldeydi. Komitenin onun imzasını hatıra olarak dağıtmak niyetinde olmadığı kesinlikle varsayılabilirdi; bunu istemelerinin nedeni, hayatı bir ihtiyaç, amirlerin yeni bir hamlesine karşılık vermek olmalıydı. Bu muammanın çözümü çok beklenmedi: Onun üstünde para bulma çabaları başarısızlığa uğrayan amirler bir mektup uydurmuşlardı, bu mektubu sözde tartı denetçisi tarafından imzalanmış gibi teşhir etmekteydiler. Dostları da mektubun sahteliğini kanıtlamak için onun imzasını istiyorlardı.

Hal'in el yazısı işlek, hızlı ve epeyce gösterişliydi; kendi el yazısının Alec Stone'un tasavvur ettiği amele oğlan çiziktirmesinden farklı olacağına gayet emindi. Kâğıdın üstünde kalemi uçar-casına yazıyordu – "Joe Smith – Joe Smith", bir sayfa, sonra bir sayfa daha... Sonunda, kamptaki her madenci için bir imza atmış olduğuna kanaat getirdi ve yamaklar için imzalar atmaya başladı. Derken, dışarıda bir ısıklık duyunca, yazmayı bıraktı ve pencereye koştu.

"At onu!" diye fısıldadı bir ses; ve Hal defteri aşağıya attı. Bir insan figürünün sokakta uzaklaşıp yok olduğunu gördü; sonra yine sessizliğe gömüldü ortalık. Gardiyanını uyandırmış olup olmadığını anlamak için bir süre etrafı dinledi; ardından peykeye uzandı – ve yeni yeni hapishane düşünceleri düşündü!

Sabah oldu, maden düdüğü öttü ve Hal yine pencerenin önünde dikildi. Bu defa, mesaiye gitmekte olan madencilerden bazılarının ellerinde ufak kâğıt parçaları olduğunu ve bunları onun görmesi için alenen salladıklarını fark etti. Yaşlı Mike Sikoria çıkageldi; ellerinde bir yığın kâğıt parçası vardı ve bunları isteyen herkese dağıtıyordu. Hiç kuşkusuz gizlice hareket etmesi için uyarılmıştı, ama olayın heyecanı onu kendinden geçirmişti; genç bir ilkbahar kuzusu gibi hoplayıp zıplıyor, herkesin göreceği şekilde kâğıt parçalarını Hal'a doğru sallıyordu.

Böylesi pervasız bir davranış, davet ettiği karşılığı gördü. Hal oraya bakarken, iriyarı bir adamın köşeden çıkıp geldiğini, korkup şaşırان ihtiyar Slovak'ın önünde dikiliverdiğini gördü. Maden ocağı muhafızı Bud Adams idi bu adam ve sert yumrukları sıkılı halde, tüm gövdesiyle bir saldırıya hazırды. Mike onu gördü ve aniden felç olmuş gibiydi sanki; ağır mesaiyle çökük omuzları iyice çukurlaştı ve elleri yan taraflarına düştü – parmakları açıldı, elindeki değerli kâğıt parçaları yerlere uçu. Mike, kendini korumak için hiçbir hamle yapmadan, büyülenmiş bir tavşan gibi bakakaldı Bud'a.

Hal, dostunu savunmak amacıyla oraya atılma güdüsüyle, demir parmaklıkları sıkıca kavradı. Ama beklenen darbe gelmedi; maden ocağı muhafızı öfkeden kudurmuş gibi bakmak ve yaşlı adama bir emir vermekle yetindi. Mike durdu ve yerden kâğıtları topladı – gözlerini muhafızın gözlerinden alamadığı veya almak istemediğı için, kâğıtları toplaması epey zaman aldı. Kâğıtların hepsini elinde toplayınca, bir başka emir geldi ve Mike bunları Bud'a teslim etti. Ardından, bir adım geriye çekildi, öbürüyse ona doğru ilerledi; adamın yumrukları hâlâ sıkılıydı ve her an bir darbe indirecekmiş gibi görünüyordu. Mike bir adım daha geriledi, sonra bir adım daha; böylece iki adam sokağın köşesinde gözden yok oldular. Bu küçük dramın tanıkları olan işçiler dönüp sessizce uzaklaştılar. Hal sonuçta ne olduğuna dair herhangi bir ipucu elde edemedi.

Birkaç saat sonra, Hal'ın gardiyanı geldi; bu defa ekmek ve su getirmedi. Kapıyı açtı ve mahpusa, "gel bakalım" diye buyruk verdi. Hal aşağıya inip Jeff Cotton'ın yazıhanesine girdi.

Kamp güvenlik amiri, dışlerinin arasında bir puroyla, masasında oturuyordu. Bir şey yazmakla meşguldü ve gardiyan dışarı çıkıp kapıyı kapatıncaya dek yazmaya devam etti. Sonra, dönen koltuğunu çevirdi ve bacak bacak üstüne attı; geriye yaslandı ve hapiste tutulmasından ötürü saçları dağınık halde ve yüzü solmuş olan, kirlenmiş mavi tulumuyla genç madenciye baktı. Aristokratik suratında bir gülümseme belirdi. "Pekâlâ, genç adam," dedi, "bu kampta çok eğlenceli zaman geçirdin."

"Oldukça eğlenceliydi, teşekkür ederim," diye cevap verdi Hal.

"Hepimizi faka bastırdın, ha?" Sonra, bir sessizliğin ardından, "Şimdi, söyle bana, bundan eline ne geçeceğini sanıyorsun?"

"Alec Stone da sordu aynı şeyi bana," diye karşılık verdi Hal. "İzah etmenin bir faydası olacağını sanmam. Özverili olmaya Stone'dan çok inandığınıza ihtimal vermem."

Kamp güvenlik amiri purosunu ağzından çıkardı ve küllerini silkeledi. Yüzü ciddileşti; Hal'ı incelerken bir sessizlik oldu. "Bir sendikal örgütleyici misin sen?" diye sordu en sonunda.

"Hayır," dedi Hal.

"Sen eğitilmiş bir adamsın; amele filan değilsin, biliyorum. Kimden para alıyorsun?"

"İşte! Özverili olmaya inanmıyorsunuz."

Diğeri bir duman halkası yapıp odanın içine üfledi. "Şirketi zor duruma düşürmek istiyorsun sadece, ha? Bir çeşit ajitator müsün sen?"

"Tartı denetçisi olmak isteyen bir madenciyim ben."

"Sosyalist misin?"

"Buradaki gelişmelere bağlı."

"Peki," dedi güvenlik amiri, "zeki bir adamsın, bunu görebiliyorum. O yüzden, elimi açacağım ve sen de bunu inceleyebilirsin. Kuzey Vadisi'nde veya G.Y.Ş.'nin alakalı olduğu herhangi bir yerde tartı denetçisi olarak çalışmayacaksın. Şirketi zor duruma

düşürme zevkini de tadamayacaksın. Seni dövüp de bir kahraman yapmayacağız. Evvelki gece bunu yapmaya meyilliydim, ama fikrimi değiştirdim.”

“Kolumdaki bereleri değiştirebilirdiniz,” diye bir öneri yaptı Hal, yumuşak bir ses tonuyla.

Bu hafif siteme aldırış etmeden, “Sana iki seçenek sunacağız,” diyerek sözlerine devam etti güvenlik amiri. “Ya Alec Stone’dan o yirmi beş doları aldığını kabul eden bir kâğıdı imzalarsın –ki o zaman seni işten çıkaracak ve olayı tatlıya bağlayacağız, ya da o parayı aldığını ispat edeceğiz– ki o zaman seni beş veya on yıl süreyle hapse tıkacağız. Anladın mı?”

Hal tartı denetçiliği işine başvurduğunda kamptan atılacağını beklemiş ve eğitimini tamam sayıp gitmeyi tasarlamıştı. Ama şimdi, burada oturur ve güvenlik amirinin tehditkâr gözlerine bakarken, Kuzey Vadisi’ni terk etmek istemediğine karar verdi aniden. Burada kalmak ve Genel Yakıt Şirketi denilen bu devasa “soyguncu”nun neler yapabileceğini anlamak istiyordu.

“Ciddi bir tehdit bu,” dedi Hal. “Böyle şeyleri sık sık yapar mısınız?”

“Mecbur kaldığımızda yaparız,” diye karşılık verildi bu soruya.

“Pekâlâ, yeni bir öneri yaptınız. Bu hususta bana biraz daha bilgi verin. Suçlama ne olacak?”

“Bundan emin değilim – avukatlarımıza bırakacağız bunu. Belki kumpas, belki şantaj diyecekler. Yeterince uzun bir mahkûmiyet için ne gerekiyorsa onu diyeceklerdir.”

“Savunmamı yapmadan önce, güya benim yazmış olduğum mektubu görmeme izin verir miydiniz acaba?”

Hafifçe şaşırmış bir halde kaşlarını kaldıran güvenlik amiri, “Oh,” dedi, “mektuptan haberin var, öyle mi?” Masasından bir kâğıt aldı ve Hal’a uzattı. Hal kâğıtta şunların yazılı olduğunu gördü:

“Muterem Stone Bey, tartı deneçisinden endişe itmenize gerek yoh. Bana yirmibeş dolar virin, ben olayı allederim. Ürmetlerimle, Joe Smith.”*

* Mektup çok bozuk bir İngilizceyle yazılmıştır.

Yazıdaki ifadeleri anladıktan sonra, Hal kâğıdı inceledi ve anladı ki düşmanları, onun adına sahte bir mektup yazmakla kalmamış, aynı zamanda, bunun fotoğrafını çekirmiş, fotoğrafı kestirmiş ve bastırmışlardı. Hiç kuşkusuz, bunu kampın her yerinde dağıtmışlardı. Bütün bunlar birkaç saat içinde yapılmıştı! Olson'un dediği gibiydi – insanları eziyet içinde tutmak için düzenli bir sistem.

BÖLÜM 19

Hal durumu düşünmek için bir iki dakika durdu. “Bay Cotton,” dedi sonunda. “Benim imla bilgim bundan daha iyidir. Ayrıca, benim el yazım biraz daha işlektir.”

Güvenlik amirinin zalim dudaklarında ince bir gülümseme oldu. “Biliyorum,” diye karşılık verdi. “Senin el yazınla karşılaş-tırma yapmayı ihmal etmedim.”

“İyi bir istihbarat servisiniz varmış!” dedi Hal.

“Genç adam, seninle işimiz bitmeden önce, hukuk servisimizin de aynı ölçüde etkili olduğunu anlayacaksın.”

“Tabii,” dedi Hal, “öyle olmaları gerekecek zaten; çünkü kanuna uygun olarak seçilmiş bir tartı denetçisi olduğum ve arkamda bir grup işçinin bulunduğu gerçeğinden nasıl kurtulacağınızı göremiyorum.”

“Buna bel bağlıyorsan eğer,” diye karşılık verdi Cotton, “unut gitsin. Senin arkanda grup filan yok artık.”

“Ah! Onları işten attınız mı?”

“Elebaşlarını attık.”

“Kimleri?”

“İlk başta, şu ihtiyar tekeyi, Sikoria'yı.”

“Onu gönderdiniz, ha?”

“Gönderdik.”

“Bunun olacağını anlamıştım. Onu nereye gönderdiniz?”

“Bu nokta,” diyerek gülümsedi güvenlik amiri, “*sizin* istihbarat servisinizin keşfedeceği bir şeydir!”

“Peki, başka kimleri attınız?”

“John Edstrom karısını gömmek için aşağıya indi. Hamur su-
ratlı o ihtiyar vaiz daha önce de mesele çıkardı bize, fakat artık
çıkaramayacak. Onu Pedro’da bulacaksın – muhtemelen düş-
künler yurdunda.”

“Hayır,” diye hızla karşılık verdi Hal –ve ses tonunda bir parça
gurur hissediliyordu– “düşkünler evine gitmek zorunda olmayac-
cak şimdilik. Ona yirmi beş dolar gönderdim.”

Kamp güvenlik amiri kaşlarını çatı. “Gerçekten mi?” Sonra
da, kısa bir sessizliğin ardından, “O para senin üstündeymiş! Şu
alçak Yunanlı o parayı iç etmiştir diye düşünmüştüm!”

“Hayır. Uşağınız dürüst hareket etti. Ama ben de dürüst ha-
reket ettim. Edstrom’un yıllardır tartıda hakkını almadığını, bu
nedenle de o parayı en çok hak eden insan olduğunu biliyordum.”

Bu hikâye elbette doğru değildi; o para hâlâ Edstrom’un külü-
besinde gömülü duruyordu. Fakat Hal’in niyeti yaşlı madencinin
en sonunda o paranın sahibi olmasıydı; bu arada, Cotton’ın iz
sürmesini zorlaştırmak istiyordu.

“Zekice bir hile, genç adam!” dedi güvenlik amiri. “Ama se-
ninle işimiz bitmeden önce bundan pişman olacaksın. Seni bize
artık herhangi bir zarar veremeyeceğin bir yere koymaya beni
daha da kararlı yapıyor bu hile; başka bir işe yaramıyor.”

“Hapishane mi demek istiyorsunuz? Biliyorsunuz, elbette, bu-
nun için bir jüri yargılaması gerekli olacak. İstediginizi yapacak
bir jüri tertip edebilir misiniz?”

“Pedro ilçesinde siyasetle ilgilenmiş olduğunu söylüyorlar
bana. Jüri sistemimizi incelemedin mi?”

“Hayır, o kadar ilerleyemedim.”

Güvenlik amiri purosundan yine duman halkaları çıkartma-
ya başladı.

“Jüri listemizde üç yüz kadar insan var ve hepsini tanıyoruz.
Üyeler arasında, ustabaşı olarak Jake Predovich, üç şirket kâtibi,
Alf Raymond’un meyhanecilerinden ikisi, şirket bankasının elin-
deki bir ipotegin borçlusu olan bir çiftçi ve ne olup bittiği hakkın-
da hiçbir fikri olmayan ama bir bardak viskiye karşılık sırtına bir

bıçak sokmaya hazır olan beş Meksikalı göreceksin. İlçe Savcısı, çektiği nutuklarda madencileri savunan, ama icraatında bizim yanımızda olan bir siyasetçidir. İlçe Mahkemesi yargıcı Denton’a gelince, bizim baş avukatımız Vagleman’ın hukuk ortağıdır. Tüm bunları anlıyor musun?”

“Evet,” dedi Hal. “Raymond İmparatorluğundan bahsedildiğini duydum; mekanizmanın nasıl işlediğini görmeyi merak ediyorum. Çok açık konuşuyorsunuz!”

“Pekâlâ,” dedi güvenlik amiri, “ne ile karşı karşıya olduğunu bilmeni istiyorum. Bu kavgayı biz başlatmadık ve bunu kazasız belasız bitirmeye gayet istekliyiz. Bütün isteğimiz, bize yapmış olduğun haylazlığı telafi etmendir.”

“Telafi etmek sözyle kastınız nedir? Kendi itibarımı mahvetmek, işçilere bir hain olduğumu söylemek mi?”

“Aynen öyle,” dedi güvenlik amiri.

“Konuyu düşünürken oturayım,” dedi Hal; bir sandalyeye oturdu, bacaklarını uzattı ve ihtimamla rahat bir konum aldı. “Yukarıdaki şu peyke acayip sert,” dedi ve kamp güvenlik amirine alaycı bir gülümsemeyle baktı.

BÖLÜM 20

Bu sohbet yepyeni ve beklenmedik bir çizgide devam etti. “Cotton,” dedi tutuklu, “eğitimli bir adam olduğunu sanıyorum. Bana kalırsa, bir zamanlar, dünyanın beyefendi dediği türden bir adamdın sen.”

Kamp güvenlik amirinin yüzüne kan hücum etti. “Cehenne-me git!” lafı çıktı ağzından.

“Sorular sormak değildi niyetim,” diye devam etti Hal. “Onları cevaplamaktan hoşlanmayabileceğini gayet iyi anlayabilirim. Şunu demek istiyorum. Eskiden bir beyefendi olduğuna göre, bu meseleyle ilgili olarak, Stone gibi bir zenci-güden* veya Cart-

* Romanın aslında “nigger-driver” (özellikle, plantasyon denilen büyük çiftliklerde siyahi işçileri veya köleleri ite kaka çalıştıran görevli anlamında).

wright gibi bir verimlilik uzmanının anlayamayacağı bazı yönler olduğunu takdir edebilirsin. Bir beyefendi, madenci kıyafetinde bile olsa başka bir beyefendiyi tanıyabilir. Öyle değil mi?”

Hal bir cevap için sustu. Güvenlik amiri ona ihtiyatlı bir şekilde baktı. “Öyledir, sanırım,” dedi.

“Pekâlâ, ilk olarak, bir beyefendi yanında bulunan diğer bir beyefendiyi ona katılmaya davet etmeden kendisi tütün içmez.”

Adam ona bir kere daha baktı. Hal adamın onu yine Hades’e havale edeceğini düşündü; ama Cotton yelek cebinden bir puro çıkarıp uzattı.

“Hayır, teşekkür ederim,” dedi Hal sakince. “Tütün içmem. Ama davet edilmek isterim.”

Oluşan sessizlikte iki adam birbirlerine dikkatle baktılar.

“Şimdi, Cotton,” diye başladı tutuklu, “benim nasıl yargılanacağımı resmettin. Hikâyeyi senin için sürdüreyim. Kendi elinle seçtiğin adamlar jüride, kendi elinle seçtiğin yargıç kürsüde, kendi elinle seçtiğin savcı iddia makamında olmak üzere, davayı tamamen ayarladın; diğer çalışanlarına ibret olsun diye, kurbanını hapse göndermeye hazırsın. Ama diyelim ki yargılamanın en kritik aşamasında, kurbanının hapse atılamayacak bir kişi olduğunu fark ediyorsun?”

“Hapse atılamayacak bir kişi?” diye tekrarladı öbürü. Ses tonu düşünceliydi. “İzah etmen gerekecek.”

“Senin gibi zeki bir adama! Bilmiyor musun, Cotton, hapse atılamayacak insanlar vardır?”

Kamp güvenlik amiri purosundan biraz duman çekti. “Bu ilçede öyle birtakım insanlar var,” dedi. “Ama onların hepsini tanıdığımı sanıyordum.”

“Pekâlâ,” dedi Hal, “bu *eyalette* öyle bazı insanlar olabileceği hiç aklına gelmedi mi?”

Bunun ardından uzun bir sessizlik oldu. İki adam birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı; ne kadar çok baktılsa, güvenlik amirinin yüzündeki duraksamayı o kadar açıkça görebildi Hal.

“Ne denli utanç verici olacağını düşün!” diye devam etti. “Tiyatro oyununu sahneye koyuyorsun –evvelki gece yapmış olduğun gibi– ama daha büyük bir sahne ve daha önemli bir seyirci kitlesi; ve düğümün çözüleceği son perdede, Kuzey Vadisi’ndeki işçilerin önünde zafer kazanmak yerine, eyalet halkı önünde kendini mahkûm ediyorsun. Bütün topluma, kanunu çiğneyen insanlar olduğunuzu göstermiş oluyorsun; daha da fena – ahmak insanlar olduğunuzu göstermiş oluyorsun!”

Bu defa, kamp güvenlik amiri o kadar uzun baktı ki purosu söndü. Hal sandalyesinde rahatça oturmuş, garip bir biçimde gü-lümsüyordu ona. Güvenlik amirinin gözleri önünde bir dönüşüm gerçekleşiyordu sanki; Hal’ın üstünden o madenci tulumu sıyrıldı ve bunun yerine bir takım elbise geliverdi!

“Kimsin sen şeytan herif?” diye bağırdı.

“Bak şimdi!” diye güldü Hal. “İstihbarat servisinin etkili olmasıyla övünüyorsun! Onlardan şu problemi çözmelerini iste. Genç bir adam, yirmi bir yaşında, bir yetmiş sekiz boyunda, kilosunu altmış dokuz, göz rengi kahverengi, saçları kestane rengi ve epeyce dalgalı, tavırları cana yakın, hanımların bir gözdesi –en azından cemiyet sayfaları öyle diyor– Haziran başlarından bu yana kayıp, Meksika’da dağ keçisi avında olduğu sanılıyor. Bildiğin gibi, Cotton, eyalette herhangi bir “cemiyeti” olan sadece tek bir kent var ve o kentte, ağırlığı olan sadece yirmi beş veya otuz aile bulunuyor. G.Y.Ş.’ninki gibi bir istihbarat servisi için, fazlasıyla kolay hakikaten.”

Yine bir sessizlik oldu; Hal onu bozana kadar. “Sıkıntı içinde olman, kavrayış gücüne işaret ediyor. Şirket, onun güvenlik amirlerinden birinin tesadüfen eski bir beyefendi olmasından ötürü talihliymiş.”

Öbürü yine kızardı. “Yahu, yeminle!” dedi, âdeta kendi kendine konuşuyormuş gibi; sonra da, blöfünün tutması yönünde son bir gayret sarf ederek – “Benimle dalga geçiyorsun sen!”

“Senin deyiminle ‘dalga geçmek’, Cotton, cemiyetin en sevdiği işlerden biridir. Sohbetlerimizin büyükçe bir kısmı bundan oluşur – en azından gençler arasında.”

Güvenlik amiri birdenbire kalktı. “Hey,” diye sordu, “birkaç dakikalığına yukarı gitmeni istesem senin için mahzuru olur muydu?”

Hal bu söze gülmeden edemedi. “Hem de çok mahzuru olurdu,” dedi. “Otuz altı saattir ekmek ve suyla besleniyorum ve dışarı çıkıp biraz temiz hava almayı çok isterdim.”

“Ama,” dedi öbürü, tutuk bir sesle, “seni oraya göndermek zorundayım.”

“Bu ayrı bir konu,” diye karşılık verdi Hal. “Beni oraya gönderirsen, giderim, ama kendini kolla. Yasal bir yetki olmadan, bana karşı yasal bir suçlama olmadan ve ayrıca bir avukatla görüşmem için bana fırsat vermeden beni burada tuttun. Eğer çok yanılmıyorsam, bundan ötürü cezai sorumluluk altındasın, şirket ise hukuki sorumluluk altında. Kendin bilirsin, elbette. Ben sadece kendi duruşumu açıkça bildirmek istiyorum – tekrar yukarıya gitmenin benim için mahzuru olup olmayacağını sorduğunda, çok mahzuru olacağı cevabını veriyorum.”

Güvenlik amiri, sönmüş purosunu gergin bir halde çiğneyerek, bir süre durdu. Sonra kapıya gitti. “Hey, Gus!” diye seslendi. Hal’in gardiyanı görüldü. Cotton ona bir şeyler fısıldadı. Gardiyan yine uzaklaştı. “Biraz yemek getirmesini söyledim ona. Oturup burada yiyebilirsin. Böylesi senin için daha uygun olacak mı?”

“Belli değil,” dedi Hal, durumdan azami fayda elde etmeye çalışarak. “Tutsağın olarak mı, yoksa misafirin olarak mı davet ediyorsun beni?”

“Ah, saçmalama!” dedi öbürü.

“Fakat hukuki vaziyetimi bilmek zorundayım. Avukatlarım için önemli olacak.”

“Misafirim ol,” dedi güvenlik amiri.

“Ama bir misafir yemeğini bitirdikten sonra, eğer istiyorsa, gitmekte özgürdür!”

“Yemeğini bitirmeden önce bunu sana bildireceğim.”

“Peki, ama çabuk ol. Ben hızlı yerim.”

“Daha önce gitmeyeceğine söz verecek misin?”

“Eğer gidersem,” diye gülerek cevap verdi Hal, “sadece kendi mesai yerime giderim. Beni kantarhanede bulabilirsin, Cotton!”

BÖLÜM 21

Güvenlik amiri dışarı çıktı ve biraz sonra gardiyan geri geldi; daha önce ikram etmiş olduğu öğünlerle çarpıcı bir tezat oluşturan bir öğün yemek getirmişti. Elindeki tepside, soğuk jambon, iki haşlanmış yumurta, patates salatası, bir fincan kahve, ekmek ve tereyağı vardı.

“Aman! Aman!” dedi Hal, lütfedercesine. “Biftek ve patates püresinden bile daha hoş!” Gardiyan onun önündeki masanın üstünde tepsiye yer açarken, Hal yardıma filan kalkışmadan oturup seyretti. Sonra adam çıkıp gitti ve Hal yemeye başladı.

Daha bitirmemişti ki güvenlik amiri geri geldi. Dönen koltuğuna yerleşti; düşünceli görünüyordu. Hal, yemeğini yerken, arada bir ona bakıp gülümsüyordu.

“Cotton,” dedi, “bilirsin, sofrada adabından daha kesin bir görgü testi yoktur. Alec Stone benim yerimde olsaydı peçetesini boyuna takardı; benim öyle yapmadığımı görüyorsun.”

“Anlıyorum ne demek istediğini,” diye karşılık verdi güvenlik amiri.

Hal bıçağını ve çatalını tabağının üstüne yan yana koydu. “Senin adam, el yıkama kâsesini ihmal etmiş,” diye konuştu. “Ama zahmet etme. Şimdi onu çağırabilir ve tepsiyi aldırabilirsin.”

Kamp güvenlik amiri bağırarak seslendi ve gardiyan hemen geldi. “Maalesef,” dedi Hal, “senin adamların evvelki gece üstümü ararlarken, para kesemi yere attılar; o yüzden, garsona bahşiş veremiyorum.”

“Garson” vurmak istiyormuş gibi Hal’a ters ters baktı; ama güvenlik amiri sırtıttı. “Ayak altından çekil, Gus; ve kapıyı kapat,” dedi.

Hal bacaklarını uzattı ve yine rahatça oturdu. “Misafirin olmayı tutsağın olmaktan daha çok beğendiğimi söylemeliyim.”

Bir sessizlik oldu.

“Meseleyi Bay Cartwright ile konuştum,” diye başladı güvenlik amiri. “Bana anlattığın şeylerin ne kadarının blöf olduğunu bilemem, ama senin bir madenci olmadığın belli. Yeni moda bir çeşit ajitator olabilirsin, ama çay daveti adabına sahip bir ajitator gördüysem eğer, Allah belamı versin. Zengin bir aile içinde yetişmiş olduğunu sanıyorum; ama eğer öyleyse, böyle bir işi neden yapmak istediğini hayal edemiyorum.”

“Söyle bana, Cotton,” dedi Hal, “hiç *melal* diye bir şey duymadın mı?”

“Evet, duydum,” diye karşılık verdi öbürü, “ama o türden bir şikâyet için fazla genç değil misin sen?”

“Diyelim ki başkalarının o dertten mustarip olduklarını gördüm ve onlarınkinden farklı bir hayat tarzını denemek istedim?”

“Eğer dediğin gibi biriysen, hâlâ üniversitede olmalısın.”

“Bu sonbaharda dördüncü sınıf için geri dönüyorum.”

“Hangi üniversite?”

“Bakıyorum da benden hâlâ kuşku duyuyorsun!” dedi Hal ve gülümsedi. Sonra, beklenmedik bir şekilde, ancak ay ışığıyla aydınlanan üniversite yerleşkelerinin ve imtiyazlı bir hayatın yaratabileceği bir ruhla, şarkı söylemeye başladı:

“Yaşlı Kömür Kralı şen bir ihtiyardı,

Şen bir ihtiyar adamdı;

Bilgiyle dolu bir okul yaptırdı kendine –

Hurra sana ve bana!”

“Hangi üniversite?” diye sordu güvenlik amiri. Hal yine şarkı söyledi:

“Ah, Liza-Ann, dışarı çık benimle,

Maymun çıkmazı ağacında ay parlıyor!

Ah, Liza-Ann, başladım söylemeye

Harrigan’ın şarkısını sana!”

Konser bittiğinde, “Aman, aman!” diyerek yorum yaptı güvenlik amiri. “Harrigan’da senin gibi çok insan var mı?”

“Küçük bir grup – bütün hamuru mayalamak için yetecek kadar.”

“Peki, senin tatil anlayışın bu mu?”

“Hayır, ben burada tatil yapmıyorum; uygulamalı toplumbilim alanında bir yaz kursuna katılıyorum.”

“Oh, anlıyorum!” dedi güvenlik amiri; ve içinden gelmediği halde gülümsedi.

“Geçen yıl boyunca iktisat hocalarımız kuramlarını bize anlatıp durdular. Ama her nasılsa o kuramlar gerçek olgularla uyumuyor gibiydi. Kendime dedim ki, ‘Bunları kontrol etmeliyim.’ Bütün o sözleri biliyorsun belki – ferdiyetçilik, *laissez faire*,* akit hürriyeti, her insanın dilediği işveren için çalışma hakkı. O kuramların burada nasıl işlediklerini görüyoruz – suratında zalim bir gülümseme ve belinde bir tabancayla dolanan, bir valinin onları imzalamasından daha süratle kanunları çiğneyen bir kamp güvenlik amiri.”

Kamp güvenlik amiri birdenbire bu “çay daveti”nden bıkmış olduğuna karar verdi. Kısa kesmek için ayağa kalktı. “Eğer mahzuru yoksa, genç adam,” dedi, “ciddi işlere bakacağız!”

BÖLÜM 22

Odanın içinde şöyle bir dolandı, sonra gelip Hal’in önünde durdu. Mesleğiyle uyumsuz olan kaygısız bir zarafetle, ellerini ceplerine sokmuş halde, öylece durdu. Tehlikeli ağzına ve üstündeki sefahat izlerine rağmen yakışıklı bir şeytan, diye düşündü Hal.

“Genç adam,” diye başladı, yeni bir samimiyet çabasıyla. “Kim olduğunu bilmiyorum, ama gayet uyanıksın; cüretin yerinde ve seni takdir ediyorum. Bu meseleyi kapanmış saymaya ve geri dönüp üniversiteyi bitirmene izin vermeye hazırım.”

* Fransızca “bırakınız yapsınlar” anlamına gelen, ekonomik liberalizm felsefesini özetleyen bir slogan.

Hal adamın dikkatli tebessümünü incelemişti. “Cotton,” dedi sonunda, “bu teklifi doğru anladığımdan emin olmak istiyorum. O parayı aldığımı söylemek zorunda değil miyim?”

“Hayır, o hususta ısrar etmeyeceğiz.”

“Beni hapishaneye de göndermeyeceksiniz?”

“Hayır, bunu yapmayı hiç amaçlamadım, elbette ki. Sadece blöf yapmaya çalışıyordum. Senden tek istediğim, buradan çekip gitmen ve adamlarımıza unutmaya fırsatı vermemdir.”

“Ama burada benim için ne var ki, Cotton? Eğer buradan çekip gitmek isteseydim, son sekiz veya on hafta içinde herhangi bir zamanda yapabilirdim bunu.”

“Evet, tabii ki, ama şimdi durum farklı. Şimdi mesele benim mütalaa etmeme bağlıdır.”

“Mütalaaı kısa kes!” diye ünledi Hal. “Benden kurtulmak istiyorsun ve bunu gürültü patırtı olmadan yapmayı arzu ediyorsun. Ama yapamıyorsun – o halde unut gitsin.”

Öbürü, kafası karışmış bir durumda, gözlerini dikmiş bakıyordu. “Burada kalacağını mı umuyorsun yani?”

“Evet, tam da öyle.”

“Genç adam, bu işten bıktım! Oyun oynamak için zamanım yok artık. Kim olduğun umurumda değil, tehditlerin umurumda değil. Bu kampın güvenlik amiriyim ben ve burada düzeni korumak benim işim. Çıkıp gideceksin!”

“Ama, Cotton, burası resmî statüye sahip bir kenttir! Sokaklarda yürümeye hakkım var – senin ne kadar hakkın varsa benim de o kadar hakkım var.”

“Tartışarak zaman kaybetmeyeceğim. Seni bir otomobile bindirip Pedro’ya bırakacağım!”

“Savcıya gidip de sana karşı dava açmasını talep edersem?”

“Sana gülecektir.”

“Peki, eyaletin valisine gidersem?”

“Vali daha da yüksek sesle gülecektir.”

“Pekâlâ, Cotton; belki de ne yaptığını biliyorsun, fakat merak ediyorum – kendinden ne kadar emin olduğunu merak ediyor-

rum. Senin üstündekilerin bu keyfî işlemlerden hoşlanmayabileceği hiç aklına gelmedi mi?”

“Benim üstümdelikler mi? Kimler yani?”

“Savcıyı ve valiyi küçük görsen bile, eyalette saygı göstermek zorunda olduğun bir adam var. Peter Harrigan.”

“Peter Harrigan?” diye yankıladı öbürü; sonra da bir kahkaha attı. “Yahu, sen hakikaten neşeli bir oğlansın!”

Hal, hiç etkilenmeden, onu incelemeye devam etti. “Emin misin acaba! Senin yaptığın her şeyden o sorumlu olacaktır.”

“Sorumlu olacak!” dedi öbürü.

“İşçilere yaptıklarından. Çıkardıkları kömürü eksik tarttığını biliyor.”

“Hadi canım!” dedi öbürü. “Üniversiten için parayı nereden buldu sanıyorsun?”

Bir sessizlik oldu; sonunda, güvenlik amiri kafa tutarcasına sordu: “İstediyini aldın mı?”

“Evet,” diye karşılık verdi Hal. “Tabii ki, bunu hep düşündüm, ama başkalarını ikna etmek zor. Yaşlı Peter şu Batılı kurtların çoğu gibi değil, bilirsin; dindar bir kilise adamıdır.”

Güvenlik amiri vahşice gülümsedi. “Koyunlar oldukça,” dedi, “koyun postuna bürünmüş kurtlar da olacaktır.”

“Anlıyorum,” dedi Hal. “Ve sen de onların kuzuları yemesine izin veriyorsun!”

“Herhangi bir kuzu o yıpranmış koyun postuna kanacak ölçüde aptal ise,” diye fikrini beyan etti güvenlik amiri, “yenmeyi hak ediyor demektir.”

Hal önünde duran ahlaksız suratı inceliyordu. “Cotton,” dedi, “çobanlar uykuda, ama çoban köpekleri havlıyorlar. Onları işitmedin mi?”

“Fark etmemiştim.”

“Havlıyorlar, havlıyorlar! Çobanları uyandıracaklar! Koyunları kurtaracaklar!”

“Din beni ilgilendirmiyor,” dedi öbürü, sıkılmış görünerek; “Yaşlı Peter’inki ilgilendirmediyi gibi seninki de ilgilendirmiyor.”

Hal aniden ayağa kalktı. “Cotton,” dedi, “ben sürüyle birlikteyim! Kantarhanedeki işime dönüyorum!” Kapıya doğru ilerledi.

BÖLÜM 23

Jeff Cotton öne atıldı. “Dur!” diye bağırdı.

Fakat Hal durmadı.

“Bak buraya, genç adam!” diye bağırdı güvenlik amiri. “Bu şakayı çok ileri götürme!” Tutsağının önüne geçip kapıya doğru hamle yaptı. Elini tabancasına yöneltti.

“Tabancanı çek, Cotton,” dedi Hal; ve güvenlik amiri bu emre itaat edince, “Şimdi duracağım,” dedi, “eğer gelecekte sana itaat edersem, tabancanın namlusuna itaat etmiş olacağım.”

Güvenlik amirinin ağzında tehlikeli bir görünüş vardı. “Burarlarda, bir tabancanın çekilmesiyle ateşlenmesi arasında çok uzun bir zaman olmadığını fark edebilirsin!”

“Tavrımı açıkladım,” diye karşılık verdi Hal. “Emirlerin nedir?”

“Geri gel ve şuraya otur.”

Hal oturdu. Güvenlik amiri masasına giderek telefonu kaldırdı. “Yedi numara,” dedi ve bir iki saniye bekledi. “Tom, sen misin? Hemen arabayı getir.”

Ahizeyi yerine koydu ve ardından bir sessizlik çöktü. Nihayet sordu Hal: “Pedro’ya mı gidiyorum?”

Bu soruya cevap gelmedi.

“Görüyorum ki senin asabını bozdum,” dedi Hal. “Ama evvelki gece beni paramdan yoksun kılmış olduğun aklına gelmedi, sanırım. Ayrıca, şirketten bir alacağım olduğu, işçilik ücreti alacağım olduğu da. O ne olacak peki?”

Güvenlik amiri yine ahizeyi eline aldı ve başka bir numara söyledi. “Merhaba, Simpson. Ben Cotton. İki numaralı ocakta yaşamak olarak çalışan Joe Smith’in mesai süresini hesaplayıp parayı buraya yollar mısın? Dükkândaki hesabını da çıkar, acele et, bek-

liyoruz. Adam apar topar ayrılıyor.” Sonra ahizeyi yerine koydu yine.

“Söyle bana,” dedi Hal, “Mike Sikoria için de bu zahmete katlandın mı?”

Sessizlik oldu.

“Mesai süremi öğrendiğinde, paramın bir kısmını bana *scrip* şeklinde ver. Bunu bir hatıra olarak istiyorum.”

Yine sessizlik oldu.

“Biliyorsun,” diye ısrar etti tutsak, işkence edercesine, “ücretleri *scrip* şeklinde ödemeyi yasak eden bir kanun var.”

Güvenlik amiri konuşmaya zorlandı. “*Scrip* şeklinde ödeme yapmıyoruz.”

“Ama yapıyorsunuz, be adam! Bunu biliyorsun!”

“Ücretlerini vaktinden önce istedikleri zaman öyle yapıyoruz.”

“Kanuna göre, onlara ayda iki defa ödeme yapmanız gerekiyor, ama öyle yapmıyorsunuz. Onlara ayda bir defa ücret ödüyorsunuz ve o arada paraya ihtiyaçları olursa, bu taklit parayı veriyorsunuz!”

“Onlar bundan memnun oluyorsa, senin itirazın nedir?”

“Memnun olmazlarsa, onları trene bindirip gönderiyorsunuz, değil mi?”

Güvenlik amiri, parmaklarıyla masaya sabırsızca vurarak, sessizlik içinde oturuyordu.

“Cotton,” diyerek sözlerine devam etti Hal, “ben eğitim için buradayım ve bana açıklamanı istediğim bir şey var – bir insan psikolojisi problemi. Bir adam böyle bir şey ettiğinde, kendine bu konuda ne söyler?”

“Genç adam,” dedi güvenlik amiri, “kusura bakma, fakat canımı sıkıyorsun.”

“Oh, ama önümüzde bir otomobil seyahati var! Elbette ki yol boyunca hiçbir şey konuşmadan oturamayız!” Biraz sonra, adamı etkilemeyi amaçlayan bir ses tonuyla, “Gerçekten bilmek istiyorum,” dedi. “Beni kendi tarafına çekebilirsin.”

“Hayır!” dedi Cotton birdenbire. “Öyle herhangi bir şeye kal-kışacak değilim!”

“Neden ki?”

“Çünkü çenebazlıkta seninle başa çıkamam. Siz ajitatörleri daha önce çok işittim; hepiniz aynısınız: Dünyanın konuşmakla idare edildiğini sanıyorsunuz – ama öyle değil.”

Kamp güvenlik amiriyle düellosunda hiçbir yere varamadığını anlamıştı Hal. Bir yere varmak için her çabayı harcamıştı; tartışmış, tehdit etmiş, blöf yapmış, hatta güvenlik amirine şarkılar bile söylemişti! Ama güvenlik amiri onu buradan gönderecekti; işte hepsi bu kadardı.

Hal, otomobili beklemek zorunda olduğundan ve ayrıca onur kırıcı davranışlara uğramış olduğu ve öfkesini, hayal kırıklığını dile getirmek zorunda olduğundan devam etmişti münakaşaya. Ama şimdi münakaşayı aniden kesmişti. Güvenlik amirinin “Dünyanın konuşmakla idare edildiğini sanıyorsunuz!” sözleri dikkatini çekti. Bunlar Hal’ın kardeşinin de hep kullandığı sözlerdi! Güvenlik amiri “Siz ajitatörler!” de demişti. Hal’ın yıllardır kardeşinden işitmiş olduğu iğneli sözlerden biri şuydu: “Şu ajitatörlerden biri haline geleceksin!” Hal, bir oğlan çocuğu inadıylayla, “Buna hiç aldırmam!” diye cevap verirdi kardeşine. Ve şimdi, burada, ciddi ciddi, bir özür filan olmadan, kan bağının verdiği o serbestlik söz konusu olmadan, güvenlik amiri ona ajitatör diyordu. Şu sözleri tekrarladı: “Siz ajitatörlerde beni gıcık eden işte budur – buraya gelip bu insanları kışkırtmaya çalışıyorsunuz...”

O halde G.Y.Ş. nazarında Hal böyle biriydi! Bir seyirci olma, geminin güvertesinde durup toplumsal sefalet okyanusuna bakma niyetiyle gelmişti buraya Hal. Attığı her adımı önceden o kadar dikkatle düşünmüştü! Sadece tartı denetçisi olmaya çalışmıştı, başka bir şey değil! Tom Olson’a, sendikacılığa girmeyeceğini söylemişti; sendikal örgütleyicilere karşı, her türden ajitatörlere karşı bir güvensizlik beslemişti – etrafta dolaşıp tehlikeli tutkuları kışkırtan sorumsuz, gözü kararmış kişiler olarak görmüştü onları. Tom Olson’a hayran olmuştu olmasına – ama bu hayran-

lık ancak kısmen gidermişti onun önyargılarını; Olson sadece tek bir ajitatördü, onların hepsini temsil etmiyordu!

Ama şirket için gösterdiği tüm iyi niyet boşa gitmişti; ehlike-yif sınıftan bir insan olduğuna güvenlik amirini ikna etmek için harcadığı tüm çabalar da öyle. Hal'ın tüm "çay daveti adabına" rağmen, güvenlik amiri, "Siz ajitatörler!" demişti ona. Hal merak etti, bu adam neye göre hüküm veriyordu? Kendisi, Hal Warner, o sorumsuz, gözü kararmış kişilerden biri gibi mi görünmeye başlamıştı yoksa? Kendini bir değerlendirmeden geçirmesinin zamanıydı!

Yeryüzünün bağırsaklarında iki aydır yapmakta olduğu "kirli çalışma" onu değiştirmiş miydi? Bu fikir, hanımların gözdesi olmuş biri için rahatsız ediciydi mutlaka! Öyle mi konuşuyordu? "Blarney taşını öpmüş"* bir adamdı halbuki! Güvenlik amiri onun "çenebaz" olduğunu söylemişti! Pekâlâ, elbette, çok konuşmuştu; lakin kara kara düşünmek için dertlerinden başka bir şey olmadan iki gün ve bir gece süreyle onu hapsetmiş olan bu adam ne bekleyebilirdi ki? Hakiki ajitatörler böyle mi yaratılıyordu – kara kara düşünmek için dertlerden başka bir şey olmadan hap-sedilerek mi yani?

Hapiste geçirdiği kasvetli düşünme saatlerini hatırladı. İnfi-ale kapılmıştı; Kuzey Vadisi'nde sendikaların hâkimiyetinden rahatsız olmayacağını düşünmüştü. Ama bütün bunlar, tıpkı kardeşine vermiş olduğu o karşılık gibi, bir ruh halinden kaynaklanmıştı; hapishane psikolojisiydi, uygulamalı toplumbilim alanındaki yaz kursunun bir parçasıydı bunlar. O duyguları bir kenara bırakmıştı; ama bunlar onun üstünde fark ettiğinden daha derin bir etki yapmıştı sanki. Onun fiziksel görünüşünü değiştirmişti! Bir ajitatör gibi görünmesi ve konuşmasına sebep olmuştu! "Sorumsuz", "gözü kararmış" yapmıştı onu!

Evet, buydu işte! Amerika'nın kömür kamplarındaki tüm bu pislik, cehalet, hastalık, bu alçaklık ve zulüm, insanların ruhen ve

* Bkz. sayfa 46'daki dipnot.

bedenen bu sakatlanması –tüm bunlar mevcut değildi– “sorum-suz” bir kafanın sanrılarıydı bunlar! Bunun kanıtı Hal’ın kardeşi ve kamp güvenlik amiriydi; tüm dünyaydı bunun kanıtı! Kamp güvenlik amiri ve kardeşi ve dahi tüm dünya “gözleri kararmış” olamazdı! Eğer onlara bu şartlardan bahsederseniz, omuzlarını silkiyorlar, size “hayalci” diyorlar, “çatlak” diyorlar, “kafayı yemiş” olduğunuzu söylüyorlar veya öfkelenip birtakım isimler takıyorlardı; “Siz ajitatörler!” diye konuşmaya başlıyorlardı.

BÖLÜM 24

Kuzey Vadisi’nin kamp güvenlik amiri öyle “ajite” olmuştu ki oturduğu yerde oturamadı. Problemlili kariyerinin tüm rahatsızlıkları beynine akın akın hücum etmeye başlamıştı. Odanın zeminini adımlamayı bırakmıştı ve Hal’ın dinleyip dinlemediğine bakmadan konuşup duruyordu.

“Bir kamp dolusu iğrenç yabancı! Herhangi bir medeni lisansı anlayamıyorlar, dünyada tek bir düşünceleri var – mümkün olduğunca her işten kaçmak, vagonlarını taş ve kaya ile doldurmak ve bunun için başka birini suçlamak ve gidip kafayı çekmek. Dürüst çalışmazlar, dürüst dövüşmezler – arkada bir bıçak tutarak dövüşürler! Ve onlara karşı sempatinizle siz ajitatörler. Bu ülkeyi kendi ülkelerinden daha çok beğenmiyorlarsa, buraya niçin geliyorlar ki?”

Hal bu soruyu daha önce de işitmişti; ama otomobili beklemek zorundaydılar – ve artık bir ajitatör olduğundan emindi, o halde elinden gelen her tersliği yapacaktı! “Bunun sebebi gayet açık,” dedi. “G.Y.Ş.’nin yurt dışında çalıştırdığı acenteler, Amerika’da işçilerin ne harika ücret aldıklarını anlatmıyorlar mı?”

“Peki, ama alıyorlar gerçekten, değil mi? Kendi ülkelerinde aldıkları ücretin üç katını alıyorlar!”

“Evet, ama onlara bir faydası olmuyor bunun. G.Y.Ş.’nin bahsetmediği başka bir gerçek var – burada hayat pahalılığının ücretlerden de yüksek olduğu. Hem sonra, Amerika’yı bir hürriyet

diyarı olarak düşünmeye yöneltiyorlar; kendileri ve çocukları için daha iyi bir fırsat umarak, kalkıp geliyorlar; ama Kayalık Dağlar'ın Rusya'da bir yerlerde olduğunu sanan, coğrafyası sapıtmış bir kamp güvenlik amiriyle karşılaşıyorlar!”

“Bu türden lafları bilirim!” diye ünledi diğeri. “Yıldızlı bayrağı* sallamayı çocukken öğrendim. Ama şunu bilesin, kömürü çıkarmak gerekiyor; bu iş, bir Dört Temmuz** kutlaması düzenlemeye benzemez. Bazı kilise adamları, Pazar günü çalışmayacağız diye bir kural koyuyorlar – ve sonuçta ne oluyor? Otuz altı saat boyunca kafayı çekme imkânı bulduklarından Pazartesi günü çalışamaz halde oluyorlar!”

“Bunun bir çaresi var elbette, Cotton! Şirket, meyhanecilere binalar kiralamayı reddetse ne olur?”

“Tanrım! Bunu denemedik mi sanıyorsun? İçki almak için Pedro'ya gidiyor ve yanlarında ne kadar getirebilirlerse getiriyorlar – hem midelerinde hem dışta. Buna engel olduğumuzda da, paralarını diledikleri gibi harcayabilecekleri başka kamplara gidiyorlar. Hayır, genç adam, elinde böyle hayvanlar varsa, onları gütmek zorundasın! Ve bunun için güçlü bir el gerekir – Peter Harrigan gibi bir adam. Eğer kömür olacaksa, eğer sanayi devam edecekse, eğer kalkınma olacaksa...”

Kamp güvenlik amirinin söylevini kesintiye uğratarak, “Şarkımızda bu da var!” diyerek güldü Hal:

“Sanayinin çarklarını çevirir boyuna

Bu ihtiyar şen adam;

Çevirir boyuna, piposu ve kâsesi

Ve de okulunun öğretmenleri uğruna!”

“Evet,” diye homurdandı güvenlik amiri. “İhtiyar adamın cömertliği sayesinde rahat rahat yaşayan siz akıllı gençler için kolaydır böyle şarkılar yazmak. Ama benim argümanıma cevap vermiyor bu. Siz üniversiteli oğlanlar onun işini üstlenmeye ha-

* ABD'nin bayrağı kastediliyor.

ABD'nin başlıca ulusal bayramı.

zır mısınız? Ya da buraya gelip hürriyete dair aptalca konuşmalar yapan, bu yabancılar için iş kanunları çıkaran şu Demokrat siyasetçiler hazır mı?”

“Anlamaya başlıyorum,” dedi Hal. “Kanunları çıkaran siyasetçilere itirazın var, onların güdülerinden kuşku duyuyorsun – ve böylece onlara uymayı reddediyorsun. Ama bir anarşist olduğunu niçin daha önce söylemedin ki bana?”

“Anarşist mi?” diye bağırdı güvenlik amiri. “*Ben* bir anarşist?”

“Anarşist bu demektir, değil mi?”

“Tanrım! Haddini aşmak bu değilse eğer! Buraya gelip işçileri kışkırtıyorsun –bir sendikal ajitator veya her ne isen– ve biliyorsun ki bu insanların ilk düşüncesi, hakikaten iplerini kopardıkları vakit, maden kuyularına dinamit koymak ve binaları ateşe vermektir!”

“Bunu yapıyorlar mı?” Hal’in ses tonunda şaşkınlık vardı.

“Son büyük grevde ne yaptıklarını okumadın mı? O hamur suratlı ihtiyar vaiz, John Edstrom, sana anlatabilir. O da içlerindeydi.”

“Hayır,” dedi Hal, “yanılıyorsun. Edstrom’un farklı bir felsefesi var. Ama başkaları yapmıştır, kuşku yok. Bir süredir burada yaşamış olduğumdan, onların bakış açısını tümüyle anlayabiliyorum. Binaları ateşe verdiklerinde, sen ve Alec Stone içeride olabilirsiniz diye düşündükleri için öyle yapmışlardır.”

Güvenlik amiri tebessüm etmedi.

“Mülkleri tahrip etmek istediler,” diye devam etti Hal, “çünkü patronların baskıcılığı ve açgözlülüğünü cezalandırmak için düşünebildikleri tek yol budur. Ama, Cotton, birisi onların kafalarına yeni bir fikir koyacak olsa, birisi onlara ‘Mülkleri tahrip etmeyin – *onları kendiniz alın!*’ diyecek olsa...”

Öbürü irkildi. “Onları almak? Senin ahlak anlayışın bu mu yani?”

“Peter’in onları en başta elde etmek için kullandığı yönteme kıyasla daha ahlaki olurdu.”

“Neymiş o yöntem?” diye sordu güvenlik amiri; bir parça infiale kapılmış gibi görünüyordu. “Onlar için piyasa fiyatından ödeme yaptı, değil mi?”

“*Siyasetçiler için piyasa fiyatından ödeme yaptı. Western City’de, Peter Harrigan eyaletten okul arazileri –kömür içerdiği bilinen araziler– satın alırken bir okul yönetim kurulu üyesi olan bir hanımı tanıyorum. Dönüm başına üç dolar ödüyordu, ama herkes bunların dönüm başına üç bin dolar değerinde olduğunu biliyordu.*”

“Pekâlâ,” dedi Cotton, “eğer siyasetçileri satın almazsan, bir sabah uyanıp görürsün ki onları başka birisi satın almış. Mülk sahibiysen, onu koruman gerekir.”

“Cotton,” dedi Hal, “Yaşlı Peter’e zamanını satıyorsun – ama elbette aklının bir parçasını elinde tutabilirdin! Aylık maaş çekine bakmak ve senin de, hakir gördüğün madencilerden çok daha iyi durumda olmayan, bir ücretli köle olduğunu anlamak yeterli.”

Diğeri gülümsedi. “Maaşım daha çok olabilirdi, kabul ederim; ama bunu düşünüp taşındım ve siz ajitatörlerden daha rahat bir hayatım olduğunu düşünüyorum. Ben en üstteki köpeğim* ve öyle kalacağımı umuyorum.”

“Peki, Cotton, bu hayat görüşünde, arada bir sarhoş olmana şaşırmıyorum. Hiçbir tarafta inanç veya insanlık olmayan bir köpek dövüşü! Seni küçük gördüğümü sanma – kalpten söylüyorum bunları. İşlerin köpek dövüşü tarafını hiç farketmemiş olacak kadar genç veya budala değilim. Ama tamamıyla köpek olmadığında ısrar eden bir adamın içinde bir şeyler var demektir; en azından daha iyi bir şeyin olabilirliği vardır içinde. Dağın böğründe ter döken, bizleri sıcak tutmak için –‘sanayinin çarklarını çevirmek’ için– sana ve bana kömür temin etmek üzere gece gündüz hayatlarını tehlikeye atan bu zavallı ezik köpekleri** düşün.”

* Burada İngilizce bir deyim kullanılır: En yüksek veya en önemli konumda olan kişi anlamında “top-dog”

** Burada yine bir deyim kullanılır: Başkaları tarafından hep kötü muamele edilen, haksızlığa maruz bırakılan kimse anlamında “under-dog”

Hal'ın söylediği son sözler işte bunlardı. Yeterince açık sözlerdi bunlar, ama o tesadüfe dönüp baktığında, Hal'a benzersiz bir tesadüf gibi göründü. Zira o burada oturmuş gevezelik ederken, öyle denk geldi ki dağın böğründeki zavallı ezik köpekler kömür madenciliğinin macerası ve dehşetini yaratan o deneyimlerden birinin tam ortasıdaydılar. Çocuk işçiliği kanununa aykırı olarak yeraltında çalıştırılan oğlanlardan biri yapacağı işi yüzüne gözüne bulaştırmak üzereydi. Bu çocuk bir "takozcu" idi, yani yüklenmiş bir vagonun tekerleğine bir tahta çubuk sokarak vagonu olduğu yerde tutmakla görevliydi. Ufak tefek bir oğlandı ve tahta çubuğu sokmaya çalışırken vagon hareket halinde olduğundan bütün vücuduyla duvara fırlayıp çarptı. Böylece, kömür dolu vagon aşağıya doğru hızla giderken beş altı adam vagonun peşinden koşuyordu, ama iş işten geçmişti. İvme kazanan vagon bir dönemeçte savrulup raydan çıktı, kalaslara çarptı ve onları yerinden oynattı. Kalaslar devrilince, bu eski kazı yerlerinde asırlardır birikmiş olan kömür tozları yağmur gibi aşağıya indi; aynı zamanda, açığa çıkan bir elektrik teli vagona değince, bir kıvılcım çaktı.

Tam o sırada güvenlik amiriyle konuşmakta olan Hal, aniden, kulakları sağır eden bir gürlemeyi –işitmekten ziyade– hissetti; etrafındaki hava âdeta canlı bir şeye dönüşüp Hal'a müthiş bir darbe indirerek onu boylu boyunca yere serdi. Odanın pencere-leri içeriye doğru kırılarak paramparça oldu, cam parçacıkları yağmur gibi üstüne yağdı, tavandaki alçılar da bir diğer yağmur halinde başına iniyordu.

Hal afallamış bir vaziyette doğrulduğu zaman, güvenlik amirini gördü; o da yerdeydi. Bu iki konuşmacı dehşet içinde kalmış gözlerle birbirlerine baktılar. Çömelmiş dururlarken, başlarının üzerinde bir çatırtı duyuldu ve odanın tavanının yarısı onlara doğru çöktü, büyük bir kalas parçası dışarıya fırladı. Dünyanın sonu gelmiş gibi, etraflarında her yerde başka çatırtılar oluyordu.

Zar zor ayağa kalkıp kapıya koştular, tam kapıyı açıp dışarı çıkmak üzereydiler ki sivri uçlu bir kalas parçası düşerek önlerindeki tahta kaldırımı darmadağın etti. Geriye sıçradılar. Güvenlik amiri “Bodruma!” diye bağırıp arka taraftaki merdivenin yolunu tuttu.

Ama bu merdivenden aşağıya inmeye daha başlamadan, çattırıların bittiğini fark ettiler. Öylece dururlarken, “Nedir bu?” diye sordu Hal, soluk soluğa.

“Madende patlama,” dedi öbürü; ve birkaç saniye sonra, yine kapıya koştular.

Gördükleri ilk şey, tepelerinde göğe doğru yükselen devasa bir toz ve duman sütunuydu. Etraflarındaki her şeyi kapkaranlık edinceye kadar, şaşkın gözlerinin önünde yayıldı bu toz ve duman sütunu. Madenci köyünün üstüne yağmakta olan daha hafif bir enkaz yağmuru vardı hâlâ. Öylece durup baktılar. Çevrenin bundan önceki halini hatırlamaya çalışarak biraz kafalarını toplamışlardı ki bir numaralı ocağın kuyu binasının gözden kaybolmuş olduğunu fark ettiler.

“Havaya uçmuş, yeminle!” diye bağırdı güvenlik amiri. İki kişi beraber sokağa fırlayıp yukarı baktılar ve enkaz halindeki kuyu binasının bir kısmının yukarıdaki hapishanenin çatısından içeri düşmüş olduğunu gördüler.

Enkaz yağmuru artık durmuştu, ama iki adamı simsiyah örten toz bulutları vardı; bunlar o kadar kötüleşti ki sonunda etrafı göremez oldular. Karanlıkla beraber, patlamanın sesi ve enkaz yağmurundan sonra ölüm sessizliği gibi gelen bir sessizlik çöktü.

Hal birkaç saniye şaşkınlık içinde etrafa bakındı. Kömür kırma binasından dışarıya akın eden adamlar ve oğlanlar gördü; her sokaktan çıkıp gelen kadınlar da görülüyordu, yaşlı kadınlar, genç kadınlar – yemeklerini ocağın üstünde, bebeklerini yataklarında bırakmış halde, eteklerini tutup ağlaşan büyük çocuklarıyla beraber, bir volkanın tütmekte olan kraterine benzeyen ocak ağzının çevresinde öbek öbek toplaşıyorlardı.

Müdür Cartwright göründü, havalandırma binasına doğru koşuyordu. Cotton onun yanına gitti, Hal da peşinden. Havalandırma binası enkaz halindeydi; devasa vantilatör otuz metre ötede toprağın üzerinde yatıyordu, kanatları ezilmişti. Hal, maddencilik işlerinde, bunun tüm anlamına vâkıf olamayacak kadar deneyimsizdi; ama müdürle güvenlik amirinin birbirlerine boş gözlerle baktıklarını gördü ve güvenlik amirinin şöyle dediğini işitti: “Felaket!” Cartwright tek bir söz etmedi, ama ince dudakları sımsıkı kapalıydı ve gözlerinde korku vardı.

İki adam telaşla ocak ağzına gittiler; Hal peşlerinden geldi. Burada, yüz, iki yüz kadın toplaşmış, hep bir ağızdan sorular yağdırmaya başladılar. Güvenlik amirinin, müdürün, diğer amirlerin, hatta Hal’ın bile etrafını sarıp, Polonya, Bohemya, Yunan dillerinde çılgınca bağırıyorlardı. Hal başını sallayıp onları anlamadığını gösterince, acıyla inliyorlar veya yüksek sesle feryat ediyorlardı. Bazıları tütmekte olan ocak ağzından içeriye bakıyor; bazılarıysa gözlerini kapatıp o manzarayı görmemek istiyor veya dizlerinin üstüne çöküp hıçkıra hıçkıra ağlıyor, ellerini yukarı kaldırıp dua ediyorlardı.

Yavaş yavaş, Hal bir maden faciasının tüm dehşetini kavramaya başladı. Gürültü, duman, karanlık filan değildi mesele, çılgına dönmüş halde ağlayan, inleyen kadınlar da değildi; yer üstündeki herhangi bir şey değildi, aşağıdaki dumanlı siyah çukurdu! Adamlardı! Hal’ın tanıdığı, birlikte çalışmış ve şakalaşmış olduğu, gülümsemelerini paylaşmış olduğu, günlük hayatlarını öğrenmiş olduğu adamlar! Bu adamların onlarcası, muhtemelen yüzlercesi, şimdi aşağıda, Hal’ın bastığı toprağın altındaydılar – bazıları ölmüş, bazıları yaralanmış, paramparça olmuş halde. Ne yapacaklardı? Dışarıdakiler onlar için ne yapacaktı? Hal, Cotton’a ulaşmaya, ona sorular sormaya çalıştı; ama güvenlik amiri kuşatılmış, etrafı sarılmış haldeydi. Kadınları itiyor, “Gidin! Evlerinize dönün!” diye bağırıyordu.

“Ne? Eve dönmek mi?” diye haykırdılar. “Erkekleri maden ocağındayken?” Yalvararak, feryat ederek, onun etrafına iyice toplastılar.

“Gidin buradan!” diye bağırırmaya devam ediyordu güvenlik amiri. “Yapabileceğiniz hiçbir şey yok! Henüz hiç kimsenin yapabileceği bir şey yok! Evlerinize gidin! Evlerinize gidin!” Birbirlerini ocak ağzından aşağıya itmelerine engel olmak için, onları zorla uzaklaştırmaya mecbur kaldı.

Hal’ın baktığı her yerde ıstırap içinde kadınlar vardı: kaskatı duran, âdeta bir trans halinde sabit gözlerle ileriye bakanlar; yere oturmuş, öne ve arkaya sallanıp duranlar; dizleri üstüne çökerek, başlarını kaldırıp dua edenler; eteklerine yapışmış, korku içindeki çocuklarına sımsıkı sarılanlar. Başını eski püskü gri bir şalla örtmüş, acınacak halde, solgun yüzlü, genç bir Avusturyalı kadın gördü. Kadın ellerini uzatmış bağırıyordu: “*Mein Mann! Mein Mann!*”^{*} Sonra yüzünü kapadı ve sesi boğuklaşarak bir umutsuzluk feryadına döndü: “*O, mein Mann! O, mein Mann!*” Ölümcül yara almış bir yaratık gibi sendeleyerek uzaklaştı. Hal onu gözleriyle takip etti; kadının hiç durmadan tekrarlanan feryadı bu dehşet senfonisinin laytmotifine dönüştü.

Sabah gazetesinde maden facialarına dair haberler okumuştuk eskiden; ama burada bir maden faciası insan eti ve kanından bir şey halini alıyordu. Onun tahammül edilemez tarafı, kişinin kendisinin ve tüm dünyanın mutlak acizliğiydi. Bu acizlik –Cotton’ın ve kendilerine sorular yönelttiği adamların çıkardıkları ünlem seslerinden– Hal için gitgide daha belirgin bir hal alıyordu. Canavarcaydı, inanılmazdı – ama durum böyleydi işte! Yeni bir vantilatör sipariş etmeleri gerekiyordu, bunun getirilmesini beklemeleri gerekiyordu, onu takıp işler hale koymaları gerekiyordu; daha sonra da, ocağın ana geçitlerinden duman ve gazlar çıkarılana kadar saatlerce beklemeleri gerekiyordu; ve tüm bunlar yapılanaya kadar, onların yapabileceği hiçbir şey yoktu

* “Kocam! Kocam!” (Almanca).

– kesinlikle hiçbir şey! Madendeki adamlar orada kalacaklardı. Hemen ölmemiş olanlar daha uzaktaki bölmelere ulaşip ölümcül “patlama sonrası zehirli gaz”dan korunmak için barikatların arkasına saklanırlardı. Yiyecek veya su olmadan, niteliği belirsiz bir havayı soluyarak bekleyeceklerdi – kurtarma takımı onlara erişene kadar bekleyip duracaklardı!

BÖLÜM 26

Bu karmaşanın ortasında zaman zaman, Hal tanıdıkları arasında bir numaralı ocakta kimlerin çalıştığını hatırlamaya uğraşıyordu. Kendisi iki numaralı ocakta çalışmış olduğundan, doğal olarak orada daha çok insanı tanımıştı. Ama diğer ocaktan bazılarıyla da tanışmıştı – mesela Yaşlı Rafferty, sonra Mary Burke’ün babası ve tartı denetçisi grubunun üyelerinden en az biri, Zamierowski. Amerikalılar onun adını söylemeye çalışırken hoşgörülle tebessüm eden bu ufak tefek, sabırlı adamın yüzü Hal’ın zihninde canlanıverdi. Ve sonra, işverenlerinin himmetini korumak için gösterdiği acınası çabalarıyla ve ailesinin tüm o ufaklıklarıyla, Yaşlı Rafferty! Ve zavallı Patrick Burke; Hal onu hiç ayık görmemiş olsa da, şimdi eğer hâlâ sağ idiyse, ayık olmalıydı kuşkusuz!

Sonra kalabalığın içinde Jerry Minetti ile karşılaştı Hal ve aşağıda olanlardan bir diğerinin Farenzena olduğunu öğrendi; hani “fanciulla” diye söz ettiği sevgilisinin oyun edip başından attığı şu İtalyan. Bir diğeri de Yahuda Apostolikas idi – yanında otuz parça gümüşüyle* ölüm tuzağına girmişti!

İnsanlar, tıpkı Hal’ın yapmakta olduğu gibi, başkalarını sorgulayarak listeler çıkarıyorlardı. Bu listeler düzeltmeye açıktı – bazen dramatik şartlar altında. Önlüğünü gözlerine tutup ağlayan bir kadın görürdünüz; sonra aniden bu kadın yukarıya bakar, tiz bir çığlık kopartır ve kollarını bir adamın boynuna sarardı.

* İsa’yı ele veren havarinin Yahudi rahiplerden buna karşılık aldığı otuz parça gümüşe gönderme yapıyor.

Hal'a gelince, bir grup insanın ortasında duran Patrick Burke'ü aniden fark ettiğinde bir hortlakla karşılaşmış gibi hissetti kendini. Oraya gidip yaşlı adamın hikâyesini dinledi; bir İtalyan onun kalaslarını çalmış, o da yeni kalaslar almak için yukarı çıkmış, böylece hayatı kurtulmuş, kalas hırsızıysa hâlâ aşağıdaymış – takdiriilahinin madende kötülük edenlere cezası!

Hal az sonra Burke'e evine gidip ailesine anlatmış olup olmadığını sordu. Koşa koşa eve gitmiş, ama kimse yokmuş. Hal, kalabalığın içinde, Mary'yi veya kız kardeşi Jennie'yi veya erkek kardeşi Tommie'yi bulmak için ittire kaktıra yol almaya çalıştı. İflah olmaz bir ayyaşın ailesi onun namına takdiriilahinin araya girmesini takdir eder miydi acaba diye düşünerek, yine de arayışına devam etti.

Olson'la da karşılaştı; yukarıda, ağır yük asansörünün yakınında çalışmakta olduğu için, ucu ucuna kurtulmuştu. Sekiz yaşından beri madenlerde çalışmış ve türlü türlü facialar görmüş olan örgütleyici açısından tüm bu olanlar eski bir hikâyeydi. Gayet alışkın bir edayla, Hal'a açıklamalar yapmaya başladı. Kanuna göre, her maden ocağında belli sayıda delikler olması, ayrıca işçilerin dışarı çıkabilmeleri için merdivenli bir kaçış yolu bulunması gerekiyordu; ama toprakta delikler kazmak çok maliyetliydi.

Bu aşamada, patlamanın dolaysız nedeni bilinmiyordu, ama kömür tozu bulutlarından ötürü bunun bir "toz patlaması" olduğunu söyleyebilirlerdi ve madene inip de onun kupkuru halini görmüş olan hiç kimse, aşağıya indikleri ve "kuvveti" ve bunun etkilerini tespit ettikleri zaman ne bulacaklarından şüphe etmezdi. Düzenli olarak nemlendirme yapılması gerekiyordu, ama bu gibi konularda amirler kendi kararlarını kendileri vermekteydi.

Hal bu açıklamaları ancak kısmen dinliyordu. Hadise onun için çok taze ve çok korkunçtu. Kimin kusuru olduğu ne fark ederdi? Kaza olmuştu ve şimdi mesele bu acil duruma nasıl cevap verileceğiydi! Olson'un cümlelerinin altında, karanlık zindanlarda havasızlıktan boğulmakta olan adamlar ve oğlanların bağırı-

şını duyuyordu – uzak bir sahili döven bir dalga gibi, kadınların feryadını veya kısık sesli tellerin “O, mein Mann! O, mein Mann!” diye belli belirsiz ama ısrarlı refakatini işitiyordu.

Yine Jeff Cotton’a denk geldiler. Ona yardım eden altı kişiyle beraber, kalabalığı ocak ağzından geriye itiyor ve onları geride tutmak için dikenli teller çekiyordu. Bunu yaparken hiç de nazik değildi, diye düşündü Hal; fakat hiç kuşkusuz, kadınlar çılgın bir halde oldukları zaman insanı böyle davranmaya kışkırtırlar. Onların taşkın sorularına karşılık veriyordu: “Evet, evet! Yeni bir vantilatör getirtiyoruz. Elimizden gelen her şeyi yapıyoruz, size söylüyorum. Onları çıkaracağız. Eve gidip bekleyin.”

Ama elbette hiç kimse eve gitmeyecekti. Kocasını yerin altında belki de havasızlıktan boğuluyorken bir kadın evinde nasıl oturabilir veya her gün yaptığı gibi yemek pişirebilir veya çamaşır yıkayabilir? Hiçbir şey elinden gelmese bile en azından ocak ağzında durup bekleyebilir – kocasına olabildiğince yakın! Bazıları saatler boyunca hareketsiz duruyor, bazıları da sokaklarda dolaşp aynı insanlara, tekrar tekrar, kocalarını görmüş olup olmadıklarını soruyorlardı. Patrick Burke gibi birkaçı ortaya çıkmıştı; birinin daha çıkması ihtimali olabiliyordu her zaman.

BÖLÜM 27

Hal öğleden sonra sokakta Mary Burke ile karşılaştı. Babasını uzun zaman önce görmüş ve takdiri ilahinin himmetini kutlamak üzere O’Callahan’ın yerine uğurlamıştı. Mary şimdi başka bir konuda endişeliydi. İki numaralı maden ocağında tehlike vardı! Bir numaralı ocaktaki patlama o kadar şiddetli olmuştu ki kanyondan yukarıya doğru neredeyse iki kilometre uzakta olan diğer ocağın vantilatörünün dişlisi arızalanmıştı. Bu yüzden vantilatör çalışmaz olmuş ve birisi gidip de Alec Stone’dan işçileri dışarı çıkarmasını isteyince, Stone bu isteği geri çevirmişti. “Ne dediğini düşünüyorsun?” diye bağırdı Mary. “Ne düşünüyorsun? ‘İşçileri boş verin! Katırları kurtarın!’”

Hal, madenci köyünde ikinci bir ocağın da olduğunu, orada yüzlerce adam ve oğlanın hâlâ çalıştıklarını unutmuydu sanki. “Patlamayı bilmiyor olabilirler mi?” diye sordu.

“Gürültüyü duymuş olabilirler,” dedi Mary. “Ama bunun ne olduğunu anlamamışlardır; amirler de katırları dışarı çıkarınca-ya kadar onlara söylemezler.”

Kuzey Vadisi’nde görmüş olduğu her şeye rağmen, Hal buna inanmadı. “Nereden biliyorsun, Mary?”

“Genç Rovetta anlattı bana az önce. Kendisi oradaymış ve kendi kulaklarıyla duymuş.”

Hal gözlerini dikip baktı. “Haydi, gidelim ve emin olalım,” dedi ve madenci kampının ana caddesinden yürümeye başladılar. Yolda başkaları da katıldı onlara – çünkü bu yeni belanın haberi yayılmaya başlamıştı. Jeff Cotton bir otomobilin içinde önlerinden geçip gitti. “Sana söylemiştim!” diye ünledi Mary. “İnsan onu bir yere giderken gördüğünde, yapılacak pis bir iş olduğunu bilir!”

İki numaralı ocağın kuyu binasına geldiler ve âdeta isyan görüntüsü veren bir insan yığınıyla karşılaştılar. Kadınlar ve çocuklar bağırsıyor, elleri ve kollarıyla bir şeyler anlatmaya çalışıyor, idarehaneye girip maden telefonu ile işçileri bizzat uyarma tehdidini ileri sürüyorlardı. Kamp güvenlik amiri burada da onları geri ittiriyordu. Hal ve Mary oraya vardıkları sırada, kocası iki numaralı ocakta mesaide olan Bayan David’in yumruğunu güvenlik amirinin yüzüne doğru salladığını ve ona bir yaban kedisi gibi çılgınlık attığını gördüler. Güvenlik amiri tabancasını çekip kadına doğrulttu; bunu gören Hal ileriye doğru atıldı. Kör bir öfkeye kapılmıştı – güvenlik amirinin üstüne atlamaya hazırdı.

Fakat Mary Burke kollarıyla sarılıp zorla tutarak ona engel oldu. “Hayır, hayır!” diye bağırdı. “Geri dur! Kendini öldürtmek mi istiyorsun?”

Hal onun kuvvetine çok şaşırdı. Heyecanındaki yoğunluğa da şaşırdı. Mary ona “çılgın budala” diyor, daha da ağır sıfatlarla sesleniyordu. “Bir kadın kadar aklın yok mu? Bir tabancanın namlusuna doğru öyle koşmak olacak şey mi?”

Bayan David geri çekilip güvenlik amiri de silahını yerine koyunca, kriz hali sona erdi. Fakat Mary, Hal'ı azarlamaya devam ediyor, onu çekerek uzaklaştırmaya çalışıyordu. "Haydi, gel! Buradan ayrıl!"

"Fakat Mary! Bir şey yapmalıyız!"

"Hiçbir şey yapamazsın, sana söylüyorum! Bunu bilecek kadar aklın olması lazım. Kendini öldürtmene müsaade etmeyeceğim! Hemen uzaklaş!" Biraz zorla, biraz da tatlı dille, onu sokak boyunca sürükleyip uzaklaştırdı.

Hal durumu tahmin etmeye çalışıyordu. İki numaralı ocaktaki işçiler gerçekten tehlikede miydi? Amirlerin acımasızca böyle bir risk almaları mümkün olabilir miydi? Ve üstelik tam şu esnada, diğer madendeki facia gözlerinin önünde dururken! Hal buna inanamıyordu; bu arada Mary, onun yanında durmuş, işçilerin gerçek bir tehlike içinde olmadıklarını söylüyordu – o kadını çıldırtan şey yalnızca Alec Stone'un zalimce sözleri olmuştu.

"Hava kanalının daha önce tıkandığı zamanı ve katırların yukarı çıkarılmasına nasıl yardım etmiş olduğunu hatırlamıyor musun? O vakit buna hiç önem vermediydin. Şimdi yine aynı şey. Herkesi zamanında dışarı çıkaracaklar!"

Mary onu korumak için kendi gerçek duygularını saklıyordu; Hal ise, yapılacak başka bir şey düşünmeye çalışırken, kendini onun yönlendirmesine bırakmıştı. İki numaralı ocaktaki adamları düşünecekti; en iyi dostlarıydı onlar, Jack David, Tim Rafferty, Vresmak, Androkulos, Klokowski. Katırlar kurtarılabilsin diye –zehirli hava soluyarak, mideleri bulanıp kendinden geçerek– uzaktaki zindanlarında acı çeken dostlarını düşünecekti! Yolda giderken ikide bir duruyor, Mary de onu çekmeye devam ediyor, tekrar tekrar, "Hiçbir şey yapamazsın! Hiçbir şey!" diyordu. Hal sonra yine düşünüyordu. Ne yapabilirdi? Birkaç saat önce, elinden gelen en iyi blöfü Jeff Cotton'a yapmış ve buna cevap olarak güvenlik amirinin tabancasının namlusu onun yüzüne doğru çevrilmişti. Şimdi başarabileceği tek şey, kendini Cotton'ın dikateline getirmek ve böylece kamptan hemen atılmak olurdu.

Mary'nin evine geldiler. Burke ailesinin kapı komşusu, Slav kadın Bayan Zamboni'ydi; Mary geçmişte bu kadın hakkında Hal'a birçok gülünç hikâye anlatmıştı. Bayan Zamboni on altı yıl boyunca her yıl yeni bir bebek doğurmuştu ve bu bebeklerin on biri hâlâ hayattaydı. Şimdi kocası bir numaralı ocakta mahsur kalmıştı ve kadının aklı oradaydı; çocuklarının çoğunu peşine takmış, sokaklarda dolaşıyordu. Arada bir, işkence edilen bir hayvan gibi bir uluma sesi çıkartıyor ve çocukları da bunu değişik ses tonlarıyla sürdürüyordu. Hal sesleri dinlemek için durdu, fakat Mary parmaklarıyla kulaklarını tıkadı ve evin içine kaçtı. Hal onun peşinden geldi ve kendini bir iskemleye atıp histerik bir ağlama nöbetine kapıldığını gördü. Bu korkunç olayın Mary üzerinde nasıl bir gerginlik yaratmış olduğunu fark etti aniden. Kendisi için bile yeterince kötü olmuştu zaten – ama o bir erkekti ve dehşet manzaraları görmeye daha alışkındı. Erkekler sanayide ve savaşta ölüme gidiyorlar ve başka erkekler de buna tanık oluyor ve o manzarayı kanıksıyorlardı. Ama bu erkeklerin anneleri kadınlardı; onları acı çekerek doğuranlar, onları sonsuz bir sabbirle emzirip büyütenler, kadınlardı – kadınlar o manzarayı asla kanıksayamazdı! Hem sonra, kadınların kaderi daha kötüydü. Erkeklerin ölmesi onların sonu olurdu; ama kadınlar, acı hatıralarıyla, tek başlarına ve umutsuzca verdikleri hayat kavgasıyla, gelecek ile yüzleşmek zorundaydılar. Çocukların acı çekmelerini, mahrumiyetin ağır ağır ilerleyen kademeleriyle ölüp gitmelerini görmek zorundaydılar.

Hal'ın acı çeken tüm kadınlara merhameti yanındaki kızın üstünde yoğunlaştı. Onun ne kadar yufka yürekli olduğunu biliyordu. Onun madende bir erkeği yoktu, ama bir gün olacaktı ve o kaçınılmaz geleceğin ıstıraplarını çekiyordu şimdiden. İskemlesinde tortop olmuş halde, eski mavi patiska elbisesinin kenarıyla gözyaşlarını silen bu kıza baktı Hal. Örselenmiş bir çocuk gibi, ifade edilemeyecek kadar acınası bir durumda görünüyordu.

Arada bir, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi, hıçkırarak ağlarken bazı sözler çıkıyordu ağzından: “Ah, zavallı kadınlar, zavallı kadınlar! Bayan Jonotch’un yüzünü gördün mü? Eğer bıraksalardı, dumanı tüten ocak ağzından içeriye atlayacaktı!”

“Kendini bu kadar perişan etme, Mary!” diye rica etti Hal – onun durabileceğini düşünüyormuş gibi.

“Beni yalnız bırak!” diye bağırdı. “Bırak içimi dökeyim!” Histeri bakımından deneyim sahibi olmayan Hal çaresizce bakıyordu.

“Benim bildiğimden daha çok ıstırap varmış!” diye devam etti. “Nereye bakarsan bak, ıstırap var; kocasını bir daha yeniden hiç görecek mi diye merak ederek gözleri acıyla yanan bir kadın! Veya bir anne ki oğlu belki ölüyor olabilir ama onun için yapabileceği hiçbir şey yok!”

“Senin de yapabileceğin hiçbir şey yok, Mary,” diyerek yine rica etti Hal. “Kendine böyle eziyet etme.”

“Sen mi diyorsun bunu?” diye bağırdı Mary. “Bayan David’in haline çok üzüldüğün için, Jeff Cotton’ın seni vurmasına hazırdın ama! Hayır, burada gördüklerimize kimse tahammül edemez.”

Hal buna bir cevap düşünemedi. Bir iskemle çekti ve sessizce onun yanına oturdu. Bir süre sonra, Mary sakinleşmeye başladı, gözyaşlarını sildi, kapı aralığından kirli küçük sokağa donuk bir ifadeyle bakarak oturdu.

Hal’ın gözleri onunkileri takip etti. Kül yığınları ve salça konservesi kutuları vardı etrafta; ve bir çöp yığını sopalılarıyla karıştıran, belki yiyecek bir şey, belki oynamak için bir şey arayan, Bayan Zamboni’nin kir pas içindeki çocuklarından ikisi vardı. Madenci köyündeki başka her şey gibi kömür tozuna bulanmış, yol kenarındaki saman atıkları vardı. Ne manzara! Ve bu kızın gözleri bundan daha ilham verici herhangi bir şeyi asla görmemişti. Hayatı boyunca, her gün bu manzaraya bakmıştı! Hal, bir an için bile, “karamsar haletiruhiyeleri” için onu kınamış mıydı? Böyle bir ortamda, erkekler veya kadınlar neşeli olabilir miydi – güzelliği hayal edebilirler miydi, soyluluk ve yüreklilik zirvele-

rine ulaşma, insan kardeşlerine mutlulukla hizmet etme ümitleri besleyebilirler miydi? Bu yerin üzerinde bir keder havası vardı; burası sahici bir yer değildi –bir rüya yeri- korkulu, çarpık bir kâbustu! Hal’ın zihnine musallat olan, dibinde havasızlıktan boğulan adamlar ve oğlanların bulunduğu o kara delik gibiydi!

Aniden, Hal’ın içinde bir şey oldu – Kuzey Vadisi’nden çekip gitmek istedi! Her ne pahasına olursa olsun çekip gitmek! Burası onun cesaretini yıpratıp yok etmişti; yavaş yavaş, günden güne, sefalet ve yokluğu, pislik ve hastalığı, açlığı, baskıyı, çaresizliği görmek, özgecil kuramlarının zarif yapısını çökertmişti. Evet, kaçmak istiyordu – güneşin parladığı, otların yemyeşil olduğu, insanların dik durdukları ve güldükleri ve özgür oldukları bir yere kaçmak istiyordu. Gözlerini bu çirkin ufak köyün toz ve dumanından esirgemek, “O, *mein Mann!* O, *mein Mann!*” diye feryat eden kadınların o azap verici sesine kulaklarını kapatmak istiyordu.

Öne eğilmiş halde, kollarını dizleri üzerinde gevşekçe tutan, sabit bir yüz ifadesiyle önüne bakan o kıza doğru döndü.

“Mary,” dedi, “buradan gitmelisin! Yufka yürekli bir kıza göre değil burası. Hiç kimseye göre değil!”

Mary bir an için donuk gözlerle baktı ona. “*Senin* buradan gitmeni söyleyen bendim,” dedi sonunda. “Buraya geldiğin günden beri hep bunu söyledim ben! Şimdi, ne demek istediğimi anlıyorsun, sanırım.”

“Evet,” dedi Hal, “anlıyorum ve gitmek istiyorum. Ama *senin* de gitmeni istiyorum.”

“Bunun bana faydası olacağını düşünüyor musun, Joe?” diye sordu. “Buradan gitmemin bana faydası olacağını düşünüyor musun? Bugün görmüş olduğum şeyleri hiç unutabilir miyim? Bundan sonra, herhangi bir yerde sahici, dürüst bir mutluluğa hiç sahip olabilir miyim?”

Hal ona güvence vermeye çalıştı, ama kendi içinde öyle bir güvence duymaktan uzaktı. Kendisi ne olacaktı? Bundan sonra mutluluğa hakkı olduğunu hiç hissedecek miydi? Böylesine iğ-

renç bir sefalet üzerine dayalı olduğunu bile bile hoş ve rahat bir dünyadan herhangi bir keyif alabilir miydi? Haz peşinde koşan umursamaz insanların, arzularını tatmin etmek için uğraştıkları o dünyaya gitti düşünceleri. Aklına bir şey geldi aniden. Buradan çekip gitmekten daha çok istediği bir şey vardı. Bu feryat eden kadınları duyabilsinler diye, bir günlüğüne, bir haftalığına bile olsa, o insanları getirmek isterdi buraya!

BÖLÜM 29

Cotton ile kavga etmeyeceğine dair Hal'a yemin ettirdi Mary; sonra iki numaralı ocağa gittiler. Katırların yukarı çıkarıldığını ve amirlerin kısa zamanda işçilerin de yukarı çıkarılacağına söz verdiklerini gördüler. Her şey yolundaydı – en küçük bir tehlike yoktu! Fakat Mary, ona yemin ettirmiş olduğu halde, Hal'a güvenemiyordu; bu yüzden, dil dökerek onu bir numaralı ocağa götürdü.

Pedro'dan bir kurtarma arabasının gelmiş, doktorlar ve hemşireler ve ayrıca birtakım “miğferler” getirmiş olduğunu gördüler. Bu “miğferler”, baş ve omuzlara takılan, hava geçirmez, bir saat veya daha uzun süre yetecek miktarda oksijenle doldurulan, tuhaf görünümlü cihazlardı. Bunları kuşanan adamlar, bir bocurgatla kuyuya indirilen büyük bir kovanın içine oturuyor ve arada sırada bir işaret kablosunu çekeleyip sağ olduklarını yukarıdakilere bildiriyorlardı. Bunlardan ilki yukarı çıktığında, kuyunun dibinde insanlar olduğunu, ama görünüşe bakılırsa hepsinin ölmüş olduğunu bildirdi. Maden ocağının bir yerinde bir yangına işaret eden, simsiyah dumanlar vardı; bu yüzden, vantilatör takılana kadar daha fazla hiçbir şey yapılamazdı. Vantilatörü ters yönde hareket ettirerek, dumanı ve gazları dışarıya çekebilir ve kuyuyu güvenli hale getirebilirlerdi.

Eyalet maden müfettişi haberdar edilmişti, ama evinde hasta yatıyor ve kendisi yerine vekillerinden birini gönderiyordu. Kanuna göre, tüm kurtarma çalışmasının sorumluluğu bu yetkilide

olacaktı, fakat madencilerin bu adamın varlığına hiç ilgi göstermediklerini fark etti Hal. Bu yetkilinin görevi kazanın olmasını engellemekti ve görevini yapmamıştı. Oraya geldiği vakit, şirketin istediğini yapacaktı.

Karanlık çöktükten bir süre sonra, işçiler iki numaralı ocaktan çıkmaya başladılar ve onların kuyu ağzında bekleyen kadınları da şükran çılgınlıklarıyla boyunlarına sarıldılar. Hal, bu karşılaşmaları gözyaşlarıyla, imrenme duygusuyla dolu gözlerle seyreden başka kadınlar gördü; onların erkekleri bir numaralı ocaktaydı ve belki bir daha hiç dışarıya çıkmayacaklardı. Dışarıya çıkanlar arasında Jack David vardı. O ve karısıyla beraber eve yürüyerek giden Hal, kadının Jeff Cotton ve Alec Stone aleyhine ettiği küfürlü sözleri dinledi; sınıf bilinci söz dağarcığı konusunda bir eğitim oldu bunları dinlemek. Galler asıllı bu ufak tefek kadın, ocak amirinin “İşçileri boş verin, katırları kurtarın!” lafını tekrar ediyordu. Bunu tekrar tekrar söylüyordu – bu söz bir sanat eseri gibi zevk veriyordu ona âdeta; amirlerin, işçilerine yönelik tavrını o kadar güzel özetliyordu ki! Başka birçok insanın o sözü tekrarlayıp durduğunu gördü Hal; madenci kampının her yerine, birkaç gün içinde bölgenin her yerine yayılıverdi. Bölge halkının gözünde, kömür işletmecilerinin işçilere yönelik tavrını özetliyordu o söz!

Facianın ilk şokunu atlatan Hal bilgi edinmek istedi ve madenciliğin her cephesini düşünmüş, sağlam ve çok okumuş bir adam olan Big Jack’e sorular sordu. Big Jack, her zamanki sakın, yavaş konuşma biçimiyle, bu bölgedeki kazaların sıklığının bu madenlerin işletilmesindeki herhangi bir özel güçlüğü, gazların patlayıcılığına veya atmosferin kuruluşuna bağlı olmadığını açıkladı Hal’a. Kazaların sebebi, sorumluların umursamazlığı, işçilerin korunmasıyla ilgili kanunlara boş vermeleriydi. Gerçekten etkili bir kanun olmalıydı – mesela, kazanın kabahati kimde olursa olsun, bir kömür madeninde ölen her işçinin mirasçılarına bin dolar ödenmesini emreden bir kanun. İşte o zaman, işletmecilerin nasıl harekete geçip “olağan dışı” tehlikeler için çareler bulacağını görürdünüz!

Mevcut durumdaysa, sorumluluk dereceleri ne kadar büyük olursa olsun pek az zararlı yakayı sıyrabileceklerini biliyorlardı. Hiç kuşku yok, daha şimdiden avukatları oradaydı ve ilk cesetler çıkarılana kadar aileler ile işi halletmiş olacaktı. Bir dul kadına eski ülkesine dönmesi için yol bileti teklif edecekler; yetim kalan çocukların oluşturduğu koca bir aileye belki elli dolar, belki yüz dolar teklif edecekler – ve ister al, ister alma diyeceklerdi. Mahkemelerden hiçbir şey elde edemezsiniz; dava o kadar umutsuz bir dava olurdu ki buna girişmek için bir avukat bile bulamazdınız. “Big Jack” alaylı bir dille, şirketlerin inandıkları tek reformun bu olduğunu söyledi; “dalavereci avukatı” iş hayatından söküp atmışlardı!

BÖLÜM 30

Bunun ardından, azap verici bir bekleyiş gecesi ve sonra bir diğer azap verici bekleyiş günü oldu. Vantilatör geldi, ama herhangi bir şeyin yapılabilmesinden önce bunun monte edilmesi gerekiyordu. Maden kuyusundan yoğun siyah dumanlar çıkmaya devam ettiğinden, kuyu ağzı tahta ve muşamba bir kapakla sıkıca kapatıldı; amirler bunun gerekli olduğunu söyledi, ama bu kapak dehşetin zirvesi gibi göründü Hal’a. Adamları ve oğlanları ölümcül gazlarla dolu bir yere kapatmak!

İnsanların bir maden ocağında mahsur kalmaları düşünce-sinde çok rahatsız edici bir şey vardı; onlar hemen ayaklarınızın altında duruyorlardı, ama onlara ulaşmak, onlarla herhangi bir iletişim kurmak imkânsızdı! Yukarıdaki insanlar onlara kavuşmak istiyor, aşağıdaki insanlar da yukarıdakilere kavuşmak istiyorlardı. Onları birkaç dakikalığına bile unutmak imkânsızdı. Bekleyen insanlar, konuşurken birden dalgınlaşıyor, durup boşluğa sabit bir nazarla bakıyorlardı; aniden, bir kalabalığın ortasında bir kadın, yüzünü ellerine gömerek gözyaşlarına boğuluyor, sonra bütün diğerleri de ağlamaya başlıyordu.

O iki gece boyunca Kuzey Vadisi'nde pek az insan uyuyabildi. Evlerinde veya sokaklarda yas tuttular. Elbette birtakım ev işlerinin yapılması gerekiyordu, ama hiç kimse daha sonra da yapılması mümkün olacak herhangi bir şeyi yapmadı. Çocuklar oyun oynamadı; derdi tasayı gayet iyi bilen yetişkinler gibi, sessiz, solgun, öylece durdular. Herkesin sinirleri gerilmişti, herkesin kendine hâkimiyeti incecik bir nokta üzerinde sallanıyordu. Belirtilere ve işaretlere meyilli olanların –hortlaklar görenler veya trans hallerine geçenler veya önseziye sahip olanlar veya başka gizemli yetenek sahiplerinin– kafasında uyanan hayaller ve rivayetler bakımından verimli olması beklenecek bir durumdu. Kampın uzak bir kısmında yaşayan, yerin altında patlamalar, kısa aralıklarla birkaç infilak işitmiş olduklarını söyleyen bazıları vardı. Yeralındaki adamlar işaret vermek için dinamit patlatıyorlarmış!

Hal, ikinci gün, Mary Burke ile evinin merdivenlerinde oturuyordu. O'Callahan'ın meyhanesinde unutmanın sırrını bulmuş olan İhtiyar Patrick içeride yatmaktaydı. Arada sırada, çocuklarıyla kulübesinde bulunan Bayan Zamboni'nin inleme sesi geliyordu. Akıllı başında olmayan anne onları aç bırakıp ağlattığından, Mary oraya gitmiş, onları yedirmişti. Mary'nin kendisi de bitkin haldeydi; o harika İrlandalı çehresi solmuştu, o canlı dudaklarda kıvrımlar yoktu artık. Sessizce oturuyorlardı, çünkü faciadan başka konuşulacak bir şey yoktu – ve o konuda söylenecek ne varsa söylemişlerdi. Fakat Hal düşünüyor, bir yandan da Mary'yi seyreliyordu.

“Dinle, Mary,” dedi sonunda; “bu iş bittiğinde, hakikaten buradan ayrılmalısın. Ben her şeyi düşündüm – Western City’de sana iş verecek arkadaşlarım var, böylece kendine ve kardeşlerine bakabilirsin. Gidecek misin?”

Mary cevap vermedi. Kayıtsız bir edayla, kirli küçük sokağa sabit bir nazarla bakmayı sürdürdü.

“Hakikaten, Mary,” diye sözlerine devam etti Hal. “Hayat her yerde buradaki kadar korkunç değil. Git buradan! İnanması zor olsa da, tüm bunları unutacaksın. İnsanlar acı çeker, ama

sonra acı çekmeleri biter; doğa böyle iş yapar – insanların unutmaması için.”

“Doğanın iş yapması beni öldüresiye dövmek oldu,” dedi Mary.

“Evet, Mary. Umutsuzluk bir hastalığa dönüşebilir, ama sende dönüşmüş değil. Sadece yorgunsun. Kendini kaldırmaya çalışacak olsan...” Ve ona doğru eğilip, şakacı olma gayretiyle, elini yakaladı. “Keyfine bak, Mary! Kuzey Vadisi’nden gidiyorsun.”

Mary döndü ve ona baktı. “Gidiyor muyum?” diye sordu, cansız bir tavırla; ve Hal’in suratını incelemeye koyuldu. “Sen kimisin, Joe Smith? Burada ne yapıyorsun?”

Hâlâ onu eğlendirmeye çalışan Hal, “Bir kömür madeninde çalışıyorum,” diyerek güldü.

Ama Mary önceki kadar ciddi bir şekilde devam etti. “Sen amele değilsin, biliyorum. Ve bana hep yardım teklif ediyorsun! Hep benim için ne yapabileceğini söylüyorsun!” Durdu ve o eski meydan okuma edası belirdi yüzünde. “Joe, tam şimdi kapıldığım duyguyu tahmin edemezsin. Korkunç bir şey yapmaya hazırım; beni yalnız bıraksan iyi olacak, Joe!”

“Anladığımı sanıyorum, Mary. Yaptığın herhangi bir şey için seni pek suçlamazdım.”

Mary onun sözlerine hevesle sarıldı. “Suçlamaz mıydın, Joe? Emin misin? O halde, senden doğruyu öğrenmek istiyorum. Dürüstçe söylemeni istiyorum!”

“Peki, Mary. Nedir öğrenmek istediğin?”

Fakat Mary’nin meydan okuma havası aniden yok olmuştu. Gözlerini eğdi. Elbisesindeki bir kıvrımı parmaklarıyla tedirgin bir şekilde çekiştirdiğini gördü Hal. “İkimiz hakkında, Joe,” dedi sonunda. “Bazen, benimle ilgilendiğini düşündüm – sadece bana üzüldüğünden değil, ama *kendim* için. Emin olamadım, ama öyle düşünmeden edemiyorum. Öyle mi gerçekten?”

“Evet, öyle,” dedi Hal, biraz kararsız bir şekilde. “Seninle ilgilieniyorum gerçekten.”

“O halde, her zaman o diğer kıza ilgi duymuyorsun yani?”

“Hayır,” dedi Hal, “öyle değil.”

“Aynı zamanda iki ayrı kıza ilgi duyabilir misin?”

Hal ne diyeceğini bilemiyordu. “Evet, galiba ilgi duyabilirim, Mary.”

Mary yine gözlerini kaldırdı ve Hal’ın suratını inceledi. “Bana o diğer kızdan bahsettin. Sırf beni soğutmak için mi bunu yaptın diye merak ediyorum. Belki benim kendi kabahatimdir, ama o diğer kızın varlığına inandıramıyorum kendimi, Joe!”

“Yanılıyorsun, Mary,” diye karşılık verdi Hal, çabuk bir şekilde. “Sana dediğim doğrudu.”

“Pekâlâ, öyledir belki,” dedi Mary, ama ses tonunda bir inanma belirtisi yoktu. “Onu bırakıp başka yere gidiyorsun ve onun olduğu yere hiç gitmiyor, onu hiç görmüyorsun – eğer ona çok yakın olsaydın bu şekilde davranacağına inanmak zor. Onu sevebileceğin kadar sevdiğini düşünmüyorum. Ve bana bir parça ilgi duyduğunu söylüyorsun. O yüzden düşündüm ki – merak ettim ki...”

Hal’ın bakışını karşılamak için kendini zorlayarak durdu. “Durumu kafamda çözmeye çalıştım boyuna. Benim için fazla iyi bir adam olduğunu biliyorum, Joe. Hayatta daha iyi bir yerden geliyorsun sen, bir kadında daha çoğunu beklemeye hakkın var...”

“Mesele bu değil, Mary!”

Fakat Mary onun sözlerini kesti. “Bunun doğru olduğunu biliyorum! Benim duygularımı kurtarmaya çalışıyorsun sadece. Benden daha iyi olduğunu biliyorum! Başımı dik tutmak için çok çalıştım, kendimi dağıtmamak için uzun zaman uğraştım. Bayan Zamboni gibi, hep şikâyet eden birisi olmak istemediğimi kendime söyleyip, neşeli olmaya bile çalıştım. Ama insanın kendine yalan söylemesinin bir faydası yok! Kiliseye gittim ve Peder Spragg’in oradaki insanlara Tanrının gözünde zenginler ve fakirlerin aynı olduklarını anlatmasını dinledim. Öyledir belki, ama ben Tanrı değilim ve böylesi bir yerde yaşıyor olmaktan utanmıyormuşum gibi davranmayacağım asla.”

“Eminim ki Tanrının seni burada tutmakta bir çıkarı yoktur...” diye başladı Hal.

Ama Mary araya girdi. “Tahammül etmeyi o kadar zorlaştıran, dünyada onca harika şeyler olması ve insanın bunlara asla erişememesi! Bir dükkânın vitrininde olduğu gibi, bunları bir camın arkasından görmek zorundasın sanki. Sadece düşün, Joe Smith – bir keresinde, Sheridan’da bir kilisede, bir hanımın çok güzel bir müzikle ilahi söylemesini işittim; bütün ömrümde sadece bir kere! Benim için bunun ne ifade etmiş olduğunu tahmin edebilir misin?”

“Evet, Mary, tahmin edebilirim.”

“Ama ben hepsini kendi içimde hallettim – yıllar önce. Çalışan bir kızın öyle şeyler için ödemek zorunda olduğu bedeli biliyordum ve dedim ki, onlar hakkında düşünmeye kaptırmayacağım kendimi. Bu yerden nefret ettim, buradan gitmek istedim – ama gitmenin tek yolu var, bir erkeğin seni almasına izin vermek! O yüzden kaldım; doğru yoldan hiç sapmadım, Joe. Buna inanmanı istiyorum.”

“Tabii ki, Mary!”

“Hayır! Öyle ‘tabii’ olmadı! Baştan çıkartıcı şeylere karşı mücadele etmek gerekiyor. Birçok defa Jeff Cotton’a baktım ve ihtiyaç duyduğum şeyler hakkında düşündüm! Mahrum kaldığım şeyler hakkında! Ama şimdi bir kadının dünyadaki tüm diğer şeylerden daha çok istediği o şey geliyor!”

Durdu, ama sadece bir an için. “Kendi sınıfından bir erkeği sevmesini söylüyorlar insana. Yaşlı annem, ölmeden önce, hep bunu derdi bana. Fakat insan tesadüfen öyle birini sevmezse ne olacak? Yaşlı annem gibi, yıpranıp tükeninceye kadar, bebek üstüne bebek doğurmanın ne demek olduğunu bir durup düşünürse insan. Görgü ve terbiyenin ne olduğunu biliyorsa insan, ilgiye değer konuşmaları duyduğunda bunların değerini anlıyorsa!” Aniden ellerini önünde kavuşturdu, şunları dedi coşkuyla: “Ah, sen farklı birisin, Joe – buralardaki herhangi bir şeyden çok farklısın! Konuşma biçimin, davranış biçimin, gözlerindeki canlı ba-

kış! Hiçbir madencinin böyle mutlu bir bakışı olmamıştır, Joe; sen bana baktığın zaman kalbim duracak gibi oluyor!” Nefesini şiddetle tutarak durdu. Kendine hâkim olmak için mücadele ettiğini görüyordu Hal. Kısa bir süre sonra, meydan okurcasına ünlledi: “Ama insana diyorlar ki, dikkatli ol, öyle bir erkeği sevmeye kalkışma; sadece gönül kırıklığına uğrarsın!”

Bir sessizlik oldu. Bu problem için, amatör toplumbilimcinin elde hazır bir çözümü yoktu – ne o soyut mesele için, ne de onun somut uygulaması için!

BÖLÜM 31

Mary devam etmek için kendini zorladı. “Ben şöyle bir düşündüm, Joe! Kendime dedim ki, ‘Bu adamı seviyorsun; ve istediğin şey onun *sevgisi* – başka hiçbir şey değil! Eğer onun dünyada bir yeri varsa, ona sadece ayak bağı olursun – ve bunu yapmak istemezsin. Onun adını veya arkadaşlarını veya o şeylerin herhangi birini istemiyorsun – *onu* istiyorsun sadece!’ Hiç böyle bir şey duydun mu?”

Yanakları alev alev yanıyordu, ama Hal’ın gözlerine bakmaya devam etti. “Evet, duydum,” diye cevap verdi Hal, alçak sesle.

“Buna ne dersin? Dürüstçe mi? Peder Spragg bunun şeytandan geldiğini söylerdi, hiç kuşku yok; aşağıda, Pedro’da, Papaz O’Gorman buna ölümcül günah derdi; ve belki de onlar biliyorlar – ama ben bilmiyorum! Buna daha fazla tahammül edemediğimi biliyorum sadece!”

Mary’nin gözleri doldu. Aniden haykırdı: “Ah, götür beni buradan! Götür beni ve bana bir fırsat ver, Joe! Hiçbir şey talep etmeyeceğim, sana asla engel olmayacağım; senin için çalışacağım, senin yemeğini pişirecek, çamaşırını yıkayacak, her işini yapacak, kemiğim görünene kadar parmaklarımı aşındıracağım! Ya da dışarı çıkıp bir işte çalışacak ve kendi masrafımı çıkartacağım. Ve şunu vaat edeceğim sana – eğer bıcarsan ve benden ayrılmak istersen, tek bir yakınma sözü iştirmeceksin benden!”

Hal'ın mantığına seslenmek için bilinçli bir çaba içinde değildi; yaşlı gözleriyle ona dimdik bakarak oturdu. Ona cevap vermek daha da zorlaşıyordu bu yüzden.

Hal ne diyebilirdi? O eski tehlikeli güdüyü hissetti – kızı kollarına almak ve teselli etmek. En sonunda konuştuğu vakit, ses tonunda sakinliği korumak için çaba gösterdi. “İşe yarayacağını düşünseydim, Mary, evet derdim.”

“İşe yarayacak! İşe yarayacak, Joe! İstedğin zaman ayrılabilirsin. Ciddiyim!”

“Hiçbir kadın öylesi şartlarda mutlu olamaz, Mary. Erkeğini ister, onu kendine ister, hep onunla olmak ister; eğer başka herhangi bir şeye inanıyorsa kendini aldatıyor demektir. Sinirlerin bozuk. Son birkaç günde gördüklerin seni çılgına döndürdü...”

“Hayır!” diye ünledi Mary. “Sadece bu değil! Haftalardır aynı şey hakkında düşünüyorum.”

“Biliyorum. Düşünüyordun düşünmesine, ama bu dehşet olmasaydı düşüncelerini dile getirmezdin.” Hal, kendini toparlamak için, bir an durakladı. “İşe yaramayacaktır, Mary,” diye konuştu sonra. “Bunun denendiğini birçok defa gördüm, üstelik ben o kadar yaşlı değilim. Kendi erkek kardeşim bunu denedi bir kere ve kendini mahvetti.”

“Ah, bana güvenmeye korkuyorsun, Joe!”

“Hayır, öyle değil; şunu demek istiyorum – kendi kalbini mahvetti, kendini bencil bir insan yaptı. Her şeyi aldı ve hiçbir şeyi vermedi. O benden yaşıca çok daha büyük; o yüzden, bunun onda ne sonuç verdiğini gördüm. Soğuktur o, inancı yoktur, kendi doğasına bile inancı yoktur; ona, dünyayı daha iyi hale getirmekten bahsedersen, sana bir aptal olduğunu söyler.”

“Benden korkmanın bir diğer yolu bu,” diye ısrar etti Mary. “Benimle evlenmek zorunda kalacağından korkuyorsun!”

“Fakat, Mary – öbür kız var. Onu hakikaten seviyorum ve onunla sözlüyüm ben. Ne yapabilirim?”

“Onu sevdiğine hiçbir zaman inanmadım,” dedi fısıldayarak. Gözleri önüne düştü ve belki de kısa zaman önce Bayan

Zamboni'nin çocuklarıyla uğraşmış olmasından ötürü kirlenmiş ve yağ lekeli olan soluk mavi elbisesini yine gergin bir şekilde çekiştirmeye başladı. Hal birkaç kere onun konuşacağını sandı, ama o dudaklarını yine sıkıca bitiştiirdi; Hal içi burkularak onu seyretti.

Mary sonunda yine konuşmaya başladığı vakit, hâlâ fısıltıyla konuşuyordu ve Hal'in daha önce hiç duymamış olduğu bir kabullenme havası vardı sesinde. "Dediklerimden sonra, artık benimle konuşmak istemeyeceksin, Joe."

"Oh, Mary!" diye ünledi Hal ve onun elini tuttu. "Seni daha mutsuz ettiğimi söyleme! Ben sana yardım etmek istiyorum! Senin arkadaşın olmama – gerçek, sahici bir arkadaşın olmama izin vermeyecek misin? Bu tuzaktan çıkmaya yardım edeyim; etrafa bakmak için bir fırsatın olacak, mutlu olmanın bir yolunu bulacaksın – o zaman, tüm dünya farklı görünecek sana ve beni istemiş olduğuna güleceksin!"

BÖLÜM 32

İkisi ocak ağzına geri döndüler. Kazadan bu yana iki gün geçmiş, vantilatör hâlâ çalıştırılmamıştı ve çalıştırılacağına dair hiçbir işaret yoktu. Kadınların histerisi büyüyordu ve kalabalıklarda bir gerginlik vardı. Jeff Cotton düzenin korunmasında ona yardım etmeleri için silahlı adamlar getirmişti. Ocak ağzının ve oraya giden yolların etrafına dikenli teller çekmişlerdi ve bunların arkasında yürüyorlardı – polis copları taşıyan ve kalçalarında revolverlerin şişkinliği açıkça görünen, sert bakışlı yurttaşlar.

Bu uzun bekleme süresinde, Hal onu tartı denetçisi seçen işçilerle konuşmalar yaptı. O hapisteyken neler olduğunu anlattılar ve böylece patlama yüzünden aklından çıkmış olan bir şeyi hatırladı Hal. Zavallı ihtiyar John Edstrom, belki de dehşetli bir yokluk içinde, Pedro'da bulunuyordu. Hal o gece yaşlı İsveçlinin kulübesine gitti, bir pencereden tırmanıp içeri girdi ve gömülü parayı kazıp çıkardı. Beş tane beş dolarlık banknot vardı. Bun-

ları bir zarfa koydu, zarfın üzerine “Genel Teslimat, Pedro” diye yazdı ve Mary Burke’ten postaneye götürmesini ve kaydettirmesini istedi.

Saatler geçip gidiyordu ve hâlâ ocak ağzının açılacağına dair bir işaret yoktu. Madenciler ve karıları, şirketin hareket tarzından şikâyet etmek için gizli gizli toplantılar yapmaya başladılar; Hal’in tartı denetçisi hareketini başlatmış dostlarının bu toplantılarda öncülük etmeleri doğaldı. Onlar en zeki işçiler arasındaydı ve olanların anlamını daha iyi kavriyorlardı. Sadece şu anda yerin altında mahsur kalan adamları değil, ileriki yıllarda mahsur kalacak olan başka binlercesini de düşünüyorlardı. Özellikle Hal, kamptan ayrılmadan önce kesin bir kazanım elde etmek için ne yapabileceğini düşünüp duruyordu; zira elbette ki yakında ayrılmak zorunda kalacaktı – Jeff Cotton onu hatırlayacak ve ondan kurtulma tehdidini gerçekleştirecekti.

Gazeteler gelmişti, facianın haberini veriyorlardı. Hal ve dostları bunları okudular. Şirketin haberleri kendi bakış açısından yazdırmak için uğraşmış olduğu besbelliydi. Bu eyalette maden faciaları konusunda bir miktar toplumsal duyarlılık vardı. Kazalara bağlı ölüm oranı gitgide yükseliyordu; eyalet maden müfettişinin raporları, bir yılda binde altılık, ertesi yılda binde sekiz buçukluk, daha ertesi yılda binde yirmi bir buçukluk ölüm oranlarına işaret etmekteydi. Tek bir kazada elli veya yüz işçi öldüğü ve birbiri ardına böyle kazalar olduğu zaman, en duyarsız toplum bile sorular sormadan edemezdi. O yüzden, bu kazada G.Y.Ş. can kaybını asgaride tutmak ve bahaneler uydurmak için özen göstermişti. Kaza şirketin herhangi bir kusurundan kaynaklanmış değildi; maden ocağına düzenli olarak hem su hem de kerpiç tozu serpilmişti; o halde, patlamanın sebebi işçilerin barut kullanırken dikkatsiz hareket etmeleri olmalıydı.

Bir gece Jack David’in kulübesinde, madende cansız yatan işçilerin sayısına dair bir tartışma oldu. Şirket bu sayının kırk olduğunu tahmin ediyordu, ama Minetti, Olson ve David bunun saçma olduğunda birleştiler. Kalabalıkların arasında dolaşan

herhangi biri, bu sayının gerçekte iki veya üç kat daha yüksek olduğuna rahatlıkla inanabilirdi. Ve bu çarpıtma kesindi, çünkü şirketin bir kontrol sistemi vardı ve bu yoldan, madendeki her işçinin adını biliyordu. Ama bu adların çoğu telaffuz edilmesi imkânsız Slav adlarıydı ve o işçilerin, onlardan bahsedecek arkadaşları yoktu – en azından, Amerikalı gazetecilerin anladığı herhangi bir dilde bahsedecek arkadaşları yoktu.

Hepsi sistemin bir parçası, dedi Jack David; bunun amacı ve sonucu, şirketin işçileri öldürmeye devam edebilmesi ve öldürdüğü işçiler için para ya da itibar şeklinde bir bedel ödemek zorunda olmamasıydı. Şirketin bu yalan beyanlarını çürütmenin uğraşmaya değeceği –şu anda madende gömülmüş haldeki işçileri kurtarmak için uğraşmaya değeceği kadar değeceği– fikri geldi Hal'ın aklına. Böyle bir itirazla öne çıkan herhangi bir kimse elbette kendini kara listeye koydurtacaktı; ama zaten Hal kendini o cezaya mahkûm bir insan olarak görüyordu şimdiden.

Tom Olson konuştu. “İtirazını ne yapacaksın?”

“Gazetelere vereceğim,” diye cevapladı Hal.

“Ama onu hangi gazete basar ki?”

“Pedro’da iki rakip gazete var, değil mi?”

“Birinin sahibi şerif-imparator Alf Raymond, diğerinin sahibi G.Y.Ş.’nin avukatı Vagleman. Hangisini denerdin?”

“Pekâlâ, o zaman, dışarıdaki gazeteler var – Western City’dekiler. Şimdi burada muhabirler var ve onlardan biri mutlaka kabul edecektir.”

Olson cevap verdi; işçi ve Sosyalist gazetelerinden başka hiçbir gazetenin böyle haberleri basmayacağını söyledi. Ama bu da pekâlâ yapılmaya değerdi. Sendikaları ve tüm faaliyetlerini çok takdir eden Jack David araya girdi: “Yapılacak iş, madende tam olarak kaç kişi olduğunu anlamak için düzgün bir sayım yapmaktır.”

Öneri hemen benimsendi ve aynı akşam işe koyulmaya karar verdiler. Bir şey yapılması, kafalarında umutsuzluktan başka bir

şeyin olması, onları biraz rahatlatacaktı. Mary Burke'e, Rovetta, Klokowski ve başkalarına haberi iletiler; ve ertesi sabah on birde yine buluştular. Hazırlanan listeler bir araya getirildi ve bir numaralı ocağın içinde kesinlikle en az yüz yetmiş adam ve oğlan bulunduğu anlaşıldı.

BÖLÜM 33

Ancak, bu listenin ve onu dünyaya bildirme yönteminin tartışılması daha acil bir mesele yüzünden kesintiye uğradı. Jack David ocak ağzında yeni bir meselenin haberiyle geldi. Yeni vantilatör yerine takılmaktaydı; ama bu işi ağırdan alıyorlardı. O kadar yavaş hareket ediyorlardı ki vantilatörü çalıştırma niyetinde olmadıklarına, yangın yayılmasın diye maden ocağını kapalı halde tuttuklarına inanmaya başlamıştı kimileri. Bu gibi memnuniyetsizlerden bir grup işçi, eyaletin maden müfettiş vekili Bay Carmichael'a gidip bu hususta bir şey yapılmasını talep etme hadsizliğinde bulunmuştu; ve bu itirazcılardan biri, Hal'i tartı denetçisi olarak seçmiş olanlar arasında da yer alan Avusturyalı Huszar, tutuklanmış ve kampın nizamiyesine süratle götürülmüştü!

Jack David ayrıca, vantilatör binasında çalışan bir marangozu tanıdığını, bu adamın dediğine göre vantilatörü işletmeye almak için hiç acele edilmediğini de bildirdi. Vantilatör binasında çalışan herkes aynı fikirdeymiş; maden ocağı sıkıca kapatılmıştı ve şirket yangının söndüğüne emin olana kadar da o durumda kalacaktı.

"Ama," diye itiraz etti Hal, "ocağı açacak olsalar, yangın yayılırdı; bu da kurtarma çalışmasına engel olmaz mıydı?"

"Hiç de engel olmazdı," diye görüş beyan etti "Big Jack" Vantilatörü ters yönde işleterek dumanı hava kanalından çekebileceklerini, böylece ana geçitlerin bir süre için dumandan temizlenmiş olacağını açıkladı. "Ama, biliyorsunuz, bir miktar kömür

ve bazı kalaslar tutuşabilirdi; kaya düşmeleri olabilirdi ve bu yüzden bazı bölmelerden tekrar kömür çıkartamazlardı.”

“Maden ocağını daha ne kadar kapalı halde tutacaklar?” dedi Hal dehşet içinde.

“Bunu hiç kimse söyleyemez. Böyle büyük bir maden ocağında, bir yangın bir hafta boyunca için için devam edebilir.”

“Herkes ölür!” diye bağırdı Rosa Minetti, ani bir ısırap nöbetine kapılıp ellerini ovuşturarak.

Hal, Olson’a döndü. “Böyle bir şey yaparlar mı?”

Örgütleyicinin cevabı şu oldu: “Daha önce yaptılar – birçok defa.”

“Cherry/Illinois’de olanları hiç duymadın mı?” diye sordu David. “Orada yaptılar ve üç yüzden fazla insan hayatlarını kaybetti.” Her kömür madencisinin bildiği o hikâyeyi anlatmaya geçti. Maden ocağını sınıksız kapatmışlardı; o sırada kadınlar bayılıyor, erkekler çıldırmış gibi giysilerini yırtıyor, bazıları aklını kaybediyordu. Ocağı iki hafta kapalı tutmuşlardı ve yeniden açtıkları zaman, hâlâ sağ olan yirmi bir işçi vardı!

“Aynı şeyi Diamondville/Wyoming’de yaptılar,” diye ekledi Olson. “Bir bariyer inşa ettiler ve bunu kaldırdıkları zaman, bir yığın ölmüş işçiyle karşılaştılar; bu işçiler sürünerek o bariyere kadar gelmişler ve onu kırıp geçmek için elleriyle vura vura parmaklarını paramparça etmişlerdi.”

“Tanrım!” diye bağırdı Hal, hızla ayağa kalkıp. “Şu adam, Carmichael, buna müsamaha eder miydi?”

“Ellerinden geleni yaptıklarını söylerdi sana,” dedi “Big Jack” “Ve belki de gerçekten öyle sanıyordur. Ama göreceksin – hep bir şeyler olacak; her gün işi ağırdan alacaklar ve kendileri buna hazır olana kadar vantilatörü işletmeyecekler.”

“Bu cinayettir ama!” diye bağırdı Hal.

“Cinayet değil, ticaret,” dedi Tom Olson sakın bir tavırla.

Hal bu işçilerin yüzlerine baktı. Hepsinin o kapanda arkadaşları vardı; hepsi de yarın aynı kapanda olabilirdi!

“Buna katlanmak zorundasınız ha!” diye ünledi, âdeta kendi kendine konuşmuş gibi.

“Ocak ağzındaki muhafızları görmedin mi?” diye karşılık verdi David. “Ceplerinden dışarı doğru çıkıntı yapan tabancaları görmedin mi?”

“Bu sabah yeni muhafızlar getiriyorlar,” diye araya girdi Jerry Minetti. “Rosa onların indiklerini görmüş.”

“Ne yaptıklarını biliyorlar!” dedi Rosa. “Sadece bizim öğrenmemizden korkuyorlar! Bayan Zamboni’ye dediler ki uzak dur, yoksa seni kamptan atarız. Ve ihtiyar Bayan Jonotch – kocası ve üç oğlu içeride!”

“Gitgide kabalaşıyorlar,” dedi Bayan David. “Pete dedikleri şu iriyarı herif, Pedro’dan gelen şu herif – kadınlara karşı davranışı rezalet!”

“Onu tanıyorum,” diye araya girdi Olson; “Pete Hanun. Sendika ilk olarak teşkilat kurduğunda Sheridan’a getirdiler onu. Örgütleyicilerimizden birinin ağzına yumruk attı ve dört dişini kırdı. Sabıkalı olduğu söyleniyor.”

Hal, üniversitede önceki yıl boyunca, “Özel Mülkiyet” denilen bir şeye övgülerle dolu ekonomi dersleri dinlemişti. Bu Özel Mülkiyet, girişimi ve ekonomiyi geliştiriyordu; sanayinin çarklarını çeviriyor, üniversite hocalarının maaş bordrolarını şişkin halde tutuyordu; mukaddes arz-talep kanunlarıyla ahenk içindeydi, Amerika’nın kutlu gelişimi ve refahının temeliydi. Ve işte burada aniden Hal kendini bunun gerçekliğiyle yüz yüze buluverdi; bunun kurt gibi gözlerinin kendi gözlerine alev alev bakışını gördü, dumanlı sıcak nefesini kendi yüzünde hissetti, bunun parıldayan dişlerini ve pençe gibi parmaklarını gördü; erkeklerin, kadınların, çocukların kanı damlıyordu o dişler ve parmaklardan. Kömür madenlerinin Özel Mülkiyeti! Sıkıca kapatılan girişlerin ve mevcut olmayan kaçış yollarının Özel Mülkiyeti! İşlemeyen vantilatörlerin, serpme yapmayan serpme tertibatının Özel Mülkiyeti! Sopalar ve revolver tabancaların, bunları kullanarak kurtarıcılarını uzaklaştıran ve acılar içindeki dulları ve yetimleri evlerine

tıkan eşkıyalar ve eski mahkûmların Özel Mülkiyeti! Ah, üniversite amfilerinde o kanlı İblise övgüler düzen, Özel Mülkiyetin yüce ve besili rahipleri!

Hal aniden durdu. Varlığını hiç düşünmemiş olduğu bir şey kabarmıştı içinde. Suratında yeni bir bakış vardı, sesi güçlü bir adamın sesi gibi derindi şunları söylediğinde: “O maden ocağını açtıracam!”

Ona baktılar. Hepsi de histerinin eşiğinde duruyordu, ama onun ettiği bu sözdeki farklı havayı algıladılar. “O maden ocağını açtıracam!”

“Nasıl?” diye sordu Olson.

“Toplumun bu şey hakkında bilgisi yok. Hikâye yayıldığı vakit, öyle bir yaygara olacaktır ki bunun devamına tahammül edilemeyecek!”

“Ama nasıl duyuracaksın ki?”

“Gazetelere bildireceğim! Böyle bir şeyi örtbas edemezler – ne kadar önyargılı oldukları umurumda değil!”

“Ama bir madenci yamağının söylediğine inanırlar mı sence?” diye sordu Bayan David.

“Onları kendime inandırmanın bir yolunu bulacağım,” dedi Hal. “O maden ocağını açtıracam ben!”

BÖLÜM 34

Hal kamptaki dolaşmaları esnasında, ellerinde defterleriyle bazı uyanık görünümlü genç adamlar fark etmişti. Bu genç adamların şirketçe ağırlandıklarını, amirlerle samimi bir şekilde sohbet ettiklerini görebiliyordu; ama yine de, onlar arasında, vicdan sahibi birini veya en azından bir “atlatma” haberin cazibesine kapılacak birini bulabileceğine inanıyordu. Böylece, Bayan David’in evindeki toplantıdan ayrılınca, ocak ağzına gidip bu gazetecilerden birini aradı; onu bulduğunda, bir süre takip etti. Şirket ispiyoncularından hiç kimsenin işitemeyeceği bir yerde görmek istiyordu onu. İlk fırsatta, ona doğru hızla yürüdü ve bir

yan sokağa gelmesini nazikçe rica etti; orada rahatsız edilmeden konuşabilirlerdi.

Gazeteci bu ricayı kabul etti. Hal, adamı kaçırtmamak için duygularının yoğunluğunu gizleyerek, birkaç aydır Kuzey Vadisi'nde çalışmakta olduğunu ve kamptaki şartlar hakkında birçok şey anlatabileceğini söyledi. Kerpiç tozu konusu vardı, mesela. Duvarlara bu malzemeyi serperek kuru maden ocaklarında patlamalara engel olunabilirdi. Şirketin bunu kullanmış olduğu iddiasının tamamıyla yanlış olduğunu muhabir biliyor muydu acaba?

Hayır, diye cevap verdi gazeteci, bunu bilmiyordu. İlgiilenmiş görünüyordu ve Hal'in adını ve işini sordu. Hal ona adının "Joe Smith" olduğunu, "yamak" olarak çalıştığını, kısa bir zaman önce tartı denetçisi seçilmiş olduğunu söyledi. Zeki yüzlü, ince uzun bir genç olan gazeteci ona birçok soru, akıllıca sorular sordu; bu arada, faciaya dair haberleri ülkenin dört bir yanına gönderilen o büyük basın kuruluşunun yerel muhabiri olduğunu belirtti. Hal bunu olağanüstü bir talih eseri olarak gördü ve bu Bay Graham'a işçilerden bazılarının yapmış oldukları sayımı anlatmaya koyuldu; maden ocağının içinde bulunan yüz yetmiş adam ve oğlanın isimlerini verebilirlerdi. Eğer görmek isterse, bu listeyi Bay Graham'a sunabilirdi. Bay Graham daha da çok ilgilenmiş göründü ve defterine notlar aldı.

Başka bir konu, daha da önemli bir konu var, diye devam etti Hal; vantilatörün işletmeye alınmasındaki gecikme konusu. Patlamadan bu yana üç gün geçmişti, ama maden ocağına girmek için hiçbir girişim olmamıştı. Bay Graham o sabah ocak ağzındaki karışıklığı görmüş müydü? Bir işçinin sırf eyalet maden müfettiş vekiline başvurdu diye kamptan atılmış olduğunu biliyor muydu? Hal, birçoğunun inanmaya başlamış olduğu şeyi, şirketin kendi mallarını kurtarmaya uğraştığını, can kaybına aldırmadığını anlattı. Bunun insani açıdan ne anlama geldiğine işaret etti – bozulan sağlığı ve sekiz çocuğuyla Bayan Rafferty'yi, on bir çocuklu Bayan Zamboni'yi, kocası ve üç oğlu madende olan

Bayan Jonotch'u anlattı. Gazetecinin ilgi göstermesinden cesaret alarak, kendi duygularını da ifade etmeye başladı. Bunlar insandı, hayvan değil; yoksul ve ezik olsalar da, seviyorlar ve acı çekiyorlardı!

“Kesinlikle!” dedi Bay Graham. “Haklısınız ve bunu araştıracığımdan emin olabilirsiniz.”

“Bir şey daha var,” dedi Hal. “Benim adım geçerse, kovulurum, biliyorsunuz.”

“Adınızı yazmayacağım,” dedi öbürü.

“Tabii ki, kaynağını belirtmeden haberi yayımlamanız mümkün değilse...”

“Kaynak benim,” dedi muhabir, bir gülümsemeyle. “Sizin adınızı yazmak habere bir şey katmaz.”

Sakin bir güvenle konuştu; hem durumu hem de kendisinin durumla ilgili olarak görevini o kadar iyi biliyor gibiydi ki Hal bir zafer coşkusu hissetti. Dış dünyadan, bu kömür kampının üstünde asılı duran ufuneti dağıtan güçlü bir rüzgâr esip gelmişti sanki. Evet, bu gazeteci *dış dünyaydı!* Kendini bu hilekârlık ve korku mekânında hissettiren kamuoyunun kudretiymiş! Hakikatın sesiydi o; gizli etkilerden bağımsız, pislige bulaşmamış, büyük bir yayın kuruluşunun cesareti ve doğruluğuydu!

“Size minnettarım,” dedi Bay Graham, sonunda. Hal’ın zafer duygusu tamdı. Ne olağanüstü bir talih – büyük basın kuruluşunun temsilcisine denk gelmişti! Olayın hikâyesi, yaşam kaynağı olarak kömüre dayanan o büyük sanayi dünyasına ulaşacaktı. Çarkları kömürle döndürülen o fabrikalardaki işçiler –kömürle hareket eden trenlerdeki yolcular– en sonunda, onlar için yeryüzünün bağırsaklarında ter dökenlerin çektiklerini öğreneceklerdi! Parıldayan tropikal denizlerdeki saray gibi buharlı gemilerin güvertelerinde şezlonglarına uzanan o hanımlar bile – çağdaş haber ajanslarının kudreti öyleydi ki, bu hanımlar da, o emekçilerin ve onların karıları ve çocuklarının yardım çılgılığını duyabileceklerdi! Ve bu büyük dünyadan, ihtiyar Peter Harrigan’ı bile teslim olmaya zorlayacak olan bir karşılık, genel bir dehşet haykırışı,

lanetleme haykırışı gelecekti! Hal işte bunları hayal etti – çünkü o gençti ve bu onun ilk mücadelesiydi.

O kadar mutluydu ki yine kendini düşünebilecek duruma geldi ve o gün yemek yememiş olduğunu fark edebildi. Öğlen vaktiydi. Reminitski'nin pansiyonuna gitti ve Reminitski'nin iki kaplık ziyafetini oluşturan birinci kap yemeği bitirmek üzereydi ki o hayalleri zalimce paramparça edildi!

Gözlerini kaldırıp baktı ve yemekhaneye dalıp dosdoğru ona doğru gelen Jeff Cotton'ı gördü. Güvenlik amirinin gözünde kan vardı. Hal bunu gördü ve içgüdüsel olarak ayağa kalktı.

“Gel!” dedi Cotton ve yemekhanedeki öbür insanlar daha nefeslerini tutmak için ancak zaman bulmuşlardı ki onu kolundan tutup dışarı çıkardı.

Hal şimdi “çay daveti adabını” kamp güvenlik amirine gösterme fırsatına sahip değildi. Yürürlerken, Cotton onunla ilgili görüşünü ifade etti, onun bir alçak, bir züppe, soysuz bir adam olduğunu söyledi; Hal bir soru sormaya teşebbüs ettiğinde –ki başına gelmekte olan şeyin anlamını derhal kavrayamadığından, samimiyetle yaptı bu teşebbüsü– güvenlik amiri “çenesini kapatmasını” emretti ve Hal'ın paltosunun yakasını bükerek emrini vurguladı. Aynı zamanda, yemekhane kapısında beklemiş olan en gürbüz maden ocağı muhafızlarından ikisi, onun koluna girip ilerlemesine yardım ettiler.

Sokaktan aşağı doğru yürüdüler ve Jeff Cotton'ın ofisinin önünden geçip gittiler. Demiryolu istasyonuna gidiyorlardı. Oraya vardıklarında, Hal bir trenin beklemekte olduğunu gördü. Üç adam onu trene doğru yürüttüler. Bir tren koltuğuna sıkıca oturana kadar da bırakmadılar.

“Şimdi, genç adam,” dedi Cotton, “bu kampı kim yönetiyor-muş göreceğiz!”

Hal kendine hâkimiyetini kısmen geri kazanmıştı. “Bir bilete ihtiyacım var mı?” diye sordu.

“Bilet işini ben hallederim,” dedi güvenlik amiri.

“Eşyalarımı alıyor muyum?”

“Sorularını üniversite hocalarına sakla biraz da,” diye patladı güvenlik amiri.

Hal bekledi; bir iki dakika sonra, bohça gibi sarılmış ve bir parça sicimle bağlanmış az miktardaki eşyalarıyla, bir adam koşa koşa geldi. Hal, bu adamın çirkin ve iriyarı olduğunu, kamp güvenlik amirinin ona “Pete” diye hitap ettiğini gördü.

Kondüktör “Herkes trene binsin!” diye bağırды. Aynı anda, Hal’a doğru eğilen Jeff Cotton tehditkâr bir fısıldamayla ona şunları söyledi: “Dinle beni, genç adam; Pedro’da durma, çabucak geç, git; yoksa, karanlık bir gecede başına bir iş gelir.”

Bunu dedikten sonra, vagonun koridorunda yürüyüp uzaklaştı ve hareket halindeki trenden atladı. Hal, diş-kıran Pete Hanun’un vagonda kaldığını, ondan birkaç koltuk geride oturduğunu fark etti.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

KÖMÜR KRALININ
UŞAKLARI

BÖLÜM 1

HAL'IN niyeti, gazete yayıncılarına başvurmak için bir an önce Western City'ye gitmekti. Ama ilk olarak, seyahat etmek için parası olmalıydı ve bunun için düşünebildiği en iyi çözüm John Edstrom'u bulmaktı. Peşinde Pete Hanun olmak üzere, trenden indi; biraz sorup soruşturduktan sonra, Edstrom'un karısını defnetmiş olan cenazeciyi buldu. Adamdan, ihtiyar İsveçlinin nerede kalmakta olduğunu öğrendi; yakınlarda bir yerde, bir işçinin evinde kalıyormuş.

Nihayet buluştuklarında, Edstrom onu meraklı sorularla karşıladı. Kimler ölmüştü? Durum neydi? Hal olanları kısa cümlelerle anlattı. Para ihtiyacından bahsedince, Edstrom biraz parası olduğunu ve bunu ödünç vereceğini, ama Western City'ye bir bilet için yeterli olmadığını söyledi. Hal, Mary Burke'ün kayıtlı postayla göndermiş olduğu yirmi beş doları sordu; ihtiyar adamın bundan haberi yoktu. Postaneye gitmemişti. "Şimdi gidelim!" dedi Hal hemen; ama merdivenlerden aşağı hızla inerlerken, aklına yepyeni bir mesele geldi. Pete Hanun dışarıda, sokaktaydı ve büyük ihtimalle Jeff Cotton'dan bu para işini haber almıştı; Edstrom'un önünü kesebilir ve parayı alıp gidebilirdi.

"Bir şey önereyim," dedi ihtiyar adam. "Gel ve dostum Ed MacKellar'ı gör. Bize bir akıl verebilir - hatta maden ocağını açtırmak için bir yol düşünebilir." Edstrom, ihtiyar bir İskoç olan MacKellar'ın geçmişte maden işçisi olarak çalıştığını, ama şimdi sakat olduğunu ve Pedro'da küçük bir memuriyette görev yaptığını açıkladı. "Alf" Raymond'un kurduğu düzenin inatçı bir muhalifiydi ve bir defasında onu neredeyse öldüreceklerdi. Evi uzakta değildi ve ona danışmak uzun vakit almazdı.

"Peki," dedi Hal ve hemen yola çıktılar. Pete Hanun on metre kadar geriden onları takip ediyordu ama bir şey yapmadı. Küçük

bir evin kapısında durdular. Bir kadın onlara kapıyı açtı ve yemek odasına girmelerini istedi; MacKellar orada oturmaktaydı – romatizmadan eğri büğrü olmuş, koltuk değnekleriyle dolaşmak zorunda olan, saçları ağarmış, yaşlı bir adam.

Hal hikâyesini anlattı. İskoç'un hayatı maden ocaklarında geçmiş olduğundan, durum hakkında ayrıntılara girmek gerekli değildi. Hal gazetelere başvurma düşüncesini anlatınca, öbürü hemen karşılık verdi: "Western City'ye gitmene gerek yok. Burada senin için bu işi yapacak bir adam var; *Gazette* muhabiri Keating."

"The Western City *Gazette* mi?" diye ünledi Hal. Bu gazeteyi biliyordu; bir sent fiyatla satılan, işçilerin okuduğu bir akşam gazetesi. Ondan bahseden kültürlü insanlar "sarı"* sıfatını yakıştırdı onlara.

Hal'in ses tonundaki anlamı fark eden MacKellar, "Biliyorum," dedi. "Ama bu gazete senin hikâyeni basacak tek gazetedir yine de."

"Bu Keating nerede?"

"Yukarıda, maden ocağındaydı. Onunla karşılaşmamış olman pek fena."

"Ona şimdi ulaşabilir miyiz?"

"Pedro'da olabilir. Amerikan Otelini dene."

Hal telefona gitti ve bir dakika sonra, ileride dostu ve yaveri olacak "Billy" Keating'in neşeli sesini ilk defa olarak işitiyordu. Sesin sahibi, birkaç dakika içinde, yarı kel alnından terini silerek MacKellar'ın kapısında idi. Bir dolunay gibi yuvarlak suratlı ve Falstaff** kadar neşeliydi; onu daha yakından tanıdığınız vakit, bir Newfoundland köpeği kadar sadık olduğunu anladınız. İri-yarı olmasına rağmen, tepeden tırnağa bir gazeteciydi.

Tanıştırılır tanıştırılmaz genç madenciyi sorgulamaya başladı. Hal aradığı adamın işte bu adam olduğunu hemen anladı.

* "Yellow": Amerikan İngilizcesinde "sansasyonel" anlamında.

Shakespeare'in *Dördüncü Henry* ve *Windsor'un Şen Kadınları* adlı oyunlarında geçen eğlenceli bir karakter.

Keating tam olarak hangi soruları soracağını biliyordu ve bütün olayı birkaç dakika içinde kavradı. “Kahrolsun!” diye bağırdı. “Son baskım!” Cep saatini çıkarıp baktı ve telefona koştu. “Uzun mesafeli arama,” diye seslendi; sonra da, “*Western City Gazette* şehir yayıncısını istiyorum. Operatör, lütfen çabuk bağlayabilir misin? Çok acil. Son defasında yarım saate yakın beklemek zorunda kaldım.”

Hal’a geri döndü ve yeni sorular sormaya koyuldu; aynı zamanda, cebinden küçük bir defter çıkarıp notlar aldı. Nemlendirme yapılmaması, kaçış yolları olmaması, vantilatörü işletmeye almanın gecikmesi, maden ocağındaki işçilerin sayısının gizlenmesi hakkında Hal’ın bütün sözlerini kaydetti. “İşlerin orada yamuk olduğunu biliyordum!” diye ünledi. “Ama bir hareket noktası bulamıyordum! Yanımda her dakika bir adam bulunduruyorlardı. Predovich adında bir herifi tanıyor musun?”

“Tanıyorum,” dedi Hal. “Şirket dükkânında kâtip; bir defasında ceplerimi karıştırdı.”

Keating tiksintiyle yüzünü buruşturdu. “İşte, benim refakatçimdi o adam. Bu sinsî herif devamlı olarak arkanda dururken madencileri seninle konuşturmaya çalıştığını hayal et! Müdüre dedim ki, ‘Burada hiç kimsenin bana refakat etmesine ihtiyacım yok.’ Uğursuz bir gülümsemeyle bana baktı. ‘Bu kampta olduğunuz süre içinde size bir şey olmasını istemeyiz, Bay Keating,’ dedi. Ben de dedim ki, ‘Diğer gazetecilerin hayatlarını korumayı gerekli bulmuyorsunuz.’ Dedi ki, ‘Hayır, ama *Gazette* çok sayıda düşman edindi kendine, biliyorsunuz.’ Dedim ki, ‘Beni aptal yerine koymayı bırakın, Bay Cartwright. Bu görevde çalıştığım süre içinde beni gölge gibi takip ettirmek istiyorsunuz, değil mi?’ Şöyle cevap verdi: ‘*Gazette* okurlarının hoşuna gideceğini düşünüyorsanız, böyle de ifade edebilirsiniz.’”

“Karşılaşmayışımız pek fena oldu!” dedi Hal. “Veya tartı denetçiliği topluluğumuzdan herhangi birine denk gelmiş olsaydınız!”

“Ah! Şu tartı denetçiliği işinden haberin var!” diye ünledi muhabir. “O konuda bir ipucuna ulaştım – işte bu yüzden bugün buraya geldim. Mesele çıkardığı için kamptan atılmış olan, Edstrom adlı birisi olduğunu işittim; ve onu bulabilirsem bir hareket noktam olabileceğini düşündüm.”

Hal ve MacKellar, ihtiyar İsveçliye baktılar. Sonra üçü birden gülmeye başladı. “İşte aradığın adam,” dedi MacKellar.

“Ve işte aradığın tartı denetçisi,” diye ekledi Edstrom, Hal’a işaret ederek.

Muhabir hemen yine işine koyuldu; art arda sorular sormaya başladı. Kuzey Vadisi konusunu canlı tutmak için, tartı denetçiliği olayını ertesi gün bir devam haberi olarak kullanacaktı. Tartı denetçiliği olayının faciayla doğrudan ilgisi vardı, çünkü Kuzey Vadisi amirlerinin madenin güvenliğiyle ilgilenmek yerine ne yapmakta olduklarını gösteriyordu bu olay. “Haber bugün öğleden sonra yazacak ve postayla göndereceğim,” dedi Keating; gülümseyerek şunları ekledi: “Diğer gazetelerin dokunmak bile istemediği haberleri yazmanın işte böyle bir avantajı var – başkaları seni atlatırlar diye endişe etmen gerekmiyor!”

BÖLÜM 2

Keating, “uzun mesafeli” arama için yine telefona gitti; sonra da, gazetesinin son baskısı hakkında söylenerek geri dönüp Hal’ın deneyimleri hakkında yeni sorular sordu. Çok uzun bir zaman geçmeden, genç adamın olayı duyurmak için yaptığı ilk girişimin hikâyesini kavradı; bunun üzerine, koltuğuna gömüldü ve o çocuk şiirindeki sözlerle “bir kâse dolusu jöle” gibi sarsılıncaya kadar kahkahayla güldü.

“Graham!” diye ünledi. “Düşünebiliyor musun, MacKellar, adam [Hal Warner] olayı Graham’a anlatmış!”

İskoç da bunu aynı ölçüde komik bulmuş gibiydi; ikisi beraber, Graham’ın şerif-imparatorun sahip olduğu Pedro’daki *Eagle* gazetesinin siyasi muhabiri olduğunu açıkladılar. Alf

Raymond'un gazeteci çakalı denebilirdi ona; her türlü pis işi yapan bir gazeteciydi.

"Ama," diye bağırdı Hal, "Western basın kuruluşunun muhabiri olduğunu söyledi bana!"

"O işi de yapar," diye karşılık verdi Billy.

"Ama basın kuruluşu, G.Y.Ş. için ispiyoncular da istihdam ediyor mu?"

Gazeteci, müstehzi bir dille, şu cevabı verdi: "Habercilik oyununu daha iyi anladığında, basın kuruluşunun bir muhabirde aradığı en önemli şeyin mülkiyete saygı göstermesi olduğunu göreceksin. Mülkiyete saygı muhabirin temel ilkesiyse eğer, haberin ne olduğunu ve onunla ne yapılacağını öğrenebilir."

Keating, İskoç'a döndü. "Evinizde bir daktilo var mı, Bay MacKellar?"

"Eski bir daktilo var," dedi öbürü - "benim gibi, topal."

"İdare eder. Bu genç adamdan otelime gelmesini isterdim, ama sokaklardan olabildiğince uzak dursa iyi olur sanırım."

"Haklısınız. Bana kalırsa, daktiloyu alıp üst kata çıkın; orada pencereden bir kurşun yeme tehlikesi olmaz."

"Aman Yarabbi!" diye ünledi Hal. "Burası Amerika mı, yoksa Ortaçağ İtalya'sı mı?"

"Burası Raymond'un İmparatorluğu," diye karşılık verdi MacKellar. "Arkadaşım Tom Burton'ı evinin merdivenlerinde dururken vurup öldürdüler. Burada kurulu olan düzene karşıydı ve seçim hileleri hakkında elindeki kanıtları Büyük Jüriye sunacaktı."

Keating "uzun mesafeli" aramayı yapmak için sabırsızlanırken, yaşlı İskoç sözlerine devam ederek Hal'a tehlikeli bir durumda olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Hayli yakın bir tarihte, madenciler sendikasıdan bir örgütleyici güpegündüz dövülmüş ve baygın halde kaldırılma bırakılmıştı; MacKellar bu suçu işleyen iki eşkıyanın yargılanması ve beraat etmesini izlemişti - jürinin başkanı, Raymond'un adamlarından bir meyhaneci, diğer jüri üyeleriye mahkemede olup bitenlerin tek kelimesini anlamayan Meksikalılardı.

“Tam da Jeff Cotton’ın bana vaat ettiği türden bir jüri!” diye ünledi Hal, gülümsemek için zayıf bir girişimde bulunarak.

“Evet,” diye karşılık verdi öbürü; “emin ol, eğer senin icabına bakmak isterlerse, bunu yapabilirler. Buradaki düzenin tamamını onlar yönetiyor. Nasıl olduğunu biliyorum, çünkü bizzat kendim de siyasi bir işte görevliydim; beni kullanamayacaklarını anladıklarında işime son verdiler.”

Yaşı İskoç sözlerine devamla, sulh yargıcı seçilmiş olduğunu ve polis memurlarının şehrin kadınlarından para almalarına son vermeye çalıştığını anlattı; istifa etmeye zorlanmış ve düşmanları onun hayatını cehenneme çevirmişlerdi. Yakın bir tarihte, İlericiler listesinden bölge yargıçlığına aday olmuştu. Kömür kamplarında bir kampanya yürütme çabalarını anlattı – dağıtmak istediği ilanlara nasıl el konulduğunu, posterlerinin nasıl yırtıldığını, taraftarlarının uydurma suçlamalarla mahkemeye çıkarıldığını. Tam olarak ocak amiri Alec Stone’un Hal’a anlatmış olduğu gibiydi. Kampların bazılarında, toplantı salonları şirkete aitti; bazılarında ise, Alf Raymond’a bağımlı olan meyhanecilere. Kiralanabilecek salonların bulunduğu birkaç yerde, kurulu düzen, kalabalıkları MacKellar’dan uzak tutmak için, bedava müzik ve bira sunulan rakip eğlenceler tertip etme noktasına kadar gitmişti.

Tüm bu zaman boyunca Billy Keating yapmak istediği ama yapamadığı “uzun mesafe” aramasıyla ilgili sövüp saydı. En sonunda, beklediği aramayı yapabildi ve odaya bir sessizlik çöktü. “Selam, Pringle, sen misin? Ben Keating. Kuzey Vadisi’nde olan faciayla ilgili çok büyük bir habere ulaştım. Son baskı dizgiye girdi mi? Jim’i çağır telefona. Selam, Jim! Defterin yanında mı?” Herhalde bir stenograf ile konuşmakta olan Billy, Hal’dan işitmiş olduğu olayı yazdırmaya başladı. Arada sırada, bir kelimeyi tekrar etmek veya harflerini tek tek söylemek için duruyordu; Hal bir iki defa ayrıntılarda onu düzeltti. Böylece, yaklaşık on beş dakika içinde işi hallettiler; ve Keating, Hal’a döndü.

“İşte, evlat,” dedi. “Senin hikâyen bir saat kadar sonra Western City sokaklarında olacak; telefon bağlantısı temin edildiğinde kısa bir zaman içinde buraya da gelmiş olacak. Tavsiyeme kulak ver; postu kurtarmak istiyorsan, haber Pedro’ya ulaştığında sen başka yerde ol!”

BÖLÜM 3

Hal konuştuğunda, Billy Keating’in son cümlesine karşılık vermedi. Kuzey Vadisi’ndeki facianın telefonda yeniden hikâye edilmesini dinlemişti; o yüzden, kendi postunu değil, bir maden ocağında gömülü haldeki yüz yetmiş adamı ve oğlanı düşünmekteydi.

“Bay Keating,” dedi, “*Gazette*’in bu haberi basacağından emin misiniz?”

“Yahu!” diye ünledi diğeri. “Ben ne için buradayım?”

“Şey, bir kere hayal kırıklığına uğradım, biliyorsunuz.”

“Evet, ama yanlış kampa gitmişin sen. Bizim gazete yoksulların gazetesidir ve biz bundan geçiniyoruz.”

“Haberin ‘yumuşatılması’ ihtimali yok mu?”

“Kesinlikle yok, seni temin ederim.”

“Peter Harrigan’ın bunu engellemesi ihtimali de yok mu?”

“Peter Harrigan gazetemize karşı uzun zaman önce girişimlerde bulundu, evlat.”

“Pekâlâ,” dedi Hal, “şimdi de şunu söyleyin bana – işe yarayacak mı?”

“Ne bakımdan?”

“Yani – maden ocağını açmalarını sağlamak bakımından.”

Keating bir süre düşündü. “Korkarım, o bakımdan pek işe yaramayacak.”

Hal ona boş gözlerle baktı. Olanlar yayımlanırsa şirketin mutlaka harekete geçmek zorunda kalacağını zannetmişti. Ama Keating, gazetesinin esas olarak işçiler tarafından okunduğunu, bu yüzden nispeten az etkisi olduğunu açıkladı. “Bizim gazete bir

akşam gazetesidir,” dedi; “ve insanlar bütün sabah yalan haberler okuduktan sonra, akşamleyin hakikate inanmalarını sağlamak kolay değil.”

“Ama haber başka gazetelere de gitmeyecek mi – yani ülkenin her yerine?”

“Evet, bir basın servisimiz var; ama üye olan gazetelerin hepsi bizimkine benzer – yoksullara hitap eden gazeteler. Yepyeni bir şey varsa ve uzun bir zaman konuyu haber yapıp üstüne gidersek, bir etki yapabiliyoruz; en azından, Western basın kuruluşunun hasıraltı edebildiği haber miktarını sınırlandırıyoruz. Fakat işçileri bir maden ocağında kapatılmış halde tutmak gibi küçük bir konuya gelince, tüm yapabileceğimiz o şirketi biraz tedirgin etmektir.”

Hal başlamış olduğu yerde duruyordu hâlâ! “Başka bir plan bulmalıyım,” diye ünledi.

“Ne yapabilirsin, bilmiyorum,” diye karşılık verdi öbürü.

Bir suskunluk oldu; o arada genç madenci düşünüp taşındı. “Western City’ye gidip oradaki yayıncılara başvurmayı düşünmüştüm,” dedi biraz kuşkuyla.

“Şey, o hususta sana şöyle diyebilirim. Tren bileti parasına yazık edersin. Vereceğin habere ellerini bile sürmezlerdi.”

“Valiye başvursam?”

“Her şeyden önce, seninle görüşmeyi kabul etmezdi muhtemelen. Kabul etse bile, hiçbir şey yapmazdı. Bilirsin, gerçekten Vali değil o adam; insanı aldatmak için oraya konulmuş bir kukla. Harrigan o kuklanın ipini çektiğinde, ancak o zaman harekete geçer.”

“Yaşlı Peter’in adamı olduğunu biliyordum, elbette,” dedi Hal. “Ama o halde” – ve biraz etkisiz bir biçimde, sözlerini bağladı: “Ne yapabilirim?”

Muhabirin suratında bir acıma gülümsemesi belirdi. “Görüyorum ki hayatında ilk defa ‘büyük sermaye’ ile karşı karşıya geldin.” Sonra ekledi: “Gençsin! Daha çok deneyim kazandığında, bu problemleri daha yaşlı kafalara bırakacaksın!” Fakat Hal mu-

habirin istihzasını fark edemedi. Geçmişte bu sözlerin aynılarını böylesine ölümcül bir ciddiyetle erkek kardeşinden işitmişti! Ay-
rıca, kısa zaman önce dehşet sahneleri görmüştü.

“Ama görmüyor musunuz, Bay Keating?” diye ünledi. “O işçi-
ler ölürken benim hiçbir şey yapmadan oturmam imkânsız.”

“Hiçbir şey yapmadan oturduğunu sanmıyorum,” dedi öbürü.
“Ama biliyorum ki sağda solda dolaşmanın onlara hiçbir faydası
olmayacak.”

Edstrom ve MacKellar’a dönerek, “Beyler,” dedi Hal, “bir
dakika beni dinleyin.” Ses tonunda bir yalvarma havası vardı
– âdeta ona yardım etmeyi kasten reddetmekte olduklarını dü-
şünüyormuş gibi! “Bu konuda bir şey yapmamız lazım. Mutlaka
yapmamız lazım! Bay Keating’in dediği gibi, ben bu oyunda ye-
niyim; ama sizler değilsiniz. Kafalarınızı çalıştırın, beyler ve bir
plan oluşturmama yardım edin!”

Uzun bir sessizlik oldu. “Allah biliyor,” dedi Edstrom, sonun-
da. “Aklıma bir şey gelse söyledim.”

“Ben de öyle,” dedi MacKellar. “Taştan bir duvarın önündesin,
evlat. Burada hükümet basitçe şirketin bir dairesidir. Yetkililer
hırsız – hepsi de şirketin hizmetkârları.”

“Bir dakika,” dedi Hal. “Düşünelim. Gerçek bir hükümetimiz
olsaydı, hangi adımları atardık? Bölge Savcısına müracaat eder-
dik, değil mi?”

“Evet, hiç şüphesiz,” dedi MacKellar.

“Ondan bahsetmişsiniz,” dedi Hal. “Dediğinize göre, seçim
hileleri nedeniyle bazı maden müdürlerine karşı dava açacakmış.”

“Yargıç seçiminde aday olduğu zamandı,” dedi MacKellar.

“Ah! Jeff Cotton’ın dediklerini hatırlıyorum – konuşmaların-
da madencilerin, işlemlerinde şirketlerin dostuymuş.”

“İşte o adam,” dedi öbürü, alaycı bir ses tonuyla.

“Pekâlâ,” diye akıl yürüttü Hal, “en azından ona bir şans tanı-
mak için, bir başvuru yapsam olmaz mı? Belli olmaz, içinde bir
vicdanı vardır belki.”

“Onun eksiği bir kalp değil,” diyerek karşılık verdi MacKellar; “bir omurga.”

“Ama kesinlikle ona bildirmeliyim! Herhangi bir şey yapmayacaksa bile, en azından onu kayda geçirmiş olacağım ve böylece sizin için yeni bir haber çıkacak, değil mi, Bay Keating?”

“Evet, doğru,” diye kabul etti gazeteci. “Ne yapmasını isteyeceksin ondan?”

“Konuyu Büyük Jüri önüne getirmesini; Kuzey Vadisi patronlarına karşı davalar açmasını.”

“Ama bu çok vakit alacaktır; madendeki işçileri kurtarmaya-caktır.”

“Öyle bir tehdit onları kurtarabilir,” diye araya girdi MacKellar. “Dick Barker’ın herhangi bir tehdidinin pek etkili olacağını sanmam. Patronlar onu durdurabileceklerini bilirler.”

“Peki, başka biri yok mu? Mahkemeleri denemeyeyim mi?”

“Hangi mahkemeler?”

“Bilmiyorum. Siz söyleyin.”

“Pekâlâ,” dedi İskoç, “en başta, bir sulh yargıcısı var.”

“Kim o?”

“Jim Anderson, baytar. Tanıdığın başka herhangi bir sulh yargıcısından farkı yok – ufak tefek yolsuzluklarla geçinir.”

“Bir yüksek mahkeme yok mu?”

“Evet, bölge mahkemesi var; Yargıç Denton. G.Y.Ş. avukatı Vagleman’ın iş ortağıdır. Ona başvursan ne sonuç almayı bekliyorsun ki?”

“Yılanlara sarılıyorum galiba,” dedi Hal. “Fakat denize düşen adam öyle yaparmış. Ne olursa olsun, bu insanlarla görüşeceğim ve belki onların içinde harekete geçecek bir tane bulabilirim. Denemenin zararı olmaz!”

Diğer üçü bunun bir zararı olabileceğini düşündüler; işin ucunda sopayla dövülme veya kurşunlanma tehlikesi olduğunu Hal’a anlatmaya çalıştılar. “Bunu yapacaklardır!” diye ünledi MacKellar. “Onlar için hiç mesele değil – bir kadın yüzünden

kavga ederken sarhoş bir İtalyan'ın seni bıçaklamış olduğunu ispat edeceklerdir.”

Fakat Hal kararını vermişti; düşmanları herhangi bir plan hazırlamak için vakit bulamadan, bu işi yapabileceğine inanıyordu. Dostlarından herhangi birinin ona eşlik etmesine de izin vermeyecekti; hem Edstrom hem de Keating'in yapacakları daha önemli bir şey vardı aklında. MacKellar'a gelince, yeterli ölçüde hızlı hareket edemezdi. Hal, Edstrom'dan, postaneye gidip kayıtlı mektubu almasını ve daha sonra hemen banknotları bozdurmasını istedi. Yeminli beyanlar çıkartmayı ve buradaki yetkililer harekete geçmezlerse yeminli beyanları Valiye götürmeyi planlıyordu. Bunun için paraya ihtiyacı olacaktı. O arada, dedi, Billy Keating tartı denetçiliği haberini yazmalı ve yeminli beyanların kopyalarını *Gazette* için almak üzere birkaç saat sonra onunla Amerikan Otelinde buluşmalıydı.

Hal'in üstünde hâlâ, o gece Edstrom'un kulübesinde tutuklandığı zaman üstünde olan kıyafetler vardı. Ama MacKellar'ın ona bir takım elbiseyi ödünç verme teklifini reddetti yine de; yaşlı İskoç'un kıyafetleri ona uymazdı, bunu biliyordu, ve müracaatını uyumsuz kıyafetli bir beyefendi olarak değil, gerçek bir madenci olarak yapması daha iyi olurdu.

Bunlarda anlaşma sağlanınca, Hal sokağa çıktı. Çıkar çıkmaz da, dış-kıran Pete Hanun peşine düştü. Genç madenci hemen koşmaya başladı, öbürü de onun ardından koşuyordu. Yolun üstündeki insanların şaşkın bakışları altında, bu ikisi sokak boyunca hızla ilerlediler. Hal geçmişte bir sprinter olarak idman yapmış olduğundan, Bölge Savcılığının uzakta olmaması Pete Hanun'u memnun etmiştir mutlaka!

BÖLÜM 4

Dış yazıhanedeki kâtip, Bay Richard Parker'in meşgul olduğunu söyledi; Hal buna üzülmedi, zira soluklanmak için bir fırsata kavuşmuştu. Genç bir adamı yüzü kızarmış ve soluk soluğa halde

gören kâtip merakla ona baktı; fakat Hal bir açıklama yapmadı. Dış-kıran ise dışarıda, sokakta bekliyordu.

Bay Parker, ziyaretçisini birkaç dakika sonra kabul etti. Boynu ve çenesi haşmetli, yeni tıraş olmuş ve yanaklarına talk pudrası sürülmüş, besili bir beyefendi idi. Kıyafeti biçimli, kumaşı mükemmeldi; “kendine iyi bakan” bir adam izlenimini veriyordu. Yazı masasında kâğıtlar vardı ve işi başından aşkın görünüyordu.

Genç madenciye hızlıca bakarak, “Evet?” dedi.

“Pedro İlçesi Bölge Savcısıyla konuşuyorum, sanırım?”

“Doğrudur.”

“Bay Parker, Kuzey Vadisi’nde olan facianın ayrıntılarıyla ilgilenme fırsatınız oldu mu?”

“Hayır,” dedi Bay Parker. “Niye?”

“Kuzey Vadisi’nden yeni geldim ve size ilginizi çekebilecek bilgiler verebilirim. Maden ocağında mahsur halde yüz yetmiş insan bulunuyor. Şirket yetkilileri ocağı mühürlediler ve o insanların hayatını feda ediyorlar.”

Diğeri elindeki yazışmaları bıraktı ve ağır göz kapaklarının altından ziyaretçisini inceledi. “Bunu nereden biliyorsunuz?”

“Oradan sadece birkaç saat önce ayrıldım. Olgular, kamptaki tüm işçilerce biliniyor.”

“İşittiklerinizden hareketle mi konuşuyorsunuz?”

“İlk elden bildiklerime dayanarak konuşuyorum. Faciayı gördüm, ocak ağzının tahta ve muşambayla kapatıldığını gördüm. Vantilatörün işletmeye alınmasındaki gecikmeden şikâyet ettiği için bu sabah kamptan atılan bir adamı tanıyorum. Patlamadan bu yana üç gün geçti ve hâlâ hiçbir şey yapılmış değil.”

Bay Parker, savcılarda hep görülen o keskin, şüpheci tavır içinde, bir dizi soruyu ardı ardına sordu. Ama Hal bundan rahatsız olmadı; emin olmak adamın işinin gereği idi.

Az sonra, Hal’ın beyanlarını nasıl doğrulatabileceğini bilmek istedi.

“Oraya gitmeniz gerekli olacak,” diye karşılık verdi Hal.

“Olguların işçilerce bilindiğini söylüyorsunuz. Bana onlardan bazılarının isimlerini verin.”

“Onların isimlerini vermeye yetkili değilim, Bay Parker.”

“Nasıl bir yetkiye ihtiyacınız var ki? Bana söyleyecekler, değil mi?”

“Söyleyebilirler veya söylemeyebilirler. Bir işçi daha şimdiden işini kaybetti; herkes işini kaybetmek istemez.”

“Sırf sizin lafınızla oraya gitmemi mi bekliyorsunuz?”

“Size kendi lafımdan daha fazlasını sunuyorum. Bir yeminli beyan sunuyorum.”

“Ama sizin hakkınızda ne biliyorum ki?”

“Kuzey Vadisi’nde çalışmış olduğumu biliyorsunuz – veya bunu telefonla teyit edebilirsiniz. Benim adım Joe Smith. İki numaralı ocakta yardımcı maden işçisi olarak çalıştım.”

Ama bu yeterli değildi, Bay Parker’ın dediğine göre; onun zamanı değerliydi ve Kuzey Vadisi’ne doğru yola çıkmadan önce, bu sözleri doğrulayacak tanıkların isimlerini almalıydı.

“Size bir yeminli beyan sunuyorum!” diye ünledi Hal. “Bir suç işlenmekte, yüz yetmiş insanın feda edilmekte olduğuna dair bilgi sahibi olduğumu söylüyorum. Bunu hiç olmazsa bir araştırma yapmak için yeterli bir neden saymıyor musunuz?”

Bölge Savcısı yine, görevini yapmayı arzu ettiğini, işçilerin haklarını korumayı arzu ettiğini söyleyerek cevap verdi; ama bir “bilinmez peşinde” yollara düşemezdi, tanıkların isimlerini almalıydı. Hal merak etmeye başladı. Adam hiçbir şey yapmamak için aklına gelen ilk bahaneye mi sığınıyordu? Yoksa, eyaletin bir yetkilisi, “bela çıkarıcıların” listesini yaparak şirkete yardım edecek kadar ileri gidebilir miydi? Böyle bir şey mümkün olabilir miydi?

Hal, güvensizliğine rağmen, adama verebileceği her şansı vermeye kararlıydı. Facianın bütün hikâyesini bir kere daha anlattı. Bay Parker’ı madenci kampına götürdü; ocak ağzında toplaşan, sopalar ve revolver tabancalarla geriye ittirilen, ıstırap içindeki kadınları ve dehşete kapılmış çocukları gösterdi ona. Dulların,

annelerin, çocukların isimlerini birer birer söyledi. Arkadaşlarını kurtarmak için kendi hayatlarını tehlikeye atmalarına fırsat verilsin diye bağırıp çağıran madencilerden bahsetti. Kendini duygularının akışına bıraktı; acı çekmekte olan arkadaşları için ateşli bir dille yalvardı.

Hal'ın belagatli konuşmasını kesintiye uğratan diğeri, "Genç adam," dedi, "Kuzey Vadisi'nde ne kadar çalıştın?"

"Yaklaşık on hafta."

"Kömür madenlerinde ne kadar zamandır çalışıyorsun?"

"Bu benim ilk deneyimimdi."

"Ve on haftada, tüm hayatlarını madencilik işini öğrenerek geçirmiş insanlar aleyhine bir 'cinayet' suçlaması yapmaya hak kazanacak ölçüde bilgi edinmiş olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Size söylemiş olduğum gibi," diye ünledi Hal, "bu sadece benim görüşüm değil; en eski ve en deneyimli madencilerin de görüşü. O işçileri kurtarmak için hiçbir gayret sarf edilmediğini söylüyorum size! Amirler kendi işçilerini hiç umursamıyorlar! Onlardan biri olan Alec Stone 'İşçileri boş verin! Katırları kurtarın!' diye konuşmuş. Bunu dediğini işiten bir yığın insan var."

"Oradaki herkes heyecanlı," diye fikir beyan etti öbürü. "Şu anda hiç kimse sağlıklı düşünemiyor. Sen de düşünemiyorsun. Madende yangın varsa ve yangın söndürülmesi mümkün olmayan bir şekilde yayılıyorsa..."

"Ama, Bay Parker, o şekilde yayılmakta olduğunu nasıl söyleyebilirsiniz?"

"O şekilde yayılmakta olmadığını sen nasıl söyleyebilirsin ki?"

Bir sessizlik oldu. "Orada bir maden müfettiş vekili varmış," dedi Bölge Savcısı aniden. "Onun adı nedir?"

"Carmichael," dedi Hal.

"Peki, o ne diyor bu konuda?"

"Huszar adlı madenci ona baş vurduğu için kamptan atıldı."

"Peki," dedi Bay Parker. Hal, adamın sestonundan, aradığı bahaneyi bulmuş olduğunu anladı. "Peki, bu mesele Carmichael'ın

işi ve buna karışmaya hakkım yok. Eğer bana gelir ve takibat başlatmamı isterse, onun istediğini yaparım – ama bunun dışındakı harekete geçmem. Konu hakkında tüm söyleyeceğim işte bu kadar.”

Hal ayağa kalktı. “Pekâlâ, Bay Parker,” dedi. “Olguları önünüze koydum. Herhangi bir şey yapmayacağınızı söylediniz bana, ama size bir şans vermek istemiştim. Şimdi, Valiye gidip sizin azlinizi talep edeceğim!” Bunları deyip yazıhaneden çıktı gitti.

BÖLÜM 5

Hal sokaktan aşağı doğru yürüyüp Amerikan Oteline geldi; burada, herkese açık bir stenograf vardı. Bu genç kadın Hal’ın yazdırmak istediği şeyin mahiyetini anlayınca, parmakları gözle görülür şekilde titredi; ama Hal’ın isteğini yerine getirmeyi reddetmedi. Hal da, Kuzey Vadisi’ndeki bir numaralı madenin ocak ağzının mühürlenmesine ait ayrıntıları bildirmeye ve Enos Cartwright ile Alec Stone’un tutuklanması için emirler çıkartılması amacıyla talepte bulunmaya koyuldu. Sonra da, tartı denetçisi olarak seçilmiş ve kantarhaneye alınmamış olduğunu anlattı; ve akıl edebildiği her türlü hukuki deyimleri kullanarak, bu suçlardan ötürü, Kuzey Vadisi’ndeki müdür Enos Cartwright ile kantar amiri James Peters’in tutuklanmasını talep etti. Bir diğer yeminli beyanda, kamp güvenlik amiri Jeff Cotton’ın gece vakti onu nasıl yakalamış olduğunu, ona nasıl kötü muamele ettiğini ve mahkeme kararı veya suçlama olmaksızın onu nasıl otuz altı saat boyunca hapiste tuttuğunu; ayrıca, Jeff Cotton, Pete Hanun ve isimleri bilinmeyen daha iki şahsın, kanunsuz bir biçimde, onu nasıl Kuzey Vadisi şehrinden attıklarını, ona karşı şiddet tehdidinde bulunduklarını anlattı; bu nedenle, Jeff Cotton, Pete Hanun ve diğer iki şahsın tutuklanmalarını talep etti.

Bu iş bitmeden, Billy Keating geldi; Edstrom’un postaneden almış olduğu yirmi beş doları getirdi. Bir noter buldular; Hal bu noterin huzurunda her bir belgeyi yeminle beyan etti; ve belgele-

rin hepsi usulünce imzalanıp eyaletin mührüyle damgalandıktan sonra, Hal bunların karbon kopyalarını Keating'e verdi. Keating de az sonra kalkacak olan bir posta trenine yetişmek için aceleyle gitti. Billy bu gibi şeyleri yerel postaneye emanet etmek istemiyordu; çünkü, diyordu, Pedro cehennemden farksız bir yerdir. Tekrar sokağa çıktıklarında, ne yaptığını gizlemeye çalışmayan bir diğer iriyarı şahsiyetin katılmasıyla muhafız sayısının arttırılmış olduğunu gördüler.

Hal sokağın köşesinden döndü ve üstünde "J.W. Anderson, Sulh Yargıcı" tabelası bulunan bir yazıhaneye gitti.

Jim Anderson, baytar, masasında oturuyordu. Astragan kürkünü kuşanmadan önce tütün çiğnemişti besbelli ve kırmızıya çalan bıyığında tütün lekeleri hâlâ görünüyordu. Hal bu gibi ayrıntıları gözleyip başarı şansını tartmaya çalıştı. Kuzey Vadisi'nde uğradığı muameleyi anlatan yeminli beyanı sundu ve Muhterem Yargıç bunu ıstırap verici bir yavaşlıkla okurken, sakince oturup bekledi.

"Pekâlâ," dedi adam, en sonunda, "ne istiyorsun?"

"Jeff Cotton'ın tutuklanması için bir emir istiyorum."

Diğeri onu bir süre inceledi. "Hayır, genç adam," dedi. "Burada öyle bir emir elde edemezsin."

"Neden ki?"

"Çünkü Cotton bir şerif vekilidir; seni tutuklama hakkına sahiptir."

"Bir mahkeme kararı olmadan mı?"

"Onun elinde bir mahkeme kararı olmadığını nereden biliyorsun?"

"Bana kendisi söyledi."

"Pekâlâ, elinde bir mahkeme kararı olsun veya olmasın, kampta düzeni korumak onun göreviydi."

"Yani, kampta dilediği herhangi bir şeyi yapabilir mi demek istiyorsunuz?"

"Demek istediğim, karışmak bana düşmez. Niçin kampa gidip Silas Adams'ı görmedin?"

“Onu görmeme fırsat vermediler.”

“Pekâlâ,” dedi öbürü, “senin için yapabileceğim bir şey yok. Bunu kendin de görebilirsin. Kovulan her adam buraya gelip de güvenlik amirini tutuklatacak olsa kamplarda disiplini nasıl temin edebilirlerdi ki?”

“O halde, bir kamp güvenlik amiri kanuna aldırış etmeden hareket edebilir mi?”

“Ben bunu demedim.”

“Diyelim ki adam cinayet işledi. Bunun için bir tutuklama emri çıkartır mıydın?”

“Evet, tabii ki, eğer cinayet işlediyse.”

“Kampta halen cinayet işlemekte olduğunu bilseydin, onu durdurmaya çalışır mıydın?”

“Evet, tabii ki.”

“O halde, işte bir diğer yeminli beyan,” dedi Hal; ve madenin mühürlenmesine dair yeminli beyanı gösterdi. Yargıç Anderson bunu okurken bir sessizlik oldu.

Ama yine başını salladı. “Hayır, burada öyle tutuklama emirleri elde edemezsin.”

“Neden ki?”

“Çünkü benim işim bir kömür madenini yönetmek değil. Bundan anlamam ve eğer insanlara kendi işlerini nasıl yönetmeleri gerektiğini anlatmaya çalışırsam kendimi rezil ederdim.”

Hal onunla tartıştı. Bir kömür madeninden sorumlu olan şirket yetkilileri, kendi çalışanlarına her türlü haksızlığı yapabilir ve buna işlerini yönetmek diyebilirler miydi? Bunun gibi bir olağanüstü durumda onların maden ocağı üzerindeki söz hakkı, yüz yetmiş küsur adam ve oğlanın ölmesi veya yaşamasına karar vermek anlamına geliyordu; böyle bir durumda kanunun diyecek hiçbir şeyi olmaması mümkün müydü? Fakat Bay Anderson sadece başını salladı; müdahale etmek ona düşmezdi. Hal, Adliye binasına gidebilir ve bu konuda Yargıç Denton ile görüşebilirdi. Hal yeminli beyanlarını toplayıp yine sokağa çıktı; ona eşlik etmek için bekleyen iriyarı üç şahsiyet vardı şimdi.

Bölge mahkemesi toplantı halindeydi. Hal bir süre mahkeme salonunda oturup Yargıç Denton'ı seyretti. Siyah ipek cüppesinin tepe kısmında parıldayan kırmızı çehresiyle bir diğer müreffeh ve besili görünümlü beyefendi daha. Genç madenci hem cüppeye hem de o çehreye bir kuşku hissiyle bakmakta olduğunu fark etti. Hal kinik bir psikoloji içine girmekte ve insanoğluna inancını yitirmekte olabilir miydi? Yargıcın görünümüyle bağlantılı olarak, Hal şunu düşünmekteydi: Adamın iş ortağı kömür şirketinin avukatı sıfatıyla kürsünün önünde dururken kendisi kürsüde oturup geçimini sağlayacaktı!

İşlemlere ara verildiğinde, Hal mahkeme kâtiibiyle konuştu ve Yargıcı saat dört otuzda görebileceği söylendi; ama birkaç dakika sonra Pete Hanun içeri girdi ve bu kâtiibe bir şey fısıldadı. Saat dört otuzda, duruşma tatil edildiği zaman, Yargıç kalktı ve yazıhanesine girip ortadan kayboldu. Hal kâtiibe başvurunca, adam oraya gitti ve sonra dönüp Yargıç Denton'ın çok meşgul olduğunu, onu göremeyeceğini bildirdi.

Hal'ı böyle kolayca başlarından atamazlardı. Mahkeme salonunun bir yan kapısı vardı, o kapının arkasında ileriye doğru bir koridor uzanıyordu. Hal salonda kâtiiple konuşurken, Yargıcın kırmızı çehresinin oradan geçip gittiğini gördü.

Hemen peşinden koştu. Seslenmedi veya telaşlı bir hareket yapmadı; arkadan kurbanına iyice yaklaşıncaya, sakın bir ses tonuyla, "Yargıç Denton," dedi, "adalet için size başvuruyorum!"

Yargıç dönüp ona baktı; suratında bir hoşnutsuzluk ifadesi vardı. "Ne istiyorsun?"

Nazik bir andı, çünkü Pete Hanun hemen arkasında bir yerdeydi ve Hal'ı yakalaması için Yargıcın hafif bir baş hareketi yeterli olurdu. Ama şaşkın bir halde olan Yargıç, genç madenciyle konuşmaya razı oldu; ve Hal'in peşindeki hafiye duraksayıp en sonunda bir iki adım geri çekildi.

Hal çağrısını yineledi. “Efendim, yukarıda Kuzey Vadisi maden ocağında şu anda ölmekte olan yüz yetmiş adam ve oğlan var. Onları öldürüyorlar ve ben onların hayatını kurtarmaya çalışıyorum!”

“Genç adam,” dedi Yargıç, “dışarıda acil bir işim var.”

“Pekâlâ,” diye karşılık verdi Hal, “sizinle beraber yürüyecek ve yolda giderken size anlatacağım.” Bu düzenlemeyi kabul edip etmediğini söyleme fırsatını da “Efendi”sine vermedi; onun yanında yürümeye başladı. Pete Hanun ve diğer iki adam on metre kadar geriden takip ediyorlardı.

Hal, olayı, Bay Richard Parker’a anlatmış olduğu gibi ona da anlattı; ve aynı karşılığı aldı. Bu gibi şeyler hakkında karar vermek kolay değildi; bunlar pek de bir yargıcın işi değildi. Orada bir eyalet yetkilisi vardı ve bir kanun ihlali olup olmadığına karar vermek ona düşerdi.

Hal, o yetkiliye başvuran bir işçinin kamptan atıldığı beyanını tekrarladı. “Ben de atıldım, Efendim.”

“Niçin?”

“Niçin atıldığımı kimse bana söylemedi.”

“Vah, vah, genç adam! Sebebini söylemeden işçileri atmazlar ki!”

“Ama atıyorlar, Efendim! Bundan kısa bir zaman önce, beni hapsedtiler ve hiçbir yetkileri olmadan beni otuz altı saat hapiste tuttular.”

“Bir şey yapmıştın herhalde!”

“Maden işçilerinden oluşan bir komite beni onların tartı denetçiliğine seçmişti. İşte bu yüzden.”

“Onların tartı denetçiliğine mi?”

“Evet, Efendim. Öğrendiğime göre, işçiler bir tartı denetçisi talep edip onun ücretini ödemeyi teklif ettiklerinde, tartı denetçisinin kantarda ölçülen ağırlıkları denetlemesine şirketçe izin verilmesini öngören bir kanun var. Doğru mu?”

“Evet, öyle, sanırım.”

“Ve bunun reddi halinde bir ceza varmış, değil mi?”

“Kanun her zaman bir cezaya yer verir, genç adam.”

“Bana denildiğine göre, o kanun on beş veya on altı senedir yürürlükteymiş ve uymamanın cezası, yirmi beş ile beş yüz dolar arasındaymış. Hiç tartışması olamayacak denli açık bir durum, Efendim. Maden işçileri, müdüre, benim hizmetlerimi arzu ettiklerini bildirdiler ve ben de gidip kantarhaneye girmek istediğimde, beni içeri almadılar; sonra da yakalayıp hapsedtiler ve sonunda kamptan atıldılar. Bu olgulara dair yeminli beyan düzenlettim ve sanıyorum ki suçlu olanlar için tutuklama emirleri talep etme hakkım var.”

“Beyanların için tanıklar gösterebilir misin?”

“Gösterebilirim, Efendim. Madenciler komitesi üyelerinden biri, John Edstrom, kiralamış ve kirasını da ödemiş olduğu evinden uzaklaştırıldığı için, şu anda Pedro’da bulunuyor. Mike Sikoria adlı diğer üye de kamptan atıldı. Kuzey Vadisi’nde konuyu gayet iyi bilen daha birçok insan var.”

Bir sessizlik oldu. Yargıç Denton ilk defa olarak yanındaki genç madenciye dikkatle baktı; sonra, kaşlarını bitıştırıp derin düşüncelere daldı ve ses tonu derinleşti, etkileyici bir hal aldı. “Bu meseleyi tetkik ettireceğim. Adın nedir ve nerede yaşıyor-sun?”

“Joe Smith, Efendim. Edward MacKellar’ın evinde kalıyorum, ama orada ne kadar kalabileceğimi bilmiyorum. Evi sürekli olarak izleyen şirket kabadayıları var.”

“Saçma laflar!” dedi Yargıç, sabırsız bir edayla.

“Gerçek şu ki,” dedi Hal, “tam şu anda onlardan üçü bizi takip ediyorlar. Bunlardan biri, Kuzey Vadisi’nden atılmama yardım etmiş olan Pete Hanun’un ta kendisi. Başınızı çevirecek olursanız, onları arkamızda göreceksiniz.”

Ama heybetli Yargıç başını çevirmedi.

“Bana ifade edildiğine göre,” diye devam etti Hal, “bu şekilde davranmakla hayatımı tehlikeye atıyormuşum. Koruma talep etmeye hakkım olduğuna inanıyorum.”

“Benim ne yapmamı istiyorsun?”

“Öncelikle, peşimden gölge gibi beni takip etmekte olan adamları tutuklatmanızı isterim.”

“Böyle tutuklamalar yaptırmak benim işim değil. Bir polis memuruna başvurmalısın.”

“Herhangi bir polis memuru göremiyorum. Bir polis memurunu nerede bulacağımı bana söyler misiniz?”

Yargıç Efendi bu ısrarcı tavırdan bıkmaktaydı artık. “Genç adam, heyecanlı ucuz romanlar okuyup durmuşsun ve o yüzden sinirlerin bozulmuş. Senin meselen bu işte!”

“Fakat o adamlar hemen arkamda, Efendim! Bir bakın onlara!”

“Sana söyledim, benim işim değil bu, genç adam!”

“Ama Efendim, ben bir polis memuru bulana kadar ölmüş olabilirim!”

Bu olasılık öbürünü rahatsız etmiş görünmedi.

“Ayrıca, Efendim, siz bu hususları tetkik ettirirken madendeki işçiler ölmüş olacak!”

Yine bir karşılık gelmedi.

“Elimde bazı yeminli beyanlar var,” dedi Hal. “Onları ister misiniz?”

“Eğer istiyorsan onları bana verebilirsin,” dedi öbürü.

“Onları benden talep etmiyorsunuz?”

“Henüz talep etmedim.”

“O halde, izninizle bir sorum daha olacak, Efendim. Bu şehirde, dürüst bir avukatı nerede bulabileceğimi bana söyler misiniz? Genel Yakıt Şirketinin çıkarları aleyhine bir davayı üstlenmeye istekli olabilecek bir avukat.”

Bir sessizlik oldu – çok uzun bir sessizlik. Denton ve Vagleman hukuk firmasının ortağı Yargıç Denton, yürürken dimdik önüne bakıyordu. Kafasının içinde ne gibi karmaşık süreçler akıp gidiyor olursa olsun, bunlar adli yüz hatlarında hiç belli olmuyordu. “Hayır, genç adam,” dedi en sonunda, “sana avukatlar hakkında bilgi vermek benim işim değil.” Bunu dedikten sonra arkasını dönüp Elks Club’a girdi.

Hal durdu ve heybetli figür gözden yok olana kadar seyretti; sonra geri döndü ve hafiyelerin önünden geçip gitti. O geçerken adamlar hareketsiz durdular. Hal onlara baktı, ama hiçbir işaret yapmadı; onlar da yapmadılar. Hal'ın altı yedi metre arkasında, sıraya girip eskisi gibi onu takip etmeye koyuldular.

Yargıç Denton, bir polis memuruna başvurmasını önermişti; Hal aniden Belediyenin önünden geçmekte olduğunu fark etti ve gölge gibi takip ediliyor olmasını Pedro Belediye Başkanının dikkatine sunabileceği aklına geldi. "Cehennemden farksız" böyle bir şehrin baş yetkilisinin nasıl biri olabileceğini merak etti. Biraz sorup soruşturduktan sonra, kendini Bay Ezra Perkins'in ofisinde buldu. Sözde "Demokrat" kurulu düzenin simgesel başı olmadan önce cenaze sektöründe faaliyet göstermiş, ufak tefek, mülayim tavırlı bir beyefendiydi bu adam.

Hal'ın onu içine soktuğu ikilemden kurtulmaya uğraşarak, güzelce kırpılmış kahverengi sakalını tedirgin bir edayla çekip oturuyordu. Evet, genç bir madenci şehrin sokaklarında takip ediliyor olabilirdi; ama bunun kanuna aykırı olup olmadığı duruma göre değişirdi. Kuzey Vadisi'nde bir sorun çıkardıysa ve karışıklık yaratma niyetinde olduğuna inanmak için haklı bir sebep vardıysa, hiç kuşkusuz şirket onu izlerdi. Ama Pedro'da kanuna riayet edilirdi ve akıllı uslu davrandığı sürece hakları korunacaktı.

Hal, insanların sokakta güpegündüz dövülmesi hakkında MacKellar'dan duyduklarını anlatarak karşılık verdi. Buna karşı, Bay Perkins o hadiselerin ayrıntılarına dair belirsizlik olduğunu söyledi; zaten, belediye başkanı olmasından önce meydana gelmişlerdi. Onun yönetimi reformcu bir yönetimdi ve bizzat kendisi, o türden hadiselerin bir daha olmaması için Polis Müdürüne kesin emirler vermişti.

"Benimle beraber Polis Müdürüne gidip ona şimdi emirler verir misiniz?" diye sordu Hal.

“Bunu gerekli bulmuyorum,” dedi Bay Perkins.

Evine gitmek üzereydi sanki. Acınası, ufak bir kemirgendi bu adam ve ona eziyet etmek ayıp olurdu; ama Hal on beş veya yirmi dakika daha onu bırakmadı, fikirlerini anlatıp ısrar etti – niha-yet, ufak kemirgen kapıya koştu ve bir otomobile binip kaçtı. Motoru çalıştırırken, “Polis Müdürüne kendiniz gidebilirsiniz,” diye seslendi; onun son sözleri bunlardı. Hal bu öneriye uymaya karar verdi. Hiç ümidi kalmamıştı, ama inatçı bir öfke vardı içinde. Pes etmeyecekti!

Oradan geçen birine sorunca, polis merkezinin bu aynı bina-da olduğunu öğrendi. Giriş kapısı binanın hemen yan tarafındaydı. Hal içeriye girdi ve bir masada yazı yazan üniformalı bir adam gördü; adam ona Müdürün dışarı çıkmış olduğunu söyledi. Hal beklemek için bir pencerenin yanına oturdu; sokağın öbür tarafında dolanan silahlı üç adamı görebiliyordu pencereden.

Masadaki adam yazmaya devam ediyor, ama arada sırada – Amerikalı polis memurlarının alt sınıflara karşı besledikleri o düşmanca tavırla– genç madenciye bir göz atıyordu. Hal için bu yeni bir şeydi ve MacKellar’ın elbisesini giymiş olsaydı iyi edeceğini düşündü. Belki de bir polis memuru o elbisenin Hal’in üstünde uyumsuz görüldüğünü fark etmezdi!

Müdür sonunda geldi. Mavi üniforması iriyarı bir gövdeyi saklıyor ve bıyığı da, dışarıya bira içmek amacıyla çıkmış olduğunu gösteriyordu. Bakışını Hal’in üzerine dikerek, “Ne var, genç adam?” dedi.

Hal buraya geliş nedenini açıkladı.

Kesinlikle düşmanca bir ses tonuyla, “Benim ne yapmamı istiyorsun?” diye sordu Polis Müdürü.

“Şu adamların beni takip etmelerine engel olmanızı istiyorum.”

“Onları nasıl engelleyebilirim?”

“Gerekirse, hapsedebilirsiniz. Pencereye gelecek olursanız, onları size gösterebilirim.”

Ama diğeri kıınıldamadı. “Seni takip ediyorlarsa, bunun bir sebebi vardır herhalde. Madenci kamplarında bela mı çıkardın yoksa?” Bu soruyu ani bir kuvvetle sordu; âdeta görevinin Hal’ı hapsedmek olabileceğı gelmişti aklına.

Olabildiğince cesur bir sesle konuşarak, “Hayır,” dedi Hal. “Gerçekten hayır, bela filan çıkarmadım ben. Sadece haklarımı talep ettim.”

“Senin ne yaptığını ben nereden bileyim?”

Genç madenci açıklamaya istekliydi, ama diğeri onun sözünü kesti. “Bu şehirdeyken akıllı uslu davran, genç adam, anladın mı? Öyle davranırsan, hiç kimse sana bir sıkıntı vermez.”

“Ama,” dedi Hal, “daha şimdiden sıkıntı vermekle tehdit ettiler beni.”

“Ne dediler?”

“Karanlık bir gecede başıma bir şey gelebileceğini söylediler.”

“Evet, gelebilir sahiden – yere düşüp burnunu çarpabilirsin.”

Müdür yaptığı espriden mutlu oldu, ama sadece bir an için. “Şunu anlayasın, genç adam, bu şehirde sana haklarını vereceğiz, ama ajitatörleri sevmeyiz ve seviyormuş gibi de yapmayız. Tamam mı?”

“Bir insan kanuni haklarını talep ettiğinde ona ajitatör mü dersiniz?”

“Seninle tartışmaya zamanım yok, genç adam. Kömür kamplarında düzeni korumak kolay iş değildir ve ben onların işlerine karışmam. Senin bu şehirde ne kadar hakkın varsa şirket dedektiflerinin de o kadar hakkı vardır, sanırım.”

Bir sessizlik oldu. Müdürle daha çok tartışarak elde edilecek bir şey olmadığını gördü Hal. İsyan halindeki emekçiye görüldüğü haliyle Amerikalı polis memurunu ilk görüşü işte böyle oldu ve bunun aydınlatıcı bir deneyim olduğunu düşündü. Sokağa çıktığında kalbinde dinamit vardı; Pete Hanun ile diğer iki iriyarı şahsiyetin yüzlerinde fark ettiği alaycı sırıtmalar da o patlayıcının miktarını azaltmış olmadı.

Hal, Pedro'daki yasal olanaklarını tüketmiş olduğuna karar verdi. Polis Müdürü, müracaat edebileceği başka herhangi bir kimse önermemişti. Bu durumda, MacKellar'ın evine dönmek ve Western City'ye giden gece treninin hareket saatini beklemekten başka yapabileceği bir şey görünmüyordu. Öfkesini en azından kısmen yatıştırmak için, muhafızlarını yine peşine takıp koşmaya başladı; ama bu zorluğu öngörmüş olduklarını anladı. Bir otomobil ortaya çıktı ve adamlar bu otomobile bindiler. Yarışı kaybetmek istemeyen Hal bir taksi tuttu ve böylece, çıkmış olduğu keşif seferinden MacKellar'ın evine görkemli bir dönüş yaptı.

Hal, sakat ihtiyarı huzursuz bir halde buldu. Tüm öğleden sonra, telefonu boyuna çalmış, çeşitli insanlar onu ardı ardına uyarmışlardı; kimisi ona yalvarıyor, kimisi de küfrediyordu. Bunlar arasında, yaşlı adam üzerinde nüfuz sahibi kişilerin de olduğu belliydi; ama o bunlardan yılmamıştı ve Hal'in tren saati-ne kadar otelde kalmasına asla razı değildi.

Biraz sonra, anlatacak heyecanlı bir hikâyeyle Keating geri döndü. G.Y.Ş. genel müdürü Schulman, onu buldurmak için sağa sola ulaklar göndermiş ve sonunda ona ofisinde ulaşmış, kâh tartışıp yalvarmış, kâh tatlı sözlerle kandırmaya çalışmış, kâh sert bir dille konuşmuştu. Cartwright'ı telefona getirtmiş, Kuzey Vadişi müdürü de Keating'i şirkete bir haksızlık yapmış olduğuna ikna etmek için uğraşmıştı. Müdür ayrıca, Hal'in para için şirketi teşhir etme çabalarına dair bir hikâye anlatmıştı. "Bu arada," diye ekledi Keating, "onun kampındaki bir kızı iğfal etmiş olmakla da suçladı seni."

Hal dostuna baktı. "Bir kızı mı iğfal etmişim!" diye ünledi.

"Bunu o dedi; kızıl saçlı bir İrlandalı kız dedi."

"Allah belasını versin!"

Oluşan sessizlik Billy'nin kahkahasıyla sona erdi. "Bana öyle kızgın bakma. Bunu diyen ben değilim!"

Fakat Hal yine de öfkeyle bakmaya devam etti. "Pis herif!"

“Sakin ol, evlat,” dedi şişman adam, yatıştırıcı bir dille. “Olayın içine bir kadını çekmek; bunu hep yaparlar. O kadar kolay ki – çünkü elbette her zaman bir kadın olur. Bu durumda da var, sanırım.”

“Tamamen namuslu bir kız var.”

“Ama onunla arkadaş olmuşsun? İnsanların sizi görebileceği şekilde yürüyüşler yapıyormuşsunuz?”

“Evet.”

“İşte o zaman, görüyorsun, seni bir yerden yakalamışlar. Buna karşı yapabileceğin hiçbir şey yok.”

Hal patladı: “Bekleyin de görün!”

Diğeri, öfkeli genç madenciye merakla baktı. “Ne yapacaksın? Bir gece onu dövecek misin?”

Ama genç madenci yanıt vermedi. “Kızı tarif ettiğini mi söylediniz?”

“Onun kızıl saçlı bir güzel olduğunu, ayyaş bir babadan gayrı onu koruyacak kimsesi olmadığını söyleme kibarlığını gösterdi. Bir kömür kampında, böyle bir kız için hayatın zor olduğunu tahmin edebilirim.” Bir sessizlik oldu. “Dinle beni,” dedi gazeteci, “bir kavga çıkartarak o kıza ancak kötülük edersin. Hiç kimse, kömür kamplarındaki kadınların erdemli olduklarına inanmaz. Tanrı biliyor ya, kampları yöneten herifleri ve ellerindeki gücü düşünürsek, o kadınların nasıl olup da erdemli kalabileceğini aklım almıyor.”

“Bay Keating,” dedi Hal, “Cartwright’ın size söylediği şeye inandınız mı?”

Keating bir puro yakmaya başlamıştı. Buna ara verdi ve gözleri Hal’in gözleriyle karşılaştı. “Sevgili evladım,” dedi, “o konuda bir kanaat sahibi olmayı kendi işim saymadım.”

“Ama Cartwright’a ne dediniz?”

“Ah! Bu ayrı bir mesele. Uzun yıllardır gazeteci olduğumu ve onun planını bildiğimi söyledim.”

“Bunun için teşekkür ederim,” dedi Hal. “O hikâyede hiçbir hakikat olmadığını bilmek isteyebilirsiniz.”

“Bunu duyduğuma sevindim,” dedi öbürü. “Sana inanıyorum.”

“Ayrıca, Cartwright’a sözlerini geri aldırıncaya dek bu mesele-
nin peşini bırakmayacağımı bilmek de isteyebilirsiniz.”

“Pekâlâ, sen cesur bir herifsin!” diyerek güldü gazeteci. “Ma-
den ocağından çıkartmak istediğin onca adam oradayken, elinde
zaten yapacak yeterince iş yok mu?”

BÖLÜM 9

Billy Keating, onunla gizlice konuşmaya istekli olabilecek ve
Hal’a neler yapılacağı hakkında ona [Keating’e] bilgi verebilecek
bir adam tanıdığını söyleyip, yine dışarı çıktı. Bu arada, Hal ve
Edstrom, MacKellar’la sofraya oturdular. Aile, evin yemek odası-
nı kullanmaya korktuğundan, üst kattaki salonda küçük bir sof-
ra kurdu. MacKellar’ın karısı ve kızının ıstırap içinde oldukları
belliydi; onların bu hali, bu kömür diyarındaki hayatın dehşetini
Hal’a açıkça gösteriyordu. Bir Amerikan evinde, terbiye ve kül-
tür emareleriyle dolu bir evde, Amerikalı kadınlar görüyordunuz;
ama bu kadınlar, Sibiryâ ve kamçı dehşetiyle, Rusyalı kumpasçı-
lar gibi hissediyor ve davranıyorlardı!

Gazeteci birkaç saat sonra geri döndüğünde, haberler getirdi.
“Belaya hazır ol, genç adam.”

“Neden?”

“Jeff Cotton şehirde.”

“Nereden biliyorsunuz?”

“Onu bir otomobilde gördüm. Bu saatte Kuzey Vadisi’nden ay-
rıldıysa, ciddi bir şey için ayrılmıştır mutlaka, emin olabilirsiniz.”

“Ne yapmak niyetinde?”

“Belli olmaz. Seni dövdürebilir; seni şehirden attırıp çöle bı-
raktırabilir; veya sadece tutuklatabilir.”

Hal bir an düşündü. “İftira suçlamasıyla mı?”

“Veya serserilikten; veya Teksas’ta bir bankayı soymuş olma
veya Tasmanya’da büyük nineni öldürmüş olma şüphesiyle.

Önemli olan şu ki hadise unutuluncaya kadar seni hapiste tutacaktır.”

“Peki,” dedi Hal, “hapsedilmek istemiyorum. Western City’ye gitmek istiyorum. Treni bekleyeceğim.”

“Sabaha dek beklemen gerekebilir,” diyerek karşılık verdi Keating. “Demiryolunda kaza olmuş. Bir yük vagonu çökmüş ve rayları parçalamış. Yolun tekrar açılması biraz vakit alacaktır.”

Bu yeni problemi uzun uzadıya konuştular. MacKellar beş altı arkadaşını çağırıp geceleyin Hal’ı korumak istiyordu. Hal bu fikri kabul etmek üzereydi ki Keating’in öylesine ettiği bir sözle konuşma yeni bir istikamet almış oldu. “Demiryolundaki kaza nedeniyle seyahati kesintiye uğrayan birisi daha varmış. Kömür Kralının oğlu!”

“Kömür Kralının oğlu?” diyerek onun sözlerini yankıladı Hal.

“Genç Percy Harrigan. Burada özel bir vagonu varmış – daha doğrusu tam bir tren. Düşünün – yemekli vagon, seyahat vagonu, içinde yatak odalarıyla tam iki vagon! Kömür Kralının oğlu olmak istemez miydiniz?”

“Maden faciası nedeniyle mi gelmiş?”

“Maden faciası?” diyerek Hal’ın sözlerini yankıladı Keating. “Haber olduğunu hiç sanmam. Büyük Kanyona doğru bir geziye çıkmışlar; içinde dört otomobil olan bir bagaj vagonu varmış.”

“Yaşlı Peter onlarla mıymış?”

“Hayır, New York’taymış o. Geziye katılanları Percy ağırlıyormuş. Otomobillerinden birini çıkartmış ve şehirde bulunuyormuş – iki diğer adam ve birkaç kızla beraber.”

“Geziye kimler katılıyormuş?”

“Öğrenemedim. Anlarsın ya, *Gazette* için bir haber olabilirdi – Kömür Kralının oğlu, serflerinden yüz yetmiş madende helak oldukları sırada, tesadüfen buraya geliyor! Facia hakkında ondan bir demeç alabilseydim! Hatta bu konuda bilgisi olmadığını söyletebilseydim ona!”

“Denediniz mi?”

“Ben niçin bir gazeteciyim ki?”

“Ne oldu?”

“Hiçbir şey olmadı; sadece kanımı dondurdu.”

“Bu nerede oldu?”

“Sokakta. Bir eczanede durdular. Onlara doğru hızla yürüdüm. ‘Bay Percy Harrigan mı?’ diye sordum. Başımın üzerinden dükkânın içine bakıyordu. ‘Ben bir gazeteciyim,’ dedim, ‘ve size Kuzey Vadisi’ndeki kazayı sormak istiyorum.’ ‘Özür dilerim,’ dedi, öyle bir ses tonuyla konuştu ki – düşününce insanın kanı donuyor! ‘Kısa bir söz,’ diye yalvardım. ‘Demeç vermiyorum,’ diye cevapladı; ve işte hepsi bu. Başımın üzerinden bakmaya devam ediyordu, diğerleriye dimdik önlerine bakıyorlardı. Onlara ettiğim ilk sözün ardından buz kesmişlerdi. Kendimi donmuş bir solucan gibi hissettim!”

Bir sessizlik oldu.

“Bu kadar çabuk bir aristokrasi kurabilmeniz harika değil mi!” diye konuştu Billy. “O arabaya, içindeki kalabalığa ve havalarına baksanız, Fatih William* zamanından beri dünyayı yönettiklerini sanırsınız. Yaşlı Peter bu ülkeye geldiğinde sırtında bir seyyar satıcı bohçası varmış!”

“Bu ülkede herkes iş çevirir,” diye araya girdi MacKellar.

“İş çevire çevire bir nesil sonra hepimiz cehenneme gideceğiz,” dedi gazeteci. Ardından, bir dakika sonra, şöyle dedi: “Ama o toplulukta bir kız vardı ki yalansız bir güzellik! Öyle beğendim ki onu! Kendilerini süslemek için takıp takıştırdıkları o tüylü şeyleri bilirsiniz – yumuşak ve kabarık o şeyleri. Bahar mevsimindeki meyve bahçelerini hatırlatırlar insana. Bu kız tam olarak elma çiçeklerinin rengindeydi.”

“Hanımların cazibelerine duyarlısınız, öyle mi?” diye hafifçe sual etti Hal.

“Öyleyim,” dedi öbürü. “Biliyorum, hepsi sahte, ama fark etmez; kalbim pırpır ediyor. Göründükleri kadar sevimli olduklarını düşünmek isterim hep.”

* Birinci William (1027-1087): Normandiya Dükü ve İngiltere Kralı (“William the Conqueror”).

Hal'ın tebessümü hatırlatıcı oldu. Şarkıdan bir alıntı yaptı:

"Ah, Liza-Ann, dışarı çık benimle, / Maymun çıkmazı ağacında ay parlıyor!"

Sonra, bir kahkaha atarak durdu. "Kalbinizi açık etmeyin, Bay Keating. Hoşlandığınız kadın, geçerken onu gagalamak hevesine kapılabilir."

"Beni mi? Solucan bir gazeteciyi?"

"Sizi, bir erkeği!" diyerek güldü Hal. "O hanımı poz kesmekle suçlamazdım; fakat bir hanım hayattaki rolünü bilir ve elini belli etmemek zorundadır."

Bir suskunluk oldu. Gazeteci ani bir merakla genç madenciye bakıyordu. "Dinle beni," diye konuştu, "seni merak ediyorum. Ehlikeyif sınıfın psikolojisi hakkında nasıl oluyor da bu kadar çok şey biliyorsun?"

"Bir zamanlar paralı bir insandım," dedi Hal. "Harrigan'lar ne kadar hızla yükseldiyse benim ailem de o kadar hızla aşağıya gitti."

BÖLÜM 10

Hal, elma çiçeği rengindeki kızla ilgili sorular sordu Keating'e. "Onun kim olduğunu belki tahmin edebilirim. Saçları ne renkti?"

"Çekip uzatıldığında melas karamelinin aldığı renk vardır ya, işte öyle," dedi Billy; "ama kabarık ve harika, içinde yıldız tozuyla. Gözleri elaydı, yanakları pembe ve krem rengi."

"Gülümsediği zaman parıldayan iki sıra inci beyazı dişleri var mıydı?"

"Gülümsemedi, ne yazık."

"Ela gözlerini kocaman açarak şaşkın bir edayla sana baktı mı?"

"Evet, öyle baktı bakmasına, ama eczanenin camekânına baktı."

"Yeşil ve beyaz bir çiçek bahçesiyle, yumuşak hasırdan beyaz bir şapka ve zeytin yeşili bir peçe ve belki krem beyazı şeritler takmış mıydı?"

“Yeminle, onu görmüşün sen!” diye ünledi gazeteci.

“Belki,” dedi Hal. “Belki de magazin dergilerinden birinin kapağındaki o kızı tarif ediyordumdur!” Gülümsedi; ama sonra, diğerinin meraklı ifadesini görünce, şöyle dedi: “Şaka bir yana, senin şu genç hanımı tanıdığımı sanıyorum. Jessie Arthur adlı kızın Harrigan kafilesindeki kişilerden biri olduğunu söylersen, çok yanlış bir tahmin yapmış olmazsın.”

“Hiçbir tahmin yapabilecek durumda değilim,” diye konuştu gazeteci. “Robert Arthur’un kızı mı demek istiyorsun?”

“Arthur ve Oğulları bankacılık işletmesinin müstakbel vârisi,” dedi Hal. “Onu göz aşinalığıyla tanıyorum.”

“Nasıl oldu?”

“Onun hep geldiği bir dükkânda çalışıyordum.”

“Nerede?”

“Western City’de, Peterson ve Ortakları dükkânında.”

“Aha! Ve ona şekerleme satıyordun.”

“Doldurulmuş hurma.”

“Ve kalbin pırpır ediyordu, öyle ki heyecandan para üstünü zar zor sayabiliyordun, değil mi?”

“Ona para üstünü fazla veriyordum, birkaç defa öyle oldu!”

“Ve acaba güzel olduğu kadar iyi kalpli mi diye merak ediyordun! Bir gün umutla ürperiyor, ertesi gün alaycı ve kızgın oluyordun – ve sonunda umutsuzluğa kapılıp bıraktın ve bir kömür madeninde çalışmak için kaçıp gittin!”

Güldüler; MacKellar ile Edstrom da onlara katıldı. Fakat aniden Keating yine ciddileşti. “Şu haberin peşinden gitmem lazım!” diye ünledi. “Onların birinden facia hakkında bir şeyler almalıyım. Ne kadar iyi bir haber olurdu, düşünün!”

“Ama bunu nasıl yapabilirsin ki?”

“Bilmiyorum; denemem gerektiğini biliyorum sadece. Trenin etrafında dolanacağım ve belki hizmetkârlardan birini konuşturabilirim.”

“Kömür Kralının hizmetkârıyla mülakat!” diyerek kıkırdadı Hal. “Bir mültimilyonerin yatağını yapmak nasıl bir duygu!”

“Bir bankerin kızına doldurulmuş hurma satmak nasıl bir duygu!” diye mukabele etti öbürü.

Ama aniden, ciddileşme sırası Hal’daydı. “Dinleyin, Bay Keating,” dedi, “genç Harrigan ile niye *ben* mülakat yapmayayım?”

“Sen mi?”

“Evet! Ben uygun kişiyim – onun madencilerinden biri! Ona para kazandırıyorum, değil mi? Kuzey Vadisi’nde olanları ona anlatacak kişi benim.”

Hal, gazetecinin ani bir heyecanla ona baktığını gördü. “Bölge Savcısına, Sulh Yargıcına, Bölge Yargıcına, Belediye Başkanına ve Polis Müdürüne gittim. Şimdi, neden mal sahibine gitmeyeyim?”

“Yeminle!” diye bağırdı Billy. “Bunu yapacak cesaret var sende, biliyorum!”

“Sanırım var,” diye karşılık verdi Hal, sakın bir edayla.

Diğeri, keyiften çılgına dönmüş bir halde, koltuğundan fırladı. “Hadi bakalım!” diye ünledi.

“Ben hazırım,” dedi Hal.

“Ciddi misin?”

“Elbette ciddiylim.”

“Bu kıyafetle mi?”

“Kesinlikle. Onun madencilerinden biriyim ben.”

“Ama böyle olmaz,” diye bağırdı gazeteci. “Üstünde düzgün bir kıyafet olmadıkça ona yaklaşmana imkân yok.”

“Bundan emin misin? Üstümdeki kıyafet pekâlâ bir demiryolu işçisinin kıyafeti olabilir. Vagonların birinde arızalı bir şey olduğunu düşün – sıhhi tesisat, mesela?”

“Ama kondüktörü veya hizmetçiyi aldatamazsın.”

“Belki aldatabilirim. Bir deneyelim.”

Keating düşünürken bir sessizlik oldu. “Aslına bakarsan,” dedi, “başarılı olman veya olmaman fark etmez – buna teşebbüs etmen bile haber değeri taşır. Kömür Kralının oğluna serflerinden biri müracaat etti! Plütokrasinin katı yüreği emekçinin fer-yadına kayıtsız kaldı!”

“Evet,” dedi Hal, “ama ben ona ulaşmaya niyetliyim hakika-
ten. Trene dönmüş müdür dersin?”

“Ben ayrıldığımda trene doğru yola çıkmışlardı.”

“Peki, tren nerede?”

“İstasyonun iki veya üç yüz metre doğusundaymış, öyle dedi-
ler bana.”

MacKellar ve Edstrom bu heyecan verici konuşmayı büyülen-
miş gibi dinliyorlardı. “Benim evin hemen arka tarafında olma-
lı,” dedi MacKellar.

“Kısa bir tren – dört oturma vagonu ve bir bagaj vagonu,” diye
ekledi Keating. “Onu tanımak kolay olsa gerek.”

Yaşlı İskoç bir itirazda bulundu. “Asıl zorluk bu evden çıkmak
olabilir. Bu gece uzaklaşmanıza izin vermeye niyetli olduklarını
sanmam.”

“Vallahi öyle!” diye ünledi Keating. “Çok fazla konuşuyoruz
– haydi, harekete geçelim. Arka kapıyı gözlüyorlar mıdır, sizce?”

“Bütün gün hep gözlediler,” dedi MacKellar.

“Dinleyin,” diyerek söze girdi Hal, “bir fikrim var. Siz dışarı
çıktığınızda müdahale etmeye çalışmadılar, değil mi, Bay Kea-
ting?”

“Hayır, henüz etmediler.”

“Size de müdahale etmediler, değil mi, Bay MacKellar?”

“Hayır, henüz etmediler,” dedi İskoç.

“Pekâlâ,” diyerek bir öneri yaptı Hal, “bana koltuk değnekle-
rinizi ödünç verseniz?”

Keating bu öneriyi çok beğendi. “İşte bu!” diye keyifle ünledi.

“Paltonuzu ve şapkanızı da alacağım,” diye ekledi Hal. “Na-
sıl dolaştığınızı gözledim ve sizi taklit edebileceğimi sanıyorum.
Bay Keating’e gelince, onu başka biri zannetmeleri kolay değil.”

“Billy, şişko oğlan!” diye güldü diğeri. “Haydi, işe koyulalım!”

İhtiyar sesi heyecanla titreyen Edstrom araya girdi: “Siz arka
kapıdan çıkarken ben de ön kapıdan çıkacağım. Böylece onları
şaşırtabilirim belki.”

Üst katta MacKellar'ın odasında oturuyorlardı. Kalkıp merdivenlere doğru gittiler; tam o sırada ön kapının zili çaldı. Durdular ve birbirlerine baktılar. "İşte geldiler!" diye fısıldadı Keating.

MacKellar aniden oturdu ve koltuk değneklerini Hal'a uzattı. "Şapka ve palto ön taraftaki salonda," diye ünledi. "Bir dene bakalım!" Sözlerinde kararlılık vardı, ama Edstrom gibi, sesi titriyordu. Artık genç değildi ve maceraya neşeyle atılamazdı.

Hal ve Keating koşarak alt kata indiler, Edstrom da peşlerinden geldi. Hal paltoyla şapkayı giydi ve arka kapıya gittiler. O sırada Edstrom ön kapıyı açmak için oraya yöneldi.

Arka kapı bir avluya açılıyordu ve bu avludan da, bir bahçe kapısı yoluyla, bir ara sokağa çıkılıyordu. Koltuk değnekleriyle zor yürümeye çalışırken Hal'ın kalbi şiddetle çarpıyordu. MacKellar gibi yavaş gitmesi gerekliydi. Yanından yürüyen Keating ise konuşmaya başladı. "Bay MacKellar"a, olağan bir ses tonuyla, gazetesinin halkın davasına inanan bir gazete olduğunu ve her toplumsal meselede halkın tarafını tutarak yayın yapmaya kararlı olduğunu anlatıyordu. Böyle konuşa konuşa, bahçe kapısından ara sokağa çıktılar.

Gölgelerin içinden bir adam peyda oldu ve onların yanında yürümeye başladı. Hal'ın bir metre kadar yanından geçerken ona dikkatle baktı. Ne mutlu ki o gece ay ışığı yoktu; Hal adamın yüzünü göremedi ve adamın da onun yüzünü göremediğini umdu.

Bu arada, Keating sözlerine devam ediyordu. "Anlarsınız ya, Bay MacKellar," diyordu, "böyle bir durumda hakikate ulaşmak bazen zordur. Menfaat zümreleri kendi gazetelerini yalanlarla ve abartılarla doldururken, bunlara karşıt yalanlar ve abartılar yayımlamanın bir çekiciliği var. Ama gerçeği yayımlamanın uzun vadede en kazançlı şey olduğu görüşündeyiz, Bay MacKellar – yaptığımız haberin arkasında durabiliriz ve bundan geri dönüş olmaz."

Kabul edilmeli ki Hal bu bilgilendirici vaaza pek kulak vermiyordu. İleriye doğru, ara sokağın caddeye açıldığı yere doğru bakıyordu. MacKellar'ın evinin arkasındaki caddeydi bu; demiryolu hattı sadece bir blok ötede bulunuyordu.

Geriye bakmak için cesareti yoktu, ama kulaklarını iyice açmıştı. Aniden, bir bağırma işitti. Edstrom sesleniyordu: "Koşun! Koşun!"

Hal bir anda koltuk değneklerini bıraktı ve ara sokakta koşmaya başladı; Keating hemen peşinden geliyordu. Arkalarında birtakım bağırışlar duydular ve hayli yakından gelen bir ses emretti: "Durun!" Ara sokağın bitimine varmışlar ve caddeye sapsamak üzereydiler ki tam o sırada bir silah patlaması ortalığı çinlattı ve onların ilerisinde, caddenin uzak tarafındaki bir evde bir cam şangırtıyla kırıldı.

Biraz ötede boş bir arsa vardı; arsanın içinden bir patika geçiyordu. Bunu izleyerek, bazı barakaların arkasına kaçtılar ve sonra bir diğer caddeye geldiler, oradan da demiryolu hattına. Önlerinde uzun bir yük vagonları katarı vardı. Bu vagonlardan ikisi arasına koştular ve bağlantı manşonlarının üstüne çıktıkları zaman, duran büyük bir lokomotif gördüler; lokomotifin farlarının ışığı onların tam gözlerinin içine geliyordu. Lokomotifin önünden sıçrayıp tren boyunca koşarak bir tender vagonunu, sonra bir bagaj vagonunu geçtiler ve bir seyahat vagonuna ulaştılar.

Bir körük gibi nefes alıp vermekte olan Keating, "İşte!" diye ünledi.

Hal trenin arka tarafında daha sadece üç vagon olduğunu gördü; ayrıca, merdivenlerde duran mavi üniformalı bir adam da gördü. Ona doğru koştu. "Vagonunuz yanıyor!" diye bağırdı.

"Ne?" diye ünledi adam. "Nerede?"

"Burada!" diye bağırdı Hal; ve bir anda o adamın önünden fırlayıp geçti, merdivenleri çıkıp vagonun içine daldı.

Bir yemekli vagonun mutfak bölümü gibi görünen uzun, dar bir koridor vardı; bu koridorun sonunda bir sallanan kapı bulunuyordu. Hal bu kapıya doğru atıldı. Durması için kondüktörün

ona bağırdığını duydu, ama aldırış etmedi. Paltosuyla şapkasını çıkarıverdi ve sonra, kapıyı iterek, ıslıl ıslıl bir vagon bölmesine girdi – ve kendini Kömür Kralının oğlunun huzurunda buluverdi.

BÖLÜM 12

Yemek salonunun beyaz keten masa örtüleri ve kristal bardakları, pembe siperliklerin yumuşattığı elektrik ışıkları altında pırıl pırıl parlıyordu. Masalarda, hepsi akşam kıyafetleri giymiş beş altı genç adam ve bir o kadar da genç hanım, ayrıca iki üç daha yaşlı hanım oturuyordu. Kömür lekeli madenci tulumuyla bu beklenmedik ziyaretçi aniden içeri girdiğinde, öğünlerinin ilk yemeğine başlamışlar ve gülüp sohbet ediyorlardı. Madencinin içeri giriş tarzı rahatsız edici değildi; ama onun hemen ardından, soluk soluğa, çılgın gibi görünen, eski usul bir buharlı motor gibi hırıldayan, şişman bir adam geldi; onun da ardından, en az o kadar telaş içinde, trenin kondüktörü geldi. Böylece, doğal olarak, sohbet son buldu. Genç hanımlar sandalyelerinde döndüler, genç adamların birkaçı da hemen ayağa fırladılar.

Bunun ardından bir sessizlik oldu; nihayet genç adamlardan biri öne çıkarak, öyle bir soru sorma hakkına sahip bir insanın tavrıyla, “Kimdir bu?” diye sordu.

Hal, kılığı kıyafeti düzgün ama seçkin görünüşlü olmayan bu ince yapılı genç adama doğru ilerleyerek, “Merhaba, Percy!” dedi ona.

Diğerinin yüzünde bir şaşkınlık ifadesi belirdi. Dimdik bakıyordu, ama gördüğüne inanamıyor gibiydi. Sonra aniden, genç hanımlardan biri çığlık attı; çekip uzatıldığında melas karamelinin aldığı renkтейdi saçları bu hanımın – ama kabarık ve hari-ka, içinde yıldız tozuyla. Yanakları pembe ve krem rengiydi. Ela gözlerini kocaman açmış, şaşkın bir edayla bakıyordu. Yumuşak zeytin yeşili bir ziyafet elbisesi giymişti ve çıplak omuzlarında ince bir malzemeden yapılmış krem beyazı bir şal vardı.

Heyecanla ayağa kalkmıştı. “Hal!” diye çığlık attı.

“Hal Warren!” diye yankıladı genç Harrigan. “Niçin, Allah aşkına...”

Dışarıda bir patırtı sözlerini kesti. “Bir saniye bekleyin,” dedi Hal, sakince. “Başka birisi daha geliyor, sanırım.”

Kapı şiddetle itilerek açıldı. O kadar şiddetle itildi ki Billy Keating ve kondüktör bir yana savruldu; ve girişte Jeff Cotton göründü.

Kamp güvenlik amiri soluk soluğaydı; yüzü insan avının ihtirasıyla doluydu. Sağ elinde bir revolver vardı. Ateş püsküren gözlerle etrafına bakındı ve peşlerinde olduğu iki adamı gördü; Kömür Kralının oğlunu ve şaşkınlık içindeki diğerlerini de gördü. Dili tutulmuş gibi öylece kalakaldı.

Kapı yine itilerek açıldı, Jeff Cotton’a çarparak onu kenara savurdu ve ikisinin de ellerinde revolver tabancalar olan iki adam daha içeri daldı. Öndeki Pete Hanun idi ve o da durup dimdik baktı. “Diş-kıran”ın kendi dişlerinden ikisi eksikti ve boksör çenesi aşağıya düştüğü zaman o eksiklik daha belirgin bir hal alıyordu. Cemiyet ortamına muhtemelen ilk defa girmişti ve reçel odasında yakalanmış bir oğlan irisine benziyordu.

Percy Harrigan’ın tavrı kesinlikle amirane bir havaya büründü. “Bu ne demek oluyor?” diye sual etti.

Soruya Hal cevap verdi. “Bir suçlunun peşindeyim, Percy.”

“Ne?” Kadınlardan küçük alarm çığlıkları geldi.

“Evet, bir suçlu; maden ocağını mühürleyen adam.”

“Maden ocağını mühürleyen?” diye yankıladı diğeri. “Ne demek istiyorsun?”

“İzah edeyim. Önce, dostlarımı tanıştıracam. Harrigan, bu adam benim dostum Keating.”

Billy aniden başında bir şapka olduğunu hatırladı. Şapkayı hemen çıkardı; fakat diğer muaşeret icaplarına gelince, sosyal içgüdüleri işlemez haldeydi. Sadece boş boş bakabildi. Nefesini tam olarak toplayabilmiş değildi henüz.

“Billy bir gazetecidir,” dedi Hal. “Ama endişe etmen gerekmez – bir centilmendir ve emanete ihanet etmez. Anlıyorsun, Billy.”

“E – evet,” dedi Billy, güçsüz bir sesle.

“Ve bu adam,” dedi Hal, “Kuzey Vadisi’nde kamp güvenlik amiri Jeff Cotton. Sanırım biliyorsun, Percy, Kuzey Vadisi maden ocakları G.Y.Ş.’ye aittir. Cotton, bu adam Bay Harrigan.”

O zaman Cotton şapkasını hatırladı; tabancasını da hatırlayıp arkasına saklamaya çalıştı.

“Ve bu adam,” diye devam etti Hal, “mesleği dış kırmak olan Bay Pete Hanun’dur. Şu diğer beyefendi –ki adını bilmiyorum– muhtemelen bir dış-kırma muavinidir.” Hal, cemiyet içinde uyulması gereken davranış biçimlerine dikkat ederek, böyle konuşup durdu; aklına çalışma fırsatı vermek istiyordu aslında. Bu olağanüstü durumda seçtiği taktikler belirleyecekti birçok şeyi! Percy’yi bir kenara çekip hikâyeyi ona sessizce anlatmalı, meseleyi onun adalet ve insanlık duygusuna mı bırakmalıydı? Hayır, böyle bir hareket tarzı Harrigan’lar üzerinde etkili olmazdı! Onlar zorbalık yoluyla yükselmişti; onlarla ilgili olarak herhangi bir şey yapılacaktıysa, zor kullanarak yapılacaktı! Percy ile ilgili olarak herhangi bir şey yapılacaktıysa, bu konukların önünde onun yakasına yapışarak, durumu teşhir ederek ve onu zorlamak için onların duygularını kullanarak yapılacaktı!

Kömür Kralının oğlu yine sorular sormaktaydı. Bütün bunlar ne demek oluyordu? Böylece Hal madenin içindeki adamların vaziyetini açıklamaya başladı. “Sefertaslarıyla getirmiş olduklarından başka, yiyecek veya içecekleri yok; ve patlamadan bu yana üç buçuk gün geçti! Sağlıksız bir havayı soluyorlar; başları ağrıyor; alınlarındaki damarlar şişiyor; dilleri susuzluktan çatlıyor; zorlukla nefes alarak yerde yatıyorlar. Ama bekliyorlar – onları kurtarmaya çalışacak olan, dışarıdaki dostlarına duydukları güven onları hayatta tutuyor. Bariyerleri indirmeye cesaret edemiyorlar, çünkü zehirli gazlar sebebiyle hemen ölürlerd. Ama kurtarıcılarının geleceğini biliyorlar; balta ve kazma seslerini duymak için bekliyorlar. İşte durum böyle.”

Hal durdu ve genç Harrigan'dan bir alaka işareti gelmesini bekledi. Ama öyle herhangi bir işaret gelmeyince, Hal sözlerine devam etti:

“Bir düşün, Percy! O madende yaşlı bir adam, İrlandalı bir işçi var; karısı ve sekiz çocuğu onun akıbetini öğrenmek için bekliyorlar. Üç buçuk gündür, kadınlar ve çocuklar ocak ağzında bekliyorlar; başlarını dizlerine koymuş oturur halde veya yumruklarını sıkarken, suçlu olan kişiye lanetler yağdırırken gördüm onları.”

Bir suskunluk oldu. “Suçlu mu?” diye sordu Harrigan. “Anlamıyorum!”

“Buna pek inanamayacaksın; ama bu işçileri kurtarmak için hiçbir şey yapılmadı. Suçlu kişi, ocak ağzını tahtalarla kapattı ve bunların üstünü katranlı muşambayla örttü – adamlar ve oğlanları mühürleyip ölüme terk etti!”

Sofradakilerden bir dehşet mırıltısı yükseldi.

“Biliyorum, böyle bir şeyi tasavvur edemiyorsun. Bunu niye yaptılar? Madende bir yangın var; eğer vantilatör işletilirse, kömür yanacaktır. Fakat aynı zamanda, geçitlerden bazıları dumandan arıtılabilecek ve işçilerden bazıları kurtarılabilecektir. Yani, bir yanda maddiyat, diğer yanda insan hayatı söz konusu; ve suçlu kişi maddiyat lehine karar verdi. Yangın sönünceye kadar, bir hafta, iki hafta beklemeyi öneriyor; o zaman adamlar ve oğlanlar kesinlikle ölmüş olacaktır.”

Bu sözlerin ardından oluşan sessizliğe genç Harrigan son verdi. “Bunu kim yaptı?”

“Enos Cartwright.”

“İyi ama, kim bu adam?”

“Az önce suçlunun peşinde olduğumu söylediğimde, seni biraz yanıltmış oldum, Percy. Düşüncelerimi toplamak istediğim için öyle dedim.” Hal durdu. Sözlerine devam ettiğinde, sesi daha etkiliydi, cümleleri birer darbe gibi iniyordu. “Sana bahsettiğim suçlu kişi, madenin müdürü – Genel Yakıt Şirketince istihdam edilen ve yetkili kılınan bir adamdır. Yakalamak için takip edi-

len kişiye, maden ocağını mühürlettiren değil, onun açılmasını teklif edendir. Ocağın açılmasını teklif eden kişiye bir suçlu gibi muamele edilmektedir, zira insanlığın kanunları yanı sıra eyaletin kanunları da Genel Yakıt Şirketince tepelenmiştir; o kişi, şirketin emrindeki kabadayılar ve tetikçilerden canını kurtarmak için senin vagonuna sığınmaya mecbur kalmıştır!”

BÖLÜM 13

Hal, bu insanları iyi tanıdığından, onların arasına fırlattığı şimşegın etkisini ölçebilirdi. Bu insanlar için, terbiyelilik bütün erdemlerin başıydı; onları ne kadar rahatsız etmekte olduğunu biliyordu Hal. Onları asgari ölçüde bile kendi yanına çekebilmek için, Harrigan’ların mülküne izinsiz girmiş birisi olarak burada bulunmasını açıklamak zorundaydı.

“Percy,” diye devam etti, “geçen yıl üniversitede, araştırmacı gazetecilere* kulak verdiğim için bana nasıl çattığını hatırlarsın. Onlara şahsen gücenmeyi kendine hak bilirdin. Onların hikâyelerinin doğru olamayacağından emindin. Fakat ben kendim görüp anlamak istediğimden, bir kömür madeninde çalışmaya gittim. Patlamayı gördüm; bu adamın, Jeff Cotton’ın, kadınları ve çocukları ocak ağzından tekme tokat ve küfürlerle uzaklaştırmasını gördüm. Madendeki işçileri kurtarmak için harekete geçtim ve bu adam beni zorla kamptan attı. Kendi işime bakmazsam karanlık bir gecede başıma bir şey geleceğini söyledi bana. Ve işte görüyorsun – karanlık bir gecedeyiz!”

Hal bekledi; genç Harrigan’a bu durumu kavraması ve duruma el atması için bir fırsat vermek istiyordu. Ama genç Harrigan, kamp güvenlik amiri ve revolverinin orada olduğunu farkında değildi sanki. Hal bir deneme daha yaptı:

* Orijinal metinde geçen “muckraker” deyimini “araştırmacı gazeteci” olarak Türkçeleştirdik. Harfi harfine “pislik didikleyen/eşeleyen” olarak çevrilebilecek bu deyim, kurumlar veya işletmelerdeki yolsuzlukları, haksızlıkları vs. araştırıp haberleştiren gazeteciler için kullanılır.

“Belli ki bu adamlar beni öldürmekten hiç rahatsız olmazlardı; biraz önce bana ateş ettiler. Güvenlik amirinin tabancası hâlâ elinde duruyor ve barut kokusunu alabilirsiniz. İşte bu yüzden senin vagonuna girmek hadsizliğinde bulundum, Percy. Bunu canımı kurtarmak için yaptım ve beni bağışlaman gerekiyor.”

Kömür Kralının oğlu burada yüce gönüllü olmak için bir fırsata sahipti. Bunu kullanmak için acele etti. “Tabii ki, Hal,” dedi, “buraya gelmede bir yanlışlık yoktu. Çalışanlarımız öyle hareket ediyorlardıysa, yetkisiz davrandılar demektir ve elbette ki bunun bedelini ödeyecekler.” Sakin bir kararlılıkla konuştu; Harrigan tarzıydı bu ve bunu gören Jeff Cotton ile iki maden muhafızı ezilip büzülmüş gibiydiler.

“Teşekkür ederim, Percy,” dedi Hal. “Böyle konuşmanı beklерdim zaten. Akşam yemeği partini kesintiye uğrattığım için özür dilerim...”

“Özür dilemen gerekmez, Hal; parti falan değildi.”

“Anlıyorsun, Percy, sadece kendimi değil, madendeki insanları da kurtarmak istedim! Onlar ölüyorlar ve her saniye çok değerli. Onlara ulaşmak en az bir gün alacak; yani, onlara ulaştığımızda belki son nefeslerini alıyor olacaklar. Her ne yapılacaksa hemen yapılması gerekiyor.”

Hal yine bekledi – suskunluk tedirgin edici olana kadar. Sofradakiler şimdiye dek ona bakmışlardı; ama şimdi genç Harrigan’a bakıyorlardı ve genç Harrigan bu değişikliği hissetti.

“Benden tam olarak ne beklediğini bilmiyorum, Hal. Babam işlerini yönetmek için yetenekli kişiler istihdam eder ve ben onlara herhangi bir öneride bulunmak için yeterince bilgili olduğumu kesinlikle hissetmiyorum.” Yine Harrigan tarzında konuşmuştu; ama Hal’ın kararlı bakışı altında zayıfladı. “Ben ne yapabilirim ki?”

“Maden ocağını açtırmak, vantilatörü işletip tersine çalıştırmak için emir verebilirsin. Böylece duman ve gazlar dışarıya atılacak ve kurtarıcılar aşağıya inebilecektir.”

“Fakat Hal, seni temin ederim, böyle bir emir vermeye yetkim yok.”

“O yetkiyi üstlenmelisin. Baban Doğuda. Şirketin yetkilileriysen evlerinde uyuyorlar. Sen buradasın!”

“Fakat ben bu işlerden anlamam, Hal! Durum hakkında hiçbir şey bilmiyorum – bana söylediklerinden başka. Senin sözünden kuşku olmasa da, böyle bir durumda herhangi bir kimse yanılabilir.”

“Gel de kendin gör, Percy! Tüm istediğim bundan ibaret ve yapması gayet kolay. İşte trenin burada, lokomotif çalışıyor; makas değiştirip Kuzey Vadisi hattına girelim ve yarım saat sonra madende olabiliriz. Sonra da, seni durumu bilenlerin yanına götüreyim! Hayatları boyunca madenlerde çalışmış olan, bunun gibi kazaları defalarca görmüş olan ve sana gerçeği –birçok insanın hayatını kurtarma imkânı olduğunu ve birkaç bin dolar değerinde kömür, kalas ve rayları kurtarmak uğruna o imkânın heba edilmekte olduğunu– söyleyecek adamların yanına götüreyim.”

“Ama bu doğru olsa bile, Hal, benim yetkim yok!”

“Oraya gelersen, zaman kaybına bir dakikada son verebilirsin. O amirlerin yapmakta oldukları ancak karanlıkta yapılabilecek bir şey!”

Hal’ın ateşli sözlerinin baskısı altında, Harrigan davranış tarzı artık işe yaramıyordu; Kömür Kralının oğlu şaşkın ve hayli sıradan bir genç haline geliyordu. Ama onun arkasında Hal’dan daha büyük bir güç vardı. Başını salladı. “Bu iş babamı ilgilendirir, Hal. Benim karışmaya hakkım yok!”

Hal, çaresizlik içinde, diğerlerine döndü. Bir yüzden öbürüne gezinen bakışları, ela gözleri şaşkınlıkla dolu halde kocaman açılmış o magazin dergisi kapağı çehrenin üzerinde sabitlendi.

“Jessie! Sen ne düşünüyorsun?”

Kız irkildi, yüzünde sıkıntılı bir ifade belirdi. “Ne demek istiyorsun, Hal?”

“O insanların hayatını kurtarması gerektiğini söyle ona!”

Hal beklerken geçen saniyeler asırlar gibi uzadı. Bunun bir imtihan olduğunu fark ediyordu. Ela gözler aşağıya indi. “Ben böyle şeylerden anlamam, Hal!”

“Ama Jessie, size anlatıyorum bunları! Birazcık parayı kurtarmak uğruna, adamlar ve oğlanlar havasızlıktan ölmeye terk ediliyor. Gayet açık değil mi?”

“Ama ben nereden bileyim, Hal?”

“Benim sözüme inan, Jessie. Bilmiyor olsaydım elbette size müracaat etmezdim.”

Kız hâlâ duraksıyordu. Hal’ın sesinde bir duygu belirtisi oluştu birdenbire: “Jessie, sevgili Jessie!”

Sanki büyülenmiş gibi, Jessie gözlerini kaldırıp Hal’ın gözlerine dikti; gırtlığı ve yanaklarına kıpkırmızı bir utanç alevinin yayıldığını gördü Hal. “Jessie, biliyorum – bunu istemek katlanılmaz bir şey gibi görünüyor! Sen bir dostuna hiç kabalık etmemiş birisin. Ama bir keresinde, kaba saba bir adamın sokakta bir yük beygirini dövmekte olduğunu görünce o terbiyeli davranış tarzını nasıl bıraktığını hatırlıyorum. O adamın üstüne nasıl atıldığını hatırlamıyor musun? Çıldırmış gibiydin! Ve şimdi, bir düşün, sevgili Jessie, ölümüne azap çekmekte olan ihtiyar yük mahlukları var; ama beygirler değil, işçiler!”

Kız hâlâ dimdik bakıyordu ona. Hal onun gözlerinde keder ve ümitsizlik okuyabiliyordu; gözlerinden yaşlar geldiğini ve yanaklarına aktığını gördü. “Oh, bilmiyorum, bilmiyorum!” diye bağırdı; yüzünü elleriyle kapattı ve yüksek sesle hıçkırarak ağlamaya başladı.

BÖLÜM 14

Acı veren bir sessizlik oldu. Hal’ın bakışları etrafta dolaştı ve siyah bir ziyafet elbisesi giymiş, boynuna bir inci kolye takmış, kır saçlı bir hanımın üzerinde durdu. “Bayan Curtis! Elbette siz nasihat edeceksiniz ona!”*

* Ona: Percy Harrigan’a.

Kır saçlı hanım irkildi – bu adamın küstahlığının bir sınırı yok muydu? Jessie’ye işkence etmesine tanık olmuştu. Ama Jessie onun nişanlısıydı; Bayan Curtis üzerinde böyle bir hakkı yoktu onun. Buz gibi bir ses tonuyla cevap verdi: “Ev sahibime bu şekilde dayatmada bulunmayı üzerime alamam.”

“Bayan Curtis! Sokak kedileri ve köpeklerine yardım edilmesi için bir hayır derneği kurdunuz!” Bu sözler Hal’in dilinin ucuna kadar geldi; ama onları söylemedi. Gözleri etrafta gezinmeye devam etti. Bir Harrigan’a boyun eğdirilmesine başka kim yardımcı olabilirdi?

Bayan Curtis’in yanında, smokininin ilğinde bir gülle Reggie Porter oturuyordu. Hal onun buradaki rolünü biliyordu – bir tür erkek refakatçi, bir ev sahibi asistanı, zenginlerin bir hayranı, canı sıkılanlar için bir avutucu. Zavallı Reggie başka insanların hayatlarını yaşırdı; başka insanların heyecanlarıyla, dedikoduyla, çay daveti hazırlıklarıyla, geride kalan çay davetlerinin övgüleriyle titreşirdi onun ruhu her zaman. Ve her zaman girişken bir ruhtu onunki; hesap yapar, fırsatları ölçüp biçer, sıkıntı verici parasızlığını görgülü ve kibar davranışlarla telafi ederdi. Hal bu adamın yüzüne hızlıca bir göz attı; modaaya uygun o küçük siyah bıyıklar heyecanla dikleşmiş gibi görünüyordu ve Hal bir anda korkunç bir sezgiyle vaziyeti kavradı – Reggie kendisine sorular sorulmasını bekliyordu ve Harrigan aile bankasındaki sosyal sermayesini arttıracak bir cevabı şimdiden hazırlamıştı!

Koridorun öbür tarafında Genevieve Halsey oturuyordu: uzun boylu, dimdik, bir heykel ölçeğindeki gövdesiyle. Ona baktığınızda inek-gözlü Juno’yu düşünür ve yüce duygular hayal ederdiniz; fakat onu tanıdığınızda, kafasının yavaş çalıştığını ve tamamen kendisiyle meşgul olduğunu keşfederdiniz. Onun yanında, sinekkaydı tıraşlı, pembe yanaklı, çehresinden sıhhat fışkıran Bob Creston vardı – kendi atletizm kulübü için kupalar kazanmaya ve eyalet milis kuvvetindeki tüfekli piyade takımının skorunu korumaya dönük sağlıklı bir hırsıyla, “iyi adam” denilen türden biri. Neşeli Bob, iyi kalpli olduğundan, konuşabilirdi as-

linda; ama Percy'nin bir kuzenine, masanın öbür tarafında oturan Betty Gunnison'a âşıktı – ve Hal bu kızın siyah gözlerinin parladığını, küçük yumruklarının kuvvetle sıkıldığını, dudaklarının bastırılmaktan bembeyaz olduğunu gördü. Betty'yi anlıyordu Hal – bu kız Harrigan'lardan biriydi; Harrigan ailesinde, bir seyyar satıcının çocuklarını genç kuşağın liderlerine dönüştürme görevinde çalışmaktaydı!

Onun yanında "Vivie" Cass oturuyordu. Atlar ve köpeklerden ve kızların ilgilenmediği bu gibi şeylerden bahsederdi; Hal, onun bulunduğu bir ortamda toplumsal konular hakkında konuşuyordu bir keresinde ve onun kendi görüşünü çarpıcı tek bir cümleyle ifade edişini duymuştu: "Eğer bir adam yemeğini bıçağıyla yiyorsa, onu şahsi düşmanım sayarım!" İşte bu kızın omzunun üstünden, solgun gözlü ve sarı bıyıklı bir adamın suratı merakla bakıyordu – gazetelerin bir "kulüp adamı" diye bahsettikleri ve Hal'ın erkek kardeşinin "evcil kedi" adını vermiş olduğu, kinik ve dünya yorgunu Bert Atkins. Hal gibi, hanımların bir gözdesi olan, ama başka hiçbir şey olmayan, "Dicky" Everson; bir diğer "kömür adamı"nın oğlu, "Billy" Harris; onun kız kardeşi, Daisy; ve babası Yaşlı Peter'in baş avukatı olan, erkek kardeşiyse onun yerel avukatı ve Pedro'daki *Star* gazetesinin yayıncısı olan, Blanche Vagleman da oradaydı.

Böylece Hal'ın gözleri bir surattan diğerine, aklıysa bir şahsiyetten diğerine gezindi. Bir parşömen tomarının açılması gibiydi; yarı yarıya unutmuş olduğu bir dünyanın bir panoraması. Tefekkür için zamanı yoktu, ama çabuk ve karşı konulamaz bir izlenime kapıldı. Bir zamanlar bu dünyada yaşamış ve onu doğal bir şey olarak kabul etmişti. Bu insanları tanımış, onlarla sağa sola gitmişti; dostane, nazik, genelde iyi türde insanlar gibi görünmüşlerdi. Ama şimdi, nasıl da bir değişiklik! Artık dostane görünmüyorlardı! Onlardaki değişiklik neydi? Yoksa kinikleşmiş olan Hal mıydı? O yüzden mi onları böyle korkunç bir yeni bakışla görüyor, birkaç kilometre uzakta ölmekte olan insanlara karşı yıldızlar kadar soğuk ve ilgisiz buluyordu acaba!

Hal'ın gözleri Kömür Kralının oğluna geri döndü. Percy'nin öfkeden beyazlaşmış olduğunu fark etti. "Seni temin ederim, Hal, buna devam etmenin hiçbir faydası yok. Bana zorla bir şeyler yaptırılmasına izin vermek niyetinde değilim."

Percy'nin bakışları ani bir kararla güvenlik amirine çevrildi. "Cotton, sen ne diyorsun bu konuda? Bay Warner duruma ilişkin düşüncesinde haklı mı?"

Hal söze karıştı: "Böyle bir adamın ne diyeceğini biliyorsun, Percy!"

"Bilmiyorum," diye karşılık verdi öbürü. "Bilmek istiyorum. Anlat, Cotton, nedir mesele?"

"Dedikleri doğru değil, Bay Harrigan." Güvenlik amirinin sesinde bir hiddet ve meydan okuma vardı.

"Ne bakımdan?"

"Şirket madeni açtırmak için her şeyi yapıyor, en başından beri de yapmıştır."

"Oh!" Percy'nin sesinde bir zafer havası vardı. "Gecikmenin sebebi nedir?"

"Ventilatör bozuldu ve biz de yeni bir vantilatör getirtmek zorunda kaldık. Onu yerleştirmek epey bir iş – bu gibi şeyler bir saatte yapılamaz."

Hal'a dönen Percy, "Görüyorsun!" dedi. "İki farklı görüş var, en az iki!"

"Tabii ya!" diye bağırdı Betty Gunnison; siyah gözleri Hal'a kıvılcımlar saçıyordu. Daha da konuşacaktı, ama Hal sözünü kesti, ev sahibine yaklaştı. "Percy," dedi alçak sesle, "buraya gel lütfen. Seninle yalnız konuşmak istiyorum."

Hal'ın sesinde hafif bir tehdit iması vardı; bakışları vagonun uzak ucuna, sadece iki siyahi hizmetkârın durduğu bir yere doğru yöneldi. İki genç adam onlara doğru ilerlerken hizmetkârlar aceleyle çekildiler. Kömür Kralının oğluyla baş başa kalan Hal bu mücadeleyi bitirmek üzere içeri girdi.

Üniversiteli bir oğlanı sınıf arkadaşları nasıl tanırlarsa, Percy Harrigan'ı işte öyle tanıyordu Hal. Zalim yaşlı babası gibi merhametsiz değildi; her zaman her şeyi olmuş biri gibi, keyfine düşküncü sadece; hiçbir zaman cesurca kararlılık göstermek zorunda olmamış biri gibi, zayıf iradeliydi. "Cemiyet" dedikleri şeyin bir parçası olmak üzere, ailesinin kadınları tarafından yetiştirilmiş; bu süreçte, kendi önemine dair yüksek düşünceler edinmişti. Harrigan'ların hayatı ıstırap verici bir hatıranın etkisi altındaydı – bir seyyar satıcı bohçasına dair o hatıra. Percy'nin en büyük amacının gerçek, sahici, cömert bir aristokrat olarak görülmek olduğunu biliyordu Hal. Saldırısında işte bu bilgiyi kullanmaktaydı.

Diğerinin öfkesini yatıştırma gayretiyle, özür dileyerek başladı sözlerine. Böyle bir tatsızlık yaratmaya niyet etmiş değildi; hayatına kasteden o silahlı adamlar yüzünden mecbur kalmıştı buna. Gece vakti kovalanmak ve ateşli silahlarla hedef alınmak berbat bir şeydi! Asabı çok bozulmuştu hakikaten; bir madenci yamağı olarak muhafaza edebilmiş olduğu azıcık terbiyeyi de unutmuştu. Kendini rezil etmişti; Tanrım, evet, insanların gözünde nasıl görüldüğünün farkındaydı!

Hal üstündeki kirli madenci tulumuna baktı, sonra da Percy'ye. Percy'nin şu noktaya kadar tamamıyla aynı fikirde olduğunu görebiliyordu – hakikaten kendini rezil etmişti ve üstelik Percy'yi de! Hal bundan dolayı üzgündü, ama işte buradaydılar, sıkıntılı bir durumda; ve artık kesinlikle çok geçti. Bu hikâye ortadaydı – örtbas etmeye imkân yoktu! Hal gazeteci dostunu susturabilirdi, Percy garsonları ve kondüktörü ve kamp güvenlik amirini ve silahlı adamları susturabilirdi – ama bütün o arkadaşlarını susturamazdı ki! Haftalarca sadece bundan bahsedeceklerdi! Hikâye bir günde tüm Western City'ye yayılacaktı – Kömür Kralının oğlunun özel vagonundaki bir madenci yamağının bu hayret verici, melodramatik, teatral hikâyesi!

“Ve anlamalısın, Percy,” diye devam etti Hal, “böyle bir şey insanın üstüne yapışır kalır. Yaşadığın sürece herkes seninle ilgili düşüncesini buna göre şekillendirecektir!”

Harrigan tarzını yine denemeye çalışarak, “Dostlarımla beni eleştirmeleri ihtimaline katlanacağım,” dedi öbürü.

“İstediğin türden hikâyeyi seçebilirsin,” diyerek sözlerine devam etti Hal, aman vermeden. “Cümle âlem diyecek ki Paralarını kurtarmaya karar verdi; veya şöyle diyecek, İnsanların hayatını kurtarmaya karar verdi. Elbette ki, Percy, ailenin o paralara fena halde ihtiyacı yok ki! Bu tren seyahatine bile daha çoğunu harcamışsındır!”

Hal kurbanına zaman vermek için bekledi.

Percy’nin konuyu düşünmesinin sonucu, Yaşlı Peter’e layık bir soru oldu. “*Senin* bundan ne çıkarın var?”

“Percy,” dedi Hal, “hiçbir çıkarım olmadığını bilmen gerek! Eğer başka bir açıklama bulamıyorsan, sorumsuz bir adamla karşı karşıya olduğunu söyle kendine. Bir sürü korkunç şeyler gördüm – kamp güvenlik amirlerince etrafta o kadar çok kovalandım – yahu, Percy, şu adamın, Cotton’ın, tabancasında altı tane çentik var! Ben deliyim herhalde!” Ve bu madenci yamağının kahverengi gözlerine, Percy Harrigan’dan daha güçlü bir adamı ikna etmeye yetecek kadar çılgınca bir bakış geldi. “Aklımda sadece tek bir düşünce kaldı, Percy – o madencileri kurtarmak! Çaresizlikten nasıl deliye dönmüş bir halde olduğumu anlamazsan yanılırsın. Şimdiye kadar bu işi gerçek kimliğimi gizleyerek yaptım! Joe Smith adında bir madenci yamağı olarak bildiler beni. Ortaya çıkıp gerçek adımlı söyleseydim – evet, belki madeni açtıramazdım, ama en azından G.Y.Ş. için büyük dert çıkartırdım! Bunu yapmadım; bunun nasıl bir rezalet yaratacağını biliyordum ve babama karşı borçlu olduğum bir şey vardı. Lakin eğer başka bir yol olmadığını görürsem, eğer o insanların ölümüne terk edilmesi söz konusu olan, başka hiçbir şeye aldırış etmem. Babana söyle bunu; ona de ki, Keating adındaki şu adamı ortalığa salıp olayı her tarafa yayacağımı – gerçekleri toplumun önüne koymak

için, şirketi ihbar edeceğimi, Valiye başvuracağımı, büyük bir yaygara çıkartacağımı ve gerekirse sokakta tutuklanacağımı söyleyerek gözdağı vermişim. Anlıyorsun ya, gerçekleri biliyorum, Percy! Orada bulundum ben ve kendi gözlerimle gördüm. Bunu anlayamıyor musun?”

Öbür adam cevap vermedi, fakat anladığı belliydi.

“Diğer yandan, eğer istersen bunu nasıl tamir edebileceğini gör. Bu faciayı haber aldığında eğlence amaçlı bir gezideydin; hemen oraya koştu ve komutayı ele aldın, maden ocağını açtırdın, çalışanlarının hayatlarını kurtardın. Gazeteler olayı bu şekilde haberleştirecektir.”

Kurbanını dikkatle seyreden ve onun zihnine gidecek yolu bulmaya çalışan Hal, hatalı davranmış olduğunu fark etti. Harrigan’lar incelik ve zarafetten uzak olsalar da, pitoresk tavırların aristokratça olmadığını öğrenmişlerdi.

“Peki, o zaman!” dedi Hal çabucak. “Eğer tercih edersen, adının zikredilmesi gerekmez. Kamptaki amirler gazetecileri parmaklarında oynatırlar; hikâyeyi sen nasıl istersen öyle haber yapacaklardır. Umurumda olan tek şey, hemen oraya gidip maden ocağını açtırmandır. Bunu yapmayacak mısın, Percy?”

Hal diğerinin gözlerinin içine bakıyordu, çünkü madencilerin ölümü veya kalımı onun işaretine bağlıydı. “Pekâlâ, cevabın ne?”

“Hal,” diye ünledi Percy, “babam çok kızacak bana!”

“Peki, ama diğer yandan, *ben* kızacağım sana; ve hangisi daha kötü olur acaba?”

Yine bir sessizlik oldu. “Haydi, Percy! Allah aşkına!” Hal’in ses tonu çılgınca, endişe vericiydi.

Diğeri aniden direnmeyi bıraktı. “Tamam!”

Hal rahat bir nefes aldı. “Ama dikkatini çekerim!” diye ilave etti. “Seni kandırmaları için gitmiyorsun oraya! Seni aldatmaya çalışacaklardır – senin emirlerine uymayı reddedecek kadar iletirliye gidebilirler. Ama kararlı olmalısın – zira, görüyorsun, ben de geliyorum, o maden ocağının açıldığını göreceğim. Kurtarıcılar aşağıya inene kadar oradan ayrılmayacağım!”

“Aşağıya incekler mi, Hal?”

“Sen ne diyorsun, yahu! Aşağıya inme fırsatı verilsin diye bağırıp çağırıyorlar! Bunun için neredeyse isyan edeceklerdi. Ben onlarla gideceğim – ve sen de, Percy – biz aylaklar takımının hepsi gidecek! Dışarı çıktığımızda, kömür madenciliğinin ne olduğunu bir parça öğrenmiş olacağız!”

“Tamam, anlaştık,” dedi Kömür Kralının oğlu.

BÖLÜM 16

Percy’nin o gece Cartwright’a neler dediğini asla öğrenemedi Hal; sadece şunu biliyordu ki madene vardıklarında, müdür bir görüşmeye çağırılmış ve yarım saat sonra Percy gülümseyerek dışarı çıkmış, Hal Warner’ın başından beri hatalı olduğunu söylemişti; maden işletmesinin yetkilileri, maden ocağını en erken zamanda açmak niyetiyle, vantilatörü hazır etmek için olabildiğince süratle hareket etmişlerdi. Çalışma artık tamamlanmış bulunuyordu ve bir iki saat içinde vantilatör çalıştırılacak ve ertesi sabah kurtarıcıları içeri sokmak için bir fırsat olacaktı. Percy bunları öyle masumca söyledi ki Hal bir an için acaba Percy’nin kendisi bunlara inanamıyor olabilir mi diye merak etti. Hal’in misafir olarak konumu elbette nazıkçe inanmış gibi davranmasını, diğerlerinin önünde bir aptal gibi görünmeye razı olmasını gerektiriyordu.

Percy, Hal’ı ve Billy Keating’i geceyi trende geçirmeye davet etti; ama Hal bunu kabul etmedi. Çok kirli olduğunu söyledi; ayrıca, gün ağarınca kalkmak, kuyudan aşağıya ilk inceklerden biri olmak istiyordu. Percy, müdürün buna karşı olduğunu söyledi – kendilerini koruyabilecek deneyimli adamlar dışında hiç kimsenin aşağıya inmesini istemiyormuş. Hazır durumda ve gitmeye istekli onca adam varken, amatörlerin hayatını tehlikeye atmaya gerek yokmuş.

Hal, nezaketsiz görünme pahasına, etrafta gezineceğini ve ocak ağızından kapağı kaldırmalarına bakacağını söyledi. Kulü-

belerden bazılarında, uyuyamayan kadınlar bir araya gelmiş, yas tutuyorlardı ve onlara iyi haberi vermek insaniyet gereği olurdu.

Hal ve Keating dışarı çıktılar; önce Rafferty ailesine gittiler ve Bayan Rafferty'nin fırlayıp onlara baktığını, sonra da Meryem Ana'ya avaz avaz seslenip tüm ufak Rafferty'leri korkulu bir telaşe halinde uyandırdığını gördüler. Kadın, onların ne dediklerini gerçekten bildiklerine kanaat getirince, haberi yaymak için aceleyle dışarı çıktı ve böylece çok kısa bir süre sonra sokaklar koşuşan insanlarla doldu ve ocak ağzında yine bir kalabalık toplandı.

Hal ve Keating bundan sonra Jerry Minetti'nin evine gittiler. Percy'ye karşı bir sadakat duygusundan ötürü, Hal, onun söylemiş olduğunu, yani Cartwright'ın en baştan itibaren maden ocağını açtırma niyetinde olduğunu tekrarlamasının ötesinde bir şey demedi. Bu sözlerin etkisini görmek ilginç oldu – Jerry ona öyle bir suratla baktı ki! Ama konuşarak zaman kaybetmediler; Jerry hemen giyindi ve onlarla beraber ocak ağzına doğru aceleyle yola çıktı.

Bir ekip, tahtaları ve muşambaları sökmeye başlamıştı bile. Kuzey Vadisi'nde bulunduğu süre boyunca Hal böyle istekle çalışan hiç kimse görmemişti! Kısa zamanda, büyük vantilatör kırmıldamaya, sonra kükremeye, sonra da şarkı söylemeye başladı; ve yüz kişilik bir kalabalık da kükrüyor ve şarkı söylüyordu.

Herhangi bir şey yapılabilmesinden önce birkaç saat daha geçecekti; ve Hal bitkin olduğunu fark etti aniden. O ve Billy Keating, yine Minetti'lerin kulübesine gittiler, kendileri için yere bir battaniye serip rahat bir nefes alarak uzandılar. Billy hemen horlamaya başlamıştı, ama bütün o heyecanın aniden etkisini göstermesiyle Hal'ın gözlerine uyku girmedi.

Kafasına bir düşünceler okyanusu akıyordu: dışarıdaki dünya, onun dünyası, birkaç aydır bilinçli olarak aklından çıkarmış olduğu ve böyle aniden hatırlamaya mecbur bırakılmış olduğu dünya! O yaz yapmak için yola çıktığı şey ne kadar basit görünmüştü: başka bir isim almak, başka bir sınıfın üyesi haline gelmek, o sınıfın hayatını yaşamak ve onun düşüncelerini düşün-

mek ve sonra, anlatacak yeni ve büyüleyici bir macerayla, kendi dünyasına geri dönmek! Kendi dünyasının, Hal Warner dünyasının, madenci yamağı Joe Smith olarak onu tanıma olasılığı – hiç aklına gelmemiş bir olasılıktı bu. Karanlıkta bir soygun yapmak için uğraşan ve odanın aniden ışıqla dolduğunu gören bir soyguncu gibiydi!

Bu maceraya atılırken, onu şok edecek şeylerle karşılaşmaya hazırды; bir şekilde, bir yerde, “sistem” ile kavga etmek zorunda kalacağını biliyordu. Ama kendini sınıf savaşının tam orta yerinde, kendi ahbaplarının siperlerine doğru bir hücumun başını çekerken bulmayı asla beklememişti. Üstelik iş bununla bitmeyecekti, biliyordu; bu savaş tek bir siperin ele geçirilmesiyle son bulmayacaktı! Burada karanlık ve sessizliğin içinde yatarken, Hal kendini neyin içine atmış olduğunu yavaş yavaş anlıyordu. Bir diğer teşbih kullanmak gerekirse, sokakta bir hanımla flört etmeye başlayan ve ertesi sabah uyanıp evli olduğunu fark eden bir adamdı o.

Percy ile ilgili olarak seçmiş olduğu hareket tarzından pişman değildi. Başka bir hareket tarzı düşünülemezdi. Ama bu Kuzey Vadisi insanlarını on haftadır tanıdığı halde, Percy’nin vagonundaki insanları on yıldır tanıyordu. Böylece, o vagondaki şahsiyetler Hal’ın bilincinde özel bir ehemmiyet kazanıyorlar ve burada, karanlıkta, onların Hal ile ilgili düşünceleri, ister etkin bir düşmanlık ister edilgin bir şaşkınlık halinde olsun, Hal’ın zihnindeki savunma duvarlarını muhasara altına alıyorlardı.

Özellikle de, kendini Jessie Arthur ile mücadele halinde buluyordu. Jessie’nin çekici, istekli yüzü Hal’ın önünde peyda oluyordu. Bir erkeğin ruhunu karşı konulamayacak bir güçle sürükleyen o mükemmel yüzlerden biri vardı onda. Yumuşak ve parlak, sevgi dolu ela gözleri; duygulanınca hemen titremeye başlayan dudakları; elma çiçeklerine benzeyen teni, içinde yıldız tozu olan saçları! Hal, kömür madeni işletmecileri ve maden ocağı muhafızları hakkında kinikçe düşünceler besliyordu beslemesine, ama Jessie’nin ruhunda bu fiziksel cazibelerin ima ettiklerinden baş-

ka herhangi bir şeyin olmayabileceği hiç aklına gelmiyordu. Hal bu kıza âşıktı; ve o denli gerçek, o denli hoş olan bu kızlık çağı letafetinin altında, kalıtsal ve içgüdüsel bir bilinçaltı zalimliğinin, sınıfsal bir zalimliğinin, dünyevi önyargılarda bir katılığın yatmakta olabileceğini fark edemeyecek kadar gençti, fark edemeyecek kadar aşkta deneyimsizdi. Kadınların cazibelerinin, gözler ve dişler ve saçlardaki o nadir ve efsunlu mükemmelliğinin, tendeki o yumuşaklığının ve yüz hatlarındaki o zarafetin birçok neslin emeği ve hizmetiyle kazanılmış olduklarını ve hayatın vahşi yanını, âdetler ve geleneklerin caniyane ve insanlık dışı mahiyetini kaçınılmaz olarak ima ettiklerini anlamak için bir erkeğin orta yaşlara gelmesi ve çok acılar çekmesi gerekir.

Hal o çaresizliği içinde Jessie’de beklediğini bulamamıştı. Ama şimdi olanları tekrar düşündü ve o imtihanın adil olmadığını söyledi kendine. Onu çocukluğundan beri tanımış ve sevmişti ve daha önce hiçbir zaman, merhametli ve sevecen olmayan bir hareketini görmemiş veya bir sözünü duymamıştı. Ama –dedi kendi kendine– Jessie duygudaşlığını tanıdıklarına veriyordu; ve zaten emekçileri tanımak için hangi fırsata sahip olmuştu ki? Ona bu fırsatı sunmalıydı; o istemese bile, hayat anlayışını genişletmeye zorlamalıydı onu! Bu süreç onu incitebilirdi, yüzünün çizgisiz yumuşaklığını bozabilirdi, ama yine de onun için yararlı olacaktı – bir “olgunlaşma acısı” olacaktı!

İşte böyle, karanlık ve sessizliğin içinde yatarken, Hal sevgiliyle uzun bir sohbete kapılmış halde buldu kendini. Ona eşlik ederek kampta bir gezintiye çıkardı, açıklamalar yaptı, şunu veya bunu tanıttı. Özel vagondaki dostlarından bazılarını da aldı ve onları Kuzey Vadisi’ndeki dostlarıyla tanıştırdı. Her iki grupta müşterek vasıfları olan insanlar vardı ve bunlar kesinlikle kaynaşıp ahbap olacaktardı! Bob Creston, mesela, “şarkı ve dans” alanında becerikliydi – kampın vodvil uzmanı olan “Blinky” adlı madenciye kesinlikle ilgi duyacaktı! Kedileri seven Bayan Curtis, Minetti’lerin kapı komşusu olan ve beş tane kedi besleyen yaşlı Bayan Nagle ile bir kız kardeş gibi yakınlaşacaktı! Bıçaklarıyla

yemek yiyen adamlardan nefret eden Vivie Cass bile –ki Reminitski pansiyonunda kalanların sofradaki davranışları onu cınayet işlemeye itebilirdi– evet, işte o kadın bile, eskiden Hal’ın hayvanı olan tütün çiğneyen katır “Dago Charlie”den hoşlanacaktı! Hal, bu toplumsal kaynaştırma çabalarına girişebilmek için, günün ağarmasını sabırsızlıkla bekliyordu!

BÖLÜM 17

Şafak sökmeden az önce, Hal uykuya daldı; oturmuş esneyen, aynı zamanda homurdanıp şikâyet eden Billy Keating’in seslenmesiyle uyandı. Billy’nin de gece boyunca dertlenmiş olduğunu fark etti Hal. Bir gazeteci olarak kariyerinde hiçbir zaman böyle bir hikâye ile karşılaşmamıştı; hiç kimsenin elinde böyle bir hikâye olmamıştı – ve bunu öldürmek gerekiyordu!

Cartwright gecenin geç bir saatinde gazetecileri toplamış ve onlara haberi anlatmıştı – şirket en sonunda madeni açılmaya hazır duruma getirmeyi başarmıştı; ayrıca, genç Bay Harrigan, mahsur kalan madencilere olan alakasından ötürü, orada özel treninde bekliyordu. Gazeteciler, tabii ki, onun gelişini bildireceklerdi ama “çok abartmamaları”, ayrıca Bay Harrigan’ın konuklarının adlarını vermemeleri rica edilmekteydi. Belirtmeye gerek yok, itaatsizlik nedeniyle kamptan atılmış olan “madenci yamağı”nın kömür patronu Edward S. Warner’in oğlu çıkmış olması onlara söylenmedi.

Güzel, soğuk bir yağmur yağıyordu. Hal, Jerry’nin eski bir paltosunu ödünç aldı ve üstüne geçirdi. Küçük Jerry onunla gitmek için yaygara yaptı ve biraz tartıştıktan sonra, Hal onu bir şalın içine sarıp omzuna attı. Gün daha pek ağarmamıştı, ama madenci köyünün tüm halkı şimdiden ocak ağzında hazırdu. Miğferli adamlar testler yapmak için aşağıya inmişlerdi, yani kesin açıklama saati çok yakındı. Kadınlar, çökük omuzlarında ıslak şallarıyla duruyorlardı; yüzleri bembeyaz ve gergindi. İçinde bulundukları gerilim o kadar büyüktü ki ağızlarını açıp

bir laf edemiyorlardı. Onlar yağmurda titreşirken, erkeklerinin birkaç damla su bulamamaktan ölüyor olabilecekleri düşüncesi korkunçtu!

Miğferli adamlar yukarı çıkıp, kuyunun dibinde ışıklar yana-
cağını bildirdiler; yani miğfersiz aşağıya inilmesi güvenliydi ve
böylece ilk kurtarma takımının gönüllüleri inmeye hazırlandılar.
Bütün gece, çekiç takırtıları olmuştu; marangozlar yeni bir ka-
fes üzerinde çalışıyorlardı. Yeni kafes makarayla aşağı salındı ve
adamlar bunu içinde yerlerini aldılar. Sonunda makara hareket
etmeye başlayıp grup yerin altında gözden kaybolunca, bir çam
ağacında rüzgârın inlemesi gibi, bin gırtlaktan çıkan bir ah sesini
duyabilirdiniz. Kadınları ve çocukları yukarıda bırakıyorlardı,
ama o kadınlardan tek bir tanesi bile yukarıda kalmalarını iste-
mezdi onlardan – yirmi milletten emekçileri tek bir millet yapan
o derin bilinçaltı dayanışma bağı öyleydi işte!

Kafesin aşağıya salınması yavaş bir süreçti; zehirli gaz tehlike-
si ve kafesin yeni olması yüzünden, her defasında bir metre kadar
devam etmek, işaret kablusunun çekelenmesi yoluyla adamların
iyi durumda olduklarını bildirmelerini beklemek gerekiyordu.
Dibe ulaşmalarından sonra, hayat belirtileri gösteren insanlarla
karşılaşmalarına dek biraz daha zaman geçecekti; ne kadar za-
man geçeceğini kimse bilemezdi. Miğferli adamların dedikleri-
ne göre, kuyunun dibinde cesetler vardı, ama bunları yukarıya
çıkarmak için oyalanmak faydasızdı, çünkü bu adamlar günler
önce ölmüş olmalıydılar. Hal, miğferli adamların etrafında bağı-
rıp çağıran, bu cesetlerin kimliklerinin belirlenmiş olup olmadı-
ğını öğrenmeye çalışan bir sürü kadın gördü. Eskisi gibi kadınla-
rı iteleyip uzaklaştırma görevlerini yapmakta olan Jeff Cotton ve
Bud Adams'ı da gördü.

Kafes, ikinci grup adamları aşağıya indirmek için geri döndü.
Şimdi daha az ihtiyata gerek vardı; makara hızla çalıştı ve sessiz,
kararlı yüzleriyle ve ellerinde kazmalar, kürekler, kol demirleriyle
kurtarıcı grupları birbiri ardına dehşet çukuruna indiler. Kazı
sahaları içinde yayılacak, önlerinde her yeri güvenlik lambala-

rıyla test edecek, mahsur kalmış işçilerin gazlara karşı savunma amacıyla yaptıkları bariyerleri arayacaklardı. Bu bariyerleri çekiçe yıkmaya çalışırken, belki öbür taraftaki canlı insanların işaretlerini duyacaklardı; veya bariyeri yıkıp içeriye girecekler ve bir ses çıkartamayacak denli kötü durumda olan, ama belki içlerinde hâlâ hayat kıvılcımı bulunan insanlarla karşılaşacaklardı.

Hal'ın arkadaşları birer birer aşağı indiler – “Big Jack” David ve Bohemyalı Vresmak, Polonyalı Klokowski ve son olarak Jerry Minetti. Küçük Jerry, Hal'ın omzunda tünediği yerden elini salladı; dışarı çıkıp onlara katılmış olan Rosa ise, sanki kendi ruhu kafeste aşağı iniyormuş gibi, sessizce, Hal'ın koluna yapışmıştı. Babasını aramak isteyen mavi gözlü Tom Rafferty ve babası yıllar önce benzer bir kazada can vermiş olan siyah gözlü “Andy”, o Yunanlı oğlan da aşağı indiler; Rovetta da indi; Jerry'nin kuze-ni, ocak amiri Carmino da. Savaşa giden kahramanların isimleri gibi, onların isimleri de birer birer kalabalığın içinde yankılandı.

BÖLÜM 18

Hal, etrafına baktığında, Harrigan kafilesindeki misafirlerden kimilerini gördü. Bert Atkins ile beraber bir şemsiyenin altında durmakta olan Vivie Cass vardı; Dicky Everson ile Bob Creston da vardı. Bu ikisi yağmurluklar ve su geçirmez şapkalar giymişlerdi ve Cartwright ile konuşuyorlardı; kömür karasına bulanmış kavruk madencilerin yanında bir başka dünyadan gelmiş yaratıklar gibi görünen, uzun boylu, kusursuz adamlar.

Hal'ı görünce yanına gittiler. “Ufaklığı nereden buldun?” diye sordu Bob; sinekkaydı tıraşlı pembe suratında bir gülümseme belirdi.

Küçük Jerry'yi hafifçe ittirip omzundan yere indiren Hal, “Tesadüfen karşılaştık,” diye cevap verdi.

“Merhaba, ufaklık!” dedi Bob.

Cevap hemen geldi. “Sana da merhaba!” Küçük Jerry Amerikanca konuşmayı biliyordu; herhangi bir cemiyet adamıyla aşık

atabilirdi! Uzun boylu yabancıya bakarak, “Benim babam o kafesin içinde aşağı indi,” dedi; parlak siyah gözleri ışıldıyordu.

“Öyle mi!” diye karşılık verdi öbürü. “Sen niçin gitmiyorsun?”

“Babam onları çıkartacak. Babam hiçbir şeyden korkmaz!”

“Babanın adı ne?”

“Büyük Jerry.”

“Aha! Peki, sen büyüyünce ne olacaksın?”

“Ateşleyici olacağım.”

“Bu madende mi?”

“Kesinlikle değil!”

“Neden ki?”

Küçük Jerry gizemli bir hal aldı. “Bildiğim her şeyi anlatmıyorum,” dedi.

İki genç adam güldüler. Bunlara eğitim işte bu kadar olurdu! “Belki eski ülkeneye geri döneceksin?” diye lafa karıştı Dicky Ever-son.

“Hayır, efendi!” dedi Küçük Jerry. “Ben Amerikalıyım.”

“Belki bir gün başkan olursun.”

“Babam da öyle diyor,” diye karşılık verdi küçük adam – “bir madenciler sendikasının başkanı.”

Yine güldüler; ama Rosa tedirgin bir şekilde çocuğa fısıldadı ve kolunu çekiştirdi. Meçhul ve zengin görünen yabancılara böyle şeyler söylenmezdi! Rosa’ya güven vermek için, Hal söze karıştı. “Küçük Jerry’nin annesi, Bayan Minetti.”

İki genç adam, eğilerek şapkalarını çıkardılar. “Sizinle tanışmaktan mutlu olduk, Bayan Minetti.” Rosa kızarıp utangaç bir biçimde karşılık verirken çok sevimli görüldüğünden, ona gözlerini dikip baktılar. Hayatı boyunca bunlar gibi erkekler onun önünde hiç eğilmemiş olduğundan, çok utanmış haldeydi.

Ve işte Joe Smith’e eski bir dost gibi selam veriyorlar ve ona tuhaf bir isimle hitap ediyorlardı! Siyah İtalyan gözlerini sorarcasına Hal’a çevirdi. Hal tepeden tırnağa kızardığını hissediyordu. Western City’nin gerçeği anlaması ne kadar rahatsız edici idiyse, Kuzey Vadisi’nin anlaması da o kadar rahatsız ediciydi!

Kurtarma çalışması hakkında ve bunun ilerleyişine dair Cartwright'ın dedikleri hakkında konuştular. Yangın ana geçitlerden birindeydi ve kalasları yakıyor, tersine çalıştırılan vantilatörden gelen hava akımı yüzünden hızla yayılıyordu. Madenin bu kısmında pek az kurtarma ümidi olabilirdi, ama miğferliler yanmış geçitlerdeki sıcaklık ve dumana direneceklerdi. Madenin bu kısımlarının çökmesinin ne kadar muhtemel olduğunu biliyorlardı, ama patlamadan önce burada çalışmakta olan işçiler olduğunu da biliyorlardı. “Bunların gözüpek adamlar olduklarını söylemeliyim!” diye fikir beyan etti Dick.

Bir grup kadın ve çocuk onları dinlemek için toplandı; haber edinme isteğiyle içinde bulundukları azap verici kaygı utangaçlıklarına üstün gelmişti. İnsan onlara bakınca, uzaklardaki toplumların kükremesini dinleyen ve yaralıların getirilmesini bekleyen savaş zamanı kadınlarını düşünüyordu. Bob ve Dicky'nin arada bir etraflarındaki suratlar çemberine göz attıklarını fark etti Hal; bu insanların haletiruhiyesini bir parça algılıyorlardı ve Hal da onlar için bunu arzu etmişti kısmen.

“Diğerleri de geliyor mu?” diye sordu.

“Bilmiyorum,” dedi Bob. “Kahvaltı ediyorlardır herhalde. Biz de gitsek iyi olacak.”

“Bizimle gelmeyecek misin?” diye ekledi Dick.

“Hayır, teşekkürler,” diye karşılık verdi Hal. “Şu ufaklığa bir sözüm var.” Bunu deyip Küçük Jerry'nin elini hafifçe sıktı. “Ama diğerlerinden bazılarını söyleyin, gelsinler. Bu şeyler onların ilgisini çekecektir.”

Diğer ikisi, “Tamam,” deyip uzaklaştılar.

BÖLÜM 19

Yemekli vagondaki kafilenin kahvaltıyı bitirmesi için yeterince zamanın geçmesini bekledikten sonra, Hal demiryolu hattına gitti ve hizmetçiyi içeri girip adını Percy Harrigan'a bildirmeye razı etti. Percy'yi, şirketin rehberliği olmaksızın kampı görmeye

ikna etmeyi umuyordu; ama kafilenin birkaç saat içinde ayrılma-
yı kararlaştırmış olduğunu öğrenip ümitsizliğe kapıldı.

“Ama daha hiçbir şey görmediniz ki!” diyerek itiraz etti.

“Madene girmemize izin vermeyecekler,” diye karşılık verdi
öbürü. “Yapabileceğimiz başka ne var ki?”

“İnsanlarla konuşmanı ve buradaki şartlar hakkında bilgi
edinmeni istiyorum. Bu fırsatı kaçırmamalısın, Percy!”

“Bunda bir sakınca yok, Hal, ama uygun bir zaman olmadı-
ğını anlayabilirsin. Yanımda bir yığın insan var ve beklemlerini
istemeye hakkım yok.”

“Ama onlar da bir şeyler öğrenemez mi, Percy?”

“Yağmur yağıyor,” diye karşılık verdi Percy; “ve hanımlar bir
kalabalığın içinde durup bir madenden cesetler çıkarılmasını
görmeye katlanmayı pek istemezler.”

Hal böylece dersini aldı. Evet, Kuzey Vadisi’ne gelmesinden
sonra nasırlaşmıştı; hayatında kısa bir zaman önce olsa hiç şüp-
hesiz sergileyeceği o duygu hassasiyetini, hanımların hislerine
dair o sezgisel anlayışı kaybetmişti artık. Bu faciadan ötürü he-
yecanlıydı; kendisi için kişisel bir şeydi bu; ama Harrigan kafi-
lesindeki hanımlar için, ayrıntıları bakımından sadece kirli ve
menfur bir şey olduğu gerçeğini gözden geçiriyordu. Bir madenci
köyünün çamur ve yağmurunda dışarıya çıkıp da öylece bakarak
dursalar, insanca bir merhamet değil, aylakça bir merak sergi-
lemekte olduklarını hissedeceklerdi. Görecekları sahneler onları
boşu boşuna tedirgin edecekti; ve bu arada, gazetelerde rahatsız
edici haberlere konu olacaklardı. Dullar ve yetimlere teselli sun-
maya gelince – şey, bunların çoğu yabancıydı, onlara ne söylen-
diğini anlayamazlardı ve üstelik, bambaşka bir dünyadan insan-
ların onların ıstırabına davetsizce sokulması onları rahatlatmak
yerine daha çok utandırırđı.

Teselli sunma işi, bu hanımların sürdürmeye katkı yaptık-
ları uygarlıkta bir sisteme indirgenmişti; ve öyle denk geldi ki o
sistemi bilen birisi orada bulunuyordu. Percy’nin Hal’a dediğine

göre, Bayan Curtis daha şimdiden harekete geçmişti; bir bağış kâğıdını etrafta dolaştırmış ve birkaç dakika içinde bin dolar-dan çok para taahhüt edilmişti. Bu para tutarında bir çek Kızıl Haç'a verilecekti; onların memurları bu gibi muhtaçlar arasında nasıl yardım dağıtılacağını bilirlerdi. Dolayısıyla, Percy'nin kafilesinin mensupları doğru ve münasip olanı yapmış olduklarını ve gönül rahatlığıyla kendi yollarına gidebileceklerini hissediyorlardı.

"Bir maden faciası oldu diye dünya duramaz ki," dedi Kömür Kralının oğlu. "İnsanların tutmak zorunda oldukları sözleri var."

Sonra, bu sözlerin ne olduklarını açıklamaya koyuldu. Kendisi o akşam bir yemeğe gitmek zorundaydı ve oraya ancak yetişebilecekti. Bert Atkins bir bilardo müsabakasına davet edilmişti. Bayan Curtis ise bir kadınlar kulübünün bir komite toplantısına katılacaktı. Ayrıca, bugün ayın son Cumasıydı; Hal bunun ne demek olduğunu unutmuş muydu?

Hal bir an sonra hatırladı – taşra kulübündeki "Gençler Gecesi"! Bir dağın yamacında, kapıları ve pencereleri sonuna kadar açılmış halde ve bir orkestranın dışarıya yayılan nağmeleriyle, koloni dönemi tarzındaki o beyaz konağı aniden kafasında canlandırdı. Balo salonunda, Percy'nin kafilesindeki genç hanımlar arzı endam edeceklerdi –aralarında, sevdiceği Jessie de olacaktı– incecik şifonlar ve danteller kuşanmış halde, parfüm kokuları, renkler ve müzik seslerinden oluşan bir buğunun içinde yüzercesine. Gülecekler ve çene çalacaklar, flört edecekler ve balo salonunun hâkimiyeti için birbirlerine karşı entrika çevireceklerdi – burada, Kuzey Vadisi'nde, hıçkırarak ağlayan dullar o sırada paramparça ölümlerine sarılıyor olacaklardı! Ne kadar acayip, ne kadar korkunç görünüyordu! Fransız Devrimi'nin arifesindeki durum hakkında insanın kitaplarda okuduğu sahnelere ne kadar benziyordu!

Percy, Hal'ın kafileyle beraber dönmesini istiyordu. Bunu ilk önce hafifçe ima etti, ama sonra, Hal bu imayı anlamayınca, sinirlenme belirtileri göstererek, bunun için ısrar etmeye başladı. Maden açılmıştı işte – Hal daha ne istiyordu? Hal, Cartwright'ın madeni yine kapattırabileceğini söyleyince, Percy meselenin şimdi babasının ellerinde olduğunu açıkladı. Müdür evvelki gece uzun bir telgraf göndermişti ve her an bir cevap bekleniyordu. O cevapta ne emredilirse mutlaka yapılacaktı.

Hal'ın yüzünde acı bir ifade vardı, ama nazikçe konuşmak için kendini zorladı. “Baban işçilerin kurtarılmasına engel olan herhangi bir şey yaparsa, ona karşı mücadele etmek zorunda kalacağımı görmüyor musun, Percy?”

“Ama ona karşı nasıl mücadele edebilirsin ki?”

“Sahip olduğum tek silahla – topluma duyurma yoluyla.”

“Demek istiyorsun ki...” Percy durdu ve baktı.

“Daha önce söylediğimi kastediyorum – Billy Keating'i ortalığa salıp olayı her tarafa yayacağımı.”

“Ama, yeminle!” diye bağırdı genç Harrigan. “Bunun alçaklık olacağını söylemek zorundayım! Buraya gelip madeni açtırırsam bunu yapmayacağını söylemiştin!”

“Fakat işçiler dışarı çıkarılmadan madeni tekrar kapatırsan onu açtırmanın ne faydası olur ki?” Hal durdu ve yeniden konuşmaya başladığında özür dilemek için samimi bir çaba gösterdi. “Percy, bu durumun sıkıntılarını anlamadığımı düşünme. Senin gözünde nahoş bir insan gibi göründüğümü biliyorum – bana söylemek istemediğin kadar nahoş bir insan gibi. Bütün kavgalarımıza rağmen sana arkadaşım dedim. Tüm yapabileceğim, böyle bir konuma girmeye hiçbir zaman niyet etmemiş olduğuma seni temin etmektir.”

“Peki, buraya ne diye geldin ki? Burasının bir arkadaşının mülkü olduğunu biliyordun...”

“İşte aramızdaki mesele bu, Percy. Tartışmalarımızı unuttun mu? Başka insanların geçim kaynağı olan şeylerin sana ve bana ait olmalarının ne anlama geldiğine seni ikna etmeye çalışırdım. Mülklerimizin hangi şartlar altında işletildiğinden bihaber olduğumuzu, bir parazitler ve aylaklar güruhu olduğumuzu söylerdim. Fakat sen bana gülerdin, bir çatlak, bir anarşist olduğumu söylerdin, herhangi bir araştırmacı gazeteci* ne yazarsa hemen inandığımı söylerdin. O zaman kendime dedim ki, ‘Percy’nin madenlerinden birine gideceğim! Sonra benimle tartışmaya kalktığında, ağzının payını vereceğim!’ İşte olay böyle başladı – bir şaka olarak. Ama sonra kendimi kaptırdım. Nahoş olmak istemiyorum, ama damarlarında bir damla kırmızı kan olan hiç kimse burada bir hafta kalıp da kavga etme isteğini duymadan edemez! İşte bu yüzden kalmanı istiyorum – o insanların bazılarıyla karşılaşmak ve kendi gözleriyle görüp anlamak için kalmalısın.”

“Şey, kalamam,” dedi öbürü soğuk bir edayla. “Ve sana tüm diyebileceğim şu ki keşke toplumbilimsel araştırmalarını yapmak için başka bir yere gitseydin.”

“Ama nereye gidebilirdim ki, Percy? Her şey birinin mülkiyeti altında. Eğer büyük bir şey ise, mutlaka bizim tanıdığımız bir kimsenin mülkiyeti altında olacaktır.”

“Bir öneride bulunmama izin verirsen, Warner Şirketinin madenlerinden başlayabilirdin.”

Hal güldü. “Bunu düşündüğümden emin olabilirsin, Percy. Ama durumu görmelisin! Amacıma ulaşacaktıysam, tanınmam gerekiyordu. Babamın müdürlerinden bazılarıyla onun ofisinde karşılaşmıştım ve benim kim olduğumu anlayacaklarını biliyordum. Bu yüzden başka madenlere gitmek zorundaydım.”

“Warner Şirketinin talihi varmış,” diye karşılık verdi Percy, çirkin bir ses tonuyla.

Hal ciddi bir edayla yanıt verdi. “Şunu bilmeni isterim ki Warner Şirketini toplumbilimsel araştırmalarımın dışında tutmaya niyetim yok.”

* Bkz. sayfa 262’deki dipnot.

“Pekâlâ,” diye karşılık verdi öbürü, “geri dönerken onların mülklerinin birinden geçiyoruz ve treni durdurup seni orada indirmekten çok memnun olurum!”

BÖLÜM 21

Hal oturma vagonuna girdi. Vagonda, Genevieve Halsey ve genç Everson ile briç oynayan Bayan Curtis ve Reggie Porter vardı. Bob Creston, hiç şüphesiz dışarıda görmüş olduklarını anlatarak, Betty Gunnison ile sohbet ediyordu. Bert Atkins, esneyerek, sabah gazetesine bakıyordu. Hal yürümeye devam etti, Jessie Arthur’u arıyordu; vagonun kompartımanlarından birinde, yağmurun ıslattığı pencereden dışarı bakar halde buldu onu. Kendi sınıfından genç hanımlar için caiz olan biçimde, bir madenci kampı hakkında bilgi ediniyordu Jessie.

Hal onu tedirgin bir halde bulmayı bekliyordu ve özür dilemeye hazırdı. Ama onun kaygılı bakışıyla karşılaşınca, nereden başlayacağını bilemedi. Rahat bir edayla konuşmaya gayret etti – gideceğini duymuştu. Ama Jessie onun elini tutup ünledi: “Hal, bizimle geliyorsun!”

Hal bir an cevap vermedi, onun yanına oturdu. “Sana o kadar ıstırap çektirdim mi, Jessie?”

Kızın gözlerine yaşlar dolduğunu gördü. “Bana ıstırap çektirmekte olduğunu anlamadın mı? Ben burada Percy’nin misafiriydim; ve senin bana öyle sorular sormuş olman! Ne diyebilirdim ki? Bay Harrigan’ın kendi işini nasıl yönettiğini ben nereden bileyim?”

“Evet, sevgilim,” dedi Hal tevazu ile. “Belki de seni işin içine çekmemeliydim. Fakat mesele o denli karmaşık ve ani oldu ki. Bunu anlayıp beni affedemez misin? Ne de olsa her şey iyi sonuçlandı!”

Ama Jessie her şeyin iyi sonuçlandığını düşünmüyordu. “En başta, senin burada olman, böyle berbat bir halde! Ve ben senin Meksika’da dağ keçisi avladığını sanırken!”

Hal gülmekten alamadı kendini, ama Jessie'nin suratında bir tebessüm bile yoktu. "Ve sonra, sevgimizi bu işin içine sürüklemen, orada herkesin önünde!"

"Gerçekten o kadar korkunç muydu, Jessie?"

Jessie ona hayretle baktı. Onun, Hal Warner'ın, böyle bir şey yapabilmiş olması ve bunun ne kadar korkunç olduğunu anlamaması! Onu [Jessie'yi] ya aşk yasalarına ya da görgü yasalarına aykırı hareket etmeye mecbur bırakması! Herkesin önünde yapılan bir kavgadan farkı yoktu bunun. Milletin diline düşeceklerdi – bunun yaratacağı utanç hiç bitmeyecekti!

"Ama, hayatım!" diye itiraz etti Hal. "Bu işin gerçekliğini görmeye çalış – madendeki o insanları düşün. Bunu gerçekten düşünmelisin!"

Jessie, Hal'a baktı ve onun gençlik dolu yüzünde beliren yeni, kararlı çizgileri fark etti. Sesindeki bastırılan tutku havasını da yakaladı. Kirli giysiler içinde, solgun ve canından bezmiş görünüyordu, saçları taranmamış, suratı ancak kısmen yıkanmıştı. Âdeta savaştan gelmiş gibi, korku verici bir havası vardı.

"Dinle beni, Jessie," diye ısrar etti Hal. "Şunları bilmeni istiyorum. Sen ve ben birbirimizi mutlu edeceksek, benimle beraber büyümeye çalışmalısın. O yüzden seni burada gördüğüme sevindim. Kendi gözleriyle görüp anlamak için bir fırsatın olacaktı. Şimdi görmeden gitmemeni istiyorum senden."

"Ama gitmek zorundayım, Hal. Percy Harrigan'dan burada kalmasını ve herkesin keyfini kaçırmamasını isteyemem!"

"Onsuz da kalabilirsin. Hanımların birinden sana refakatçi olmasını rica edebilirsin."

Jessie ona dehşetle baktı. "Niçin, Hal! Nasıl bir öneri bu!"

"Ne var ki?"

"Bunun nasıl görüneceğini düşün!"

"Görünüşler hakkında o kadar düşünemiyorum, hayatım..."

Jessie onun sözünü kesti: "Annemin ne diyeceğini düşün!"

"Bundan hoşlanmazdı, biliyorum..."

“Çıldırırdı! Ne seni ne beni asla affetmezdi. Benimle kalan herhangi birini asla affetmezdi. Ya Percy ne derdi? Buraya onun misafiri olarak gelip de onu ve babasını ihbar etmek için burada kalsaydım eğer, o ne derdi? Bunun ne kadar abes olacağını görmüyor musun?”

Evet, bunu görüyordu Hal. Jessie’nin dünyasının tüm kurallarına karşı gelmekteydi ve böyle yapması Jessie’ye çılgınca görünüyordu. Hal’in ellerine sarıldı ve yanaklarından gözyaşları akmaya başladı.

“Hal,” diye bağırdı, “seni bu korkunç yerde bırakamam! Bir hortlak gibi görünüyorsun, hem de bir korkuluk gibi! Gidip üstüne düzgün kıyafetler giymeni ve bu trenle eve gelmeni istiyorum.”

Hal başını salladı. “Bu mümkün değil, Jessie.”

“Neden mümkün değilmiş?”

“Çünkü burada yapacak bir görevim var. Anlayamıyor musun, sevgilim? Hayatım boyunca, kömür madencilerinin emeğiyle yaşadım ve onların yanına gitme, paramın nasıl kazanıldığını görme zahmetine hiç katlanmadım!”

“Fakat, Hal! Bunlar sizin işçileriniz değil! Bay Harrigan’ın işçileri!”

“Evet,” dedi Hal, “ama fark etmez. Onlar emek harcıyor ve biz onların emeğinden geçiniyor ve bunu doğal bir şey olarak kabul ediyoruz.”

“Ama bununla ilgili ne yapılabilir ki, Hal?”

“İnsan en azından anlayabilir. Ve benim ne yapabildiğimi gördün – madeni açtırabildim.”

“Hal,” diye ünledi Jessie, “seni anlayamıyorum! Öyle kinik bir insan olmuşsun ki hiç kimseye inanmıyorsun! Bu yetkililerin kendi işçilerini öldürmeye niyet etmiş olduklarına hayli eminsin! Bay Harrigan kendi madenlerinin bu şekilde yönetilmesine izin verirmiş gibi!”

“Bay Harrigan mı, Jessie? Saint George Kilisesinde bağış çanağına para koyup yanındakine verir! Sen onu sadece orada gördün ve onun hakkında başka bir şey bilmiyorsun.”

“Herkesin ne dediğini biliyorum, Hal! Babam onu tanıyor, kardeşlerim de tanıyor – evet, senin kendi kardeşin de! Yapmakta olduğun şeyi Edward’ın onaylamayacağı doğru değil mi?”

“Evet, hayatım, korkarım öyle.”

“Ve onlara karşı geliyorsun – tanıdığın herkese karşı geliyorsun! Büyüklerin hepsinin haksız olduklarını ve yalnızca senin haklı olduğunu düşünmek mantıklı mı? Bir hata yapıyor olman en azından mümkün değil mi? Bunu düşün – hakikaten, Hal, benim hatırım için!”

Hal’a yalvarırcasına bakıyordu; Hal öne doğru eğildi ve Jessie’nin elini tuttu. “Jessie,” dedi; sesi titriyordu. “Bu çalışan insanların ezildiklerini *biliyorum*; bunu biliyorum çünkü ben de bir süredir onlardan biriyim! Peter Harrigan gibi, hatta benim kendi babam gibi adamların bundan sorumlu olduklarını da biliyorum! Ve birisi onların karşısına çıkmak zorunda – görmelerini sağlamak gerekiyor! Bu yaz açıkça görmek için geldim buraya – işte bu görevi yapmak zorundayım!”

Jessie ona, kocaman açılmış, güzel gözleriyle bakıyordu; yaptığı itirazlar ve duyduğu dehşet hissinin gerisinde, sevdiği bu hayret verici deliye baktığında huşuyla titriyordu. “Seni öldürürler!” diye bağırdı.

“Hayır, sevgilim, bundan endişe etmene gerek yok; beni öldüreceklerini sanmam.”

“Ama sana ateş ettiler!”

“Hayır, bir madenci yamağı olan Joe Smith’e ateş ettiler. Bir milyonerin oğluna ateş etmezler – Amerika’da böyle bir şey yapmazlar, Jessie.”

“Ama karanlık bir gecede...”

“İçin rahat etsin,” dedi Hal, “Percy’nin elini ayağını bağladım ve bunu herkes biliyor. Tüm olayın açığa çıkmasına yol açmadan beni öldürmelerine imkân yok. Dolayısıyla, evde kendi yatağımda ne kadar güvende olacaksam o kadar güvendedeyim!”

Jessie'ye gerçeklerin öğretilmesi gerektiği düşüncesi Hal'ın kafasından bir türlü çıkmıyordu. İstese de, istemese de, gerçekleri bilmesi sağlanmalıydı. Tren daha birkaç saat burada kalacaktı. Hal bu değerli zaman aralığını nasıl kullanabileceğini düşünmeye çalıştı. Rosa Minetti'nin, bebeğiyle ilgilenmek için, kulübesine dönmüş olduğunu hatırladı. Birdenbire, Jessie'yi o küçük yuvada hayal etti. Rosa sevimli ve iyi bir kadındı, Küçük Jerry de kesinlikle çok sempatikti.

"Hayatım," dedi, "benimle bir yürüyüşe çıkmayı isterdim."

"Ama yağmur yağıyor, Hal!"

"Elbisenin kirlenmesinin zararı yok; nasıl olsa yığınla elbisen vardır."

"Ben onu düşünmüyorum ki..."

"Gelmeni çok isterdim."

"İçim rahat etmez, Hal. Burada Percy'nin misafiri olarak bulunuyorum ve onun hoşuna gitmeyebilir..."

"Bir yürüyüşe çıkmada sakınca görüp görmediğini ona soracağım," önerisini yaptı Hal, ciddi bir edayla.

"Hayır, hayır! O zaman daha da kötü olur!" Jessie'nin bu işlerde hiç mizah duygusu yoktu.

"Vivie Cass dışarı çıktı, diğer bazıları da çıkıyorlar. Percy bunda bir sakınca görmedi."

"Biliyorum, Hal. Ama onlardan yana bir kaygısı yok."

Hal güldü. "Haydi, Jessie. Percy benim günahlarımdan seni sorumlu tutmayacaktır! Önünde uzun bir tren yolculuğu var ve biraz temiz hava sana iyi gelecektir."

Jessie, Hal'ın üzerindeki nüfuzunu biraz da olsa korumak istiyorsa, ona bir taviz vermek zorunda olduğunu anladı.

İçinden pek gelmediği halde, "Peki, olur," deyip ortadan kayboldu ve biraz sonra, meraklı gazeteci gözlerinden kendini gizlemek için, yüzünde kalın bir peçeyle geri döndü; ayrıca, yağmura

karşı pardösü, şemsiye ve galoşlarla donanmıştı. Kendilerini iki suçu gibi hissederek, vagondan gizlice dışarı çıktılar.

Ocak ağız etrafındaki kalabalığın hemen dışından dolanıp, İtalyanların yaşadığı çamurlu, asfaltsız mahalleye geldiler; Jessie'yi kolundan tutan Hal onu gölcükler ve suyollarından geçirdi. Yanında onu böyle bulundurmak, onun tatlı yüzünü görmek ve sevgi dolu sesini duymak Hal için çok heyecan vericiydi. Birçok defa onu burada düşünmüş ve hayalinde deneyimlerini anlatmıştı ona!

Şimdi ona Minetti ailesini, sokakta Büyük ve Küçük Jerry ile nasıl karşılaşmış olduğunu, evlerine onu nasıl aldıklarını ve sonra onlardan ayrılmasına korkudan nasıl izin vermiş olduklarını anlattı. Tartı denetçiliği hikâyesini de anlattı ve Jeff Cotton'ın onu nasıl tutukladığını da anlatmaya başladı; ama Minetti kulübesine vardılar ve o korkutucu hikâye yarım kaldı.

Kapıyı açan Küçük Jerry oldu; yanaklarına kahvaltı kırıntıları yapışmıştı. Peçeli esrarengiz kişiye merakla baktı. İçeri girdiklerinde, Rosa'nın bir sandalyede oturmuş, bebeğini emzirdiğini gördüler. Rosa telaşla kalktı; ama misafirlerine sırtını dönmek istemediğinden, elinden geldiğince göğsünü örtmeye çalışarak, yüzü kızarmış bir halde ve sevimli bir genç kız gibi öylece durdu.

Hal, Jessie'yi, onun [Hal'ın] yeni arkadaşlarıyla tanışmaya ilgi duyan eski bir arkadaşı olarak tanıttı. Jessie peçesini çıkarıp oturdu. Küçük Jerry, annesinin emriyle, yüzündeki kırıntıları sil-di ve sonra bu inanılmaz ölçüde güzel hayali seyredebileceği bir yere geldi.

Hal, Rosa'ya, "Bana ne kadar iyi bakmış olduğunuzu anlattım Bayan Arthur'a," dedi. "O da gelip size bunun için teşekkür etmek istedi."

"Evet," diye ekledi Jessie nezaketle. "Hal'a iyilik eden herhangisi biri benim şükranlarımı kazanır."

Rosa bir şey mırıldanmaya başladı; ama Küçük Jerry neşeli sesiyle lafa daldı: "Ona niçin Hal diyorsun? Onun adı Joe!"

“Şşş!” diye kızdı Rosa. Fakat Hal ile Jessie gülüştüler – ve böylece Küçük Jerry’yi Amerikalılaştırma süreci devam etti.

“Benim bir sürü adım var,” dedi Hal. “Ben senin gibi bir çocukken bana Hal derlerdi.”

“Seni o zaman tanıyor muydu?” diye sordu Küçük Jerry.

“Evet, tanıyordu.”

“O senin kız mı?”

Rosa utangaç bir şekilde güldü. Jessie kızardı ve çok sevimli bir görünüm aldı. Ahlak ve terbiye anlayışları arasında bir fark olduğunu belli belirsiz algıladı. Bu insanlar “kızlar”ın varlığını kabul ediyor, bu olguya alakalarını gizlemiyorlardı.

“Bu bir sır,” diye uyardı Hal. “Bizi açık etmeyesin!”

“Sır tutabilirim,” dedi Küçük Jerry. Bir an durduktan sonra, sesini alçaltarak, “Kuzey Vadisi’nde çalışıyorsanız sır tutmak zorunda olursunuz,” diye konuştu.

“Kesinlikle öyle,” dedi Hal.

Jessie’ye hitaben, “Benim babam Sosyalist,” diye devam etti öbürü; sonra da, bir düşünce bir başka düşünceye yol açtığından, “Benim babam bir ateşleyici,” deyiverdi.

“Ateşleyici nedir?” diye sordu Jessie, sohbeti sürdürme kaygısıyla.

“Tanrım!” diye ünledi Küçük Jerry. “Madencilikten hiç anlamıyor musun sen?”

“Hayır,” dedi Jessie. “Sen anlat bana.”

“Ateşleyici olmadan kömür çıkartamazsın,” diye fikir beyan etti Küçük Jerry. “Üstelik iyi bir ateşleyici olması lazım; yoksa madende patlama olabilir. Benim babam onların elindeki en iyi ateşleyici.”

“Baban ne yapıyor?”

“Şey, bir matkapları var – uzun, çok uzun, işte şöyle, odanın bir ucundan ta öbür ucuna kadar. Bunu döndürüp kömürün içinde delikler açıyorlar. Bazen de makineler getiriyorlar delmek için, ama biz o makineleri sevmiyoruz, çünkü insanlar bu yüzden işsiz kalıyorlar. Delikler hazır edilince, ateşleyici geliyor ve barutu

patlatıyor. Barutun... şey olması lazım...” Küçük Jerry burada yavaşladı, her heceyi dikkatle telaffuz ederek, “uy-gun va-sıf-ta barut olması lazım,” dedi. “Alev almayan barut olması lazım. Ne kadar koyacağını da bilmen lazım. Çok fazla koyarsan, kömürü un ufak edersin, madenci de kıyameti kopartır; yeterince koymazsan, madencinin işi zorlaşır ve yine kıyameti kopartır. O yüzden, iyi bir ateşleyicinin olması şart.”

Jessie, Hal’a baktı. Hal, onun kederine gerçek bir neşenin de karışmış olduğunu gördü. Onun eğitimden geçmesi için bunun iyi bir yol olduğuna karar verdi, böylece Küçük Jerry’yi madencilikğin diğer yönleri hakkında konuşturmak için harekete geçti: yani, çıkarılan kömürlerin eksik tartılması, uzun çalışma saatleri, yiyici ocak amirleri ve kamp güvenlik amirleri, şirket dükkânları ve pansiyonları, Sosyalist ajitatörler ve sendikal örgütleyiciler hakkında. Küçük Jerry kampın sırlarını çekinmeden anlattı. “Senin bilmende sakınca yok,” diye konuştu ciddiyetle. “Sen Joe’nun kızıydın!”

“Seni sempatik çocuk!” diye ünledi Jessie.

Küçük Jerry şöyle karşılık verdi: “Sempatik ne demek?”

BÖLÜM 23

Böylece zaman hoş bir biçimde geçti. Korkunç kaba saba sözlerine rağmen bu küçük İtalyan maden çocuğu Jessie’nin kalbini tamamen kazanmıştı. Hal da fark etti bunu ve toplumsal kaynaştırma alanındaki bu deneyin başarısından çok mutlu oldu. Ama Jessie’nin aklını okuyamaz ve onun bu sahici neşesinin altında, önyargılarından, içgüdüsel sınıf zalimliğinden doğan çekinceler olduğunu fark edemezdi. Evet, bu küçük maden insanı şimdi çok sempatikti; ama büyüdüğünde nasıl olacaktı? Çirkin ve kaba saba bir görünüm kazanacaktı; on yıl sonra, madenci köyünün hoyrat ve kirli adamlarının başka herhangi birinden farksız olacaktı. Jessie’ye göre, sıradan insanların büyüdükları zaman çirkinleşmesi, bunların, derin ve kalıcı bir biçimde, yüksek sınıfa men-

sup insanlardan daha değersiz olduklarının bir kanıtıydı. Hal, alt sınıf insanlarını Doğanın gayet açıkça onlar için tasarlamış olmadığı bir şeye dönüştürmeye çalışarak zamanını ve enerjisini boşa harcıyordu! Trene dönerlerken bunu Hal’a anlatmaya karar verdi. Hal’ın onu buraya getirmekteki amacının onu eğitmek olduğunu fark etmişti; ama herkes gibi o da zorla verilen eğitimden hiç hoşlanmazdı ve rolleri tersine çevirip kendisinin Hal’ı eğitebileceğini umuyordu.

Kısa bir zamanda Rosa bebeği emzirmeyi bitirdi. Jessie o ufak şeyin siyah gözlerine dikkat çekti. Bu konu açılınca annenin utangaçlığı son buldu ve neşeyle sohbet etmeye başladılar. Tam o sırada dışarıda sesler duyunca irkildiler. Kadın seslerinden oluşan bir bağırış çağırış vardı. Hal ve Rosa hemen kapıya koştular. Herkesin tedirginlik içinde haber beklemekte olduğu kritik bir zamandı.

Hal kapıyı iterek açtı ve dışarıdakilere seslendi: “Ne oluyor?” Bir kadının sesiyle cevap geldi: “Rafferty’yi bulmuşlar!”

“Canlı mı?”

“Henüz kimse bilmiyor.”

“Nerede?”

“On yedi numaralı bölmede. On bir kişi – Rafferty, genç Flanagan, İsveçli Johannson. Ölü gibiymişler, konuşamıyorlarmış. Hiç kimsenin onların yanına gitmesine izin vermiyorlar.”

Başka sesler de lafa karıştı; ama Hal’a cevap veren seste farklı bir nitelik vardı; sıcak, dolgun bir sestti, kesinlikle bir İrlandalı sesi. Bu ses Jessie’nin de dikkatini çekti. “Onları kantarhaneye koydular. Kadınlar erkekleri hakkında bilgi almak istiyorlar, ama bilgi alamıyorlar. Onları köpekler gibi döverek uzakta tutuyorlar!”

Bir ağlaşma uğultusu başladı. Hal kulübeden çıktı ve bir dakika kadar sonra tekrar geldi; soluk mavi bir patiska elbise giymiş olan, çok belirgin kızıl renkte saçlı bir kıza koluyla destek oluyordu. Kız yarı yarıya baygın görünüyor ve “Korkunç, korkunç” diye inleyip duruyordu. Hal onu bir koltuğa götürdü. Koltuğa gömü-

len kız yüzünü elleriyle kapatıp hıçkırıklarla ağlıyor, hıçkırıklar arasında anlaşılmaz bir şekilde konuşuyordu.

Jessie durup bu kıza baktı. Onun heyecanının yoğunluğunu hissediyor ve bunu paylaşıyordu; ama aynı zamanda buna gücenen bir şey de vardı Jessie'nin içinde. Bu gibi şeylerden ötürü rahatsız edilmek istemezdi; onun yapabileceği bir şey yoktu. Elbette, bu talihsiz insanlar acı çekiyorlardı; ama – zavallı şey nasıl da bir yaygara kopartıyordu! Zavallı şeyin bu heyecanlı halinin bir parçası da ökeydi. Jessie bunu anladı ve o yüzden daha da gücendi. Jessie'yi o denli hayrete düşürmüş ve şoke etmiş olan Hal'ın ateşli toplumsal tutkularıyla aynı nitelikte, âdeta ona yönelik kişisel bir meydan okumaydı bu.

“Kadınları köpekler gibi döverek uzakta tutuyorlar!” diye tekrarlıyordu kız.

“Mary,” dedi Hal, onu yatıştırmaya çalışarak, “doktorlar ellerinden geleni yapacaklardır. Kadınlar onların etrafında kalabalık etmeyi bekleyemezler!”

“Evet, belki öyle; ama mesele bu değil, Hal, sen de biliyorsun! Cesetleri yukarı çıkarıyorlar, bazılarını patlamanın olduğu yerde bulmuşlar – paramparça halde. Hiç kimsenin onları görmesine izin vermiyorlar. Doktorlar nedeniyle mi? Hayır, değil! Ölenlerin sayısı hakkında yalan söylemek istiyorlar! Dört veya beş bacağı tek bir insan diye saymak istiyorlar! Kadınlar işte bu yüzden çıldırıyor! Bayan Zamboni'nin oraya girmeye çalıştığını gördüm. Pete Hanun onu göğsünden yakalayıp geriye ittirdi. ‘Kocamı istiyorum!’ diye haykırıyordu kadıncağız. ‘Onu ne için istiyorsun ki? Paramparça olmuş!’ dedim ona. ‘Parçalarını istiyorum!’ dedi. ‘Onların sana ne faydası olacak? Onları yiyecek misin?’ dedim.”

Şimdi dehşet çığlıkları yükseldi, Jessie'den bile; ve yabancı kız yine yüzünü elleriyle kapattı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Hal elini nazikçe onun koluna koydu.

“Mary,” diye yalvardı ona, “durum o kadar kötü değil – en azından onları dışarı çıkarıyorlar.”

“Ne yaptıklarını nereden biliyorsun ki? Aşağıda madenin bazı kısımlarını mühürlüyor olabilirler! Bu yüzden çok korkunç – hiç kimse şu anda neler olduğunu bilmiyor! Zavallı Bayan Rafferty’nin çılgınlıklarını duymalıydın. Joe, onun çılgınlıkları beni bir bıçak gibi delip geçti. Bir düşün, adamı yukarı çıkarmalarından bu yana yarım saat geçti ve zavallı kadın kocasının sağ olup olmadığını öğrenemiyor.”

BÖLÜM 24

Hal birkaç saniye susarak düşünceye daldı. Percy Harrigan’ın treni madenci köyündeyken böyle şeylerin olmasına şaşırdı. Percy’ye gitmesi mi gerektiğini, yoksa Cotton veya Cartwright’a bir imada bulunmasının yeterli mi olacağını düşünüyordu.

“Mary,” dedi sakın bir sesle, “kendini bu kadar üzmene gerek yok. Eminim ki kadınlara daha iyi muamele edilmesini sağlayabiliriz.”

Mary hıçkırarak ağlamaya devam etti. “Ne yapabiliriz ki? Onlara ne isterlerse yapacaklar mutlaka!”

“Hayır,” dedi Hal. “Şimdi bir fark var. İnan bana – bir şey yapılabilir. Oraya gidip Jeff Cotton ile konuşacağım.”

Kapıya yöneldi; ama bir bağırış duyuldu: “Hal!” Jessie idi bağırın; Hal ocak amirlerine olan ani öfkesi içinde onu neredeyse unutmıştu.

Jessie’nin itirazı üzerine, döndü ve ona baktı; sonra Mary’ye baktı. Mary’nin ellerinin gözyaşları içindeki yüzünden aşağıya indiklerini ve kederli ifadesinin yerine bir hayret ifadesinin geçtiğini gördü. “Hal!”

“Beni bağışlayın,” dedi çabucak. “Bayan Burke, bu hanım benim arkadaşım, Bayan Arthur.” Sonra, bunun yeterli bir tanıştırma olduğundan pek emin olmadığı için, şunları ekledi: “Jessie, bu hanım benim arkadaşım, Mary.”

Jessie’nin terbiyesi hiçbir olağanüstü durumda yok olup gidemezdi. “Bayan Burke,” dedi ve tam bir kibarlıkla gülümsedi.

Mary ise hiçbir şey demedi ve yüzündeki o gergin ifade aynen devam etti.

İlk heyecanı içinde, bu yabancıyı pek farketmemişti; ama şimdi ona dikkatle baktı ve anlamaya başlar gibi oldu. Bir madenci kampında pek tasavvur edilemeyecek bir güzelliğe sahip, mesafe- li, ama –bir yağmurluk ve lastik pabuçlar giymiş olsa da– açıkça zengin görünen bir kız vardı burada. Bayan O’Callahan’ın pahalı giyim kuşamına alıştı Mary, fakat burada yeni türde bir pahalı giyim kuşam, incelikli ve sürükleyici, garip bir şekilde farkında olunmayan bir zenginlik havası vardı. Ve bu kız, madenci yamağı Joe Smith üzerinde hak sahibiydi! Kuzey Vadisi’ndeki arkadaş- larının hiç bilmedikleri bir isimle hitap ediyordu ona! Mary’nin içgüdüsüne yön vermek için Küçük Jerry’nin bir şey söylemesine gerek yoktu; bunun “diğer kız” olduğunu hemen anladı.

Mary aniden, omuz kısmında yamalı ve yağ lekeleriyle dolu mavi patiska elbisesinin, ağır işler yapmaktan yıpranmış iri el- lerinin, topuk kısmında yana doğru çıkıntı yapan ve ön tarafları açılıverecekmiş gibi duran pabuçlar içindeki ayaklarının şid- detle farkına vardı. Jessie’ye gelince, onun da kadınlık içgüdüsü vardı; kendisinin onaylamadığı, ama inkâr edemeyeceği türden zinde bir güzelliğe, bereketli bir hayvani enerjinin güzelliğine sahip bir kız gördü o da. Jessie kendi cazibelerinin niteliğinden habersiz değildi, bunları korumak için dikkatle yetiştirilmişti; diğer kızın handikaplarını fark etmekten de geri kalmadı – ya- malı ve yağ lekeli elbise, kaba saba, iri eller, yana doğru çıkıntı yapan pabuçlar. Ama yine de “Kızıl Mary”nin onda olmayan bir niteliğe sahip olduğunu anladı – bir madenci kampının bu yaban gülünün yanında, kendisi narin ve sönük bir bahçe gülüne ben- ziyordu muhtemelen.

Hal’in elini Mary’nin koluna koyduğunu görmüş ve Mary’nin Hal ile konuştuğunu duymuştu. Ona Joe diye hitap ediyordu! Jessie’nin yüreğine ani bir korku yerleşti.

Özenle yetiştirilmiş olan nice kızlar gibi, Jessie Arthur itiraf ettiğinden daha fazlasını, kendine bile itiraf ettiğinden fazlasını

biliyordu. Maddi olanakları geniş ve boş zamanları çok olan genç erkeklerin daima aziz ve çilekeş olmadıklarını anlamaya yetecek kadar biliyordu. Ayrıca, bu aşağı sınıf kadınlarında “ahlak olmadığı” tespiti yapıldığını birçok defa işitmişti. Böyle bir tespit tam olarak ne anlama geliyordu? Hayattaki kısmetinden hoşnutsuz, güçlü kuvvetli, Mary Burke gibi bir kızın Hal gibi kültürlü ve zarif bir erkeğe tavrı ne olurdu? Ona göz koyardı, elbette; onu tanıyan hiçbir kadın ona göz koymadan edemezdi. Ve onu arkadaşlarından, ait olduğu dünyadan, hakkı olan mesut ve ferah istikbalden çalmaya uğraşırdı. Böyle bir kızın birtakım güçleri olurdu – karanlık ve dehşetli güçler; bunlar esrarengiz olduklarından Jessie’ye daha da ürkütücü geliyorlardı. Bu güçler, kirli bir patiska elbisenin, kaba saba iri ellerin, yana doğru çıkıntı yapan pabuçların yarattıkları handikabın bile üstesinden gelebilirler miydi?

Anlatmak için birçok sözcüğün kullanılması gerekmiş olan bu düşünceler Jessie’nin aklına tek bir sezgi parlamasıyla geliverdi. Şimdi, bir anda, şu anlaşılmaz fenomeni anlamıştı – Hal’in buraya gelip bu sefalet ve ıstırapın içinde yaşamak üzere dostlarını, evini, kariyerini terk etmesi! İnsan ruhunun o eski dramını, cennet ile cehennemin insan ruhuna hâkimiyet uğruna verdikleri o mücadeleyi görüyordu; ve kendisinin cennet, bu “Kızıl Mary”nin ise cehennem olduğunu biliyordu.

Hal’a baktı. Hal ona o kadar güzel ve doğru görünüyordu; yüzünde samimiyet vardı; şerefli olmanın özüydü o. Hayır, böyle bir baştan çıkartmaya kendini bırakmış olduğuna inanmak imkânsızdı! Eğer bırakmış olsaydı, onu bu kulübeye asla getirmez, o kızla karşılaşması riskine asla girmezdi. Hayır; ama baştan çıkarılmaya karşı mücadele etmekte olabilir, bunun azabı içinde kıvranmakta olabilir ve bunun pek bilincinde olmayabilirdi. O bir erkekti, dolayısıyla kördü; bir hayalciydi ve bu kızı idealize etmesi, onu naif ve yalın bulması, hilesiz olduğunu sanması pek mümkündü! Jessie onu kurtarmak için tam vaktinde gelmişti!

Ve onu kurtarmak için savaşıyordu – alelade bir madenci kampı srtğnn bildiğ hilelerden daha incelikli hileler kullanarak savaşıyordu!

BÖLÜM 25

Jessie Arthur'un içinde kaban o içgüdüsel benliğn, soydan gelen o zalimlikten çıkan bu içgüdünün varlığına dair hiçbir fikri yoktu Hal'ın. Jessie kendini geri çekti ve konuşığnda ses tonunda sakin bir azamet vardı. "Hal, buraya gel, lütfen."

Hal geldi; ve samimi olmak için yeterince yaklaşımasına dek bekleyen Jessie sonra şöyle dedi: "Beni trene geri götürmen gerekiyor, unuttun mu?"

"Birkaç dakikalığına benimle gelemes misin?" diye yalvardı Hal. "Eğ gelirsen öyle hoşı bir etkisi olurdu ki."

"O kalabalığın içine giremem," diye karılılık verdi Jessie; ve aniden sesi titredi, tatlı ela gözlerine yaşılar doldu. "yle korkunç görüntülere tahammül edemeyeceğimi bilmiyor musun, Hal? Şu zavallı kız – o bunlara alışkındır, onun yreğ katılaşıdır! Fakat ben – ben – ah, götür beni buradan, götür beni buradan, sevgili Hal!" Bir kadının korunma için bu seslenişı Hal'ın belleğne tanıdık geldi. Düşünmek için durmadı – bundan içgüdüsel olarak etkilendi. Evet, sevdiğ kız ıstıraba maruz bırakmıştı! Onun kendi yararı için yapmıştı bunu, ama yine de zalimceydi!

Onun yanında duruyor, gözlerindeki sevgi ışığını görüyordu; gzyaşılarını, duyarlı çenesinin titreyişini görüyordu. Jessie, Hal'a doğru eğildi; Hal da onu kollarına aldı – ve böylece, bu tanıkların önünde, Jessie hıçkırarak ağlar ve kederini fısıldarken Hal'ın onu kendine doğru bastırmasına izin verdi. Deneyimli bir annenin gözetimi ve uyarıları altında yetişmiş olduğndan, şimdiye dek okşamalara karşı hep ihtiyatlı olmuştı; en zorlama bir bakış açısından bile Hal'a yönelik bir davet olarak yorumlanabilecek herhangi bir davranışta hiç bulunmamıştı. Ama şimdi bunu yaptı ve Hal'ın karılılık verdiğni görünce ruhunda bir zafer haykırışı

yükseldi. Hal hâlâ onundu – ve alt sınıftan bu insanlar da bilmeliydi bunu, şu “diğer” kız da bilmeliydi!

Ama yine de, bu coşkun ruh hali içinde bile, Jessie Arthur, Kuzey Vadisi kadınları için ifade ettiği üzüntüyü gerçekten de hissediyordu; Bayan Zamboni’nin kocasının hikâyesinden dehşete kapılmıştı gerçekten. Kadının ruhu o denli karmaşıktır; hem histerik olabilmesine ve hem de derin ve yanılmaz bir hesapçılıkla o histeriyi kullanmakta yönünü tayin edebilmesine imkân veren, çağlar kadar eski o yeti ne şaşırtıcıdır.

Ama Hal’in onu buradan götürmesinin gerekli olduğunu anlamasını sağladı. Mary Burke’e dönüp şöyle dedi Hal: “Bayan Arthur’un treni kısa bir zaman sonra ayrılıyor. Onu geri götürmem lazım. Sonra seninle beraber ocak ağzına gideriz. Elimden ne gelebilir diye bakacağım.”

“Pekâlâ,” diye cevap verdi Mary; sesi katı ve soğuktu, ama Hal bunu fark etmedi. Bir erkekti o ve bir kadının duygularına –hele hele aynı anda iki kadının duygularına– ayak uydurmasına imkân yoktu.

Jessie’yi dışarı çıkardı. Jessie, trene geri dönerlerken yol boyunca, Hal’ı buradan alıp götürmek için umutsuzca mücadele etti. Hal’in düzgün bir kıyafet giymesinde bile ısrar etmiyordu artık; Kömür Kralının oğlunun özel treninde, kömür karasına bulanmış madenci tulumuyla gelmesine razıydı. Sevgileri adına yalvardı ona. Eğer gelmezse bundan sonra bir daha görüşmeye-bileceklerini söyleyerek tehdit etti onu. Hatta sokağın ortasında yere yığıldı; ve Hal da, madencilerin karıları ve çocuklarının, ayrıca muhtemel gazetecilerin gözleri önünde, onu kollarıyla sarmalayıp teselli etmek zorunda kaldı.

Hal ne yapacağını bilemez haldeydi, ama teslim olmayacaktı. Percy Harrigan’ın trenine binip gitmek düşüncesi ona ahlaken çok ters görünmeye başlamıştı; Percy Harrigan’ın treninden de, kendisinden de nefret ettiğini açıkça söyledi. Jessie, ısrar etmekle iyi bir şey yapmadığını, onu daha da mantıksız olmaya ittiğini, çok geçmeden Hal’in ondan da nefret etmeye başlayabileceği-

ni anladı. İlgüdüsel yaşam bilgisiyle, Hal'ın daha önce yapmış olduğu öneriyi ortaya attı: Ona [Jessie'ye] refakat edecek birini bulabilir ve Hal'ın kendisi de gitmeye hazır olana kadar Kuzey Vadisi'nde onunla kalabilirdi.

Hal bunu duyunca heyecanlandı; Jessie'nin aklında ne olduğuna dair hiçbir fikri yoktu. Harrigan kafilesindeki hanımlardan hiçbiri, bu şartlar altında burada kalmakla Percy Harrigan'ı gücendirme riskine girmezdi kesinlikle.

"Ciddi misin, sevgilim?" diye bağırdı mutlulukla.

Jessie şöyle cevapladı: "Seni sevdiğimde ciddiyim, Hal."

"Tamam, hayatım!" dedi Hal. "Bunu ayarlayabiliriz, bir bakalım hele."

Ama, yürümeye devam ederlerken, onun burada kalmasının nasıl bir sonuç yaratacağı üzerinde Hal'ın düşünmesine sebep oldu Jessie. Evet, Hal'ın istediği buysa, kalmaya razıydı; ama burada kaldığı takdirde, Hal'ın onun [Jessie'nin] ailesi nezdindeki itibarı belki tamiri mümkün olmayacak şekilde zarar görecekti. Derhal eve dönmesi için ona telgraf çekeceklerdi; ve eğer onların sözünü dinlemezse, ilk trenle buraya geleceklerdi. Jessie böyle konuştuğu, Hal sonunda kendi önerisini geri almaya karar verdi. Ne de olsa, onun [Jessie'nin] aklı hep kendi ailesinde olacak ise, Hal'ı sürekli olarak sıkıştıracak ise, burada kalmasının ne yararı vardı ki? Hal, konuşma daha bitmeden, Kuzey Vadisi'nin Jessie Arthur'a göre olmadığını açıkça anladı ve ikisini [Jessie Arthur ile Kuzey Vadisi'ni] bir araya getirebileceğini düşünmekle aptalca bir hata yapmış olduğuna karar verdi.

Hal'ın en son işçi madenden çıkarılır çıkarılmaz buradan ayrılacağına söz vermesi için uğraştı Jessie. Buna karşılık Hal, yeni bir olağanüstü durum çıkmazsa, o zaman ayrılmaya niyetli olduğunu söyledi. Jessie ondan kayıtsız şartsız bir vaat koparmaya çalıştı; bunda başarılı olamayınca, trene çok yaklaştıkları bir sırada, aniden tam bir teslimiyet havasına girdi. Hal istediğini yapabiliyordu – ama onu sevdiğini, ona ihtiyacı olduğunu, onsuz edemeyeceğini hatırlamalıydı. Ne yaparsa yapsın, insanlar onun

hakkında ne derlerse desinler, kendisi ona inanıyordu, onun yanında duracaktı. Hal çok duygulandı ve onu yine kollarına alıp, kömür karasına bulanmış yüzleriyle şaşkın şaşkın bakan birkaç sokak çocuğunun önünde, onu şemsiyenin altında sevecenlikle öptü. Onu sevdiğini bir kez daha tekrarladı ve madenci kamplarına duyabileceği hiçbir alaka miktarının onu [Hal'ı] ondan [Jessie'den] asla koparamayacağına dair teminat verdi.

Sonra, onu trene bindirdi ve ayrılan misafirlerle tokalaştı. O kadar kasvetli ve yorgun görünüyordu ki genç adamlar onunla (aksi takdirde yapacakları gibi) şakalaşmaktan çekindiler. Hal peronda durdu ve trenin uzaklaşmasını seyretti – ve kendisi de çaresizce şaşırarak, bu çocukluk ve gençlik arkadaşlarından nefret ettiğini duyumsadı. Bu duyguya aklıyla direndi; onların yapabileceği hiçbir şey olmadığını, burada kalmaları için hiçbir neden olmadığını söyledi kendine – ama yine de nefret ediyordu onlardan. Taşra kulübünde dans ve flört etmek için aceleyle gidiyorlardı; Hal ise, Bayan Zamboni kocasının parçalarını görebilme hakkını elde etsin diye, ocak ağzına geri dönüyordu!

DÖRDÜNCÜ KİTAP

KÖMÜR KRALININ
İRASESİ

BÖLÜM 1

ÖLÜM çukuru sırlarını bırakmaktaydı. Makara çalışıp duruyor ve ölü bedenlerle, canlı bedenlerle ve ancak makinelerin bir süre onlara hava pompalamasından sonra tasnif edilecek olan bedenlerle dolu haldeki kafes ardı ardına gelip gidiyordu. Hal yağmurda durup kalabalığı seyretti ve insanda bu kadar acıma ve dehşet uyandıran bir manzaraya daha önce hiç tanık olmadığını düşündü. Anlatacak haberleri olabilecek herhangi birisi ortaya çıktığında çöken sessizlik! Umutları yok edilen bir kadının ani ıstırap haykırışı! Sazlıkları titreten güçlü bir rüzgâr gibi kalabalığın ruhlarını titreterek, arada bir gelen iyi haberler üzerine kopan sevinç haykırılarıyla dönüşümlü olarak, kitlenin bir başından öbür başına kadar uzanan inlemeli teselli sözleri!

Ve yeraltı dünyasından getirilen, kampta dolaşan hikâyeler – inanılmaz acıların hikâyeleri, daha da inanılmaz olan kahramanlıkların hikâyeleri! Dört gün boyunca hiçbir şey yiyip içmemiş olan, ama madenden çıkarılmaya direnmiş, orada kalıp başkalarının kurtarılmasına yardımcı olmayı teklif etmiş olan işçiler! Yukarıdaki kayalardan damlayan suyla kendilerini hayatta tutan, damlaların düştüğü noktada yüzlerini yukarıya çevirip sırayla yatan veya giysilerinden parçaları ıslatıp sonra da bunları emen, karanlık ve sessizliğin içinde hep beraber yatıp bekleyen işçiler! Kurtarma takımlarının üyeleri, bariyerleri nasıl yıktıklarını ve mahsur kalmış işçilerin belli belirsiz cevabi işaretlerini nasıl işittiklerini; onlara erişmek için nasıl deli gibi çalıştıklarını ve nihayet ufak bir delik görüldüğü zaman, nasıl sevinç çığlıkları duyduklarını ve oradaki işçilerin karanlıkta parıldayan gözlerini gördüklerini, bu adamların zorlukla soluyarak içeriye su ve yiyecek aktarılabilmesi için deliğin büyütülmesini nasıl beklediklerini anlatıyorlardı!

Bazı yerlerde, yangınla mücadele ediyorlardı. Aşağıya uzun hortumlar gönderilmişti ve adamlar, önlerindeki duman ve buhar vantilatörle çekilip dışarıya atıldıkça, ileriye doğru adım adım gitmekteydi. Bu işi yapanlar kelleyi koltuğa almışlardı, ama hiç duraksamadan çalışıyorlardı. Ötedeki barikatlı bölmelerde insanlar bulmaktan umut kesilemezdi.

Hal, bir geçici hastaneye çevrilmiş olan kantarhanenin girişinde buldu Jeff Cotton'ı. Percy'nin vagonundaki ifşa anından beri ilk defa karşılaşıyorlardı. Kamp güvenlik amirinin yüzünde hayli mahcup bir sırıtma belirdi. "Bay Warner, siz kazandınız," dedi; ve biraz tartıştıktan sonra, birkaç kadının kantarhaneye girip yaralıların listesini çıkarmalarına ve dışarı çıkıp haberi kalabalığa bildirmelerine izin vermeyi kabul etti. Hal, Mary Burke'ten bununla alakadar olmasını istemek için Minetti'lere gitti; ama Rosa, o [Hal] ve Bayan Arthur'un ayrılmasından sonra Mary'nin de gitmiş olduğunu söyledi ve hiç kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Hal bunun üzerine, Bayan David'e gitti; Bayan David, birkaç arkadaşını toplamaya ve bir "komite" diye anılmaksızın işi yapmaya razı oldu. Kamp güvenlik amiri, "Lanet olası komitelere falan izin vermem!" diyerek görüşünü beyan etmişti.

Böylelikle gece bitti ve bir diğer günün bir kısmı da. İdarehaneden bir kâtip geldi ve Hal'a mühürlü bir zarf verdi. Zarfın içinde, Cartwright eliyle teslim edilmek üzere gönderilmiş bir telgraf bulunuyordu. "Derhal eve dönmeni önemle rica ediyorum. Babamız olanları duyarsa çok üzülecek ve meseleyi ondan uzun süre gizlemek mümkün olmayacaktır."

Telgrafı okuyunca Hal'ın kaşları çatıldı; belli ki Harrigan'lar hemen harekete geçmişlerdi! İdarehaneye gitti ve cevabını telefonla yazdırdı. "Bir veya iki gün içinde ayrılmayı planlıyorum. Benim hikâyemi duyana kadar, Babayı esirgemek için çaba göstereceğinize güveniyorum."

Bu mesaj Hal'ı rahatsız etti. Kafasında, erkek kardeşiyle uzun tartışmalar ve babasına yapacağı açıklamalar ve özür beyanları canlandı. Yaşlı adamı içtenlikle severdi. Harrigan'ların bir elçi-

si ona ulaşıp da gerçeğe aykırı anlatımlarla onu üzerse ne kadar yazık olurdu!

Bu düşünceler Hal'da bir sıra özlemi de yaratıyor gibiydi; maddi cazibeleriyle dış dünyayı daha canlı bir şekilde aklına getiriyorlardı. İnce zevkli bir adamın katlanabileceği sağlıklı yemekler ve kirli yataklar ve itici görüntüler miktarının bir sınırı vardı. Izgara et ve sıcak ekmek kokularıyla, salataların ve taze meyvelerin ve kremaların renkleriyle, bir kulüp yemek salonunun görüntüsü Hal'ın aklından çıkmıyordu. Kuzey Vadisi'ndeki işinin hemen hemen sona ermiş olduğu kanaati birdenbire güç kazandı!

Bir gece daha, sonra bir gün daha geçti. Cesetlerin sonuncusu da çıkarılmış ve naaşlar, maden hayatının bir özelliği olan şu büyük toptan cenaze törenlerinden biri için, Pedro'ya gönderilmişti. Yangın sönmüş ve kurtarma takımlarının yerini, hasarı tamir etmek ve madeni güvenli kılmak için çalışan marangozlar ve doğramacılar almıştı. Gazeteciler de gitmişti; Billy Keating ayrılmadan önce Hal'ın elini sıkmış ve kulüpte onunla buluşup yemek yemeye söz vermişti. Kızıl Haç'ın bir temsilcisi oradaydı ve Bayan Curtis'in bağış listesiyle açları doyuruyordu. Arkadaşlarına veda etmek ve gelecekte yardımına güvenmelerini söylemekten başka yapacak neyi vardı Hal'ın?

Mary Burke bu arkadaşlar içinde en başta geliyordu; Jessie ile o karşılaşmadan bu yana Mary ile konuşma fırsatı olmamıştı. Mary'nin ondan bilinçli olarak kaçındığını anladı. Onu evinde bulamayınca, bilgi almak için Rafferty'lere gitti ve kocasını kurtarmış olduğu yaşlı kadınla bir vedalaşma sohbeti için orada biraz kaldı.

Rafferty paçayı kurtaracaktı. Karısının onu görmesine izin verilmişti ve bunu anlatırken kadının çökük yanaklarından göz yaşları yuvarlandı. Kocasını dört gün ve dört gece boyunca, diğer işçilerle paylaştığı birkaç damla kahveden başka hiçbir içecek veya yiyecek olmaksızın, küçük bir tünelde mahsur halde kal-

mıştı. Hâlâ konuşamıyordu, elini pek oynatamıyordu; ama gözlerinde hayat vardı ve bakışları, onun [Bayan Rafferty'nin] otuz küsur yıldır sevmiş ve hizmet etmiş olduğu o ruhtan gelen bir selam olmuştu. Bayan Rafferty, kocasını bu tehlikelerden çekip almış olan Rafferty Tanrısına hamdüsenaalar etti; açıkça belliydi ki bu Tanrı, Rafferty'nin yanı başında yatıp ruhunu teslim etmiş olan dev gibi İsveçli Johannson'un Protestan Tanrısından daha becerikliydı.

Ama doktor, yaşlı İrlandalının bir daha asla çalışamayacağını söylemişti. Hal, Bayan Rafferty'nin sevincinin parlak ışığından bir dehşet gölgesinin geçişini gördü. Bir doktor nasıl olur da böyle bir şey diyebilirdi? Rafferty yaşlıydı, elbette; ama sağlamdı – ve eline bakan bir ailesi olan bir adamın ne kadar gayret edeceğini herhangi bir doktor hayal edebilir miydi? Hayır, arada sırada biraz ağrısı var diye pes edecek biri değildi o! Onun dışında para kazanan sadece Tim vardı; Tim iyi bir oğlan olsa da, düzgün çalışıyor olsa da, on sekiz yaşında tek bir madenci oğlanın ücretiyle büyük bir ailenin geçinmesinin mümkün olamayacağını herhangi bir doktorun bilmesi gerekirdi. Diğer oğlanlara gelince, onların çalışmak için çok küçük olduklarını söyleyen bir kanun vardı. Bayan Rafferty, kanunları yapanların kafasına biraz akıl koymak gerektiğini söyledi – çünkü eğer çocukların kömür madenlerinde çalışmasını yasaklamak istiyorlardıysa, onları beslemenin bir başka yolunu göstermeliydiler kesinlikle.

Hal, ona hak vererek ve bu arada onu seyrederek, sözlerinden ziyade eylemlerinden bir şeyler öğrenerek dinledi. Bereketli olmayı ve çoğalmayı emreden dininin öğretilerine uymuştu; üç oğlan yetiştirip onları sanayinin kursağına vermişti ve yine de bakılacak sekiz çocuğu ve bir kocası vardı. Bu kadının elli dört yıllık ömründe gün ışığı altında bir dakika bile dinlenmiş olup olmadığını merak etti Hal. Onun evinde olduğu süre içinde kesinlikle bir dakika bile dinlenmemişti! Şimdi bile, Rafferty Tanrısına övgülerini dile getirip kapitalist kanun yapımcılarını suçlar-ken, bir yandan da sofrayı hazırlıyor, bir makine gibi hızla ve ses-

sizce hareket halinde bulunuyordu. Bir çölden zar zor geçebilmiş ihtiyar bir beygir kadar zayıftı; elmacık kemikleri üzerindeki derisi, çekilmiş lastik gibi gergindi; bileklerinde piyano telleri gibi göze çarpan damarlar görünüyordu.

Ve şimdi sefaletin yaklaşan heyulası altında korkuyla titriyordu. Hal, buna karşı ne yapacağını sordu ve dehşetin gölgesinin yine yüzünden geçişini gördü. Onları açlıktan kurtarmanın tek bir yolu vardı sanki – çocuklarını ondan almak ve bir kuruma yerleştirmek! Yoksulların özel kâbuslarından biri olan bu konu açılınca, yaşlı kadın yine ağlamaya ve doktorun yanıldığını söylemeye başladı; görecekti o doktor ve Hal da görecekti – Yaşlı Rafferty bir iki hafta sonra yine işbaşı yapacaktı mutlaka!

BÖLÜM 2

Hal yine sokağa çıktı. Ovalık bir bölgede günbatımı zamanı olurdu bu saat; dağların zirvelerinde hafif bir mor ışık vardı ve hava sonbaharın ilk zamanlarında olduğu gibi taze ve serindi. Kararmakta olan sokaklarda, işçilerin toplandığını gördü; bağrışmalar oldu ve insanlar oraya doğru koşmaktaydı. Hal, aklında “Şimdi mesele nedir acaba?” düşüncesiyle, hemen oraya yöneldi. Bağırıp çağıran yüz kadar işçi vardı; sesleri denizdeki dalgaların sesi gibi birbirine karışıyordu. Hal şu sözleri seçebildi: “Haydi! Haydi! Yeter artık! Hurra!”

Kalabalığın ucundaki birine “Ne oldu?” diye sordu; adam, onu tanıyarak, kitlenin arasında yayılan bir çığlık kopardı: “Joe Smith! İşte bizim oğlan! Gel buraya, Joe! Bize bir konuşma yap!”

Hal sorular sorup durumu açıkça anlamaya çalışırken, başka insanların bağrışları onun adının işitilmesine engel olmuştu. “Bizi ezip geçmelerinden bıktık!” Başka birisi daha da yüksek sesle bağırdı: “Anlat bize! Bir daha anlat! Haydi!”

Yandaki bir binanın merdivenlerinde duran bir işçi vardı. Hal şaşkınlıkla ona baktı; Tim Rafferty idi. Dünyadaki tüm insanlar içinde, kaygısız ve yapmacıksız Tim, güler yüzlü ve şen İrlandalı

gözleriyle Tim! Şimdi kum rengi saçları karmakarışık olmuş, yüz hatları öfkeyle çarpılmıştı. “Sanki ölü gibi!” diye haykırdı. “Konuşamıyor, elini oynatamıyor! On bir sene onlar için köle gibi çalıştı ve onların kendi kabahati yüzünden olan bir kazada neredeyse ölecekti – bu kalabalıkta herkes onların kabahatli olduğunu biliyor, yeminle!”

“Kesinlikle! Haklısın!” diye bağırdı bir sesler korosu. “Hepsini anlat!”

“Ona yirmi beş dolar veriyorlar, bir de hastane masraflarını ödüyorlar – zaten onun hastane masrafları ne olacak ki? Ayakta durabilecek hale gelmeden onu sokağa atacaklar yine. Biliyorsunuz, aynı şeyi Bill Cullen’e yaptılar!”

“Kesinlikle yaptılar!”

“Oradaki şu lanet olası avukatlar – onlara kâğıtlar imza ettiriyorlar, ama onlar neyi imza ettiklerini bilmiyorlar. Ben ona yardım edebilirim, fakat yanına gidemiyorum! İsa adına yeminle, artık yeter diyorum! Biz köle miyiz, biz köpek miyiz ki böyle şeylere katlanmak zorunda olalım?”

“Buna artık katlanmayacağız!” diye bağırdı birisi. “Oraya girip kendi işimizi kendimiz halledelim!”

“Haydi!” diye bağırdı bir diğeri. “Silahlı adamlarının canı cehennemle!”

Hal insanları ittire kaktıra kalabalığın içine doğru ilerledi. “Tim!” diye bağırdı. “Bunu nereden biliyorsun?”

“Orada bunu görmüş bir adam var.”

“Kim?”

“Söyleyemem – eğer söylersem onu işten atarlar; ama senin de tanıdığın birisi. Gelip bana anlattı. Yaşlı babamı döverek tazminattan vazgeçirmeye çalışıyorlarmış!”

Hal’ın yanında duran Wauchope adlı bir İngiliz madenci bağırdı: “Bunu hep yapıyorlar! İşte bu yüzden oraya girmemize izin vermiyorlar.”

“Aynı şeyi benim babama yaptılar!” diye lafa karıştı bir başka ses. Hal bunun Yunanlı oğlan Andy olduğunu gördü.

“Ve iki numaralı ocağı sabahleyin yine başlatmak istiyorlar!” diye haykırdı Tim. “Oraya yine gitmeyi kim ister ki? Üstelik, ‘İşçileri boş verin, katırları kurtarın,’ diyen Alec Stone’un emri altında!”

Wauchope bağırdı: “Güvenli olana kadar maden ocaklarına tekrar inmiyoruz! Nemlendirme yapsınlar – yoksa ben bir daha oraya inmem.”

“Kömürlerimizi doğru tartınsınlar ayrıca!” diye bağırdı bir başkası. “Bir tartı denetçimiz olacak ve hakkımız olan parayı alacağız!”

Yine aynı şeyi haykırdılar: “Joe Smith! Bize bir konuşma yap, Joe! Mahvet onları! Sen yaparsın bunu!”

Hal çaresizce, kederli bir halde durdu. Mücadelesini kazanılmış zannetmişti – ve şimdi bir diğer mücadele başlıyordu! İşçiler umutlarını ona bağlamışlardı, isyancıların en cesuru olarak ona sesleniyorlardı. Onlardan ancak birkaçı onun durumundaki ani değişikliği biliyordu.

O daha tereddüt ederken, muharebe hattı onun önüne geçmişti; İngiliz madenci, Wauchope, merdivenlere sıçradı ve kitleye hitap etmeye başladı. Ezik ve güdük işçilerden biriydi o, ama bu olağanüstü durumda akciğerleri genişleyiverdi. Hal şaşkınlık içinde dinledi; bu sıradan görünen ve sessiz adamın bir savaşçı olacağı hiç aklına gelmezdi. Tom Olson onun ağzını aramış ve sendika işine kulak vermeyeceğini bildirmişti ve böylece onu akıldan çıkarmışlardı. Ama işte, korkunç bir meydan okuma havasıyla bağıırıyordu adam!

“Onlar soyguncu ve katillerdir! Her yerde bizi soyuyorlar! Kendi adıma, ben bundan bıktım artık! Siz de bıktınız mı?”

Sesinin eriştiği herkesten bir kükreme yükseldi. Bundan hepsi bıkmıştı.

“Tamam, o zaman – onlarla savaşacağız!”

“Hurra! Hurra! Haklarımızı alacağız!”

Jeff Cotton koşarak geldi; hemen arkasında “Bud” Adams ve silahlı adamların birkaç tanesi vardı. Kalabalık onların üstüne

yürüyüverdi; dış taraftaki işçiler yumruklarını sıkıyor, kızgın köpekler gibi dişlerini gösteriyorlardı. Cotton'ın suratı öfkeden kızarmıştı, ama meselenin ciddi olduğunu anladı. Geri döndü ve daha çok yardım getirmek için uzaklaştı. Kalabalık keyifle kükredi. Savaş başlamışlardı! İlk zaferlerini daha şimdiden kazanmışlardı!

BÖLÜM 3

Kalabalık bağıra çağıra sokak boyunca ilerledi. Birisi Marseillaise'i* söylemeye başladı ve başkaları da katıldı. Marşın sözleri çılgınca yükseliyordu:

“Silah başına! Silah başına, ey yiğitler!

Yürümeye devam, yürümeye devam,

Ya zafer ya ölüm diye kararlı tüm yürekler!”

Bu kalabalığın içinde birçok ülkenin ezilmişleri vardı; yirmi farklı dilde haykırıyorlardı, ama hepsi aynı şarkıyı. Birkaç dizeyi söylüyorlar ve sonra diğerlerinin bağırışları onların sesini bastırıyordu. “Yürümeye devam! Yürümeye devam! Kararlı tüm yürekler!” Kimileri haberi yaymak için farklı yönlerde koşup gittiler ve biraz sonra madenci köyünün tamamı oradaydı; erkekler şapkalarını sallıyor, kadınlar ellerini kaldırıp haykırıyorlar veya –bebeklerin devrimci şarkılarla beslenemeyeceğini fark ederek– dehşete kapılmış halde duruyorlardı.

Tim Rafferty kalabalığın omuzlarına alındı ve hikâyesini bir kere daha anlatması sağlandı. Hikâyesini anlatırken, yaşlı annesi koşa koşa geldi ve haykırışları kitlenin yaygarası üzerinde cınladı: “Tim! Tim! İn aşağıya oradan! Neyin var senin?” İstiraplı bir korku içinde ellerini ovuşturuyordu; Hal'i görünce ona doğru koştu. “Oradan çıkar onu, Joe! Yahu, bizim oğlan delirmiş! Kamptan atacaklar bizi, üstelik hiçbir şey vermeyecekler bize – o zaman halimiz ne olacak? Meryem Anamız, bu oğlanın zoru

* Fransız Devrimi'nin marşı (“marseyez” diye okunur).

nedir?” Yine Tim’e seslendi; fakat Tim eğer duyduysa ona aldırış etmedi. Tim, Versailles’a* yürüyordu!

Yaralı işçileri “lanet olası avukatlar” dan korumak için hastaneye gideceklerini haykırdı birileri. İşte somut bir şey vardı burada ve kalabalık oraya yöneldi; arkada kalan kişilerin, kadınlar ve çocukların ve daha az cesur işçilerin yanında, Hal da onların peşinden gidiyordu. Şirketin kâtipleri ve maaşlı çalışanlarından kimilerini fark etti; az sonra Jeff Cotton’ı yine gördü ve onlara idarehaneye gidip tabanca almalarını emrettiğini duydu.

“Big Jack” David ile Jerry Minetti geldiler. Hal geri çekilip onlarla fikir alışverişi yaptı. Jerry coşmuştu. Yıllardır beklediği ayaklanma sonunda oluyordu işte! Niçin konuşmalar yapmıyor, işçilerin başına geçmiyor ve onları örgütlemiyorlardı?

Jack David şüphe ifade etti. Bu ani patlamanın kalıcı herhangi bir anlamı olup olamayacağını düşünmeliydiler.

Buna nasıl bir anlam kazandırmayı seçerlerse o anlamı olacağını söyleyerek cevap verdi Hal. Önderliği üstlenirlerse, işçileri yönlendirebilir ve onları bir arada tutabilirlerdi. Tom Olson’un istediği bu değil miydi?

Hayır dedi iriyarı Gallerli; Olson tüm kamplarda bir ayaklanmanın ilk aşaması olarak işçileri gizlice örgütlemeye çalışmaktaydı. Olson’un planı, tek bir kampla sınırlı açık bir hareketten çok farklıydı. Böyle bir hareketin hiç başarı şansı var mıydı? Eğer yoksa, buna kalkışarak aptallık etmiş olurlar, kamptan atılmalarını temin etmekten başka bir sonuç alamazlardı.

Jerry, Hal’a dönüp sordu. O ne düşünüyordu?

Böylece sonunda Hal konuşmak zorundaydı. Bir değerlendirme yapmasının zor olacağını söyledi. İşçi sorunları hakkında çok az bilgisi vardı. Bunları öğrenmek için gelmişti Kuzey Vadisi’ne. İşçilere, maruz kaldıkları böylesi bir muameleye katlanmalarını tavsiye etmek zor bir şeydi; ama diğer yandan, sonuçsuz kalan bir

* Versailles (“versay” diye okunur): Orta-kuzey Fransa’daki aynı adlı şehirde bulunan saray. Fransız Devrimi’nin başlarında, Paris’te ayaklanan halk kitleleri oraya yürüdüler.

isyan herkesin cesaretini kıracak ve işçileri örgütlemeyi ileride daha da zorlaştıracaktı.

Hal bu kadar konuştu; ama kafasında söyleyemeyeceği şeyler de vardı. Bu adamlara şunu diyemezdi: “Ben sizin dostunuzum, ama düşmanınızın da dostuyum ve bu krizde hangi tarafa sadakat borcum olduğuna karar veremiyorum. Sizin yaşamlarınıza hükmedenlere bir kibarlık borcuyla bağlıyım; ayrıca, evleneceğim kıza üzüntü vermek istemiyorum!” Hayır, böyle şeyler diyemezdi. Bu düşünceler aklından geçtiği için kendini bir hain gibi hissetti ve bu adamların gözlerine bakmaya cesaret edemiyordu. Jerry, onun Harrigan’lar ile bir şekilde bağlantılı olduğunu biliyordu; muhtemelen Hal’in diğer arkadaşlarına da anlatmıştı bunu ve kendi aralarında tartışmışlar, bunun anlamı hakkında fikir yürütmüşlerdi. Onun bir casus olduğunu düşünürlerse ne olacaktı?

Jack David kararlı bir dille konuşunca Hal rahatladı. İşin içine vaktinden önce atılırlarsa, düşmanın oyununa gelmiş olurlardı. Tom Olson’un görüşünü almaları gerekirdi.

Olson neredeydi? Hal sordu. David de açıkladı; Hal’in kampa atıldığı gün, Olson kamptaki süresini doldurmuş ve durumu bildirmek için Sheridan’daki sendika merkezine doğru yola çıkmıştı. Muhtemelen geri dönmeyecekti; küçük grubunu bir araya getirmiş, Kuzey Vadisi’nde isyan tohumunu ekmişti.

Olson’dan görüş alma meselesini uzun uzadıya tartıştılar. Söyledikleri her şey dinlenmeden Kuzey Vadisi’nden telefon etmeleri imkânsızdı; ama Pedro’ya gidecek akşam treni birkaç dakika sonra hareket ediyordu ve “Big Jack” birinin o trene binip gitmesini önerdi. Sheridan kenti Pedro’dan sadece yirmi otuz kilometre uzaktaydı ve orada onlara akıl verecek bir sendika yetkilisi olurdu; veya uzun mesafeli telefonu kullanarak Western City’deki sendika önderlerinden birini gece trenine binmeye ve ertesi sabah Pedro’da olmaya ikna edebilirlerdi.

Hal, hâlâ kendini geri çekme ümidiyle, bu işi Jack David’e yükledi. Ona yeterli parayı temin edebilmek için ceplerini boşalttılar ve iriyarı Gallerli treni yakalamak için fırlayıp gitti. Bu arada,

Jerry ve Hal arka planda kalmayı ve grubun diğer üyelerini bulup aynı şekilde davranmaları için onları uyarmayı kararlaştırdılar.

BÖLÜM 4

Bu hareket tarzı Hal için uygundu; ama kısa bir zaman sonra anlayacağı gibi, çok geç kabul edilmişti. O ve Jerry, şirket binalarından birinin önünde durmuş olan kalabalığı bulmak için yola çıktılar. Onlara yaklaştıkları vakit, birinin bir konuşma yaptığını işittiler. Bir kadının sesiydi bu; kadının ses tonu net ve güçlüydü. Kalabalık yüzünden konuşmacıyı göremiyorlardı, fakat Hal o sesi tanıdı ve arkadaşını kolundan tuttu. “Konuşan Mary Burke!” dedi ona.

Mary Burke idi gerçekten; ve onu dinleyen kalabalık çılgınca bir haldeydi. Bir cümle söylüyor ve kalabalıktan bir gürleme yükseliyordu; bir cümle daha söylüyor ve kalabalıktan bir gürleme daha yükseliyordu. Hal ve Jerry, bu öfkeli hitabenin sözlerini iyice duyabilmek için, öne doğru kendilerine yol açtılar.

“Kendileri madene inerler miydi, sizce?”

“İnmezlerdi!”

“İpekli ve dantelli kıyafetler giyerler miydi, sizce?”

“Giymezlerdi?”

“Böyle zarif, yumuşak elleri olur muydu, sizce?”

“Olmazdı!”

“Sizi kendilerinden daha aşağıda görürler miydi?”

“Görmezlerdi! Görmezlerdi!”

Mary coşkuyla devam etti: “Bir arada duracak olsanız, dizleri üstüne çöküp bir anlaşma talebiyle size gelirlerdi! Ama sizler korkaksınız ve onlar sizin korkularınızdan yararlanıyorlar! Sizler ihanet ediyorsunuz ve onlar sizi satın alıyorlar! Sizi paramparça ediyorlar, canları ne isterse onu yapıyorlar size – ve sonra da özel trenlerine binip gidiyorlar ve sizleri dövmeyi, suratlarınızda tepinmeyi silahlı adamlarına bırakıyorlar! Buna daha ne kadar katlanacaksınız? Daha ne kadar?”

Kalabalığın gürlemesi sokak boyunca ilerledi ve geri döndü. “Katlanmayacağız! Katlanmayacağız!” Erkekler sıkılı yumruklarını salladı, kadınlar bağırıp çağırdı, çocuklar bile küfürler haykırdı. “Onlarla savaşağız! Artık onlara kölelik etmeyeceğız!”

Mary sihirli bir söz buldu. “Bir sendikamız olacak!” diye bağırdı. “Bir araya gelecek ve bir arada duracağız! Haklarımızı vermeyi kabul etmezlerse, nasıl cevap vereceğimizi biliyoruz – *grev* yapacağız!”

Dağlarda gök gürlemesine benzeyen bir kükreyiş oldu. Evet, Mary uygun düşen sözü bulmuştu! O söz yıllar boyunca Kuzey Vadisi’nde yüksek sesle söylenmemişti, ama şimdi kalabalığın arasında sanki bir barut patlaması gibi yayıldı. “Grev! Grev! Grev! Grev!” Bunu söylemekten hiç bıkmayacaklardı âdeta. Mary’nin konuşmasını hepsi anlamış değildi, ama bu kelimeyi biliyorlardı, “Grev!” Bunu Polonya, Bohemya, İtalya, Yunan dillerine çevirip duyurdular. Erkekler şapkalarını, kadınlar önlüklerini salladılar – yarı karanlıkta, bir fırtınayla sağa sola sürüklenen tuhaf bir çeşit bitkiye benziyordu bu görüntü. Erkekler birbirleriyle el sıkışıyor, duygularını daha açık gösterenler birbirlerinin boynuna sarılıyorlardı. “Grev! Grev! Grev!”

“Bizler artık köle değiliz!” diye haykırdı konuşmacı. “Bizler insanız – ve insan gibi yaşayacağız! İnsan gibi çalışacağız – yoksa hiç çalışmayacağız! Canları istediğı gibi oraya buraya güdebildikleri bir davar sürüsü olmayacağız artık! Örgütleneceğız, bir arada duracağız – omuz omuza! Ya beraber kazanacağız ya da beraber açlık çekip öleceğız! Ve içimizden bir kişi bile teslim olmayacak, bir kişi bile dönmeyecek! Burada arkadaşlarına ihanet edecek biri var mı?”

Bir kurt sürüsünden çıkan bir uluma gibi bir bağırtı koptu. Arkadaşlarına ihanet edecek olan kişi o kalabalıkta kirli suratını bir göstereydi hele!

“Sendikanın yanında duracak mısınız?”

“Duracağız!”

“Yemin edecek misiniz?”

“Edeceğiz!”

Tutkulu bir yalvarma hareketiyle kollarını göğse kaldırdı. “Hayatınız üstüne yemin edin! Birbirimize bağlı kalmaya ve kazanınca dek mücadeleyi bırakmamaya! Yemin edin! *Yemin edin!*”

Onun hareketini taklit ederek, elleri göğse uzanmış halde durdular. “Yemin ederiz! Yemin ederiz!”

“Sizi parçalamalarına izin vermeyeceksiniz! Sizi korkutmalarına izin vermeyeceksiniz!”

“Hayır! Hayır!”

“Sözünüzde duracaksınız, işçiler! Sözünüzde duracaksınız! Karılarınız ve çocuklarınız için tek şansınız bu!” Kız böyle devam etti; atılgan sözlerle ve tutkulu bir biçimde uzattığı kollarıyla onları teşvik ediyordu – öfkeli bir isyanda uzun boylu, etkileyici bir figür. Hal, hayret ederek, konuşmayı dinledi ve konuşmacıyı seyretti. İşte insan ruhunun bir mucizesi, işte çaresizlikten doğan umut! Ve etrafındaki kalabalık – bu harika yeniden doğuşu paylaşıyorlardı; sallanan kolları, dalgalanan bedenleri Mary’ye, bir orkestranın şefin değneğine karşılık vermesi gibi karşılık veriyordu.

Hal’ı bir ürperti sardı – bir zafer ürpertisi! Kendisi dövülmüştü, bu azap mekânından kaçmak istemişti; ama şimdi Kuzey Vadisi’nde umut vardı – şimdi zafer olacaktı, özgürlük olacaktı!

Kömür diyarına geldiği günden beri, Hal şu gerçeği gitgide daha iyi anlıyordu: Bu insanların yaşamlarının asıl trajedisi, bedensel acıları değil, zihinsel çöküntüleri idi – zihinlerindeki kasvetli, ümitsiz sefalet haliydi. Bu gerçek, hem kendi gördükleriyle hem de başkalarının ona anlattıklarıyla, günbegün onun bilincine sağlam bir biçimde yerleşmişti. Bunu ilk olarak Tom Olson dile getirmişti: “İnsanın en kötü sorunları, yardım etmeye çalıştığı kişilerin kafalarının içinde!” Bu dehşet ortamında insanlara umut nasıl verilebilirdi? Hal’in kendisi bile, genç ve özgür olduğu halde, umutsuzluğa kapılmıştı. “Bunu yapın” veya “Şunu yapın” demeye ve istediğini kolayca yaptırmaya alışık olan bir sınıfa mensuptu o. Ama bu maden köleleri o iktidar duygusunu,

o kesinlik duygusunu hiç tanımamışlardı; tersine, çabalarının her defasında akamete uğratılmasına, mutluluğa veya başarıya yönelik her atılışlarının başka birinin iradesiyle ezilmesine alıştı onlar.

Ama işte burada insan ruhunun bu mucizesi vardı! İşte burada Kuzey Vadisi'ndeki umut vardı! İşte burada insanlar ayağa kalkıyordu – ve başlarında Mary Burke vardı! Hal'in hayali gerçek olmuştu – yüzünde bir görkem ve altından bir taç gibi parıldayan saçlarıyla Mary Burke! Jan Dark veya bir süfrajyet yürüyüşünde bir önder gibi, kar beyazı bir ata binmiş, üzerinde yumuşak ve ısıltılı beyaz bir elbiseyle Mary Burke! Evet... Ve bir ordunun başında duruyordu o; Hal'in kulaklarında bu ordunun yürüyüşünün müziği vardı!

Hal'in şaka yollu o sözlerinin altında, gerçek bir hayal, bu kıza gerçek bir inanç yer alıyordu. Aile çamaşırlarını toplayan, maddenci köyünün bir yaban gülü olarak onunla ilk defa karşılaşmış olduğu o günden beri, Hal bu kızın sevimli, genç bir çalışan kız değil, kafalı ve şahsiyetli bir kadın olduğunu anlamıştı. Bu ücretli kölelerden daha ileriye görüyor, daha derinden hissediyordu. Onun problemi, onlarınkiyle aynıydı, ama daha karmaşıktı. Hal ona yardım etmek istediği ve bir iş bulmayı teklif ettiği zaman, gerçek arzusunun sadece ağır çalışmadan kurtulmak olmadığını, kafaca ilginç bir hayat yaşamak olduğunu açıkça söylemişti o. İşte o zaman, Mary'nin bir öğretmen, halkının bir öncüsü olması gerektiği düşüncesi gelmişti Hal'in aklına. Onları seviyordu, onlar için ve onlarla beraber acı çekiyordu ve aynı zamanda onların sefaletinin nedenlerini arayıp bulabilme gücüne sahip bir akli vardı. Fakat Hal önderlik planlarıyla ona gittiğinde, onun aşındırıcı ümitsizliğiyle karşılaşmıştı; onun karamsarlığı Hal'in hayalleriyle alay eder gibi görünmüştü; onun bu ücretli köleleri hakir görmesi, Hal'in onlar adına ve ayrıca onun adına gösterdiği çabaları da küçümsemişti.

Ve şimdi, Hal'in onun için tasarlamış olduğu rolü üstleniyordu işte! Mary'nin ruhu işte bu bağrıışan kalabalığın içindey-

di, diye düşündü Hal. Bu insanların hayatlarını yaşamış, onlara yapılan her haksızlığı paylaşmış, onlarla beraber isyana mecbur bırakılmıştı. Hal, sadece bir erkek olduğundan, bu şaşırtıcı gelişmeyle ilgili önemli bir noktayı kaçıırıyordu; Mary'nin belagatinin, yalnızca Rafferty'ler ve Wauchope'lara ve Kuzey Vadisi'nin diğer maden kölelerine değil, aynı zamanda, bir yağmurluk ve soluk yeşil bir şapka ve de yumuşak, incecik ve acayip pahalı bir seyahat peçesi kuşanmış olan belirli bir dergi kapağı kızına da yöneldiğini fark edemiyordu!

BÖLÜM 5

Mary'nin konuşması aniden sona erdi. İşçilerden bir grup insan sokaktan aşağı doğru gitmişti ve orada bir karışıklık oldu. Bunun gürültüsü artınca, başkaları da o tarafa doğru gitmeye başladı. Mary bakmak için oraya döndü ve bir anda kitlenin tamamı sokağın o tarafına yöneldi.

Çıkan mesele hastanedeydi. Bu binanın önünde bir sundurma vardı. Cartwright ve Alec Stone, yanlarında kâtipler ve idari çalışanlardan bir grup insanla beraber, o sundurmanın üzerinde duruyorlardı; Hal bunlar arasında Predovich, Johnson, posta müdürü ve Silas Adams'ı gördü. Merdivenlerin alt başında, Tim Rafferty duruyordu; arkasında bir yığın kararlı adam vardı. Tim bağıırıyordu: "Avukatların oradan çıkmalarını istiyoruz!"

Onunla müzakere etmeyi bizzat müdür üstlenmişti. "İçeride avukatlar yok, Rafferty!"

"Sana güvenmiyoruz!"

Kalabalık da bağırırmaya başladı: "Kendimiz göreceğiz!"

"Bu binaya giremezsiniz," diye ilan etti Cartwright.

"Babamı göreceğim!" diye bağırdı Tim. "Babamı görmeye hakkım var, değil mi?"

"Onu sabahleyin görebilirsin. Eğer istersen, alıp götürebilirsin. Onu tutmaya meraklı değiliz. Ama şimdi uyuyor ve diğerlerini rahatsız edemezsin."

“Onları lanet olası avukatlarınızla rahatsız etmekten çekinmediniz!” Bu sözler bir gürlemeyle onaylandı – öyle ki Cartwright’ın inkârı pek işitilemedi.

“Onun yanında avukat filan olmadı, inanın bana.”

“Yalan!” diye bağırdı Wauchope. “Bütün gün oradaydılar ve bunu biliyorsun. Onların dışarı çıkmalarını talep ediyoruz.”

Yunanlı oğlan Andy, öne doğru kendine yol açarak, “Haydi, Tim!” diye bağırdı. Öbürlerinin de “Haydi!” diye bağırışından cesaret alan Rafferty merdivenlerden çıkmaya davrandı.

“Babamı görmeyi talep ediyorum!” Cartwright onu omuzundan tutunca, “Bırakın gideyim!” diye haykırdı.

Müdürün şiddet kullanmamak için elinden geleni yapmaya çalıştığı belliydi; bir yandan oğlanı tutuyor, bir yandan da kendi takipçilerinin geri durmalarını emreliyordu. Fakat Tim çok öfkeliydi; ileriye atıldı. Müdür ise, ya ona vurarak ya da bir darbeyi savuşturma gayretiyle, onu merdivenlerden aşağıya itti. Kalabalıktan kızgın bir bağırış yükseldi; ileriye fırladılar ve aynı anda sundurmadaki adamların bazıları revolver tabancalarını çektiler.

Durumun anlamı yeterince açıktı. Biraz sonra kalabalık merdivenleri tırmanacak ve silahlar ateşlenecekti. Bu olursa sonucu kim tahmin edebilirdi? Kalabalık iyice öfkeli olduğundan, her şirket binasını ateşe vermeden, belki de her şirket temsilcisini öldürmeden durmayabilirdi.

Hal arka planda kalmaya karar vermişti, ama şu anda arka planda kalmanın korkaklık, neredeyse bir suç olacağını görüyordu. İleriye fırladı; haykırışı kalabalığın yaygarasının üzerinde yükseldi. “Durun, işçiler! Durun!”

Kuzey Vadisi’nde o anda sözüne kulak verdirtebilecek başka hiç kimse olamazdı muhtemelen. Fakat Hal onların güvenine sahipti, işitilme hakkını kazanmıştı. Onlar uğruna hapse girmemiş miydi, onu demir parmaklıklar arkasında görmemişler miydi? “Joe Smith!” Coşkulu kalabalığın bir ucundan diğer ucuna kadar yayıldı bu haykırış.

Hal öne doğru gelmek için mücadele ediyor, insanları yana itiyor, sessiz olunmasını emrediyordu. “Tim Rafferty! Bekle!” Sesi tanıyan Tim itaat etti.

İzdihamdan kendini kurtaran Hal sundurmaya sıçradı. Cartwright onu engellemeye çalışmadı.

“İşçiler!” diye bağırdı. “Bir dakika durun! Size lazım olan bu değil! Bir çarpışma değil size lazım olan!” Bir an için durdu; ama sadece neyin lazım olmadığını söylemenin onları şu anda durduramayacağını biliyordu. Onlara neyin lazım olduğunun söylenmesi gerekiyordu. Tam şimdi etkili olacak sözleri anlamıştı ve bunları en yüksek sesiyle haykırdı: “Size lazım olan şey bir sendikadır! Bir *grev*!”

Cevap olarak kalabalıktan bir gürleme yükseldi, şimdiye kadar ki en kuvvetli gürleme. Evet, onlara lazım olan buydu! Bir *grev*! Ve bunu Joe Smith’in örgütlemesini, buna onun öncülük etmesini istiyorlardı. Joe Smith bir vakit onların önderi olmuş, bu yüzden kamptan atılmıştı. Nasıl geri dönmüş olduğunu pek bilmiyorlardı – ama işte buradaydı, onların gözbebeği idi o. Hurra ona! Onun peşinden cehenneme gidip geri dönerlerdi!

Üstelik ne kadar yürekliydi! Hastanenin sundurmasında, amirlerin burnunun dibinde durmuş, onlara bir sendika konuşması yapıyor ve amirler ona dokunmaya bile cesaret edemiyorlardı! Bunu fark eden kalabalık keyiften çılgına döndü. İngilizce bilen işçiler bağırarak sözlerini onayladılar; İngilizce bilmeyenlerse diğerlerini örnek alıp haykırdılar.

Kavga istemiyorlardı – kesinlikle hayır! Kavga etmek onların işine yaramazdı! Onların işine yarayacak olan, birleşmek ve özgür işçilerden oluşan sağlam bir topluluk halinde durmaktı. Hepsi adına konuşabilecek, adalet sağlanıncaya dek hiç kimsenin artık işbaşı yapmayacağını söyleyebilecek bir sendika komitesi olacaktı! Haklarını talep ettiler diye işçilerin işten atılması, eyaletin kanunlarının onlara tanıdığı şeyleri talep etme hadsizliğini gösterdiler diye işçilerin kara listeye alınması ve bölgeden sürgün edilmesi artık son bulacaktı!

Bir adam, arkasında bir müdür ve bir ocak amiriyle, bir şirket binasının merdivenlerinde durup da bir maden işçileri sendikası örgütlemeye daha ne kadar devam etmeyi umabilirdi ki? Hal, kalabalığı bu tehlikeli yerden uzaklaştırması gerektiğini anladı.

“Şimdi benim dediğimi yapacak mısınız?” diye sordu; mutabık olduklarını koro halinde bildirmelerinden sonra, şu uyarıyı ekledi: “Kavga olmayacak! İçki de olmayacak! Bu gece sarhoş herhangi birini görürseniz, üstüne oturun ve bırakmayın!”

Kahkahayla gülüp alkışladılar. Evet, doğru yoldan şaşmayacaklardı. Bu işi ayık insanlar yapabiliirdi, kesinlikle!

“Ve şimdi,” diye devam etti Hal. “Hastanedeki insanlar. Bizden bir komite içeri girip onları görecektir. Gürültü etmek yok – hastaları rahatsız etmek istemeyiz. Başka hiç kimsenin onları rahatsız etmediğinden emin olmak istiyoruz sadece. Birileri içeri girecek ve onlarla kalacak. Sizce uygun mu?”

Evet, onlarca uygundu.

“Tamam,” dedi Hal. “Bir dakika sessiz olun.”

Sonra müdüre döndü. “Cartwright,” dedi, “bir komitenin içeri girmesini ve bizimkiler ile kalmasını istiyoruz.” Sonra da, müdür itiraz etmeye davrandığında, alçak sesle şunu ekledi: “Aptal olma, yahu! Senin hayatını kurtarmaya çalıştığımı görmüyor musun?”

Cartwright, Hal’ın kitle üzerinde böyle bir hâkimiyet kurmasının disiplin bakımından ne kadar kötü olacağını biliyordu; ama önünde duran tehlikeyi de görüyordu – ve muhasebeciler ile stenografların cesareti ve nişancılık kabiliyetinden emin değildi.

“Çabuk ol, yahu!” diye ünlledi Hal. “Bu insanları uzun zaman tutamam. Ortalığın cehenneme dönmesini istemiyorsan, aklını başına topla.”

“Tamam,” dedi Cartwright, kibrini yutarak.

Hal işçilere döndü ve verilen tavizi duyurdu. Bir zafer çılgılığı yükseldi.

Yeniden işitilebilir olduğunda, “Şimdi, kimler gidecek?” diye sordu; ve yukarı doğru çevrilmiş yüzlere baktı. En aşıkâr olanlar Tim ve Wauchope idi, ama Hal onları gözünün önünde tutmaya karar verdi. Jerry Minetti ve Bayan David’i düşündü – ama kendi küçük gruplarını arka planda tutmak için “Big Jack” ile vardığı mutabakatı hatırladı. Sonra da Mary Burke’ü aklından geçirdi; kendine verebileceği kadar zarar vermişti zaten ve kalabalığın güveneceği bir kişiydi. Onu çağırdı ve bir de, kalabalığın içinde yer alan Bayan Ferris adında Amerikalı bir kadını. Bu ikisi merdivenlerden çıktılar. Cartwright’a döndü Hal.

“Şimdi, bir anlaşma yapalım,” dedi. “Bu insanlar, yaralı işçilerle kalmak ve eğer isterlerse onlarla konuşmak için binaya giriyorlar. Doktorlar ve hemşirelerden başka hiç kimse onlara emir vermeyecek. Tamam mı?”

“Tamam,” dedi müdür asık bir suratla.

“Güzel!” dedi Hal. “Ve Allah aşkına biraz mantıklı davran ve sözünde dur; bu kalabalığın tahammülü kalmadı artık ve eğer onu tahrik edecek herhangi bir şey yaparsan, sonuçlarından sen sorumlu olacaksın. Ayrıca, meyhanelerin kapatılmasını ve bu mesele çözülene kadar kapalı kalmalarını temin et. Adamlarını da ortalıktan uzaklaştır – tabancalarını gösterip yüzlerini gözlemini oynatarak etrafta dolaşmalarına izin verme.”

Müdürün cevabını duymak için beklemeden, kalabalığa döndü Hal ve elini kaldırıp sessizlik istedi. “İşçiler,” dedi, “yapacak büyük bir işimiz var – bir sendika örgütleyeceğiz. Ve burada, hastanenin önünde yapamayız bunu. Zaten çok fazla gürültü çıkardık. Sessizce uzaklaşalım ve enerji santralının arka tarafındaki atık sahasında toplanalım. Sizce uygun mu?”

Onlarca uygun olduğu cevabını verdiler; Hal da, o iki kadının hastaneye güvenle girdiklerini gördükten sonra, onlara öncülük etmek için sundurmadan aşağıya atladı. Yanına, mutluluktan titreyen Jerry Minetti geldi. Hal onun kolunu tutarak heyecanla fısıldadı: “Şarkı söyle, Jerry! Onlara bir İtalyan şarkısı söyle!”

Belirlenen yere kavga dövüş olmadan geldiler. Ve bu arada Hal değişik diller konuşan bu kitleyle iletişim kurmak için bir planı kafasında oluşturmuş bulunuyordu. İşçilerin yarısının tek kelime İngilizce anlamadığını ve geri kalanların yarısının da pek az anladığını biliyordu. Kesin olarak, eğer konuları açıkça anlamlarını istiyorduysa, onları milliyetlerine göre ayırmak ve her grup için güvenilir bir tercüman bulmak gerekiyordu.

Ayırma işlemi çok ağır ilerliyor, bağırma ve dostane itiş kakışlar bitmiyordu – Polonyalılar buraya, Bohemyalılar buraya, Yunanlılar buraya, İtalyanlar buraya! Ayırma işi bittikten ve (her milliyetten) kendi arkadaşlarına çeviri yapabilecek kadar İngilizce bilen bir kişi bulunduktan sonra, Hal bir konuşma yapmaya koyuldu. Ama henüz daha yeni başlamıştı ki müthiş bir yaygara koptu. Bütün tercümanlar aynı anda başladılar tercümeye – ve ciğerlerini patlatırcasına. Değişik bandoların yan yana yürüdükleri bir geçit resmi gibiydi! Hal gürültüden sağırlandı; sonra gülmeye başladı, dinleyenler de gülmeye başladılar; tercüme yapanlar şaşkın halde durdular, sonra onlar da gülmeye başladılar. Böylece, birbiri ardına neşe dalgaları sardı topluluğu; toplantının haletiruhiyesi birdenbire değişti, öfke ve kararlılıktan en çılgın bir neşe haline geçiverdi. Haletiruhiyeleri çabucak değişen, mizaçları hassas bir dengede duran bu çocuksu insan kitlelerinin nasıl idare edileceği konusunda ilk dersini almış oldu Hal.

Konuşmasını sonuna kadar yapması ve sonra da farklı hatiplerin sesleneceği grupları ayırması gerekiyordu. Ama yeni bir sorun ortaya çıktı. Herhangi bir kimse bu belagat sellerini nasıl kontrol edebilecekti? Mesajın tahrif edilmediğinden nasıl emin olunacaktı? İşçiymiş gibi hareket eden, işçileri şiddete kışkırtmak için onların güvenini kazanan şirket hafiyeleri konusunda Hal'ı uyarılmıştı Olson. Bu tercümanlardan bazıları gerçekten de şiddete eğilimli görünüyorlardı ve insanın sözleri onların tercümelerinde kulağa tuhaf geliyordu!

Yunanlı konuşmacı vardı, mesela; kendini parçalayan, deli gibi saçları ve gözleriyle çılgın bir adam. Üzerinde iki maden fenerinin ışığıyla ve etrafında otuz kırk vatandaşıyla, bir fıçının üstüne çıkmış, kollarını sallıyor, yumruklarını sıkıyor, bağırıp çağırıyordu. Tedirgin olan Hal oraya gidip İngilizce bilen bir başka Yunanlıya, hatibin neler dediğini sorunca, adamın Kuzey Vadisi'nde kanunun uygulanacağını vaat ettiğini öğrendi!

Hal durup bu hararetli küçük adamı seyretti; el kol hareketleriyle neler yapılabileceği alanında bir inceleme konusu. Omuzlarını geri çekiyor ve göğsünü kabartıyor, böylece fıçının üstünden geriye doğru düşecek gibi oluyordu; madencilerin insan gibi yaşayabileceklerini söylüyordu. Çömeliyor, başını eğiyor, inleme sesleri çıkarıyordu; pes ederlerse neler olacağını anlatıyordu onlara. Parmaklarını uzun siyah saçlarına dolayıp gayretle çekiştirmeye başlıyordu; çekiyor ve sonra boş ellerini öne doğru uzatıyordu; sonra yine çekiyordu, o kadar sert çekiyordu ki onu seyreden insanın acıyla bağıracağı geliyordu âdeta. Hal bunun ne demek olduğunu sordu; sorusuna şu cevap verildi: "Diyor ki, 'Sendikanın yanında durun! Tek saç telini çekersen kopar; hepsini çek, hiçbiri kopmaz!'" Aisopos* ve hikâyeleri çağına geri dönüyordu insan!

Bu cahil yığınlara eğitim vermek isteyen bir örgütleyicinin tekniği hakkında Hal'a bir şeyler anlatmıştı Olson. Örgütleyici, hedef kitlesi içindeki en kalın kafalı insan onun ne demek istediğini kavrayıncaya, dayanışma fikrini –her şeyi kurtaran bu fikri– kafasına sokuncaya kadar, hiç bıkmadan tekrar tekrar anlatmak zorundaydı. Muhtelif hatiplerin konuşmaları bitince ve dinleyici grupları cüruf yığına geri dönünce, Hal konuşmasını yeni baştan bir daha yaptı; bu defa, tek hecelik sözcüklerle, madenci kamplarında iş gören o basit İngilizceyle. Bazen duruyor, sağdan soldan kapmış olduğu Yunanca veya İtalyanca veya Slavca kelime-

* "Ezop" adıyla da bilinen, fabl denilen küçük hikâyeleriyle tanınan, M.Ö. altıncı yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Yunanlı yazar. "Yaşlı Adam ve Oğulları" veya "Çubuklar Demeti" adlı hikâyesinde "birlikten kuvvet doğar" fikri işlenir. Yazar buna gönderme yapmakta olsa gerek.

lerle takviye ediyordu konuşmasını. Bazen de, onun belagati tercümanlardan birini yine ateşliyor ve o adam kendi vatandaşlarına birkaç cümle haykırana kadar bekliyordu. Herhangi bir kimsenin sıkılabileceğini düşünmek gerekmiyordu, çünkü bu adamlar sabırlı ve çok çekmiş insanlardı ve şimdi ölümüne ciddiydiler.

Onların bir sendikası olacaktı; üyelik kartlarıyla ve seçilmiş yetkililerle düzgün biçimde yapacaklardı bu işi. Hal onlara böyle açıkladı, bir bir izah etti her şeyi. Örgütlü halde kalmaya niyetleri olmadıkça, örgütlenmenin bir anlamı yoktu. Başlıca dil gruplarından birer tane olmak üzere, önderler seçeceklerdi; bu önderler toplanıp bir talepler listesi çıkartacaklardı. Sonra bu talepler listesi bir kitle toplantısında sunulacak ve onaylanacak, sonra da amirlere verilecek ve bunlar kabul edilene kadar Kuzey Vadisi'nde tek bir işçinin bile maden ocaklarına geri dönmeyeceği onlara bildirilecekti.

Sendikalar konusunda gayet bilgili olan Jerry, işçileri derhal kaydetmeyi önerdi Hal'a; her bir adamın gelip adını yazdırmasının psikolojik etkisine güveniyordu Jerry. Ama burada, tüm örgütleyici adaylarının karşılaştığı bir güçle karşılaşılacaklar hemen - parasızlık. Üye kaydetmek için kalem ve kâğıt olmalıydı; oysa Hal ceplerini Jack David için boşaltmış durumdaydı! Birinden yirmi beş sent ödünç almak ve dükkâna bir ulak göndermek zorunda kaldı. Her üyenin sendikaya girdikten sonra on sent vermesi temsilciler tarafından oylanarak kabul edildi. Dış dünyadan yardım alacaklarsa telgraf ve telefon kullanmak gerekli olacaktı.

Ertesi gün yeni bir toplantı yapılana kadar listeleri ve fonları muhafaza etmek ve işleri yürütmek için, Tim Rafferty, Wauchope ve Hal'dan oluşan bir geçici komite seçildi; ayrıca, komitenin yanında durmak üzere, en güçlü kuvvetli ve en güvenilir işçilerin bir düzinesinden oluşan bir koruma takımı da seçildi. Ulak elinde kâğıtlar ve kalemlerle geri döndü. Madenci fenerlerinin ışığında yere oturan tercümanlar sendikaya katılmak isteyen işçilerin adlarını kaydettiler; her bir işçi de dayanışma ve disiplin sözü verdi. Bunun üzerine, toplantı ertesi günün sabahına kadar

ertelendi ve işçiler, pek azının daha önce hayatlarında yaşamış olduğu bir neşe ve güç hissiyle, uyumak için evlerine dağıldılar.

BÖLÜM 8

Komite ve onun koruma takımı Reminitski'nin yemekhanesine gidip yere uzandılar; hiç kimse onlara engel olmaya çalışmadı ve onların çoğunluğu huzur içinde horlarken, Hal ve küçük bir grup, sabahleyin amirlere sunulacak talepler listesini kaleme almaya başladılar. Jerry'nin sabah ilk trenle Pedro'ya gitmesi, Jack David ve sendika yetkilileriyle temas kurması ve son gelişmeleri onlara bildirmesi kararlaştırıldı. Yetkililerin peşinde hafiyeler bulunması muhakkak olduğundan, Hal, Jerry'yi uyardı: MacKellar'ın evine gitmeli ve MacKellar da "Big Jack"i onunla buluşmak için evine getirmeliydi. Ayrıca, MacKellar'ın uzun mesafeli telefonla *Gazette* ofisini aramasını ve Billy Keating'e grev işini anlatmasını istemeliydi.

Hal bunun gibi yüzlerce şeyi düşünmek zorundaydı; kafası bunlarla dopdoluydu. O yüzden, uyumak için yattığında gözüne uyku girmedi bir türlü. Amirleri ve onların ne yapıyor olabileceğini düşündü. Uyuyor olamazlardı, bundan emindi!

Sonra da, özel vagondaki arkadaşlarıyla ilgili düşünceler geldi aklına; kendini içine sokmuş olduğu bu vaziyetin tuhaflığıyla ilgili düşünceler! Percy'nin onu buradan uzaklaştırma çabalarını hatırlayınca bir çeşit umutsuzluk içinde yüksek sesle güldü. Ve zavallı Jessie! Ona şimdi ne diyebilirdi?

Amirler o gece hiçbir hamle yapmadılar. Sabah olduğunda, grevciler aceleyle toplantı yerine gittiler; bazıları kahvaltı etmek için bile oyalanmamıştı. Evvelki gece yapmış oldukları cüretkâr şeyin hatırasına inanamazmış gibi, arkadaşlarına kaygılı gözlerle bakarak, saç baş dağınkı bir halde geldiler. Ama komiteyi ve koruma takımını orada ve işe hazır durumda görünce, cesaretleri tazelendi, onları erkek yapmış olan o harika dayanışma duygusunu yine hissettiler. Az sonra, konuşma faslı başladı ve de tezahü-

rat yapma ve şarkılar söyleme. Bunları duyan tembeller ve ödlekler de oraya geldiler. Böylece, kısa bir zamanda, hemen hemen her bir erkek, kadın ve çocuğun orada hazır bulunmasıyla, hareket tam anlamıyla başlamıştı.

Mary Burke de geldi; geceyi hastanede geçirmişti. Yorgun ve kirli görünüyordu, ama mücadele ruhu çökmüş değildi. Yaralı işçilerden bazılarıyla konuşmuş olduğunu ve bunlardan birçoğunun “ibranameler” imzalamış olduklarını, böylece şirketin bir dava riskine karşı bile kendini koruma altına aldığını bildirdi. Bazılarıysa imzalamayı reddetmişti ve Mary onlara geri adım atmamaları için sıkı sıkıya tembihlerde bulunmuştu. Mary’nin dinlenebilmesi için, iki başka kadın hastaneye gitmeye gönüllü oldular; fakat Mary dinlenmek istemiyor, bir daha dinlenebileceğini hiç sanmıyordu.

Yeni örgütlenmiş sendikanın üyeleri, yetkililer seçmeye giriştiler. Hal’i başkan yapmak istiyorlardı, ama o kendini böyle kesin bir şekilde bağlamaktan çekiniyordu ve bunun şerefini Wauchope’a verdirmeyi başardı. Tim Rafferty sayman ve sekreter olarak seçildi. Bunun ardından, işçilerin talepleriyle Cartwright’a gitmek üzere bir komite tayin edildi. Bu komitede Hal, Wauchope ve Tim; Jerry’nin kefil olduğu Marcelli adında bir İtalyan; ve her ikisi de sağlam ve sadık adamlar olan, Rusick ve Zammakis adında, Slavların ve Yunanlıların birer temsilcisi vardı. Son olarak, bir hayli kahkaha ve tezahüratla, Mary Burke’ün de bu komiteye dâhil edilmesi oylanıp kabul edildi. Bir kadının böyle bir rolde olması yeni bir şeydi, fakat Mary bir madencinin kızı ve bir kömür kırıcı oğlanın kız kardeşiydi ve Kuzey Vadisi’ndeki herhangi biri kadar söz hakkına sahipti.

BÖLÜM 9

Hal evvelki gece hazırlanan belgeyi okudu. Bir sendikaları olmasını talep ediyorlar, bunu talep ettikleri için de işten atılmak istiyorlardı. Kendileri tarafından seçilecek bir tartı denet-

çisi talep ediyorlardı. Maden ocaklarının, patlamaları önlemek için nemlendirilmesi ve kaya düşmelerini önlemek için destek kalaslarıyla düzgün biçimde güçlendirilmesini talep ediyorlardı. İstedikleri herhangi bir dükkândan alışveriş etme hakkına sahip olmayı talep ediyorlardı. Hal, bu taleplerden her birinin eyalet kanunlarınca bir hak olarak garanti edildiği gerçeğine dikkat çekti; bu önemli bir gerçektir ve işçileri başka talepler dâhil etmemeye çağırdı. Tartışmalardan sonra, ücretlerde yüzde onluk bir artış isteyen radikallerin önerisi oylanarak reddedildi. İşçilere, İngilizce ve İtalyanca karışımı bir dilde, madenlerin onlara ait olduğunu ve her türlü uzlaşmayı reddedip patronları derhal kovmaları gerektiğini anlatan bir anarko-sendikalistin önerisi de oylandı ve reddedildi.

O konuşmanın yapıldığı sırada, genç Rovetta kalabalıkta kendine yol açarak Hal'ı bir kenara çekti. Demiryolu istasyonuna inmiş ve sabah treninin geldiğini görmüştü. Trenden, bölgedeki her madencinin bir bakışta tanıyabileceği o “sert yurttaş” tipinde otuz kırk adam inmişti. Belli ki şirket yetkilileri o gece telefon telerini meşgul halde tutmuşlardı; sadece o trendeki adamları değil, diğer kamplardan –kanyonun aşağı yanındaki Northeastern’den ve dağın öbür tarafındaki bir yan kanyonda bulunan Barela’dan– başkalarını da otomobillerle getiriyorlardı.

Hal bu haberi toplantı halindeki işçilere söyleyince öfke çığlıklarıyla tepki gösterdiler. Amirlerin planı buydu demek! Deliye dönenler cüruf yığını üzerine çıktılar hemen, bunların beş altısı aynı anda konuşmalar yapmaya başladı. Önderler, bu aşırı acelecilere kuvvet kullanarak engel olmak zorunda kaldılar; Hal bir kez daha “Kavga yok!” diye uyarı yaptı. Sendikalarına güveneceklerdi; şirkete karşı yekvücut olacaklardı, şirket de korkutma yoluyla bir grevi bastıramayacağını öğrenecekti.

Böylece mutabık olundu ve komite şirketin idarehanesine doğru yola çıktı; Wauchope toplantısının yazılı taleplerini elinde taşıyordu. Komitenin arkasında, kalabalık sağlam bir kitle halin-

de yürümekteydi. İdarehanenin önündeki sokağı tıklım tıklım doldurdular; kahraman yedili de merdivenlerden çıkıp binaya girdi. Wauchope, Bay Cartwright'ı sordu ve bir kâtip mesajı alıp içeri götürdü.

Durup beklediler; o arada idare çalışanlarından biri sokaktan içeri girip Hal'a işaret yaptı. Elinde bir zarf vardı ve tek kelime etmeden bunu Hal'a uzattı. Üstünde "Joe Smith" yazıyordu. Hal zarfı açtı ve içinde küçük bir kartvizit buldu. Kartvizite dikkatle baktı: "Edward S. Warner, Jr."!

Hal bir an için gözlerine inanamadı. Kuzey Vadisi'nde Edward! Sonra, kartın arka yüzüne bakınca, erkek kardeşinin tanıdık el yazısını gördü: "Cartwright'ın evindeyim. Seni görmem lazım. Baba ile ilgili. Hemen gel."

Hal korkuya kapıldı. Böyle bir mesaj ne demek olabilirdi?

Hızla komiteye döndü ve durumu anlattı. "Babam yaşlı bir insan. Üç yıl önce felç geçirdi. Ölmüş veya çok hasta olabileceğinden korkuyorum. Gitmeliyim."

"Bu bir hile!" diye heyecanla bağırdı Wauchope.

"Hayır, sanmam," diye karşılık verdi Hal. "Kardeşimin el yazısını bilirim. Onu görmem lazım."

"Peki," dedi öbürü, "biz bekleyeceğiz. Sen geri dönene kadar Cartwright ile görüşmeyeceğiz."

Hal düşündü. "Bunun doğru olacağını sanmıyorum," dedi. "Yapmanız gerekeni bensiz de pekâlâ yapabilirsiniz."

"Ama konuşmayı senin yapmanı istiyordum!"

"Hayır," diye karşılık verdi Hal, "bu sana düşer, Wauchope. Sendikanın başkanı sensin. İşçilerin ne istediğini sen de benim kadar iyi biliyorsun; nelerden şikâyet ettiklerini biliyorsun. Ve ayrıca, Cartwright ile herhangi bir konuşma yapmaya gerek olmayacak. Taleplerimizi ya kabul edecek ya da etmeyecek."

Meseleyi uzun uzadıya tartıştılar. Mary Burke, en kritik anda Hal'ı uzaklaştırdıklarını ısrarla söylüyordu! Hal buna cevap verirken güldü. Bir tartışma söz konusu olduğunda herhangi bir

erkek kadar yetenekliydi [Mary]. Wauchope zayıflık belirtileri gösterirse, onun yerine Mary konuşmalıydı!

BÖLÜM 10

Hal aceleyle gitti ve müdürün evine çıkan sokağı tırmandı. Madenci kampına bakan ufak bir yükseltinin üstüne inşa edilmiş beton bir bungalov. Zili çaldı ve kapı açıldı. Evin antresinde ağabeyi duruyordu.

Edward Warner, Hal'dan sekiz yaş büyüktü; genç Amerikalı iş adamı tipinin mükemmel bir örneğiydi. Dimdik ve sportmen yapılı bir adamdı. Yüz hatları keskin ve güçlü. Sesi, tarzı, her şeyi, sakin bir kararlılık ifade ediyor, tam doğru yöne hedeflenmiş bir enerjiyi açığa vuruyordu. Terzilik sanatının neler yapabildiğinin bir timsali olurdu her zaman, ama şimdi hem giyiminde hem de davranış tarzında normal olmayan bir şey vardı.

Hal'ın endişesi yol boyunca artmıştı. "Babamızın nesi var?" diye bağırdı.

"Babamız iyi," diyerek karşılık verdi Edward – "yani, şimdilik."

"O halde mesele nedir?"

"Peter Harrigan, Doğu'dan geri dönüyor. Yarın Western City'de olacak. Bu işi derhal terk etmezsen babamızla ilgili bir mesele olacağını görebilirsin."

Hal'ın korkusu aniden geçti. "Yani, hepsi bu!" diye ünledi.

Ağabeyi, kömürden is bağlamış mavi tulumuyla, üstünde siyah çizgiler bulunan yüzüyle, karmakarışık haldeki dalgalı saçlarıyla genç madenciye bakıyordu. "Buradan ayrılacağını telgrafla bildirmiştin bana, Hal!"

"Evet, ayrılacaktım; ama öngöremediğim şeyler oldu. Bir grev var."

"Anlıyorum, fakat bunun konuyla ne alakası var?" Sonra, sesinde bir çileden çıkmışlık havasıyla, "Allah aşkına, Hal, daha ne kadar ileri gitmeyi bekliyorsun?"

Hal birkaç dakika durarak ağabeyine baktı. Böyle gergin bir haldeyken bile, kendini gülmekten alamadı. “Tüm bunların sana nasıl görüldüğünü biliyorum, Edward. Uzun hikâye; nereden başlayacağımı pek bilmiyorum.”

“Hayır, sanırım bilmiyorsun,” dedi Edward, alaycı bir ses tonuyla.

Hal yine gülmeye başladı. “Şey, bu noktada aynı fikirdeyiz, en azından. Heyecan geçtikten sonra bunu sakince konuşabileceğimizi umuyordum. Buradaki şartları sana izah ettiğimde...”

Edward sözünü kesti. “Gerçekten, Hal, öyle bir tartışmanın faydası yok. Peter Harrigan’ın kamplarındaki şartlar beni hiç ilgilendirmiyor.”

Hal’in yüzündeki gülümseme yok oldu. “Warner kamplarındaki şartları mı araştırmamı tercih ederdin?” Hal sinirini bastırmaya çalışmıştı, ama bu ikisinin anlaşabilmesinin kesinlikle hiçbir yolu yoktu. “Bu konulardaki tartışmalarımızı yaptık, Edward, ve sen her zaman bana üstün geldin – benim çocuk olduğumu, senin iddialarına karşı çıkmamın haddini bilmezlik olduğunu söyleyebiliyordun bana. Ama şimdi – doğrusu artık bir çocuk değilim ve yeni bir zeminde karşılaşmamız gerekli olacak.”

Hal’in sözlerinden ziyade ses tonu etkili oldu. Edward, konuşmadan önce biraz düşündü. “Peki, neymiş bu yeni zemin?”

“Tam şimdi, bir grevin orta yerindeyim ve açıklamak için pek zaman ayıramam.”

“Tüm bu çılgınlık içinde babamızı düşünmüyorsun?”

“Babamızı ve seni de düşünüyorum, Edward; ama şimdi pek uygun bir zaman değil...”

“Dünyada hiç uygun bir zaman olduysa, o zaman tam şu andır!”

Hal içinden homurdandı. “Peki,” dedi, “otur. Bu işe nasıl sürüklenmiş olduğum hakkında sana bir fikir vermeye çalışacağım.”

G.Y.Ş.’nin bu kalesinde karşılaşmış olduğu şartları anlatmaya koyuldu Hal. Hep olduğu gibi, bundan bahsederken bunun insa-

ni yönlerine daldı; Pedro'daki yetkililerle tartışmaya çalıştığında olduğu gibi, ses tonuna bir heyecan geldi, kendini iyice kaptırdı. Fakat –yine o zamanki gibi– belagati kesintiye uğradı; ağabeyi öyle bir çileden çıkmışlık halindeydi ki ardışık bir argümana kulak veremiyordu.

O eski, eski hikâyeydi yine; Hal'ın geriye doğru hatırlayabildiği kadar eskiden beri hep böyle olmuştu. Doğanın böyle iki farklı yaradılışı aynı anneyle babadan nasıl var edebilmiş olduğu onun gizemlerinden biri olarak görünüyordu. Edward pratik ve pozitif bir insandı; dünyada ne istediğini biliyor ve onu nasıl elde edeceğini de biliyordu; kuşkuyla, kendini sorgulamakla veya başka fuzuli hislerle hiç dertlenmezdi; zihinsel süreçlerinde o türden bir israfa müsaade eden insanları anlayamazdı. Bir şeylerin içine “sürüklenen” insanları anlayamazdı.

Başlangıçta Hal'ın nezdinde ağabeyliğin itibarına sahip olmuştu. Genç bir Yunan tanrısı gibi yakışıklıydı, güçlü ve buyurgandı; ister kendinden emin, güçlü darbelerle buzun üstünde kaymakta, ister parıldayan omuzlarıyla suyu yarıp geçmekte, ister bir şimşek çakışının kesinliği ve süratiyle bir kekliği aşağı indirmekte olsun, Başarının cisimleşmiş haliydi o. İnsanın fikirlerinin “saçma” olduğunu söylediği zaman, “hanım evlatları”ndan küçümsemeyle bahsettiği zaman, işte o zaman insan ruhen acı çekiyor ve cesaretini yenilemek için Shelley ve Ruskin'e* dönmesi gerekiyordu.

Hayatı sorgulama Hal'da çok erken başlamıştı; mizacında, onu her şeyin köklerine inmeye zorlayan bir kuvvet var gibiydi; harika ağabeyine çok değer vermiş olmasına rağmen, hayatın bazı taraflarına kör olduğunu fark etmişti. Her şeyden önce, dinsel kuşkular vardı; içinde yetiştirilmiş olduğu inancın daha yüksek türden bir peri masalı olduğunu ilk defa anladığı zaman genç bir adamın kafasını kurcalayıp duran o tedirgin edici düşünceler vardı. Edward hiç böyle sorular sormamıştı galiba.

* Shelley: 1792-1822 yıllarında yaşamış İngiliz devrimci romantik şair.
Ruskin: 1819-1900 yıllarında yaşamış İngiliz yazar ve düşünür.

Kiliseye giderdi, zira gitmek lazımdı; ama kiliseye gitmesinin asıl nedeni, evlenmek istediği genç hanımın, onun [Edward'ın] gösterişli kıyafetler giymesinden ve ona ["evlenmek istediği genç hanıma"], kendisi de gösterişli kıyafetler giymiş halde, arkadaşlarıyla buluşacağı, müzik, çiçekler ve güzel kokularla dolu hoş bir mekâna gidişinde refakat etmesinden hoşlanmasıydı. Yunus'un bir balınayı yuttuğundan* emin olamadığı için, sırf bu yüzden, genç bir adamın bu hoş âdeti terk etmesi Edward'a çok anormal geliyordu!

Ama ne zamanki Hal'in kuşkuları kardeşinin hafta içi dinine –kâr sistemi dinine– yönelmeye başladı, işte o zaman aralarındaki ihtilaf iyice ciddileşti. İlk başlarda, pratik işler konusunda Hal'in hiç bilgisi yoktu ve onun sorularını cevaplamak Edward'ın işi olmuştu. Ülkenin zenginliği güçlü adamlar eliyle inşa edilmişti; ve bu adamların düşmanları vardı – haset ve diğer bayağı hırsların harekete geçirdiği, o güçlü yapıyı yıkmak isteyen, kötü niyetli kişiler. Bu şeytan teorisi ilk başta oğlanı [Hal'i] tatmin etmişti; ama daha sonra, okudukça ve gözlemler yaptıkça, kuşkular onu tedirgin etmeye başlamıştı. Sonunda, ağabeyinin laflarını dinleyerek ve "araştırmacı gazeteci"** denilen kişilerin yazılarını okuyarak, bu ihtilafta iki çeşit zihniyet olduğu düşüncesi uyandı aklında – kârları düşünenler ve insanları düşünenler.

Hal'in okumakta olduğu kitaplar Edward'ı çok endişelendiriyordu; Hal'in üniversiteden eve getirmekte olduğu fikirleri görünce daha da endişelendi. Harrigan okulunda birkaç yıl içinde çok tuhaf bir değişiklik olmuştu herhalde; Edward oradayken o türden fikirleri hiç kimse hayal etmemişti! Hiç kimse, öğretim üyeleri hakkında veya seçkin hayırseverlerin bağışları hakkında hicivler yazmamıştı!

* Burada yazarın bir yanılsı var gibi görünüyor. Hristiyan ve Müslüman inancına göre, *Yunus'u bir balına yutar* (Yunus bir balınayı yutmaz). Diğer yandan, yazar belki de Edward'ın (kiliseye gitmesine rağmen) dinsel konularda bilgisiz olduğunu ima etmek istiyor.

** Bkz. sayfa 262'deki dipnot.

O arada Baba Edward Warner felç geçirmiş ve şirketin başına Oğul Edward geçmişti. Üç yıl içinde, bir kömür işletmecisinin ömür boyu sürecektir o katı ve sert bakış açısını edinmişti. Bir kömür işletmecisinin yapması gereken, işgücünü ucuza satın almak, en kısa zamanda en büyük miktarda ürün çıkarmak ve bunu, kredisi müsait olanlara, piyasa fiyatından satmaktır. Eğer bir işletme bunu yapıyorsa, başarılı bir işletmeydi; herhangi bir kimsenin o kömürü kazıp çıkaran insanların böylece mahvolduklarını söylemesi duygusallık ve küstahlık suçunu işlemesi demektir.

Edward, kardeşinin tatilini bir amele gibi geçirmek yoluyla sanayiye inceleme niyetinde olduğunu söylemesinden dehşete kapılmıştı. Ancak, düşündükten sonra, bunun o kadar kötü bir fikir olmayabileceğine karar verdi. Belki de Hal aradığını bulamayacaktı; belki de, elleriyle çalıştığı vakit, o saçmalıklardan bir kısmını kafasından atabilecekti!

Ama şimdi deney yapılmış bulunuyordu ve Edward'ın beklentisi hiç ama hiç gerçekleşmemişti. Hal, işçilerin şamatacı ve tembeller ve de beceriksiz olduklarını, onları güçlü bir elin yönetmesi gerektiğini anlayamamıştı; tam tersine, bizzat kendisi o şamatacılardan birine dönüşmüştü! Tembeller ve beceriksizlerin avukatı, bir ajitator, sınıf önyargılarını tahrik eden birisi, kendi dostlarının düşmanı ve ağabeyinin iş ortaklarının düşmanı olmuştu!

Hal, Edward'ı hiç böyle bir galeyan halinde görmemişti. Onda hakikaten anormal bir şey olduğunu fark etti; o konuşurken, Hal belli belirsiz bir şaşkınlık içindeydi, fakat ağabeyi nasıl olup da buraya gelmiş olduğunu söyleyinceye kadar gerçeği anlayamadı. Bir arkadaşının evinde bir yemekli dans partisindeymiş. Percy Harrigan gece saat on bir buçukta onu telefona çağırtmış. Cartwright, Hal'ın Kuzey Vadisi'nde bir isyana öncülük etmekte olduğunu bildirmek için Percy'ye bir mesaj göndermiş; Percy de durumu o kadar korkutucu bir şekilde tasvir etmiş ki Edward apar topar, üstünde akşam kıyafetiyle ve yanına bir diş fırçası bile almadan, aceleyle çıkıp gece yarısı trenine yetişmiş!

Hal kakhahalarla gülmemek için kendini zor tuttu. Ağabeyi, titiz ve vakur ağabeyi, üstünde bir takım elbise ve başında bir ipek şapkayla, sabahın yedisinde bir yataklı vagondan insin! Genç Edward Warner, bir takım elbise için en aşağı yüz elli dolar veren o titiz adam, bir kömür kasabasındaki bir Yahudi dükkânında on iki dolar kırk sekiz sent sarf ederek satın almış olduğu, elden düşme bir kıyafet giymiş halde!

BÖLÜM 11

Ama Edward tek bir gülümsemeyle yetinmeyecekti; kendini tamamıyla önündeki işe vermişti, yani kardeşini o kadar tehlikeli ve o kadar utanç verici olan bu berbat vaziyetin içinden çekip çıkarmaya. Hal, Edward'ın iş arkadaşlarının sahip oldukları bir şehre gelmiş ve onların işlerine karışmaya, onların işçilerini kışkırtmaya ve onların mülklerini tehlike içine atmaya koyulmuştu. Kuzey Vadisi'nin –sadece madenler ve konutların değil, ama bunların içindeki insanların da– Genel Yakıt Şirketinin mülkü olduğundan Edward'ın hiçbir şüphesi yok gibiydi; Hal başka herhangi bir bakışı önerdiği zaman buna karşılık sadece kızgınlık nidaları işitiyordu. Genel Yakıt Şirketinin sermayesi ve enerjisi olmasaydı Kuzey Vadisi diye bir şehir hiç olur muydu acaba? Kuzey Vadisi halkı Genel Yakıt Şirketinin onlara sunduğu şartları beğenmiyorduydu, önlerinde aşikâr bir seçenek vardı – çalışmak için başka bir yere gitmek. Ama kalıyorlardı; Genel Yakıt Şirketinin kömürünü çıkarıyorlar, Genel Yakıt Şirketinin verdiği ücreti alıyorlardı...

“Şey, o ücreti almayı bıraktılar şimdi,” diye araya girdi Hal.

Tamam, kendileri bilirdi; işte böyle karşılık verdi Edward. Ama eğer kendileri istedilerse işi bırakmalıydılar – dışarıdan gelen birtakım ajitatörler onların aklına bunu soktukları için değil. Her ne olursa olsun, ajitatörlerin arasında Warner ailesinin bir üyesi olmamalıydı!

Ağabey, Doğu'dan dönmekte olan yaşlı Peter Harrigan'ı resmetti; nasıl tarif edilemez bir öfke halinde geri dönmüş olacağını, Western City'nin iş âleminde nasıl bir kıyamet koparacağını anlattı. Böyle bir şey hiç duyulmuş muydu, akla hayale gelmezdi! "Ve tam da yeni bir maden ocağını açmakta olduğumuz bir zamanda, kredi olarak alabileceğimiz her bir dolara ihtiyaç duyduğumuz bir zamanda!"

"Peter Harrigan'dan uzak durmaya yetecek kadar büyük değil miyiz?" diye sordu Hal.

"Uzak durmamız gereken daha bir yığın insan var," şeklinde bir cevap geldi. "Kendimize düşman edinmek için uğraşmamıza gerek yok."

Edward, sadece ağabey olarak değil, aynı zamanda ailenin para adamı olarak da konuşuyordu. Baba aşırı çalışma nedeniyle çöktüğü ve korkunç tek bir saat içinde gayretli bir iş adamından çocuksu ve acınası bir sakata dönüştüğü zaman, Hal ailede pratik bir adamın olmasından memnuniyet duymuştu; kendisi üniversiteye gidip hicivlerle eğlenirken bu yükleri ağabeyinin sırtlandığını görmeye tamamiyle razı olmuştu. Hal'in sorumlulukları yoktu, hiç kimse ondan bir şey istemiyordu – ağabeyinin işletmekte olduğu makinenin çarklarına çomak sokmamasından başka. "Sen kömür sanayisinden geçiniyorsun. Sarf ettiğin her dolar oradan geliyor..."

"Biliyorum! Biliyorum!" diye bağırdı Hal. "İşte bu yüzden azap çekiyorum zaten! Bu ücretli köleler sayesinde geçiniyor olmam..."

"Oh, kes şunu!" diye bağırdı Edward. "Ben bunu demek istemedim!"

"Biliyorum – ama *ben* bunu demek istiyorum! Şimdiden itibaren, benim için çalışan insanları ve onlara nasıl muamele edildiğini bilmeye niyetliyim. Artık senin ufak kardeşin değilim, yavan sözlerle başından atamazsın beni."

"Biliyorsun, bizim maden ocakları sendikalı işyerleridir, Hal..."

“Evet, ama bunun ne anlamı var ki? Ocakları nasıl işletiyoruz? İşçilerin kömür miktarlarını doğru tartıyor muyuz?”

“Elbette! İşçilerin tartı denetçileri var.”

“Peki, ama o zaman, bu bölgede işçilerine eksik ödeme yapan işletmecilerle nasıl rekabet ediyoruz?”

“Bunu yapmayı başarıyoruz – ekonomi yoluyla.”

“Ekonomi mi? Peter Harrigan’ın burada herhangi bir israf yaptığını görmüyorum ben!” Hal buna bir cevap almak için bekledi, ama herhangi bir cevap gelmedi. “Tartı denetçilerini satın mı alıyoruz? Sendika önderlerine rüşvet mi veriyoruz?”

Edward’ın suratı hafifçe kızardı. “Çirkinleşmenin ne faydası var, Hal? Biliyorsun ki ben kirli iş yapmam.”

“Niyetim çirkinleşmek değil, Edward; ama bilmen gerekir ki birçok iş adamı kirli iş yapmadıklarını söyler, çünkü o kirli işi başkalarına yaptırırlar. Mesela, siyaset alanında. Bir makineyi işletiyor ve kâtiplerimiz ve amirlerimizi yerel mevkilere koyuyor muyuz?”

Edward cevap vermedi, ama Hal ısrar ediyordu. “Bu şeyleri öğrenmeye niyetliyim! Artık kör gibi olmayacağım!”

“Tamam, Hal – istediğin herhangi bir şeyi öğrenebilirsin; fakat Allah aşkına, şimdi değil! Adam yerine konulmak istiyorsan, bir adamın sağduyusunu göster! Yaşlı Peter yarın gece Western City’ye dönüyor işte! Çıldırılmış bir boğa gibi öfkeden köpürerek benim peşime düşeceğini bilmiyor musun? Elimden hiçbir şey gelmediğini, buraya geldiğimi ve seni uzaklaştırmaya çalıştığımı ona söylersem, bu defa babamızın peşine düşeceğini bilmiyor musun?”

Edward bütün argümanları denemişti ve etkili olan tek argüman buydu. “Onu babamızdan uzak tutmalısın!” diye ünledi Hal.

“Bunu sen mi söylüyorsun bana!” diye mukabele etti öbürü. “Ve Yaşlı Peter’i tanıdığın halde! Evin kapısını kırıp içeri girmek zorunda olsa bile, babamıza mutlaka ulaşacağını bilmiyor musun? Öfkesini o zavallı ihtiyar adamın üstüne kusacaktır! Bu

konuda sana açıkça uyarılar yapıldı; biliyorsun ki babamızı he-
yecandan korumak bir ölüm kalım meselesi olabilir. Onun ne
yapacağını bilemem; belki sana çok öfkelenebilir, belki seni sa-
vunabilir. İhtiyar ve güçsüz bir insan o; hadiseler üzerinde kont-
rolünü yitirdi. Her neyse, Peter'in sana kötü laflar etmesine izin
vermeyecektir – ve büyük bir ihtimalle, münakaşanın orta yerin-
de küt diye gidecektir! İşçi dostlarının sorunlarıyla birlikte, bunu
da vicdanında taşımak ister misin?”

BÖLÜM 12

Hal sessizce önüne bakarak oturuyordu. Her insanın yaşa-
mında, onun kolunu felç eden ve sosyal adalet kavgasında onu
çaresiz bırakan bir şeyin olduğu gerçek miydi?

Yeniden konuştuğunda, alçak sesle konuştu. “Edward, bu ma-
denlerde çalışan genç bir İrlandalı oğlanı düşünüyorum. Onun
da bir babası var; ve bu adam patlamadan sonra madende mahsur
kaldı. Yaşlı bir adam; bir karısı ve yedi çocuğu daha var. İyi bir
adam, oğlu da iyi bir oğlan. Peter Harrigan'ın onlara ne yapmış
olduğunu anlatayım sana!”

“Pekâlâ,” dedi Edward, “her neyse, tamam, onlara yardım
edebilirsin. Açlık çekmelerine gerek olmayacak.”

“Biliyorum,” dedi Hal, “lakin daha başka birçok insan var;
hepsine yardım edemem ki. Ayrıca, görmüyor musun, Edward
– benim aklımda hayırseverlik değil, *adalet* var. Eminim ki ben
kendi babamı ne kadar seviyorsam bu oğlan, Tim Rafferty, o da
kendi babasını o kadar seviyor; ve burada daha nice yaşlı işçiler
var, onları seven oğulları var onların da...”

“Ah, Hal, Tanrı aşkına!” diye ünledi Edward, patlarcasına.
Sabırsızlığını ifade etmek için başka kelimeler bulamadı. “Dün-
yadaki tüm dertleri kendi omuzlarına almayı mı bekliyorsun?”
Ayağa kalkıp diğerini kolundan yakaladı. “Oğlum, buradan git-
men lazım!”

Hal cevap vermeden ayağa kalktı. Kararsız görünüyordu. Ağabeyi onu kapıya doğru çekmeye başladı. “Burada bir arabam var. Bir saat sonra bir trene binebiliriz...”

Hal kararlı bir şekilde konuşması gerektiğini anladı. “Hayır, Edward,” dedi. “Daha henüz gelemem.”

“Gelmek zorunda olduğunu söylüyorum sana.”

“Gelemem. Bu insanlara bir söz verdim!”

“Allah aşkına – bu insanlar senin neyin oluyor? Kendi baban ile mukayese edildiğinde!”

“Bunu izah edemem, Edward. Yarım saattir konuşuyorum ve beni duyduğunu bile sanmıyorum. Bu insanların bir kapana kısılmış olduklarını gördüğümü söylemek yeterli – ve üstelik oluşumuna hayatım boyunca yardım etmiş olduğum bir kapan. Onları bunun içinde bırakamam. Dahası, eğer anlasaydı babamın da bunu isteyeceğine inanmıyorum.”

Diğeri kendini tutmak için son bir çaba gösterdi. “Sana duygusal bir budala demeyeceğim. Sadece, basit bir soru sorayım. Bu insanlar için ne yapabileceğini sanıyorsun?”

“Onlara insanca çalışma şartlarına kavuşmaları için yardım edebileceğimi sanıyorum.”

“Aman Tanrım!” diye bağırdı Edward; çileden çıkmış bir halde içini çekti. “Peter Harrigan’ın madenlerinde! Onları bulup hepsini –onların tamamını, gerekirse kasabadaki her adamı– buradan paldır küldür atacağını görmüyor musun?”

“Belki,” diye karşılık verdi Hal; “ama diğer madenlerdeki işçiler onlara katılırsa – dışarıdaki büyük sendika onların yanında durursa...”

“Hayal görüyorsun, Hal! Bir çocuk gibi konuşuyorsun! Buradaki müdürle konuştum; durumu telgrafla Yaşlı Peter’e bildirmiş ve az önce bir cevap almış. Daha şimdiden harekete geçmiştir, hiç kuşku yok.”

“Harekete geçmiştir?” diye yankıladı Hal. “Ne demek istiyorsun?” Ani bir endişeyle ağabeyine bakıyordu.

“Ajitatörleri dışarı atacaklardı, elbette.”

“Ne? Ben burada konuşurken!”

Hal kapıya yöneldi. “Baştan beri biliyordun!” diye ünledi. “Beni kasıtlı olarak burada alıkoydun!”

Gitmeye davrandı, ama Edward yerinden fırlayıp onu yakaladı. “Ne yapabilirdin ki?”

“Serbest bırak beni!” diye bağırdı Hal, kızgınlıkla.

“Budala olma, Hal! Seni beladan uzak tutmaya çalıştım. Çatışmalar olabilir.”

Edward kendini Hal ile kapının arasına attı ve sert bir mücadele oldu. Ama yaşça büyük olan adam artık o atletik, genç, bronz tenli Yunan tanrısı değildi; bir yazıhanede masasında oturup durmuştu, Hal ise ağır işlerde çalışmıştı. Hal onu kenara itti ve hemen kapıdan dışarı fırlayıp sokaktan aşağı doğru hızla koşmaya başladı.

BÖLÜM 13

Madenci köyünün ana caddesine gelen Hal idarehanenin önündeki kalabalığı gördü. Şöyle bir bakınca anladı ki bir şey olmuştu. İşçiler sağa sola koşuyor, el kol işaretleri yapıyor, bağıryorlardı. Kimileri onun bulunduğu yere doğru geliyordu ve onu görünce seslenmeye başladılar. Ona ilk ulaşan, heyecandan zar zor nefes alan, ufak tefek Polonyalı Klokowski oldu. “Komitemizi attılar!”

“Attılar mı?”

“Dışarı attılar! Kanyondan aşağı!” Ufak tefek adam kollarını çılgınca sallıyordu; gözleri yuvalarından çıkacak gibiydi. “Onları götürdüler! Bütün o herifler – silahlı adamlar! İnsanlar onları gördü – arka kapıdan çıktılar. Herkesin kollarını bağladılar. Silahlı adamlar onları tuttular, bağırımlarına izin vermediler. Onlar hiçbir şey yapamadı! Arabalar onları bekliyordu – ne diyorsunuz bunlara?”

“Otomobil?”

“Evet, üç tane vardı! Herkesi bindirdiler, hızlı hızlı – yoldan aşağı rüzgâr gibi gittiler! Kanyondan aşağı gittiler, hepsi gitti! Grevimizi kırdılar!” Ufak tefek Polonyalının sesi bir umutsuzluk çılgılığıyla son buldu.

“Hayır, grevimizi kıramayacaklar!” diye ünledi Hal. “Daha değil!”

Aniden, ağabeyinin onun peşinden gelmiş olduğunu hatırladı. Koşarken zorlanmış olduğundan soluk soluğaydı Edward. Hal’ı kolundan tutup, “Sana diyorum, bu işten uzak dur!” diye ünledi.

Hal, işte böyle, bir yandan Klokowski’yi sorgularken, diğer yandan yarı bilinçli bir şekilde kendini ağabeyinin elinden kurtarmaya çalışıyordu. Birdenbire durum bir kavgaya dönüştü, zira ufak tefek Polonyalı kızgın bir kedi gibi bir çılgılık kopardı ve pençe gibi uzattığı parmaklarıyla Edward’ın üstüne atıldı. Hal diğer koluyla Klokowski’nin saldırısına engel olmasaydı, vakur ağabeyi vakarından ayrılmak zorunda kalacaktı. “Onu bırak!” dedi Hal. “Benim ağabeyim ol!” Bunun üzerine, ufak tefek adam geri çekildi ve durup hayretle baktı.

Hal ona doğru koşarak gelen Androkulos’u gördü. Yunanlı oğlan idarehanenin arka tarafındaki sokaktaymış ve komite üyelerinin uzaklaştırılmasını görmüş; dokuz kişiyi alıp götürmüşler – Wauchope, Tim Rafferty, Mary Burke, Marcelli, Zammakis, Rusick ve evvelki gece tercümanlık etmiş olan daha üç kişi. Her şey o kadar çabuk olup bitmiş ki kalabalık ne olduğunu pek anlayamamış.

Şimdi, bunun anlamını kavrayan kalabalık öfkeden kendini kaybetmiş haldeydi. Yumruklarını sallıyorlar, idarehanenin sürdürmesinde görülen bir grup yetkiliye ve muhafıza meydan okuyarak bağıryorlardı. İntikam haykırıışları çınlatıyordu ortalığı.

Hal vaziyetin tehlikelerini o anda görebildi; bir bombanın yanmakta olan fünüyesini seyreden bir adam gibiydi. Her zamankinden daha çok şimdi, farklı diller konuşan bu kitlenin önderliğe ihtiyacı vardı – akıllı, sakin, yaratıcı bir önderliğe.

Hal'ın varlığını fark eden kitle bir dalga gibi üstüne akın etti. Âdeta uluyarak etrafında toplastılar. Komitenin diğer üyelerini kaybetmişlerdi, ama Joe Smith hâlâ onlarlaydı. Joe Smith! Joe için hurra! Silahlı adamlar onu da almaya kalksınlardı bakalım! Şapkalarını salladılar, herkesin görebilmesi için onu omuzlarına almaya çalıştılar.

Bir konuşma yapsın diye yaygara koptu. Hal, en yakın binanın merdivenlerine yöneldi; arkasında Edward onu paltosundan tutuyordu. Edward itilip kakıldı; vakarını bırakmak zorunda kaldı – ama kardeşini bırakmadı. Hal merdivenlere çıkmak üzereyken, Edward umutsuzca son bir çabayla kulağına fısıldadı: “Bekle bir dakika! Bekle! Bu güruha konuşmaya mı çalışacaksın?”

“Tabii ki. Konuşmazsam mesele çıkacağını görmüyor musun?”

“Kendini öldürteceksin! Bir kavga çıkmasına ve bu zavallılardan birçoğunun vurulmasına sebep olacaksın! Sağduyulu ol, Hal; şirket muhafızlar getirtti ve adamlar silahlı, oysa senin insanlının silahlı değil.”

“İşte tam da bu nedenle konuşmam gerekiyor!”

Bu tartışma zorluklar altında yürütülmekteydi. Büyük kardeş küçüğün koluna yapışmış, küçük kardeş de kendini kurtarmaya çalışıyor, kalabalık ise “Konuşma yap! Konuşma yap!” diye bir ağızdan haykırıyordu. Klokowski gibi, bu yabancının Hal'ı engellemesinden hiç memnun olmayan ve duruma müdahale etme yönünde bir eğilimin belirtilerini gösteren bazıları vardı yakın çevrelerinde; bu yüzden, Edward sonunda mücadeleyi bıraktı ve hatip merdivenlere çıkıp yüzünü kitleye çevirdi.

BÖLÜM 14

Hal kollarını kaldırıp sessiz olmalarını işaret etti.

“Çocuklar,” diye bağırdı, “komite üyelerimizi kaçırdılar. Bu şekilde grevimizi kıracaklarını düşünüyorlar – ama bir hata yapmış olduklarını anlayacaklar!”

“Anlayacaklar! Haklısın!” diye gürledi bir yığın ses.

“Bir sendikamız olduğunu unutuyorlar. Kuzey Vadisi sendikamız için hurra!”

“Hurra! Hurra!” Bağırış kanyon duvarlarında yankılandı.

“Ve bize destek verecek olan o büyük sendika için, Amerika Birleşik Maden İşçileri Sendikası için de hurra!”

Bağırışlar yine çınlattı ortalığı; sonra yine, yine. “Sendika için hurra! Birleşik Maden İşçileri için hurra!” İriyarı bir Amerikalı madenci, Ferris, kitlenin ön tarafındaydı ve onun sesi Hal’ın kulaklarını buharlı bir siren gibi dövüyordu.

Hal, sonunda yine sesini duyurabilir olunca, “Çocuklar,” diye bağırdı, “bir an için beyinlerinizi kullanın. Sizi tahrik etmeye çalışacaklarını söyleyip uyardım sizi! Onların en çok hoşuna gidecek şey, burada bir kavga dövüş çıkartmak ve böylece sendikamızı ezmek için bir fırsat yaratmaktır! Unutmayın, çocuklar, sizi kavgaya sürükleyebilirlerse, sendikayı ezeceklerdir; halbuki sendika bizim tek umudumuz!”

Yine bağırdılar: “Sendika için hurra!” Bunu yirmi farklı dilde doyasıya bağırımlarına izin verdi Hal.

“Şimdi, çocuklar,” diye devam etti sonunda, “komite üyelerimizi buradan alıp götürdüler. Beni de aynı şekilde alıp götürebilirler...”

“Hayır, götüremezler!” diye bağırdı kalabalıktaki sesler. Ferris’ten bir öfke kükremesi yükseldi. “Hele bir denesinler! Onları yataklarında yakarız!”

“Ama bunu yapabilirler!” diye itiraz etti Hal. “Kaba kuvvet oyununda bizi yenebileceklerini biliyorsunuz! Şerifi çağırabilirler, gerekirse askerleri getirebilirler! Onlara kaba kuvvetle karşı duramayız – eğer isterlerse, kamptaki her erkeği, kadını ve çocuğu buradan atabilirler. Şunu açıkça anlayalım, bu bile sendikamızı ezemeyecektir! Bize destek verecek olan dışarıdaki o büyük sendikayı da ezemeyecektir! Sebat edebilir ve sonunda bizi yine almalarını sağlayabiliriz!”

Hal'ın dostlarından bazıları, onun ne yapmaya çalıştığını göstererek, yardımına koştular. "Çatışma yok! Şiddet yok! Sendikanın yanında duralım!" Hal meramını iyice anlatmak için sözlerine devam etti; şirket onları atabilse dahi, ülkenin dört yüz elli bin maden işçisinin büyük sendikası onları besleyecekti, bölgedeki diğer işçileri dayanışma grevine çağıracaktı. Böylece, onları aç bırakmak ve korkutmak yoluyla boyun eğmeye zorlayacaklarını düşünen patronlar, madenlerinin kalıcı biçimde atıl kaldığını görecektlerdi. Taviz vermeye mecbur kalacaklar ve dayanışma taktiği zafere ulaşacaktı.

Olson'un ona anlatmış olduğu şeyleri hatırlayarak ve bunları uygulamaya koyarak, Hal böyle konuştu durdu. İşçilerin yüzlerinde, kızgınlık ve öfke haletiruhiyesini dağıtan bir umut gördü yine.

"Şimdi, çocuklar," dedi, "sizler adına müdürle görüşmek üzere içeri gidiyorum. Diğerlerini alıp götürdüklerine göre, sizin komiteniz ben olacağım."

Ferris'in buharlı sireni yine kükredi: "Sen yaparsın, Joe Smith!"

"Tamam, işçiler – şimdi ne dediğime dikkat edin! Müdürle görüşeceğim, sonra da Pedro'ya gideceğim. Orada bu sabah Birleşik Maden İşçileri Sendikasının bazı yetkilileri olacak. Onlara durumu anlatıp size destek olmalarını isteyeceğim. Bunu istiyorsunuz, değil mi?"

Evet, bunu istiyorlardı. "Büyük sendika!"

"Tamam. Sizler için elimden geleni yapacağım ve size haber ulaştırmanın bir yolunu bulacağım. Bu arada sağlam durun. Patronlar size yalanlar söyleyecek, sizi kandırmaya çalışacak, aranızda casuslar ve kışkırtıcılar göndereceklerdir – ama kararlı durun ve büyük sendikayı bekleyin."

Hal durdu ve tezahürat yapan kalabalığa baktı. Ona doğru yurkarak çevrilmiş yüzlerden bazılarını kaydetmek için zamanı oldu. Ağır çalışmayla yıpranmış, acıklı yüzlerdi bunlar; her biri kendi

çağırışını yapıyor, kendi yokluk ve yenilgi öyküsünü anlatıyordu. Bunlar bir kere daha dönüşüme uğradı; Hal'in ilk defa evvelki akşam görmüş olduğu o harika yeni ışıkla parıldıyorlardı şimdi. Bir an için ezilmişti bu ışık, ama yeniden parlıyordu; insanların yüreklerinde asla sönmeyecekti – bunun verdiği gücü bir kez öğrenmelerinden sonra asla sönmeyecekti. Hal'in şimdiye dek gördükleri arasında, yeniden doğan bu coşku kadar onu duygulandıran hiçbir şey olmamıştı. Çok güzel, çok müthiş bir şeydi bu!

Hal ağabeyine baktı; onda nasıl bir duygu oluştuğunu görmek istiyordu. Onun yüzünde gördüğü şey, bir memnuniyet, sonsuz bir rahatlamaydı. Mesele halledilmişti! Hal onunla geliyordu!

Hal yine işçilere döndü; her nasılsa, Edward'a kısaca bakmasından sonra, her zamankinden daha acıklı görünüyorlardı. Çünkü Edward onların karşı karşıya oldukları kuvvetin bir örneği idi – onları ezmeye niyetli, o görmeyen, anlamayan kuvvet. Başarısızlık ihtimali Hal'in kafasında şimşek gibi çakıp onu kedere boğdu. Onlara konuşmalar yapacak bir önder etrafta yokken ne durumda olacaklarını gördü. Hayatları boyunca onlara hâkim olmuş itaat alışkanlığı kendini yine gösterirken, çeşit çeşit korkular onlara saldırırken, çeşit çeşit söylentiler onları taciz ederken, kurnaz düşmanları onların üstüne vahşi hayvanları salarken, çaresizce beklerken hayal etti onları. Sadece kendileri için değil, karıları ve çocukları için de acı çekeceklerdi – Hal da, Western City'deki yaşlı bir adamı, heyecandan kaçınması için doktorları tarafından uyarılmış olan o yaşlı adamı düşündüğünde aynı korkulu ıstırapları yaşamıştı.

Kararlı durmaları, önderlerine verdikleri sözü tutmaları halinde, evlerinden çıkartılacak, yaklaşan kışın soğuğuyla karşı karşıya kalacak, açlık ve kara liste ile karşı karşıya kalacaklardı. O arada Hal ne yapıyor olacaktı? Kendisi ne söz vermişti? Müdürle onlar adına görüşecek, onları "büyük sendika"ya bırakacak – ve sonra da buradan gidip kendi rahat ve keyifli hayatını yaşayacaktı. Emrine amade, sakın tavırlı ve sessizce hareket eden hizmetkârlarla, mükemmel tefriş edilmiş bir kulüpte ızgara

biftekle ve ısıtılmış ekmek dilimleri yiyecekti! Şifon ve saten elbiseler giymiş, kokular sürünmüş, tatlı tatlı gülümseyen, kaygısız ve mutlu zarafetleriyle seçkin hanımları taşra kulübünde* dansa kaldıracaktı! Hayır, böyle bir hayat aşırı kolaydı! Babası ve ağabeyine olan görevi diyebilirdi buna, ama bunun hayata ihanet olacağını bilecekti vicdanında; onu yüksek bir dağa çıkaran ve dünyanın tüm ülkelerini gösteren şeytandı bu!**

Hal aniden kapıldığı bir güdüyle bir kez daha ellerini kaldırdı. “Çocuklar,” dedi, “artık birbirimizi anlıyoruz. Büyük sendika size söyleyene kadar işe dönmeyeceksiniz. Ben sizin yanınızda duracağım. Sizin davanız benim davamdır. Siz haklarınızı elde edinceye kadar, insan gibi yaşayıp çalışabilir oluncaya kadar sizler için mücadeleye devam edeceğim! Doğru mu?”

“Doğru! Doğru!”

“Çok iyi, o zaman – buna yemin edeceğiz!” Hal ellerini kaldırdı. İşçiler de ellerini kaldırdılar. Haykırışlar fırtına gibi uğuldarken ve şapkalar çılgınca sallanırken, kendi vicdanını bağlayacağını bildiği yemini etti onlara. Bunu kasıtlı olarak, ağabeyi oradayken yaptı. Bir sipere yapılan basit bir hücum değildi bu, bir savaşa katılmaktı! Ama bu ateşli heyecan anında bile, o katılımın ne kadar süreceğini, hayatını adamakta olduğu yıpratıcı ve tehlikeli çatışma yıllarını anlamış olsaydı eğer, korkuya kapılırdı mutlaka.

BÖLÜM 15

Hal kürsüsünden indi ve kalabalıklar ona yol açtılar. Yanında ağabeyiyle, sokakta yürüyüp idarehaneye gitti; binanın sundurmasında muhafızlar hâlâ duruyorlardı. Oraya gidişi bir zafer yürüyüşüne benziyordu; kaba saba sesler cesaret verici sözler haykırıyordu onun kulaklarına, işçiler itişe kakışa yanına gelip elini

* “Country club”: Şehirlere yakın kırsal yerlerde, golf ve tenis gibi sporların ve çeşitli sosyal etkinliklerin yapıldığı kulüp.

** Bkz. *Matta'ya Göre İncil* 4:8.

sıkıyor veya sırtına vuruyorlardı; Hal ile birlikte olduğu ve onun itimadına sahip görüldüğü için Edward'ın bile sırtına hafifçe vuruyor ve elini sıkmaya çalışıyorlardı. Hal daha sonra bunu düşündü ve sevindi. Edward için nasıl da bir macera!

Daha genç olan adam binanın merdivenlerinden çıktı ve muhafızlarla konuştu. "Bay Cartwright'ı görmek istiyorum."

"İçeride," diye cevap verdi onlardan biri, dostane olmayan bir tavırla. Peşinde Edward olmak üzere, Hal içeri girdi ve müdürün özel yazıhanesine alındı.

Hal, bir işçi olarak çalışmış ve sınıf bilincine sahip olduğundan, maden müdürlerinin davranış biçimlerine dikkat ederdi; Cartwright'ın Edward'a kibarca eğildiğini, ama Edward'ın kardeşine bunu yapmadığını kaydetti. "Bay Cartwright," dedi, "size bu kampın işçilerinin bir temsilcisi olarak geldim."

Müdür bu sözlerden etkilenmiş görünmedi.

"İşçilerin işe geri dönmeden önce dört haksızlığın düzeltilmesini talep ettiklerini bildirmekle görevliyim. İlk olarak..."

Cartwright, her zamanki hızlı, keskin üslubuyla, araya girdi. "Devam etmenin anlamı yok, beyefendi. Bu şirket kendi adamlarıyla sadece bireyler olarak iş yapar. Temsilci filan tanımaz."

Hal'in karşılığı aynı ölçüde hızlı oldu. "Pekâlâ, Bay Cartwright. O halde, size bir birey olarak geldim."

Müdür bir an için şaşkın halde göründü.

"Bu eyaletin kanunlarıyla bana tanınan dört hakkı talep etmek istiyorum. İlk olarak, bir sendikaya üye olma ve bunu talep ettiğim için işten atılmama hakkı."

Diğeri, o sakın hâkimiyet tarzını geri kazanmıştı. "Bu hakka sahipsiniz, beyefendi; her zaman sahiptiriniz. Şirketin, bir sendikaya üye oldu diye hiç kimseyi işten çıkarmadığını gayet iyi biliyorsunuz."

Adam Hal'a bakıyordu ve aralarında bir göz düellosu vardı. Hal'ı soğuk bir öfke sardı. Bu türden bir şeye tahammül etme gücü artık tükenmişti. "Bay Cartwright," dedi, "siz dünyanın

en büyük aktörlerinden birinin hizmetkârisiniz ve ona ustalıkla destek oluyorsunuz.”

Öbürü kızardı ve geri çekildi; Edward çabucak lafa karıştı: “Hal, böyle konuşmakla kazanılacak bir şey yok!”

“Onun seyircileri bütün dünya,” diye konuşarak ısrar etti Hal. “En harika komediyi oynuyor – üstelik o ve aktörleri gayet ciddi tavırlar içinde!”

“Bay Cartwright,” dedi Edward, vakur bir edayla, “kardeşimi frenlemek için elimden gelen her şeyi yapmış olduğuma inandığınıza güveniyorum.”

“Tabii ki, Bay Warner,” diye karşılık verdi müdür. “Siz de bilmelisiniz ki kardeşinize saygı göstermek için ben de kendi elimden gelen her şeyi yaptım.”

“İşte yine!” diye ünledi Hal. “Bu aktör bir dâhi!”

“Hal, eğer Bay Cartwright ile bir işin varsa...”

“Beni gece vakti yakalamak, bir kulübeden çekip almak ve kolumu bükerek neredeyse kopartmak için silahlı adamlarını göndererek bana saygı gösterdi! Böylesi bir mizah duygusu hiç olmamıştır!”

Cartwright konuşmaya çalıştı – ama Hal’a değil, Edward’a bakarak. “O tarihte...”

“Beni hapsedtirerek ve iki gün ve bir gece boyunca bana ekmek ve sudan başka bir şey verdirtmeyerek bana saygı gösterdi! Bu mizah duygusundan daha şahanesi olabilir mi?”

“O tarihte bilmiyordum...”

“Bir mektupta benim imzamı taklit ederek ve o mektubu kampta dolaştırıp millete göstererek! Son olarak –en saygılısı da– bir gazeteciye benim burada bir kızı iğfal etmiş olduğumu söyleyerek!”

Müdür daha da kızardı. “Hayır!” diye beyan etti fikrini.

“Ne?” diye bağırdı Hal. “Gazette muhabiri Billy Keating’e benim Kuzey Vadisi’nde bir kızı iğfal ettiğimi söylemediniz mi? Ona, kızıl saçlı bir İrlandalı olarak tarif etmediniz mi o kızı?”

“Bay Warner, sadece belirli söylentiler işitmiş olduğumu söyledim...”

“Belirli söylentiler mi, Bay Cartwright? O belirli söylentileri siz kendiniz uydurdunuz. Bay Keating’e kesin olarak ve açıkça dediniz ki...”

“Demedim!” diye ilan etti öbürü.

“Hemen ispat edeceğim!” Hal, Cartwright’in masasındaki telefona yöneldi.

“Ne yapacaksın, Hal?”

“Billy Keating’i telefona çağırtaçak ve onun ne dediğini duymanı sağlayacağım.”

“Ah, saçmalık, Hal!” diye bağırdı Edward. “Keating’in ne dediği umurumda değil. Biliyorsun ki o tarihte senin kim olduğunu Bay Cartwright’in bilmesinin hiçbir yolu yoktu.”

Cartwright verilen bu desteğe hemencecik sarıldı. “Tabii ki yoktu, Bay Warner! Kardeşiniz buraya geldiğinde kendini bir işçi oğlan gibi göstermişti...”

“Ah!” diye bağırdı Hal. “Demek öyle! Kampınızda işçi oğlanlar hakkında iftiralar yaymayı uygun görüyorsunuz?”

“O gibi oğlanların ahlakının nasıl olduğunu bilecek kadar uzun zaman geçirdiniz burada.”

“Bay Cartwright, Kuzey Vadisi’nde ahlakın ne olduğu meselesine girmek istiyorsanız, başlamanız gereken yer, kendilerine yetki verdiğiniz ve kadınları taciz etmelerine müsaade ettiğiniz amirler ve muhafızlardır; işte bunu bilecek kadar uzun zaman geçirdim burada.”

Edward lafa karıştı: “Hal, bu konuşmayı sürdürmekle kazanılacak hiçbir şey yok. Eğer burada yapacak herhangi bir işin varsa, bitir de gidelim, Allah aşkına!”

Hal kendine hâkimiyetini geri kazanmak için bir gayret sarf etti. Grevcilerin taleplerine geri döndü – ama *müdürdeki* kendine hâkimiyeti bitirmiş olduğunu anladı. “Size cevabımı verdim,” diye beyanda bulundu Cartwright. “Daha fazla herhangi bir tartışmayı kesinlikle reddediyorum.”

“Peki,” dedi Hal, “işçileriniz arasından bir temsilcinin sizinle açıkça, ciddi bir biçimde görüşme yapmasına müsaade etmediğimize göre, ben bireysel olarak size bildirmeliyim ki kampınızdaki diğher her birey sizin için çalışmayı reddediyor.”

Müdür bu incelikli istihzadan etkilenmeye bırakmadı kendini. “Size diyebileceğim tek bir şey var, beyefendi: İki numaralı ocak yarın sabah yine çalışmaya başlayacak ve işe gitmeyi reddeden herhangi bir kimse, gece olmadan, kanyondan aşağıya gönderilecektir.”

“O kadar çabuk mu, Bay Cartwright? Evlerini şirketten kiraladı onlar ve biliyorsunuz ki şirketin kendi yazdığı kira sözleşmesine göre, tahliye etmeden üç gün önce onlara bildirim yapılması gerekiyor!”

Cartwright tartışmaya girerek aptallık etti. Edward’ın konuşmayı dinlemekte olduğunu biliyor ve kendini temize çıkarmak istiyordu. “Onları şirket tahliye etmeyecektir. Onlarla şehrin yetkili makamları ilgilenenecektir.”

“Başlarında sizin bulunduğunuz yetkili makamlar mı?”

“Kuzey Vadisi belediye başkanı olarak seçilmiş bulunuyorum.”

“Kuzey Vadisi belediye başkanı olarak, ağabeyime beni çıkaracağınızı ima ettiniz, öyle değil mi?”

“Ağabeyinizden, sizi ayrılmaya ikna etmesini rica ettim.”

“Ama beni ikna edemediği takdirde, beni çıkaracağınızı açıkça söylemediniz mi?”

“Evet, doğru.”

“Verdiğiniz sebep şu ki, Bay Harrigan’dan telgrafla talimat almışsınız. Bay Harrigan’ın şehrinizde hangi makama seçilmiş olduğunu sorabilir miyim acaba?”

Cartwright içine düştüğü zorluğu gördü. “Ağabeyiniz beni yanlış anlamış,” dedi ters ters.

“Onu yanlış mı anladın, Edward?”

Edward çok canı sıkılmış bir halde pencereye yürümüştü; domates konservesi kutularına ve kömür cürufu yığınlarına bakıyordu ve dönüp bakmayı uygun görmedi. Fakat müdür onun

konuşmayı işitmekte olduğunu biliyordu ve argümanındaki kusuru örtmeyi gerekli gördü. “Genç adam,” dedi, “bu şehrin yönetmeliklerinden bazılarını ihlal ettiniz.”

“Bir madenciler sendikası örgütlemeye karşı bir yönetmelik var mı?”

“Hayır, yok; ama sokaklarda konuşma yapılmasına karşı bir yönetmelik var.”

“O yönetmeliği kim çıkardı acaba, sorabilir miyim?”

“Şehir meclisi.”

“Posta müdürü ve şirket dükkânı kâtibi Johnson, şirket muhasibi Ellison, şirket ocak amiri Strauss ve şirket meyhanecisi O’Callahan’dan oluşan meclis. Doğru saydım mı?”

Cartwright yanıt vermedi.

“Ve şehir meclisinin beşinci üyesi de siz kendiniz, mevkinizden dolayı – Bay Enos Cartwright, belediye başkanı ve şirket müdürü.”

Yine bir yanıt gelmedi.

“Sokaklarda konuşma yapılmasına karşı bir yönetmeliğiniz var; ve aynı zamanda, meyhane binaları, pansiyonlar, kilise ve okul binaları şirketinize ait. Yurttaşların konuşmalarını nerede yapmalarını bekliyorsunuz ki?”

“Sizden iyi bir avukat olurdu, genç adam. Fakat burada sorumlu olan bizler, sizin ‘konuşma yapmak’ sözüyle ne kastettiğinizi gayet iyi biliyoruz!”

“O halde, yurttaşların toplantı yapmalarını uygun bulmuyorsunuz, öyle mi?”

“Ajitatörlere çalışanlarımızı kışkırtma fırsatı verilmesini gerekli bulmadığımızı anlatmak istiyorum.”

“Sorabilir miyim, Bay Cartwright, bir Amerikan topluluğunun belediye başkanı olarak mı, yoksa bir kömür madeninin müdürü olarak mı konuşuyorsunuz?”

Cartwright’ın yüzü gitgide daha da kızarıyordu. Edward’ın sırtına doğru konuşarak, “Bunun devam etmesi için herhangi bir sebep göremiyorum,” dedi.

Edward da aynı görüşteydi. Dönüp baktı. “Gerçekten, Hal...”

“Ama, Edward! Bir adam senin kardeşini kanuna aykırı hareket etmekle suçluyor! Ailemizde suça meyilli herhangi bir kimseye hiç tanık oldun mu?”

Edward yine pencereye döndü ve kömür cürufu yığınlarıyla domates konservesi kutularını incelemeye koyuldu. Bayağı ve aptalca bir tartışmaydı, ama herhangi bir kimse cevap verme ihtiyatsızlığında bulunduğu sürece Hal’in hiç durmayıp konuşmaya devam edeceğini anlayacak ölçüde farkına varmıştı Hal’in ruh halinin.

“Bay Cartwright, sokakta konuşma yapılmasına karşı yönetmeliği ihlal etmiş olduğumu söylüyorsunuz. Bu yönetmeliği ihlal etmenin cezası nedir acaba, sorabilir miyim?”

“O ceza size uygulandığında göreceksiniz ne olduğunu.”

Hal güldü. “Az önce dediğinizden anladığıma göre, bu ceza şehirden atılmakmış! Yasal süreci doğru biliyorsam, sulh yargıcının önüne çıkarılmam gerekirdi – tesadüfe bakın, o da bir şirket dükkânı kâtibi. Bunun yerine, belediye başkanı tarafından mahkûm ediliyorum – yoksa şirket müdürü tarafından mı? Sorabilir miyim, bu nasıl oluyor acaba?”

“Saygımdan dolayı...”

“Ben ne zaman saygı istedim ki?”

“Ağabeyinize saygımdan dolayı, demek istiyorum.”

“Ah! O halde sizin yönetmeliğinize göre, belediye başkanı – yoksa şirket müdürü mü?– kanunu çiğneyen bir kimsenin cezasını, onun ağabeyine saygısından dolayı, şehirden atılmaya çevirebiliyor. Tommie Burke’e olan saygınızdan dolayı mı onun kız kardeşini kanyondan aşağı gönderttiniz acaba?”

Cartwright yumruklarını sıktı. “Buna katlanacağım kadar katlandım artık!”

Yine Edward’ın sırtına doğru konuşuyordu. Edward dönüp cevap verdi: “Sizi suçlamıyorum, beyefendi.” Sonra Hal’a döndü: “Gerçekten, yeterince konuştuğunu düşünüyorum!”

“Umarım yeterince konuşmuşumdur,” diye karşılık verdi Hal – “bu kömür madeninde Amerikan hukuku iddiasının aptalca

bir komedi olduğuna, ülkesinin kurumlarına saygılı herhangi bir insan için bir hakaret, bir aşağılama olduğuna seni ikna etmeye yetecek kadar konuşmuşumdur umarım.”

“Siz, Bay Warner,” dedi müdür, Edward’a hitaben, “kömür madenlerinin yönetilmesinde deneyim sahibi oldunuz. Amerikan hukukundan haberi olmayan cahil yabancılarla uğraşmanın ne demek olduğunu bilirsiniz...”

Hal kahkahayla gülmeye başladı. “Yani onlara Amerikan hukukunu öğretiyorsunuz! Şehriniz ve eyaletinizin her bir kanunununu hiçe sayarak ve bunun yerine Peter Harrigan’dan telgrafla aldığınız talimatları koyarak onlara hukuk öğretiyorsunuz!”

Cartwright döndü ve kapıya doğru yürüdü. “Genç adam,” dedi, başını çevirip, “Kuzey Vadisi’nden bu sabah ayrılmanız gerekli olacak. Tek dileğim, ağabeyinizin sizi sorun çıkmadan ayrılmaya ikna edebilmesidir.” Dışarı çıkarken kapıyı çarparak kapatması müdürün yegâne vedası oldu.

BÖLÜM 16

Edward kardeşinin üzerine yürüdü. “Niye beni böyle bir rezaletin içine soktun? O kadar yakışsız! O kadar gereksiz! Senden o kadar aşağıda olan bir adamla tartışmaya girmek!”

Hal, müdürün ondan ayrılmış olduğu yerde duruyordu. Ağabeyinin kızgın suratına bakmaktaydı. “Bütün anladığın bu mu oldu, Edward?”

“Senin özel karakterine dair tüm o laflar! Cartwright gibi bir adamın seninle ilgili ne düşündüğünden sana ne?”

“Onun ne düşündüğü hiç umurumda değil, ama onun öyle bir iftiraya başvurması umurumda. Onların hep yaptığı işlerden biriymiş bu, Billy Keating öyle diyor.”

Edward soğuk bir tavırla cevap verdi: “Benim sözümü dinle. Bir skandalı inkâr ettiğinde, sadece daha çok yayılmasını sağlamış olursun.”

“Tabii ki,” dedi Hal. “İşte bu yüzden çok öfkeleniyorum. O kızı düşün, ona verilen zararı düşün!”

“O kız hakkında endişelenmek sana düşmez.”

“Cartwright’ın senin bir kadın arkadaşına iftira etmiş olduğunu farz edelim. Aynı kayıtsızlığı hisseder miydin?”

“Benim herhangi bir arkadaşıma iftira etmezdi; ben arkadaşlarımı daha dikkatli seçerim.”

“Evet, tabii ki. Bu demektir ki sen onları zenginler arasından seçiyorsun. Ben, beğenilerimde daha demokratikmişim...”

“Ah, Tanrı aşkına!” diye bağırdı Edward. “Siz reformcular hepiniz aynısınız – boyuna konuşmaktan başka bildiğiniz bir şey yok!”

“Sana bunun sebebini söyleyebilirim, Edward – senin gibi bir adam gözlerini kapatabilir, ama kulaklarını kapatamaz!”

“Şey, bir süre için, buradan çıkmamıza yetecek kadar bir süre için, bana saldırmayı bırakabilir misin? Bir volkanın üstünde oturuyormuş gibi hissediyorum ve bunun ne zaman tekrar patlayacağına dair hiçbir fikrim yok.”

Hal gülmeye başladı. “Tamam,” dedi. “Senin ziyaretine pek takdir göstermedim belki. Şimdi daha dostça bir tavır içinde olacağım. Bundan sonraki işim Pedro’da olacak. O yüzden, seninle oraya kadar gideceğim. Bir şey daha var...”

“Nedir?”

“Şirketin bana borcu var...”

“Ne borcu?”

“Çalışarak hak etmiş olduğum ücret.”

Gülmek sırası Edward’daydı. “Tıraş olup yıkanmana yetecek kadar mı?”

Cüzdanını çıkardı ve içinden birkaç banknot aldı; onu seyreten Hal kendi psikolojisinde oluşmuş bir değişikliğin farkına vardı birdenbire. İşçinin sınıf bilincini edinmiş olmaktan başka, onun para bilincini de edinmişti. Şirketin ona borçlu olduğu dolarlar ilgilendiriyordu onu aslında! O dolarları, kömür topaklarını vagonlara yükleyerek, kan ter içinde kalarak kazanmıştı;

şirketten alacağının tutarı, bütün Rafferty ailesini bir veya iki hafta geçindirmeye yeterdi. Ama işte, sanki para ağaçların üstünde yetişiyormuş gibi veya sanki kömür bir keman ile flütün sesi-ne uyararak yerden çıkıyor ve fırınların içine giriyormuş gibi, hiç saymadan çıkarıverdiği on ve yirmi dolarlık banknotlarla dolu, yumuşak kahverengi deri cüzdanıyla Edward buradaydı!

Edward elbette ki kardeşinin kafasında cereyan eden bu anormal düşünce süreçlerinin farkında değildi. Banknotları ona doğru uzatıyordu. “Kendine doğru düzgün bir şeyler al,” dedi. “Demokratik hissetmek için kirli kalmak zorunda olmadığını umarım?”

“Hayır,” diye cevap verdi Hal. Sonra da, “Nereye gidiyoruz?” dedi.

“İdarehanenin arka tarafında bekleyen bir arabam var.”

“Her şeyi hazır etmişsin, bakıyorum!” Volkanı yine harekete geçirmekten korkan Edward buna bir karşılık vermedi.

BÖLÜM 17

İdarehanenin arka kapısından çıktılar, arabaya bindiler ve kalabalık onları görmeden madenci köyünden hızla ayrıldılar. Kanyona indiklerinde yol boyunca, Edward bu mücadeleyi bırakması ve derhal eve dönmesi için Hal’a yalvarıp durdu. Bir kez daha, Babanın trajik durumundan bahsetti; bu işe yaramadığında, tehdit etmeye başladı. Hal’ın para kaynakları kesilirse, Hal babasının vasiyetinden dışlanırsa, o zaman ne yapacaktı? Hal hiç gülümsemeden cevap verdi: “Birleşik Maden İşçileri Sendikası için bir örgütleyici olarak iş bulabilirim her zaman.”

Böylece Edward o hücum hattını bıraktı. “Eğer sen gelmiyorsan,” dedi, “sen gelinceye kadar ben senin yanında kalacağım!”

“Tamam,” dedi Hal. Bu korkunç tehdide gülümsemeden edemedi. “Ama seni etrafta dolaştırır ve arkadaşlarımla tanıştıtır-sam, duyacağın şeylerin gizli kalacağını kabul etmelisin.”

Öbürünün suratında bu sözlerden hiç hoşlanmadığını gösteren bir ifade belirdi. “Senin arkadaşlarından niçin söz etmek isteyeyim ki?”

“Neler olabileceğini bilmiyorum,” dedi Hal. “Peter Harrigan ile karşılaşacak ve onun tarafını tutacaksın. Ne yapmayı görev sayabileceğini bilemem.”

Öbürü ani bir hırsla ünledi: “Sana şimdiden söyleyeyim! Eğer o kömür kampına geri dönmeye çalışırsan, Tanrıya yeminle, mahkemelere başvurup seni bir akıl hastanesine kapattırırım! Bir yargıcı senin deli olduğuna ikna etmekte güçlük çekeceğimi sanmam.”

“Güçlük çekmezsin,” dedi Hal gülerek – “dünyanın bu kısmında bir yargıcı ikna etmekte güçlük çekmezsin!”

Ağabeyinin suratını bir an inceledikten sonra, öyle bir düşüncenin Edward’ın kafasında sorgulanmamış halde kalmamasının iyi olabileceği geldi aklına. “*Gazette* muhabiri arkadaşım Billy Keating ile tanışıp onun böyle bir hikâye ile neler yapacağını işittinceye kadar bekle!” dedi. “Billy, benim Yaşlı Peter’le kavgamı allayıp pullayıp haber yapmasına izin vermem için deliriyor!” Konuşma buradan ileriye gitmedi, ama Hal, Edward’ın bunu yutacağından emindi.

Pedro’da MacKellar’ın evine geldiler. Edward otomobilde beklerken Hal içeri girdi. Yaşlı İskoç onu sıcak bir dostlukla karşıladı ve aldığı haberleri anlattı. Jerry Minetti o sabah oraya gelmiş ve MacKellar da onun isteğiyle Sheridan’daki sendika ofisine telefon etmiş ve Jack David’in evvelki akşam grev hakkında sendikaya haber verdiğini belirlemişti. İlgili tüm taraflar isim vermemeye dikkat etmişlerdi, zira telefonda “sızıntılar” olabildiği herkesçe biliniyordu, ama haberi verenin kim olduğu açıktı. Verilen haber nedeniyle, yerel madenciler sendikasının başkanı Johann Hartman şu anda, bölge örgütünün sekreteri James Moylan ile birlikte, Pedro’daki Amerikan Otelinde bulunmaktaydı. James Moylan, Edward’la aynı trende, Western City’den gelmişti.

Buraya kadar memnuniyet vericiydi; ama MacKellar büyük önem taşıyan bir parça bilgi daha verdi – sendika yetkilileri şu anda bir grevi desteklemelerinin imkânsız olduğunu beyan etmişlerdi! Böyle bir grev için vakit erkendi; tasarlamakta oldukları daha büyük hareket için cesaret kırıcı bir başarısızlıktan başka bir sonuç veremezdi!

Hal'ın kendisi de böyle bir olasılığı ta en başta fark etmişti. Ama Kuzey Vadisi'nde yeni doğan özgürlüğe tanık olmuştu, ondan destek bekleyen insanların çalışmaktan yıpranmış, aç yüzlerini görmüştü; bundan duygulanmış ve sendika yetkililerinin de aynı şekilde duygulanacaklarını hissetmişti. “Greve destek olmak zorundalar!” diye ünledi. “O işçiler hayal kırıklığına uğratılmamalı! Bütün umutlarını yitirecekler, koyu bir umutsuzluk içine düşecekler! Sendikacılar bunu anlamak zorunda – anlamalarını sağlamam gerekiyor!”

Yaşlı İskoç, Minetti'nin de aynı duyguya kapılmış olduğunu söyledi. Her türlü tehlikeye boş verip Hartman ve Moylan'ı görmek için otele koşmuştu. Hal onun peşinden gitmeye karar verdi ve dışarı çıkıp otomobile gitti.

Durumu ağabeyine açıkladı. Onun yorumu şöyle oldu: “Tabii ki!” Önceden söylediği şey olmuştu. Yoldan çıkarılmış zavallı işçiler mesaiye geri dönecekler ve onların önderi olmaya soyunan kişi de tuttuğu yolun aptallığını kabul etmek zorunda kalacaktı. Birkaç saat sonra Western City'ye hareket edecek bir tren vardı; Hal o trene binmek için düzenleme yapacak olursa, kendisi bundan çok memnun olacaktı.

Hal buna karşılık Amerikan Oteline gideceğini söyledi. Eğer isterse onu ağabeyi götürebilirdi oraya. Edward arabanın sürücüsüne oraya gitme emrini verdi. O arada, Pedro'daki giysi dükkânlarını sormaya başladı. Hal, otelde, yeni doğmuş sendikasının hayatı için yalvarıp yakarırken, Edward onun “kendini adam gibi hissedebileceği” bir kıyafet arayacaktı.

Hal oraya vardığında Jerry Minetti'yi iki yetkiliyle birlikte onların otel odasında buldu: insanın ilk anda güvendiği ve sevdiği türden, siyah gözlü ve siyah saçlı, zeki ve duyarlı, çok uzun boylu bir İrlandalı genç olan, bölge sekreteri Jim Moylan ve çekingen, yavaş konuşan, belli ki hem bedenlen hem de ruhen çok güçlü bir adam, Almanya doğumlu, saçları ağarmış bir madenci olan, yerel şube başkanı Johann Hartman. Herkesin anlayabileceği gibi, bu "Raymond İmparatorluğu"nun kalbindeki bir sendika şubesinin başkanı olduğundan, hem bedenlen hem de ruhen güçlü olmaya ihtiyacı vardı!

Hal ilk olarak komite üyelerinin kaçırılmasını anlattı. Bunun yetkilileri şaşırtmadığını fark etti; kamplarda isyan tehdidi olduğu zaman şirketler zaten hep bunu yapardı. İşte bu yüzden, açıkça örgütlenme çabaları kesinlikle umut verici değildi. Her kampta bir örgüt çekirdeği oluşana dek sürdürülen gizli bir propaganda çalışmasından başka hiçbir şeyin başarı şansı yoktu.

"O halde bu grevi destekleyemiyorsunuz!" diye ünledi Hal.

Moylan, buna pek imkân olmadığı karşılığını verdi. O grev başlar başlamaz yenilgiye uğrayacaktı. Çok büyük çapta örgütlenme çalışması yapılmıyorsa dek en ufak bir başarı ümidi yoktu.

"Ama o arada," diye itiraz etti Hal, "Kuzey Vadisi'ndeki sendika paramparça olacaktır!"

"Belki," diyerek karşılık verdi öbürü. "Sadece bir sendika daha kurmamız gerekecek. İşçi hareketi böyledir."

Jim Moylan gençti ve Hal'ın ruh halini görüyordu. "Bizi yanlış anlama!" diye bağırdı. "Çok üzücü - ama yardım etmeye gücümüz yetmiyor. Biz sendikayı pekiştirmekle görevliyiz ve eğer bir grev gibi görünen herhangi bir şeyi desteklersek, daha ilk yılda topu atardık. Aynı şeyin ne kadar sık olduğunu hayal bile edemezsin. Böyle bir durumla ilgilenmemiz için hemen hemen her ay bir çağrı alıyoruz."

“Ne demek istediğinizi anlıyorum,” dedi Hal. “Ama düşündüm ki bu durumda, facianın hemen ardından, işçiler böylesine hareketlenmişken...”

Genç İrlandalı hüzünle gülümsedi. “Sen bu oyunda yenisin,” dedi. “Bir maden faciası bir grevi kazanmak için yeterli olsaydı, Tanrı biliyor ya işimiz kolay olurdu. Barela’da, kanyonda sizden az aşağıda, geçen yıl içinde üç büyük patlama meydana geldi, beş yüzden çok işçi öldü!”

Hal, deneyimsizliği içinde, orantı duygusunu nasıl yitirmiş olduğunu görmeye başladı.

İki sendika önderine baktı ve Kuzey Vadisi’ne getirmiş olduğu benzer bir adamın görünüşünü anımsadı – dürüst emekçileri işlerinden çekmek için uğraşan, öfkeli ve ateşli bir ajitatör. Ama burada durum tam tersine çevrilmişti! Şimdi kendisi ateşli bir coşku içindeydi ve iki sendika önderi yangın hortumunu onun üstüne tutuyorlardı! Kuzey Vadisi kölelerinin kara bahtını ilan ederek, sakince ve ciddi bir tavırla oturuyorlardı. Bu köleler kap-kara zindanlarına döneceklerdi!

Kederini bastırmaya çalışarak, “İşçilere ne diyebiliriz?” diye sordu.

“Onlara ancak sana dediğimi diyebiliriz – bölgenin tamamını örgütleyene kadar elimizden bir şey gelmediğini. O zamana kadar, sıkıntıya katlanmak zorundalar; bir örgütlenmeyi ayakta tutmak için ellerinden ne gelirse yapmaları gerekir.”

“Ama tüm faal işçiler atılacak!”

“Hayır, hepsi değil – hepsini ele geçirdikleri pek olmaz.”

Burada sağlam yapılı Alman söze karıştı. Geçen yıl içinde, şirket sendikal faaliyet nedeniyle veya bundan kuşkulandığı için altı binden çok işçiyi atmıştı.

“Altı bin!” diyerek yankıladı Hal. “Sadece bu bölgeden mi?”

“Evet, öyle.”

“Ama bölgede en fazla on iki ila on beş bin işçi var!”

“Bunu biliyorum.”

“O zaman nasıl oluyor da bir örgütlenmeyi sürdürebiliyorsunuz?”

Öbürü sakince yanıt verdi: “Eski işçilere nasıl muamele ettillerse yenilere de aynı şekilde muamele ediyorlar.”

Hal birdenbire John Edstrom’un karıncalarını düşündü! İşte, o köprüyü inşa ediyorlar ve seller onu ne denli sıklıkla yok edebilirse etsin yeniden ve yeniden inşa ediyorlardı! Kendi istediğini yaptırmaya alışkın, özgürlüğü ve insanca yaşamayı ve adaleti hayatın gereklilikleri olarak düşünmeye alışkın, ehlikeyif sınıftan bir gencin sabırsızlığı yoktu onlarda. Hal, bu insanların konuşmalarından bir şeyler öğrendiyse, bundan daha fazlasını onların sessizliklerinden, onu öfkelen dirip kendinden geçmesine sebep olan şeyleri sakince, rahat bir tavırla karşılamalarından öğrendi. Kuzey Vadisi’ndeki o biçarelere verdiği sözde durmasının ne anlama geleceğini fark etmeye başladı. Tek bir heyecan alevinden daha çoğuna ihtiyacı olacaktı; akıllı, sabırlı, disiplinli olmaya, yıllarca araştırmaya ve çok çalışmaya ihtiyacı olacaktı.

BÖLÜM 19

Hal, sendika önderlerinin kararını kabul etmeye mecbur olduğunu anladı. Onlar deneyim kazanmışlardı, durumu değerlendirebiliyorlardı. Madenciler işe geri dönmek zorunda olacaklar, Cartwright ve Alec Stone ve de Jeff Cotton onları eskisi gibi güdeceklerdi! İsyancıların tüm yapabileceği, kampta gizli bir örgütlenmeyi sürdürmeye çalışmaktı.

Jerry Minetti, Jack David’den bahsetti. Sendika önderlerini görmeden, bu sabah geri dönmüştü [Jack David]. Böylece, üstüne kuşku çekmekten kaçınabilir, işini koruyabilir, sendikal çalışmaya yardım edebilirdi.

“Peki, ya sen?” diye sordu Hal. “Kendi çıranı yaktın, sanırım.”

Jerry bu deyim i hiç duymamıştı, ama ne demek olduğunu anladı. “Kesinlikle!” dedi. “Çok yaktım ben onu!”

“Aşağıda lobideki hafiyeleri görmedin mi?” diye sordu Hartman.

“Onları nasıl tanıyacağımı daha öğrenemedim.”

“Şey, eğer bu işte kalırsan, öğreneceksin. Şubemizin açılmasından beri onlardan yarım düzinesini caddenin öbür tarafında görmediğimiz tek bir dakika olmadı. Bizi görmeye gelen her işçiye daha sonra kampına dek takip ettiriyor ve aynı gün işinden atıyorlar. Geceleyin benim yazı masamı kırıp mektuplarımı ve kâğıtlarımı çaldılar; bizi yüz defa ölümle tehdit ettiler.”

“Nasıl oluyor da ilerleme sağlıyorsunuz, hiç anlamıyorum!”

“Bizi asla durduramazlar. Yazı masamı kırıp açtıklarında, örgütleyicilerimizin bir listesini ele geçireceklerini sandılar. Ama işte, o listeleri kafamda taşıyım ben!”

“Ufak iş değil, ha,” diye araya girdi Moylan. “Kaç tane örgütleyicimizin faal durumda olduğunu bilmek ister misin? Doksan yedi. Ve onlardan bir tekini bile yakalayamadılar!”

Hal şaşkınlık içindeydi. Sendika hareketinin yeni bir tarafı vardı burada! Bir şarküteri işletmecisi zannedebileceğiniz bu sakin, kararlı, ihtiyar Alman; itfaiyeci balosuna giden bir hanıma refakat etmesini bekleyeceğiniz bu güler yüzlü genç İrlandalı – bunlar, Peter Harrigan’ın açgözlülük kalesinin burçlarını toprağın altından kazarak zayıflatan bir istihkâm neferleri ordusunun komutanlarıydı!

Hartman, Jerry’nin bu türden bir çalışmayı denemesini önerdi. Kuzey Vadisi’nden kovulması kesin olduğuna göre, Pedro’ya gelmeleri için ailesine haber yollayabilirdi. Bu şekilde, bir örgütleyici olarak çalışmak üzere kendini koruyabilirdi; çünkü bu şirket hafiyelerinin âdeti, bir adamın peşine takılıp onu kampına dek izlemek ve orada kimliğini saptamaktı. Jerry eğer Western City’ye giden bir trene binerse, hafiyeler onun izini kaybederler ve o da yeni bir kampa gidebilir ve İtalyanlar arasında örgütlenme çalışması yapabilirdi. Jerry bu teklifi şevkle kabul etti; Rosa ve çocuklarının talihin insafına kalacakları kötü gün böylece ertelenmiş olacaktı.

Telefon çaldığında hâlâ konuşuyorlardı. Hartman'ın Sheridan'daki sekreteri, kaçırılan komite üyelerinden az önce haber aldığını bildirdi. Sekiz adam ve Mary Burke dâhil hepsi, demiryolu hattında çok uzak bir istasyon olmayan Horton'a götürülmüş ve birçok korkunç tehditle trene bindirilmişti. Ama bir sonraki istasyonda trenden inmişler ve Pedro'ya gelme niyetinde olduklarını söylemişlerdi. Kısa bir zaman içinde otele olacaktı.

Hal o toplantıda hazır bulunmak istiyordu ve ağabeyine söylemek için aşağıya indi. Elbette, bir tartışma daha oldu. Edward, Hal'a, Pedro'nun sıkıcı bir yer olduğunu hatırlattı; Hal da buna karşılık onu dostlarıyla tanıştırmayı önerdi. Onlar, eğer öğrenmeye razı olursa ona çok şey öğretebilecek insanlardı. Kahramanca bir işe girişmiş ve kendilerine karşı bir suç işlenerek mağdur edilmiş olan sekiz adam ve bir kadından oluşan bu komite üleriyle yapılacak toplantıya katılabiliirdi. Üstelik Edward'ın düşünebileceği gibi sıkıcı kişiler değildi onlar! Mesela, siyah mağarasından kaçmış ve hiç beklenmedik altın hitabet kanatları edinmiş olan, kömür karası suratlı, sessiz yeraltı cini, mavi gözlü Tim Rafferty vardı; ve Edward'ın *Western City Gazette* akşam baskısında "kömür kamplarının bir Jan Dark'ı" benzetmesiyle veya aynı ölçüde çarpıcı bir ifadeyle bahsedildiğini okuyabileceği Mary Burke de vardı. Ağabeyinin bu İrlandalı Jan Dark'ın yoldaşı olarak gazete-
de yer aldığını hayal etti!

Jerry Minetti ile beraber, ağabeyinin "aşevi" diye tanımladığı yere gitti; Edward ise tek başına Amerikan Otelinin yemek salonuna yöneldi. Ama orada tek başına kalmadı; biraz sonra, keskin suratlı genç bir adam onun yanındaki iskemleye oturdu ve hemen bir sohbet başlattı. Bir "gezgin satıcı" olduğunu söyledi; madenî eşya satıyordu. Edward ne iş yapıyordu? Edward soğuk bir tavırla herhangi bir iş yapmadığını söyledi, ama genç adam pes etmedi – öyle görünüyordu ki sattığı şeyler onun duyarlılığını sertleştirmişti. Edward kömür madenleriyle ilgileniyordu belki de? Kampları mı ziyaret etmekteydi? Öyle inatla sorular sordu ve konuya öyle sık geri döndü ki Edward sonunda bunun

ne demek olduğunu anladı – bir hafiyenin alakasına mazhar ol-maktaydı! Gariptir ama bu durum, Peter Harrigan’ın kurduğu düzene karşı, kardeşinin [Hal’in] Kuzey Vadisi’ndeki zulme dair bütün o nutuklarından daha büyük bir öfkeye yol açtı Edward’ın içinde.

BÖLÜM 20

Yemekten kısa bir zaman sonra, kaçırılan komite üyeleri, üst baş perişan ve ruhen yorulmuş bir halde geldiler. Johann Hartman’ı sordular ve yukarıdaki odaya çıkarıldılar. Orada acı verici bir sahne yaşandı. Kahramanca bir işe girişmiş ve kendile-rine karşı bir suç işlenerek mağdur edilmiş olan sekiz adam ve bir kadın, çabaları ve fedakârlıklarının çöpe gitmesini seyretmeye kolaylıkla ikna edilemezdi ve üstelik onlara ihanet etmekte olan-lar hakkındaki görüşlerini ifade etmekte çekingen de değildiler.

“Bizi attırmaya çalışıyorsunuz!” diye bağırdı Tim. “Ta eskiden beri, size yardım etsin diye babama gelip durdunuz – ve şimdi biz sizin istediğinizi yaptığımızda, bizi terk ediyorsunuz!”

“Greve çıkmanızı sizden hiç istemedik,” dedi Moylan.

“Doğru, istemediniz. Siz dolgun maaşlar alabilesiniz diye ai-dat ödememizi istediniz sadece.”

“Maaşlarımız pek dolgun değil,” diye sabırla karşılık verdi genç önder. “Araştırırsan öğrenirsin.”

“Peki, dolgun olsalar da olmasalar da maaşlarınızı almaya de-vam ediyorsunuz, ama biz alamıyoruz. Biz sokaktayız, biz hapi yuttuk. Bakın bize – ve çoğumuzun aileleri var üstelik! Yaşlı bir annem ve bir yığın kardeşim var. Babam sakatlandı ve çalışamı-yor. Bize ne olacak dersiniz?”

“Size biraz yardımcı olacağız, Rafferty...”

“Cehennem olun!” diye bağırdı Tim. “Sizin yardımınızı iste-miyorum! Hayırseverliğe ihtiyacım olduğunda, ilçeye giderim. Onlar da menfaatçi, ama işçiye dostmuş gibi numara yapmıyor-lar.”

Tom Olson'un ta en başta Hal'a söylediği işte buydu – işçilerin kafaları karışık, kime güveneceklerini bilemiyorlar, onlara yardım etmeyi en çok isteyen insanlardan şüphe ediyorlardı. “Tim,” diye araya girdi, “böyle konuşmanın bir faydası yok. Sabırlı olmayı öğrenmeliyiz...”

Oğlan bunun üzerine Hal'a yöneldi. “Sen ne biliyorsun ki? Senin için tüm bunlar bir eğlence. Hazır olduğunda buradan gidebilir ve her şeyi unutabilirsin. Senin paran varmış, öyle diyorlar!”

Hal buna gücenmedi; kendi vicdanından işittiği de buydu zaten. “Benim için senin sandığın kadar kolay değil, Tim. Parasızlıktan başka acı çekme biçimleri de vardır...”

“Zengin ahabaplarıyla beraber ne çok acı çekeceksin!” diye alay etti Tim.

Komitenin başka üyelerinden bir itiraz mırıltısı yükseldi.

Moylan lafa karıştı. “Yahu, Rafferty! Elimizden bir şey gelmiyor, birader – biz de sizin kadar çaresiz durumdayız!”

“Çaresiz durumda olduğunuzu söylüyorsunuz – ama bir deneme bile yapmıyorsunuz!”

“*Deneme mi? Hiç şansı olmadığını bildiğimiz bir grevi destekleyelim mi istiyorsun? Ha bunu istemişin, ha yere yatıp üstümüzden kömür dolu bir vagon geçirilmesine izin vermemizi istemişin, fark etmez. Kazanamayız, birader! Sana söylüyorum, kazanamayız! Örgütümüzü çöpe atmış olurduk, o kadar!*”

Moylan aniden heyecana kapıldı. Bu bölgede bir düzine dağınık grev görmüş ve hayal kırıklığı içinde ona saldıran, evsiz, umutsuz, kızgın çok sayıda grevciyle karşılaşmıştı. “Fonlarımızla sizi destekleyebiliriz, diyorsun – şirket madeni işletmek için grev kırıcılar kullanırken bile, size destek olmaya devam edebilirdik. Ama o zaman sonumuz ne olurdu, Rafferty? Birçok sendikanın batıp gittiğini gördüm ben – ve o kadar yaşlı da değilim! Bir bankamız olsaydı, ülkenin bütün madencilerini desteklerdik, haklarını alıncaya dek asla işbaşı yapmazlardı. Fakat bizim harcadığımız bu para başka madencilerin hallen kazanmakta oldukları paradır – tıpkı seninle baban gibi,

Rafferty, tam şimdi, aşağıda, maden ocaklarında kazanmakta oldukları para. Bize bu parayı veriyor ve diyorlar ki, 'Sendikayı pekiştirmek için kullanın bunu. Örgütlü olmayan işçilere yardım etmek için kullanın - onları da alın sendikaya, alın ki bizim ücretlerimizi kırmasınlar ve grev yaptığımızda bizim yerimize çalışmasınlar. Ama israf etmeyin, Tanrı aşkına; bunu kazanmak için çok çalışıyoruz ve eğer yararlı sonuçlar görmezsek, bizden para alamazsınız bir daha.' Nasıl olduğunu görmüyor musun, birader? Bunun bizi nasıl bir yük altına koyduğunu görmüyor musun? Zavallı maaşlarımızı belki de yitireceğimiz korkusundan bile daha kötü olduğunu? Gerçi sen bizden yana öyle bir iyiliğe inanmayı reddedebilirsin ya. Ben Peter Harrigan'ın oğluymuşum gibi konuşma benimle. On yaşındayken madende takozcuydum ben. Artık uzun zamandır madenlerde çalışmıyorum, ama o duyguyu unutacak kadar uzun zaman geçmedi aradan. Emin ol ki geceleyin uykularımı kaçıran şey, geçim kaynağımı yitirme korkusu değil, çünkü geceleyin çalışarak biraz eğitim kazandım ve biliyorum ki her zaman için çıkıp ihtiyacım olan parayı kazanabilirim. Benim uykularımı kaçıran şey, acaba madencilerin parasını en iyi şekilde harcıyor muyum, eğer şunu yapmasaydım veya bunu yap-saydım onları birazcık rahat ettirebilir miydim diye düşünüp durmaktır. Dün gece o yataklı vagonda buraya gelirken, trenin sarsıntılarını dinleyerek aklımdan neler geçtiğini biliyor musun, Rafferty? 'Şimdi o acıların birazını daha görmek zorundayım. Biz maaşlarımızı alırken onlar kovuldukları için bazı iyi işçilerin bize karşı dönmelerine katlanmak zorundayım. Onlar için çalıştığımı - elimden geldiği kadar çok çalıştığımı- ve onların bu zor durumundan benim sorumlu olmadığımı onlara nasıl göstereceğim?' Aklımdan bunlar geçiyordu işte."

Burada Wauchope söze karıştı. "Daha çok konuşmanın faydası yok. İşimiz fena. Seni rahatsız etmeyeceğiz, Moylan."

"Beni rahatsız edersiniz," diye bağırdı Moylan, "eğer hareketin yanında durmazsanız!"

Öbürü acı acı güldü. “Ne yaptığımı asla bilmeyeceksin. Benim için yol göründü – ve sen de biliyorsun!”

“Nereye gidersen git, aynısı olacaktır; ya sendika için mücadele edeceksin ya da taşımak zorunda olduğumuz bir ağırlık olacaksın.”

Genç önder [Moylan], komite üyelerine birer birer baktı; bu başarısızlık yüzünden morallerini bozmamaları, bunu bir kazanıma çevirip madencilerin dayanışmasını pekiştirmek amacıyla çalışmaya devam etmeleri için onlara yalvardı. Her adam fedakârlık etmek, kendine düşen bedeli ödemek zorundaydı. Önemli olan şey, işten çıkarılan her adamın bir sendika kıvılcığını olması, isyan alevini ülkenin yeni bir parçasına taşımasıydı. Herkes kendi üstüne düşeni yapmalıydı. O zaman, çok geçmeden, efendiler hiçbir yerden grev kırıcılar getirtemez olacaktı.

BÖLÜM 21

Bu komitenin bir üyesi vardı ki Hal onu özel bir kaygıyla izliyordu – Mary Burke. Henüz tek söz etmemişti; diğerleri tartışıp itiraz ederken, Mary dudakları sımsıkı ve elleri kenetlenmiş halde oturuyordu. Hal bu başarısızlığın onda nasıl bir öfke yaratacağını biliyordu. Harekete geçmiş, mücadele etmiş, umutlar beslemişti ve sonuç onun her zaman dediği gibi olmuştu – hiçbir şey! Şimdi, yorgunluktan kararmış kocaman gözlerini bu ateşli genç sendika önderine sabitlediğini görüyordu Hal. Onun içinde bir savaşın sürüp gitmekte olduğundan emindi. Artık mücadeleyi tamamen bırakacak mıydı? Karakteri sınavdan geçiyordu – hepsinin karakterlerinin de sınavdan geçtiği gibi.

“Yeterince güçlü ve cesur olursak,” diyordu Jim Moylan, “yenilgilerimizi işçileri eğitmek ve bir araya getirmek için kullanabiliriz. Tam şimdi, Kuzey Vadisi’ndeki işçilerin ne yapmakta olduğumuzu anlamalarını sağlayabilirsek, yenilmiş halde geri dönmeyecekler, sendikaya kızgın olmayacaklar, sadece geri dönüp bekleyecekler. Ve patronları yenmenin bir yolu değil midir

bu – biz tüm kamplara girip de grev yapabilecek ve kazanabilecek duruma gelinceye dek, işlerimizi korumak ve sendikayı canlı tutmak?”

Bir sessizlik oldu; sonra Mary konuştu. “İşçilere nasıl anlatmayı düşünüyorsunuz?” Sesinde heyecan yoktu, ama Hal’in yüreği hoptu. Mary, umutlu olsa da olmasa da, diğer karıncalarından ayrılmayacaktı!

Johann Hartman kendi düşüncesini açıkladı. Çeşitli dillerde, işçilerin mesaiye dönmelerini emreden bildiriler bastırarak ve gizlice dağıttıracaktı. Ama Jerry bu öneriye hemen karşı çıktı. İnsanlar o bildirilere inanmaz, bunları patronların bastırdığını düşünürlerdi. Bundan daha kötüsünü yapmamışlar mıydı, tartı denetçiliği hareketine engel olmak için güya Joe Smith’in yazdığı bir mektup uydurmamışlar mıydı? İşe yarayacak tek şey, komite üyelerinden bazılarının kampa girip işçilerle yüz yüze konuşmaları olurdu.

“Ve bunun hızlıca yapılması gerek!” diye ısrar etti Jerry. “Sabahleyin mesaiye gidilmesi için bildirim yaptılar. Buna uymayanlar işten atılacak. Üstelik onlar en iyi adamlar – esirgemek istediğimiz adamlar.”

Komitenin başka üyeleri de konuştu, aynı fikirde olduklarını söylediler. Yavaş düşünen ve yavaş konuşan Slav Rusick şöyle dedi: “Hem işten atılırlar hem de grev olmaz ise, adamlar çok sinirlenir.” Kafası hızlı işleyen ama gergin haldeki Yunanlı Zammakis ise şöyle dedi: “Grev dedik, şimdi grev yok demek zorundayız.”

Ne yapabilirlerdi? İlk başta, hafiyelerce gözetlenen otelden uzaklaşma sorunu vardı. Hartman, eğer hep birlikte dışarı çıkıp sonra dağılırlarsa hafiyelerin onları takip edemeyeceği düşüncesini ortaya attı. İzlerini kaybettirenler, madene giden boş vagonlarda gizlenerek Kuzey Vadisi’ne ulaşabilirlerdi.

Moylan ise şirketin bunu öngöreceğine işaret etti. Bir zamanlar gezgin amele olarak yaşamış olan Rusick söze karıştı: “Vagonlarda mutlaka arama yaparlar. Bizi yakaladıkları zaman çok fena ederler.”

Evet, bu tehlikeli bir görev olurdu. Mary yine konuştu. “Belki bir kadın bunu daha iyi yapabilir.”

“Bir kadını döverler,” dedi Minetti.

“Biliyorum, ama belki bir kadın onları aldatabilir. Cenazeler için Pedro’ya gelmiş bazı kadınlar var. Yüzlerini örten peçeler takmışlar. Onlardan biriymiş gibi davranıp kampa girebilirim.”

Erkekler birbirlerine baktı. İşte bir fikir diye düşündüler! Moylan ile tartışmasından beri Tim Rafferty’nin suratında duran o kızgın ifade, yerini aniden geniş bir gülümsemeye bıraktı.

“Bayan Zamboni’yi sokakta gördüm,” dedi. “Hepimizi gizlemeye yetecek kadar siyah peçesi vardı.”

Burada Hal konuştu; Tim Rafferty’nin onu susturmasından beri ilk defa konuşuyordu. “Bayan Zamboni’nin nerede olduğunu bilen kimse var mı?”

“Arkadaşım Bayan Svayka ile kalıyor,” dedi Rusick.

“Şey,” dedi Hal, “bu durumla ilgili olarak bilmediğiniz bir şey var. Sizin atılmanızdan sonra, işçilere bir konuşma daha yaptım ve onlara grevi sürdüreceklerine yemin ettirdim. Şimdi geri dönmek ve o laflarımı yutmak zorundayım. Peçeye filan bel bağlıyorsak eğer, bir erkek de kadın gibi giyinip kuşanabilir.”

Şaşkın bir halde ona bakıyorlardı. “Seni yakalarlarsa öldüresiye döverler!” dedi Wauchope.

“Hayır,” dedi Hal, “sanmam. Zaten, bunu yapmak bana düşer,” –Tim Rafferty’ye baktı– “çünkü grevimizin başarısız olmasından ötürü acı çekmek zorunda olmayan tek insan benim.”

Bir sessizlik oldu.

“Öyle dediğim için üzgünüm!” diye bağırdı Tim, içinden gelen bir dürtüyle.

“Mesele değil, arkadaş,” diye karşılık verdi Hal. “Dediğin şey doğrudu ve vicdanımı rahatlatmak için bir şey yapmak isterim.” Gülererek ayağa kalktı. “Şahane bir dul kadın olacağım!” dedi. “Oraya gidip dostum Jeff Cotton ile bir çay davetine katılacağım!”

Hal, Bayan Zamboni'nin kaldığı yere gidip onu bulmayı önerdi; ama Moylan, hafiyelerin onu izleyeceğini söyleyerek itiraz etti. Hepsi birden aynı anda otelden çıksalar bile, diğerleri bir yana, baş isyancı ve fesat kaynağı Joe Smith'in mutlaka peşine düşülürdü. En sonunda, Bayan Zamboni'yi odaya getirmeye karar verdiler. Bayan Svayka ile veya İngilizce bilen başka bir kadınla beraber gelip resepsiyona başvurmalı ve Mary Burke'ü görmek istediğini söylemeli, Mary Burke'e ödünç para vermiş olduğu ve şimdi kocasının defin işleri için cenazeciye ödeme yapabilmek amacıyla o parayı geri almak zorunda olduğu şeklinde bir açıklama yapmalıydı. Otel kâtibi, Mary Burke'ün kim olduğunu bilmeyebilirdi, ama etrafı gözetleyen hafiyeler toplaşıp kulak verirlerdi ve Mary'nin Kuzey Vadisi'nden olduğu söylenirse, onunla komite üyeleri arasında hemen bağlantı kurarlardı.

Bu durum Rusick'e iyice anlatıldı. O da hemen koşup gitti ve yarım saat sonra dönüp, kadınların yola çıktıklarını bildirdi. Birkaç dakika sonra, kapıya vuruldu. Siyahlar içindeki yaşlı dul kadın, arkadaşıyla beraber içeri girdi. Kadın planı anlayınca dehşet içinde kaldı, ah vah etmeye koyuldu. Rusick ondan matem kıyafetlerini Joe Smith'e vermesini rica ediyordu!

"Başka kıyafeti olmadığını söylüyor," diye açıkladı Slav.

"Söyle ona, kıyafet alması için çok para veririm," dedi Hal.

Ağzından tükürükler saçarak, "Ey, İsa!" diye haykırdı Bayan Zamboni.

"Üstüme giymek için bir şeyim yok diyor. Dışarı öyle çıkmam diyor."

"Üstünde bir jupon yok muymuş?"

"Juponumda delikler var diyor."

Oradakilerden bir kakhaha koptu ve yaşlı kadın alnından iri gerdanına kadar kıpkırmızı kesildi. "Söyle ona, bir battaniye sar-sın üstüne," dedi Hal. "Mary Burke ona yeni şeyler satın alacak."

Bayan Zamboni'yi onca zaman ve gözyaşı pahasına satın almış olduğu matem kıyafetlerinden ayrılmaya razı etmek şaşırtıcı ölçüde zor oluyordu. On altı çocuk doğurmuş saygıdeğer bir hanım hiç böyle bir teklif almamıştı; kederinin nişan alametlerini satmak – ve üstelik bir düzine erkekle dolu bir otel odasında! O erkeklerin yakışksız neşesi de bunu hiç kolaylaştırmıyordu. “Ey, İsa!” diye bağırdı Bayan Zamboni yine.

“Bunun çok, çok önemli olduğunu söyle ona,” dedi Hal. “Bunları almak zorunda olduğumu söyle ona.” Ve sonra da, Rusick'in pek başarılı olamadığını görüp, insanın kamplarda öğrendiği o derme çatma İngilizceyle araya girdi. “Zorunda ben! Kesin! Saklanmak zorunda ben! Çabuk! Amirden kaçmak! Anladın? Eğer gitmezsem, öldürtmek ben kendimi!”

Böylece sonunda korkuya kapılan yaşlı kadın razı oldu. “Diyor ki hepsi dönecek sırtlarını,” dedi Rusick. Bunun üzerine herkes, neşeli fısıltılarla gülererek, sırtını döndü. Mary Burke ile Bayan Svayka'nın oluşturduğu duvarın arkasında, Bayan Zamboni bluzuyla eteğini çıkardı ve kızıl omuzlarına iffet uğruna bir battaniye sardı. Hal kıyafetleri giydiğinde, üstüne epeyce bol geldiklerini gördü; ama iki yatak yastığını Hal'ın ön tarafına yerleştirip belinin etrafında iyice bağladıkları zaman, tebdili kıyafet daha tatmin edici oldu. Yaşlı kadının büyük ve yıpranmış ayakkabılarını da giydi. Mary Burke dulun başlığını Hal'ın kafasına yerleştirdi ve peçeleri onun yüzüne göre ayarladı. Şimdi artık Bayan Zamboni'nin kendi çocukları bile kıyafet değişikliğini fark edemezlerdi.

Birkaç dakika için şenlikli bir hava oldu; bezgin ve umutsuz görünen Mary bile şimdi kendini bu eğlence havasına kaptırmıştı. Ama sonra gülüşmeler kesildi. Eylem zamanı gelmişti. Mary Burke, otel görevlileri veya hafiyelerden biri gelirse kapıya cevap vermek üzere, Bayan Zamboni'den geriye ne kaldıysa onunla beraber olacağını söyledi. Hal, Jim Moylan'dan, Edward'ı görmesini ve Kuzey Vadisi işçilerine hitaben bir manifesto yazmakta

olduğunu ve gece yarısı treninden önce ayrılmak için hazır olmayacağını ona söylemesini istedi.

Bunlar kararlaştırıldıktan sonra, Hal herkesle el sıkıştı ve on bir adam hemen odadan çıktılar; merdivenleri inip lobiden geçtiler ve sokağa çıkarak çeşitli yönlerde dağıldılar. Bayan Svayka ve sözde Bayan Zamboni de bir dakika sonra onların arkasından çıktılar – ve tahmin ettikleri gibi, lobide hafiye filan kalmamış olduğunu gördüler.

BÖLÜM 23

Bayan Svayka ile vedalaşan Hal tren istasyonuna yöneldi. Ama otelden biraz uzaklaşmıştı ki dosdoğru üzerine gelmekte olan ağabeyiyle karşılaştı.

Edward'ın suratında bıkmış bir ifade vardı; koltuğunun altındaki dergiyi taşıma şekli bile, o dergiyi, Pedro'nun can sıkıcılığına karşı son bir umutsuz gayretle seçmiş olduğunu söylüyordu. Mühim işleri olan bir adamı alıp da Tanrının unuttuğu bir kömür kasabasında bir manyağın insafına terk etmek, kaderin nasıl bir oyunu! İnsanlar böyle bir delikte ne yaparlardı? Beş sente bir sinema bileti alıp kovboy ve kalpazan filmleri mi seyrederlerdi?

Edward'ın hali Hal'in mizah duygusuna göre çok fazlaydı. Ayrıca, Hal'in iyi bir mazereti vardı; Kuzey Vadisi'ndeki gerçek tehlikeyle yüz yüze gelmeden önce kıyafet değişikliğini test etmek uygun olmaz mıydı?

Ağabeyinin önüne çıktı ve Bayan Zamboni'nin şikâyet eden yüksek ses tonuyla “Bayım!” diye başladı.

Edward onun yolunu kesen siyah figüre baktı. “Bayım, sen Joe Smith'in kardeşi, e?”

Edward isteksizce cevap vermeden önce sorunun birkaç defa tekrarlanması gerekli oldu. O akrabalıktan gurur duymuyordu.

“Bayım,” diyerek devam etti şikâyetçi ses, “madende patlama oldu, benim koca öldü gitti. Bana verdiler beş parçasını, dün me-

zarlıkta gömdüm onları. Gömdürmek için verdim otuz dolar, hiç para kalmadı bende. Şirketten de vermediler hiç para. Avukat adam geldi, bana dedi ki çok dırıldır etme, şirketten defin parası alırsın belki. Ama Bayım, bende on bir çocuk var, onları doyurmak lazım, artık kocam yok, bu yaşta yeni koca bulamaz ben. Eve giderim, bakarım çocuklar ağlıyor, evde yemek yok, şirketin dükkânlar vermiyor bana yiyecek. Belki sen, Joe Smith'in kardeşi, sen iyi adamsın, belki zavallı dula acırsın, belki verirsin bana biraz para, Bayım, ben de giderim, çocuklar için yiyecek alırım.”

“Peki,” dedi Edward. Cüzdanını çıkardı ve içinden on dolarlık bir banknot alıp uzattı. Tavriyla şunu diyordu sanki: “Allah aşkına, al işte!”

Bayan Zamboni banknotu hırslı parmaklarıyla yakaladı, ama yatışmamıştı. “Sende çok para var, Bayım! Sen zengin bir adam, e? Bütün paraları bana verirsın belki, doyurayım çocukları bol bol. Şirket dükkânlarını sen bilmiyor, Bayım, onların fiyatlar dağ gibi yüksek; çocuklar aç, bütün gün bütün gece ağlıyorlar, biraz para çok gitmiyor. Bana ver biraz daha çok para, Bayım – e?”

“Sana bir tane daha vereceğim,” dedi Edward. “Kendim için de paraya ihtiyacım var.” Cüzdanından bir banknot daha çıkardı.

“Neden o kadar çok ihtiyacın var ki, Bayım? Sende o kadar çok çocuk yoktur, e? Hem senin memlekette daha da çok paran vardır, belki!”

“Sana daha çoğunu veremem,” dedi adam. Yolundaki engelin etrafından dolaşıp geçmek için bir adım yana çekildi.

Ama o engel de bir adım attı, hem de şaşırtıcı bir çabuklukla. “Bayım, paralar için sana teşekkür eder ben. İyi bir adam bana paralar verdi derim çocuklara. Seni sevdim ben, Bay Smith, zavallı dul kadınlara verir sen para – sen iyi adam.”

Ve korkunç yaratık, sanki Edward'ın yanağına hafifçe vurmak veya çenesini okşamak istermiş gibi pençelerinden birini ona doğru uzattı. Edward, bir hastalık bulaşmasından korkarmış gibi, kendini geri çekiverdi; ama kadın ona bir şey yapma kararlılığıyla peşinden geldi. Edward bu kadının ne yapmak istediğinin

den emin olamıyordu; şu yabancıların garip âdetleri olduğunu işitmişti!

“Tamam, tamam, bir şey değil!” diye ısrar etti ve geri çekildi – aynı zamanda da, bu manzarayı seyreden kimse var mı diye, gergin bir şekilde etrafa bakıyordu.

“İyi adam sen, iyi adam, Bayım!” diye bağıırıyordu yaşlı kadın, gitgide artan bir samimiyetle. “Belki bir gün bulur ben senin gibi adam, Bay Edward Smith – artık ben kalmam dul kadın. Belki ister sen de güzel Slav kadınla evlenmek, bol bol çocuk yapmak?”

Olayın korkunç bir hal almakta olduğunu gören Edward kenara sıçradı. Bu sıçrayışla kendini güvenceye alabilirdi; ama onu dehşete düşüren bir biçimde Slav dul da sıçradı – pençeleriyle onu koltuk altından yakaladı ve kaburgalarına bastırarak vahşice çimdikledi. Bundan sonra, pençelerin sahibi, arkasına bakmadan, ama yalnız kalmış bir dul kadının Slavca ağlayıp sızlamasına benzetilebilecek veya hemen hemen başka herhangi bir şeye benzetilebilecek acayip birtakım gulu gulu sesleri çıkartarak, sokakta yürüyerek uzaklaştı.

BÖLÜM 24

Kuzey Vadisi’ne giden tren az sonra hareket etti ve Hal görevini yapmak ve son trenle geri dönmek için ancak yeterli bir süre olacağını hesapladı. Kimsenin dikkatini çekmeden vagonda yerini aldı ve kanyonun üst tarafındaki son durak olan varış yerine yaklaşıncaya kadar hiç kalkmadı. Vagonda madencilerin kadınlarından birkaçı vardı. Hal bunlar arasında Bayan Zamboni’nin milliyetinden birini seçti ve ona doğru yanaştı. Kadın bir şey söyleyip yer açtı; ama Hal sadece hafifçe içini çekerek ağladı, kadın da onu teselli etmek için eline dokunmak istedi. Hal’in elleri peçenin altında sıkıca birleşmiş halde olduğundan, kadın onu rahatlatmak için yavaşça dizine vurdu.

Tahkimatlı madenci köyünün sınırına varınca tren durdu ve Bud Adams her yolcuya dikkatle bakarak vagondan geçti. Bunu

gören Hal yine içini çekerek ağlamaya başladı ve yanında oturan kadına belli belirsiz bir şey mırıldandı – kadın da ona doğru eğilip anadilinde akıcı bir biçimde konuştu. “Bud” geçip gitti.

Hal trenden inince arkadaşının koluna girdi; biraz daha içini çekerek ağladı, biraz daha konuştu ve böylece, “dış-kıran” Pete Hanun’un bakışları altında perondan aşağıya indiler. Onlara bir diğer kadın katıldı ve sokakta yürüdüler; kadınlar, görünüşe bakılırsa Hal’dan şüphe etmeksizin, Slavca konuşuyorlardı.

Hal eylem planını hazırlamıştı. İşçilerle gizlice konuşmaya çalışmayacaktı – bunu yapmak çok zaman alırdı ve yeterli sayıda işçiyle konuşmadan önce ihbar edilebilirdi. Cesurca tek bir darbe vurması gerekiyordu. Yarım saat sonra yemek vaktiydi ve Reminitski’nin yemekhanesinde toplanacaklardı. Hal mesajını orada verecekti!

Hal’ın iki arkadaşı, onun Zamboni kulübesinin önünden geçip gitmesine şaşırdılar; orada Zamboni çocuklarıyla muhtemelen komşular ilgilenmekteydi. Fakat Hal onların bunu istedikleri gibi yorumlamasına karışmadı ve Minetti evine doğru gitti. Şaşkınlık içindeki Rosa’ya gerçekte kim olduğunu açıkladı ve kocasının mesajını verdi – yani, çocuklarla beraber Pedro’ya gelmesi ve ondan haber alıncaya kadar sakince beklemesi gerektiğini. Rosa hemen dışarı fırladı ve biraz sonra Jack David’i getirdi. Hal da ona durumu anlattı. “Big Jack”in son olaylardaki rolüne dair bir kuşku olmamışa benziyordu; Rovetta, Vresmak ve Klokowski ile birlikte, o ve karısı bir sendika çekirdeği olarak kalacaklar, sendika da onlar yoluyla işçiler üzerinde çalışabilecekti.

Yemek saati çok yakındı ve sahte Bayan Zamboni ortaya çıkıp sokakta sendeleyerek yürümeye başladı. Pansiyonun yemekhanesine girdiğinde, ona baktılar, ama hiç kimse konuşmadı. Yemekleri kapıp yutuveren komşularına üstün gelmek çabasıyla herkesin kapıp yutmakta olduğu sofra aşamasında bulunuyorlardı. Siyahlar giyinmiş figür odanın uzak köşesine gitti; orada boş bir sandalye vardı ve siyahlı figür bunu masadan çekip üstüne

çıktı. Sonra yemekhanenin içinde bir haykırma işitildi: “Çocuklar! Çocuklar!”

Yemek yiyenler başlarını kaldırdı ve dul kadının matem kıyafetlerini çıkarıp attığını ve önderleri Joe Smith’in onlara doğru baktığını gördüler. “Çocuklar! Sendikadan bir mesajla geldim!”

Bir bağırış oldu; ayağa fırladılar, sandalyeler geriye itilip gü-rültüyle yere çarptı. Sonra, âdeta bir anda, sessizlik çöktü; eğer herhangi bir adam çenelerini oynatmaya devam ediyor olsaydı bunların sesini duyabilirdiniz.

“Çocuklar! Pedro’ya gittim ve sendikacıları gördüm. Amirlerin benim geri dönmeme izin vermeyeceklerini bildiğimden, kı-lık değiştirdim. İşte buradayım!”

O zaman bu acayip kıyafetin anlamını kavradılar; bağırışlar, kahkahalar, neşe çıgıllıkları oldu.

Hal ellerini uzatınca yine sessizlik çöktü. “Beni dinleyin! Amirler uzun konuşmama izin vermeyeceklerdir. Söyleyecek önemli bir şeyim var. Sendika önderleri bir grevi şimdi kazana-mayacağımızı söylüyorlar.”

Önündeki yüzlerde müthiş bir şaşkınlık belirdi. Dehşet çıg-lıkları atanlar oldu. Hal sözlerine devam etti:

“Biz sadece tek bir kampız ve amirler bizi buradan atıp grev kırıcılar getirir ve madenleri biz olmadan işletirler. Olması gere-ken, tüm kamplarda aynı zamanda yapılacak bir grevdir. Büyük tek bir sendika ve büyük tek bir grev! Eğer şimdi grev yaparsak, amirler bundan memnun olur; ama onları aldatacağız – işleri-mize devam edecek ve sendikamızı da sürdüreceğiz! Sizler sen-dikanın üyelerisiniz, sendika için çalışmaya devam edeceksiniz! Kuzey Vadisi sendikasına hurra!”

Bir an için karşılık gelmedi. İşçilerin böylesine belirsiz bir ge-leceğe sevinmeleri zordu! Hal farklı bir tele dokunması gerekti-ğini anladı.

“Korkak olmamalıyız, çocuklar! Cesaretimizi korumak zo-rundayız! Ben kendi üstüme düşeni yapıyorum – buraya girmek

cesaret istiyordu! Bayan Zamboni'nin kıyafetleriyle ve önüne iki yastık tıkıştırılmış halde!"

Eliyle yastıklara vurdu ve bir kahkaha patlaması oldu. Kalabalığın içinde birçok insan Bayan Zamboni'yi tanıyordu – komedyenlerin "yerel bir şaka" dedikleri türden bir şeydi bu. Kahkahalar yayıldı ve bir neşe fırtınasına döndü. İşçiler tezahürata başladı: "Joe için hurra! İşte o kız! Benimle evlenir misin, Joe?" Ve böylece, elbette, Hal "Kuzey Vadisi sendikasına hurra!" diye bağırınca bir karşılık alması kolay oldu.

Yine sessizlik için ellerini kaldırdı ve yine sözlerine devam etti. "Dinleyin, işçiler. Beni buradan atacaklar ve siz onlara direnmeyeceksiniz. Çalışmaya devam edecek ve işlerinizi koruyacak ve büyük grev için hazırlanacaksınız. Ve dediklerimi diğer işçilere anlatacaksınız. Hepsiyle konuşamam, fakat siz onlara sendikayı anlatın. Unutmayın, dışarıda sizler için planlar yapan ve mücadele eden insanlar var. Bu kömür kamplarını yeniden Amerika'nın bir parçası yapıncaya dek sendikanın yanında duracağız, hepimiz!" Yemekhanenin duvarlarını sarsan bir tezahürat oldu. Evet, istedikleri buydu işte – Amerika'da yaşamak!

Gürültülerin oraya çektiği bir kalabalık girişte toplanmıştı; Hal bir izdiham ve itiş kakış olduğunu fark etti ve düşmanı Pete Hanun'un başını ve iriyarı omuzlarını gördü.

"Silahlı adamlar geliyor, çocuklar!" diye bağırdı; ve kalabalıktan bir öfke kükremesi yükseldi. İşçiler o tarafa döndü, yumruklarını sıkarak muhafıza dimdik baktılar. Ama Hal çabucak devam etti:

"Çocuklar, sözlerimi işitin! Kendinizi kollayın! Kuzey Vadisi'nde kalamam, bunu biliyorsunuz! Ama buraya geliş amacım olan şeyi yaptım, size sendikanın mesajını getirdim. Siz de ötekilere anlatın – sendikanın yanında durmalarını söyleyin!"

Hal mesajını tekrar tekrar söyleyip devam etti. Ağır çalışmanın yıpratmış bu yüzlere baktığında, onlara verdiği sözü hatırladı ve o sözü yineledi: "Sizlerin yanında olacağım! Mücadeleye devam ediyorum, çocuklar!"

Kapıdaki kargaşa iyice çoğaldı ve aniden Jeff Cotton belirdi; yanında birkaç muhafız daha vardı. Koşmaktan soluk soluğa kalmış ve suratları kıpkırmızı olmuş bir halde, insanları ite kaka yemekhaneye daldılar.

“Ah, işte güvenlik amiri!” diye bağırdı Hal. “Telaşa gerek yok, Cotton, herhangi bir mesele çıkmayacak. Biz sendikalı işçileriz, kendimize hâkim olmayı biliriz. Şimdi, çocuklar, pes etmiyoruz, biz yenilmedik, sadece diğer kamplardaki işçileri bekliyoruz! Bizim bir sendikamız var ve onu sürdürmeye kararlıyız! Sendika için üç kere yaşasın!”

Bağırışlar ortalığı inletti: Yaşasın sendika, yaşasın Joe Smith, yaşasın dul kadın ve onun matem kıyafetleri!

“Sizler sendikaya bağlısınız! Ne olursa olsun, sendikanın yanında duruyorsunuz! Sizi kovarlırsa, onu bir sonraki işyerinize götürüyorsunuz! Onu yeni işçilere öğretiyorsunuz, yüreklerinizde ölüp gitmesine asla müsaade etmiyorsunuz! Birlikte* kuvvet vardır, birlikte umut vardır! Bunu asla unutmayın, işçiler – *Birlik!*”

Kamp güvenlik amirinin sesi yankılandı. “Eğer geliyorsan, genç hanım, hemen gel!”

Hal utangaç bir reverans yaptı. “Ah, Bay Cotton! O kadar ani oldu ki!” Kalabalık gülmekten kırıldı; ve Hal kürsüsünden aşağı indi. Cilveli bir tavırla dul kadın peçesini yerine taktı ve yemekhanenin öbür ucuna kadar seke seke yürüdü. Kamp güvenlik amirinin yanına varınca, nezaketle o değerli insanın koluna girdi ve diğer tarafında “diş-kıran” ve arkalarında Bud Adams olmak üzere, yemekhaneden çıkıp sokağa indi.

Aç işçiler yemeklerini bırakıp bu manzaraya baktılar. Sonra binadan dışarıya döküldüler ve gülerek, bağrıışarak, tezahürat yaparak, onların peşine takıldılar. Her taraftan insanlar geldi – istasyona vardıkları zaman, madenci köyü ahalisinin çok büyük bir kısmı etraftaydı ve her yerde “Joe Smith bu! Sendi-

* İngilizce “union” sözcüğü hem “sendika” hem de “birlik” anlamına gelir. Hal burada sözcüğün her iki anlamına gönderme yapar.

kadan bir mesajla dönmüş!” lafı dolaşıyordu. Kömür karasına bulanmış iriyarı madenciler öyle bir kahkahayla gülüyorlardı ki gözyaşları suratlarında çizgiler oluşturdu; onlara zulmedenlere yapılmış bu oyundan aldıkları keyifle birbirlerinin boyunlarına sarılıyorlardı.

Jeff Cotton bile hayranlığını gizleyemedi. “Yeminle, bundan fazlası yapılamaz!” diye mırıldandı. Yeniden peyda olan misafirinden kurtulmanın ve tehlike olasılıklarından kaçınmanın en kolay yolu olarak, hadisenin “çay daveti” görünüşünü kabullendi. Dul hanıma trene kadar eşlik etti ve merdivenlerden çıkmasına yardımcı oldu, ayrıca vagonunun kapılarına refakatçiler yerleştirdi; tren kanyondan aşağı doğru harekete geçip Kuzey Vadisi tahkimatının sınırlarını aşınca kadar da o yiğit refakatçilerin alakaları eksik olmadı!

BÖLÜM 25

Hal dul kadın kıyafetini çıkardı ve işçilerin yararına takınmış olduğu o neşeli hali de üstünden attı. Ani bir duyguya kapıldı; yorgun olduğunu fark etti.

On gündür, uyumak için bile pek ara vermeden, bir coşku girdabında yaşamıştı. Şimdi, solgun, tükenmiş bir halde, tren koltuğunda geriye yaslandı; başı ağrıyordu ve Kuzey Vadisi deneyiminin toplamda bir başarısızlık olduğunu fark etti. “Uygulamalı toplumbilim alanında yaz kursu”na başlarken içini dolduran o macera ruhundan geriye hiçbir iz kalmamıştı. Derslerine çalışmış, onları yeniden okumaya gayret etmiş ve sınavda “çakmıştı”. Şu aynı kanyonda giderken dudaklarından dökülmüş olan o kaygısız latifeyi hatırlayarak acı acı gülümsedi:

“Sanayinin çarklarını çevirir boyuna

Bu ihtiyar şen adam;

Çevirir boyuna, piposu ve kâsesi

Ve de okulunun öğretmenleri uğruna!”

Tren Pedro'ya vardı ve Hal istasyonda bir taksiye binip otele gitti. Dul kadın matem kıyafetlerini bohça yapmış, elinde taşıyordu hâlâ. Bunları trende bırakabilirdi, ama geçen on hafta içinde edinmiş olduğu ekonomi güdüsü bir alışkanlığa dönüşmüştü artık. O kıyafetleri Bayan Zamboni'ye geri verecekti. Ona vaat etmiş olduğu para, çocuklarını beslemek için kullanılsa daha iyi olurdu. İki yastığı arabada bırakacaktı; otel bunların kaybına tahammül edebilirdi!

Lobiye girince gördüğü ilk insan ağabeyi oldu ve iğrenme duygusuyla insanileşmiş o asilzade suratı görmek Hal'ın baş ağrısını biraz azalttı. Hayat zordu, hayat acımasızdı; ama işte bezgin halde bekleyen Edward, şu komik rahatlama nimeti!

Edward onun hangi cehennemde olduğunu sordu; Hal şöyle cevap verdi: "Dulları ve yetimleri ziyaret ediyordum."

"Ah!" dedi Edward. "Ben bu delikte oturup endişeyle beklerken! Kolunun altındaki o şey de nedir öyle?"

Hal bohçaya baktı. "Dul kadınlardan biri hatıra olarak verdi," deyip kıyafetleri bohçadan çıkardı ve ağabeyinin şaşırmış gözlerinin önüne serdi. "Bayan Svayka adında bir hanım verdi bunları bana. Bayan Zamboni adında bir diğer hanıma aitmişler, fakat onun bunlara artık ihtiyacı yokmuş."

"*Senin* bunlarla ne alakan var ki?"

"Bayan Zamboni yeniden evlenecekmiş galiba." Hal, bir sır verircesine, sesini alçalttı. "Bir aşk macerası, Edward – bu yabancı ırkların âdetlerinin bir örneği olarak *senin* ilgini çekebilir. Sokakta bir adamla karşılaşmış, iyi bir adamla, öyle diyor – ve adam ona epeyce para vermiş. O da gitmiş, kendine yeni giysiler almış. Bu matem kıyafetlerini de yeni adama vermek istiyormuş. Onun ülkesinde âdet böyleymiş galiba – o adamı bir talip olarak kabul ettiğini belirtmek için."

Ağabeyinin suratında büyüyen şaşkınlık ifadesini gören Hal, gülmemek için bir an durmak zorundaydı. "Eğer o adam niyetinde ciddi deşildiyse, Edward, başı belada demektir, çünkü Bayan

Zamboni'nin duygusal yapısını bilirim. Her yerde onu takip edecektir..."

"Hal, o yaratık aklını kaçırmış!" Edward böyle deyip gergin bir tavırla çevresine baktı; âdeta o Slav dul kadının, duygusal yapısını göstermek için, aniden otel lobisinde peyda olabileceğini düşünüyordu.

"Hayır," diye karşılık verdi Hal, "sadece ulusal âdetlerdeki o farklılıklardan biri işte." Ve aniden Hal'ın suratı değişti. Kendini tutamayıp gülmeye başladı; terbiye kurallarının izin verdiğinden daha çok güldü belki de.

Edward'ın canı çok sıkılmıştı. Lobide insanlar vardı ve ona bakıyorlardı. "Kes şunu, Hal!" diye ünledi. "Aptalca şakaların canımı sıkıyor!" Ama yine de Hal ağabeyinin suratında bir kararsızlık ifadesi görebiliyordu. Edward bu dul kadın kıyafetlerini tanıdı. Sokakta onun kaburgalarını çimdiklemiş olan şu grotesk yaratığın "ulusal âdetleri" hakkında nasıl emin olabilirdi ki?

"Kes şunu!" diye bağırdı yine.

Hal, sesini aniden Zamboni ses perdesine çevirerek, şöyle ünledi: "Bayım, bende sekiz çocuk var, onları doyurmak lazım, artık kocam yok, bu yaşta yeni koca bulamaz ben!"

Böylece en sonunda bütün acayıplığıyla hakikat Edward'ın kafasına dank etti. Dehşet ve iğrenme duyguları sel oldu, taştı. Kahkahaları zayıflayıp sönmekte olan Hal dinledi. "Edward," dedi, "beni hâlâ ciddiye almıyorsun!"

"Yarabbi!" diye bağırdı öbürü. "Gerçekten de aklını kaçırmış olduğunu düşünüyorum!"

"Sen de oradaydın, Edward! O zavallı insanlara ne dediğimi duydun! Ve seninle buradan gideceğimi ve onları unutacağımı sandın!"

Edward bunu duymamış gibi yaptı. "Sen gerçekten aklını kaçırmışsın!" diye tekrarladı. "Ben ne yaparsam yapayım, sen kendini öldürteceksin!"

Hal sadece güldü. "Buna hiç ihtimal vermem! Kamp güvenlik amirinin çay daveti hallerini görmeliydin!"

Edward kardeşini buradan hemen götürmek için uğraşırdı mutlaka, ama gecenin geç bir saatine kadar tren yoktu; bu yüzden Hal yukarı çıktı. Orada, hepsi de Hal'ın hikâyesini duymaya istekli olan, Mary Burke ve Bayan Zamboni ile Moylan ve Hartman'ı buldu. Yemek için dışarı çıkmış olan komite üyeleri birer birer döndükçe, hikâye bir daha ve sonra bir daha anlatıldı. Reminitski pansiyonundaki işçiler kadar keyiflendiler neredeyse. Ertelenmek zorunda olunan tüm grevler bu kadar sorunsuzca ertelenebilseydi keşke!

Bu memnuniyet taşkınlıkları arasında, ileride ne yapacaklarını konuştular. Moylan, Western City'ye dönüyordu. Hartman ise, Sheridan'daki ofisine; oradan Kuzey Vadisi'ne yeni örgütleyiciler göndermek için ayarlama yapacaktı. Hiç kuşkusuz Cartwright birçok adamı işten atacaktı – grev esnasında çok göze batanları, yüksek sesle sendika lafı etmeyi sürdürenleri. Ama bu adamların yerine başkalarını işe almak gerekli olacaktı ve sendika, şirketin hangi acenteler eliyle işçi temin ettiğini biliyordu. Kuzey Vadisi madencileri, esrarlı bir şekilde, onların kendi dillerinde hazırlanmış olan sendika yayınlarıyla karşı karşıya geleceklerdi; bu yayınlar onların yastıklarının altına veya onlar isteyken sefertalarına veya ceketlerinin ceplerine gizlice bırakılacaktı.

Ayrıca, işten çıkarılanlar arasında da propaganda çalışması yürütülecekti; bu işçiler, nereye giderlerse gitsinler, sendikacılık mesajını yanlarında oraya taşıyacaklardı. Hal'in haber aldığına göre, Barela'da dayanışma amaçlı bir eylem olmuştu – Kuzey Vadisi'nde olanlar Barela işçileri arasında duyulunca, o sabah epeyce kendiliğinden bir biçimde başlayan bir eylem. Yirmi işçi atılmıştı ve sabahleyin muhtemelen daha başkaları da atılacaktı. Kaçırılan komite üyelerine uygun bir iş vardı burada; Tim Rafferty, mesela – o işçilerle buluşmak ve onlara yayınlar vermek, düşünceler aktarmak için bir veya iki hafta süreyle Pedro'da kalmak ister miydi?

Bu teklif sevindiriciydi; çünkü hayat şu anda genç İrlandalıya umutsuz görünüyordu. Kendisi işinden olmuştu, babası enkaz halindeydi, ailesi sefil ve çaresiz. Elbette ki evlerini terk etmek zorunda kalacaklardı; Kuzey Vadisi'nde herhangi bir Rafferty'nin yeri olmayacaktı. Nereye gideceklerini ancak Tanrı biliyordu; Tim ailesinden uzaklarda gezgin bir amele olacak, kendisi açlık çekerken acınası birikimlerini onlara gönderecekti.

Hal, onu seyrediyor ve yüzünde bu düşünceleri okuyordu. Bu durumda ve aynı ölçüde acıklı birkaç başka durumda daha, makineden çıkan tanrıyı* oynayacaktı. Babasının adıyla çek imzalamaya hakkına sahipti; bir maden faciasında Harun Reşit** rolünü üstlenirken bile, elde tutabileceğini sandığı bir ayrıcalıktı bu. Peki, ama etrafta herhangi bir Harun Reşit'in bulunmadığı maden faciaları ve başarısız grevler ne olacaktı? Durumlarını Hal'a anlatmaları için bir fırsat çıkmamış olan Kuzey Vadisi'ndeki tüm diğer insanlar ne olacaktı? Hal şunu anladı ki bu maceradan kendine hâkimiyetini biraz da olsa muhafaza ederek kaçabilmesi için sırtını dönüp buradan uzaklaşması dışında bir yol yoktu. Hakkaten, bu adaletli görünen ve harika uygarlık, cesetlerin konulduğu bir mahzenin veya bir savaş meydanının üstünde duruyordu sanki; insan bir küreği kaktırıp yüzeyin altına indiğinde, dehşet veren şeyler keşfediyor, insanın midesini bulandıran görüntüler ve pis kokularla karşılaşılıyordu!

Rusick, mesela; bir karısı ve iki çocuğu vardı ve dünyada bir dolar parası yoktu. Peter Harrigan için kömür çıkarmak üzere sadakatle ve sürekli olarak çalışmış olduğu bir yıldan daha uzun zaman içinde, zorunlu ihtiyaç maddeleri için Yaşlı Peter'in dükkânında biriken borçlarını karşılamaya yetecek parayı bir kere bile kazana-

* Latinceyle "deus ex machina": Antikçağ tiyatrosunda sahneye yukarıdan bir vinç ("makine") yardımıyla indirilen bir tanrının karmaşık bir durumu çözüme kavuşturması, bir güçlüğün beklenmeyen bir dış müdahaleyle çözülmesi anlamında bir ifade. (Yazar bu ifadenin İngilizce şeklini kullanır.)

** 763 (veya 766) – 809 yıllarında yaşamış Abbasi Halifesi Harun Reşit, hem Doğu hem de Batı kültüründe adaletli ve hayırsever bir hükümdar olarak ün kazanmıştır. Yazar onunkine benzer bir hayırseverliği Hal'a yakıştırıyor.

mamıştı. Dünyada sahip olduğu tüm varlıklar, sırtına vuracağı bir bohçanın içinde taşınabilirdi ve bunları yeniden görüp görmeyeceği Yaşlı Peter'in kamp güvenlik amiri ve muhafızlarının keyfine bağlıydı. Rusick, sendikanın satın aldığı bir biletle, yollara düşecekti. Bir iş bulacaktı belki, belki de bulamayacaktı; her durumda, hayatta umabileceği tek şey, bir diğer Harrigan için çalışmak ve bir diğer şirket dükkânında borç altına girmekti.

Sırbistanlı Hobyaniş ve Meksikalı Hernandez vardı sonra; aynı şeyler onlar için de geçerliydi, şu farkla ki birinin dört çocuğu, diğerinin altı çocuğu vardı. Bill Wauchope'un sadece karısı vardı – bebekleri ölmüştü, Tanrıya şükür, kendisi böyle diyordu. Jim Moylan'ın ricaları onu pek etkilemişe benzemiyordu; bıkmış, usanmıştı artık; yola düşecek ve Doğuya gidip İngiltere'ye geri dönecekti. Amerika'ya özgür bir ülke diyorlardı! Yeminle, başına gelmiş olanları anlatacak olsa, tek bir İngiliz madenciyi inandıramazdı!

Hal bu adamlara gerçek adını ve adresini verdi ve durumlarını ona bildireceklerine söz vermelerini istedi. Bir miktar yardım edeceğini söyledi; kafasında, ne kadar yardım edeceğini hesaplıyordu. Bir insan, iyi döşenmiş bir kulüpte yemeklerinin tadını çıkarmadan önce, etrafındaki açlığı gidermek için ne kadar ileriye gidecektir ki? Hangi ahlak uzmanı bu problemi çözecek – ona, etrafında şahsen bildiği açlığın yüzde ne kadarını, sokaklarda gördüğü açlığın yüzde ne kadarını, hayat pahalılığında artış üzerine devletin raporlarında okuduğu açlığın yüzde ne kadarını gidereceğini hangi ahlak uzmanı söyleyecektir ona? Kulübe giderken sokaklarda yürürken gözlerini ne kadar kapatmasına izin vardır? Nişanlısıyla yemekli dans partilerine gitmeden önce devlet raporlarını okumaktan kaçınmasına ne kadar izin vardır? Yüksek matematiğin üstatları böylesi problemleri çözmeyi ihmal etmişlerdir; akademilerin bilge insanları ve kiliselerin kutsal adamları da gereken formülleri üretmekten geri kalmışlardır; Hal ise, kendi basit zihinsel aritmetik yöntemiyle bunları elde etmeyi denediği halde, çıkan sonuçlardan memnun kalmadı.

Hal, Mary Burke ile bir konuşma fırsatı arzu ediyordu; Jessie Arthur ile yaptıkları görüşmeden bu yana samimi bir sohbet etmemişlerdi ve kendisi de uzun bir zaman için buralardan gidiyordu. Hal, Mary'nin gelecek için ne gibi planları olduğunu ve –daha önemlisi– onun kafaca ne halde olduğunu öğrenmek istiyordu. Eğer bu kızı umutsuzluktan kurtarabilirdiye, uygulamalı toplumbilim alanındaki yaz kursu tamamıyla başarısız olmamış demekti!

Mary'den, John Edstrom ile vedalaşmak için onunla gelmesini istedi; MacKellar'ın evinden Percy Harrigan'ın trenine tebdili kıyafet kaçmış olduğu günden beri görmemişti Edstrom'u. Hal, alt katta, otelin lobisinde bekleyen ağabeyini bulup ne yapacağını anlattı ona. Edward bir yorum yapmadı, sadece eğer sakıncası yoksa onu takip edeceğini söyledi. İrlandalı Jan Dark ile tanışmaya meraklı değildi ve Hal'in bu hanımla sohbetine engel olacak kadar yakına gelmeyecekti; ama kardeşini korumak için elinden ne gelirse yapmak istiyordu. Böylece, ay ışığı altında bir yürüyüş alayı yola çıktı – en önde Hal ve Mary, sonra Edward ve sonra da Edward'ın sofra arkadaşı, “gezgin madenî eşya satıcısı!”

Mary ile vedalaşma konuşmasına başlamaya çekiniyordu Hal. Mary'nin ona karşı neler hissettiğine dair hiçbir fikri yoktu ve bunları öğrenmekten biraz korktuğunu bir suçluluk duygusuyla kabul ediyordu! En iyisi neşeli olmak diye düşünerek, grev esnasındaki davranışlarının ne kadar güzel olduğunu anlatmaya başladı ona. Fakat Mary onun dediklerine karşılık vermedi. Hal, sonunda, onun kendine ait birtakım düşüncelerle uğraşmakta olduğunu anladı.

“Sana söylemem gereken bir şey var,” dedi aniden Mary. “Birkaç gün önce, bunu nasıl söyleyeceğimi biliyordum, ama şimdi bilmiyorum.”

“Peki,” diyerek güldü Hal. “İlk başta nasıl söylemeye karar verdiysen aynı şekilde söyle.”

“Hayır; öfkeliydim o zaman. Şimdiyse, senin önünde diz çökmüş haldeyim.”

“Senin öfkeli olmanı istiyor değilim,” dedi Hal, gülmeye devam ederek, “ama aslında senin önünde diz çökmesi gereken kişi benim. Hiçbir şey başaramadım, biliyorsun.”

“Elinden geleni yaptın sen – hepimizden fazlasını yaptın. Bunu asla unutmayacağımı bilmeni istiyorum. Ama diğer şeyi duymanı da istiyorum!”

Önüne bakarak, ellerini ıstırapla bükerek, yürümeye devam etti. “Evet?” dedi Hal; neşeli bir ses tonunu hâlâ korumaya çalışarak.

“Patlamadan hemen sonraki o günü hatırlıyor musun? Seninle beraber buradan gitmeye dair dediklerimi hatırlıyor musun? İşte o sözlerimi geri alıyorum.”

“Ah, tabii ki!” dedi Hal çabucak. “Kafan karışık haldeydi, Mary – ne dediğini bilmiyordun.”

“Hayır, hayır! O yüzden değil! Ama fikrimi değiştirdim; kendimi ziyan etmeye niyetim yok.”

“Durumu bu şekilde göreceğini söylemiştim sana,” dedi Hal. “Hiçbir erkek buna değmez.”

“Ah, delikanlı!” dedi Mary. “Senin şu tatlı, yatıştırıcı dilin! Ama gerçeği bilmeni tercih ederim. Gerçek şu ki o diğer kızı gördüm ben ve ondan nefret ediyorum!”

Bir süre sessizce yürüdüler. Burada zor bir mesele olduğunu anlayacak ölçüde akıllıydı Hal. “Ukalalık etmek istemiyorum, Mary,” dedi nazikçe; “ama bu konudaki fikrini de değiştireceksin. Ondan nefret etmeyeceksin; ona acıyacaksın.”

Mary güldü – haşın, acımasız bir kahkahayla güldü. “Bu nasıl bir şaka?”

“Biliyorum – bir şaka gibi görünebilir. Ama bir gün anlayacaksın. Uğruna yaşamak ve mücadele etmek için harika bir şeyin var senin; ama o...” Hal bir an duraksadı, çünkü bu konu üzerine kendi fikirlerinden emin değildi. “Onun öğreneceği o kadar çok

şey var ki; üstelik bunları hiçbir zaman öğrenemeyebilir. Güzel bazı şeylerden yoksun kalacak o.”

“Yoksun kalmaya niyetli olmadığı güzel şeylerden bir tanesini biliyorum,” dedi Mary, ekşi bir yüz ifadesiyle; “Bay Hal Warner.” Bir süre daha sessizce yürüdüler. “Beni anlamanı istiyorum, Bay Warner...”

“Ah, Mary!” diye yalvardı Hal. “Bana böyle muamele etme! Ben Joe’yum.”

“Tamam, peki,” dedi Mary, “Joe ol. Birkaç hafta boyunca bir işçi olmanı, yani hoş bir macerayı hatırlarsın böylece. Bu durum, sana söylemek istediğim şeyin bir parçası. Yoksul bir madencinin kızı olsam da, benim de bir gururum var. Geçen gün, kendi yerimi öğrendim ben.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Gerçekten anlamıyor musun?”

“Hayır, gerçekten anlamıyorum.”

“Kadınlar bakımından çok aptalsın, Joe. O kızın bana yaptığı gını görmedin! Ona göre bir çeşit böcektim ben. Isıran bir böcek olup olmadığımdan emin değildi, ama kendini tehlikeye atmadı – beni şöylece uzaklaştırdı.” Mary, bir böcekten rahatsız olan bir insanın yaptığı gibi, ellerini şaklattı.

“Ah, şimdi!” diye yalvardı Hal. “Adaletsizlik ediyorsun!”

“İçimde ne kadar adalet varsa o kadar adaletli konuşuyorum, Joe. Önce deliye döndüm, ama sonra rahatladım. Şunu görebiliyorum ki –onun kabahati değil, belki– onun sınıfı yüzünden öyle; hepiniz öylesiniz – en iyi olanlarınız bile, sen bile, Joe Smith!”

“Ya, evet,” diye karşılık verdi Hal, “Tim Rafferty de böyle demişti.”

“Tim çok konuşurdu – ama bir kısmı da doğrudu. Buraya gelip biz işçilerden biri olduğunu sanıyorsun. Ama kendi aklın sana aradaki farkı söylemiyor mu? Bir madenci kampındaki yoksul, cahil bir yaratık ile zengin bir adamın kızı, bir hanımefendi arasında binlerce kilometre genişliğinde bir kanyonun iki yakası kadar fark olduğunu görmüyor musun? Bana yoksulluktan utan-

mamak gerekir diyebilirsin; ama beni onun yanına koyar mısın hiç? Senin altında olanlar için hissettiğin bütün o güzel dostluk duygularına rağmen, beni onun yanına koyar mısın? Minetti'lerin evinde göstermedin mi bunu?"

"Anlamıyor musun, Mary..." Gülmek için bir gayret sarf etti. "Jessie'ye itaat etmeye alıştım ben! Seninle tanışmadan önce uzun zamandır tanıyordum onu."

"Ah, Joe! Sen iyi kalpli bir adamsın ve güzel konuşuyorsun. Ama işin gerçeğini öğrenmek seni ilgilendirmez mi? Buraya gerçeği öğrenmek için geldiğini söyledin!"

Hal, alçak sesle, "Evet," diye cevap verdi ve bir daha onun sözünü kesmedi.

BÖLÜM 28

Mary'nin sesi iyice alçalmıştı. Mary yoğun duygular içindeyken sesinin ne kadar dolgun ve sıcak olduğunu düşündü Hal. Sözlerine devam etti:

"Bütün hayatım madenci kamplarında geçti, Joe Smith. Soyulan ve dövülen erkekler, ağlayan kadınlar ve aç kalan çocuklar gördüm. Şirketi gördüm; onları yutan kocaman, korkunç bir canavar gibi o şirketi. Ama bunun niye olduğunu veya ne anlama geldiğini hiç anlamadım – Minetti'lerin evindeki o güne kadar hiç anlamadım. Kitaplarda zarif hanımlardan bahsedildiğini görmüştüm, bilirsin ya; ama onlardan biri benimle hiç konuşmamıştı, onlardan birine katlanmak zorunda olmamıştım hiç. Sonra, onlardan biriyle karşılaştım – ve bir anda, madencilerden koparılıp alınan paranın nereye gittiğini anlar gibi oldum. Niçin soyulmakta olduğumuzu, niçin canımızın çıkarıldığını gördüm – onun gibi hoş hanımlar için, onları öylesine parıltılı ve latif halde tutmak için! Tüm o adamlar ve oğlanlar maden ocaklarında ölmekteyken – o yumuşak, beyaz ten için, o yumuşak, beyaz eller için, etrafta dolaşırken hışırdayan o ipek giysiler için ölmekteyken onlar, işte tam o sırada gelmemiş olsaydı, o kadar kötü ol-

mazdı. Tanrım, Joe – onun bana nasıl görünmüş olduğunu biliyor musun? Bir yuvadaki bütün yavru fareleri yiyip bitirmiş olan ve yanaklarında onların kanları bulunan şişman, besili, parlak bir kedi gibi göründü!”

Mary durdu, zorlukla nefes alıyordu. Hal sessiz kalmaya devam etti. Mary yine konuştu: “Kendi kendimle hesaplaştım, Joe! Ben neysem oyum. Daha iyi biri olduğumu düşünmeni istemiyorum. Şunu sordum kendime: Ocaklardaki adamlar yüzünden mi böylesine nefret ediyorsun ondan? Yoksa arzu ettiğin ama onun sahip olduğu o erkek yüzünden mi? Ve bunun cevabını biliyordum! Ama sonra kendime başka bir soru da sordum: Eğer mümkün olsaydı onun gibi olmak ister miydin? Onun tam şimdi yapmakta olduğunu yapmak ister miydin? – Yürekten ister miydin bunu? Tanrı şahidim olsun, Joe, hakikati konuşuyorum – hayır, istemezdim! Hayır, en şahane erkeğin aşkı uğruna bile, istemezdim bunu!”

Konuşurken sımsıkı yumruğunu kaldırmıştı. Sonra yine indirdi ve Hal’a hiç bakmadan yürümeye devam etti. “Joe, bin sene uğraş istersen, ama yine de Minetti’lerin evinde o zaman kapıldığım duyguları anlayamazsın. O utanç... Bana yaptıkları değil, beni kendi nazarımda ne duruma koymuş olduğu! Ben, sarhoş bir ihtiyar madencinin kızı ve o... Babasının kim olduğunu bilmiyorum, ama o bir çeşit prenses ve bunu biliyor. Ve önemli olan işte bu, Joe! Onun çok parasının olması, birçok güzel şeylerinin olması, nasıl konuşulacağını bilmesi ve benim bilmediğim, onun sesinin tatlı bir ses olması ve benim sesimin ise –şimdi tepem attığında olduğu gibi– çirkin olması; hayır, mesele bunlar değil! Onun böylesine *emin* olması! Anlatmak için işte bu kelimeyi buldum; o emin – emin – *emin*! Güzel şeyleri var onun, her zaman güzel şeyleri oldu, bunlara sahip olmak için bir hakkı var onun! Benim tek hakkım ise, zorluklar içinde yaşamak; sefalet ve korku her gün peşimden geliyor, başımın üstündeki damı bile yitirdim! Joe, biliyorsun, ters bir yanımdır – bana boyun eğdirmek kolay değildir; ama orada haddimin bildirilme-

sinden sonra, gittim ve saklandım, öfkemden suratımı toprağa buladım! Kendime dedim ki, doğru! Onda benden daha iyi olan bir şey var! O daha güzel bir yaratık. Bak şu ellere!” Ani, tutkulu bir hareketle, ellerini ay ışığında öne doğru uzattı. “O yüzden, erkeğine sahip olma hakkı var; bense sırf ona [o erkeğe, yani Hal’a] bakmış olduğumdan bir aptalım! Onun buradan gidişini görmek ve sürüne sürüne o delik deşik eski kulübeme dönmek zorundayım! Evet, gerçek bu! Ve bunu o erkeğe işaret ettiğim zaman, ne dese beğenirsin? Ona [diğer kıza, yani Jessie Arthur’a] acımam gerektiğini söylüyor bana nazıkçe ve şefkatle! İsa aşkı-na! Hiç böylesini duydun mu?”

Uzun bir sessizlik oldu. Hal, isteseydi bile, şimdi herhangi bir şey söyleyebilecek durumda değildi. Buraya bunu araştırıp bulmak için gelmiş olduğunu biliyordu! Sınıf savaşının çıplak ruhuydu bu!

“Şimdi,” diye sözlerini bağladı Mary, sıkılmış elleriyle ve bunlara uyan bir ses tonuyla, “şimdi, meseleyi kafamda çözdüm. Ben köle değilim; iyi bir hayata herhangi bir hanım kadar benim de hakkım var. Buna hiçbir vakit sahip olamayacağımı biliyorum elbette; hiçbir zaman, iyi kıyafetlerim olmayacak, düzgün bir evde yaşamayacağım, istediğim erkekle beraber olmayacağım; ama çalışan insanları onlara dayatılan rezillikten kurtarmaya yardım etmek için bir şeyler yapmış olduğumu bileceğim. Benim için grevin anlamı işte bu oldu, Joe! Grev bana yolu gösterdi. Bu defa yenildik, ama her nasılsa, sanılabileceğinin aksine, sonuç değişmedi. Ayrılmamdan önce başka grevler de yapacağım ve bunların hepsi yenilmeyecek!”

Mary bunları deyip sustu. Hal onun yanında yürüyordu; çatışan duygular içindeydi. Onun geleceğini böyle hayal ediyordu gerçekten de; başka grevler yapacaktı o! Bundan sevinç ve gurur duyuyordu; ama sonra onun –bir kız olarak– mücadeleye devam etmekte olduğu, kendisinin ise –bir erkek olarak– kulüpte ızgara biftekler yiyeceği düşüncesi geldi aklına!

“Mary,” dedi, “kendimden utanıyorum...”

“Hayır, Joe! Utanmana gerek yok. İnsan doğduğu yeri kendisi seçmiyor...”

“Belki haklısın, Mary. Ama bir insan, hayatı boyunca sahip olduğu şeylerin herhangi birinin bedelini hiç ödemediğini bildiği vakit, elbette ki en azından utanabilir. Benden, diğerlerinden nefret ettiğin gibi nefret etmemeye çalışırsın umarım.”

“Senden asla nefret etmedim, Joe! Bir an için bile nefret etmedim! Sana gerçeği söylüyorum; seni her zamanki kadar seviyorum. Bunu söyleyebiliyorum, çünkü artık benim olmayacaksın; diğer kızı gördüm ve benimle asla tatmin olmayacağını biliyorum. Bunu söylemeli miyim emin değilim, ama onunla da büsbütün tatmin olmayacağını düşünüyorum. Öyle de, böyle de, mutsuz olacaksın. Tanrı yardım etsin sana!”

Mary bu son sözlerle Hal’ın ruhunu derinden okumuştı; o kadar derinden ki Hal karşılık vermeye cesaret edemedi. Bir sokak lambasının yanından geçiyorlardı. Mary ona baktı, yürümeye başladıklarından bu yana ilk defa bakıyordu ona; ve yüzünde bir perişanlık gördü. Sesine aniden bir şefkat geldi. “Joe,” dedi; “kötü görünüyorsun. Buradan gidiyor olman iyi!”

Hal gülümsemeye çalıştı, ama pek beceremedi.

“Joe,” diye devam etti Mary, “arkadaşın olmamı istemiştin. Tamam işte, arkadaşın olacağım!” Bunu deyip büyük, kaba elini uzattı.

Hal bu eli tuttu. “Birbirimizi unutmayacağız, Mary,” dedi. Sesinde bir tutukluk vardı.

“Kesinlikle, delikanlı!” diye ünledi Mary. “Günün birinde bir grev daha yapacağız, tıpkı Kuzey Vadisi’nde yaptığımız gibi!”

Hal o büyük eli sıktı; ama sonra aniden, ağabeyinin ciddiyetle ve sessizce arkalarından geldiğini hatırlayınca, Mary’nin elini bıraktı ve aklındaki tüm o güzel şeyleri dile getiremedi. Kendine bir isyancı diyordu, ama Edward’ın önünde duygusallaşmaya yetecek ölçüde bir isyancı değildi!

John Edstrom'un kalmakta olduğu eve geldiler. Kapıyı bu evde oturan emekçinin karısı açtı. Hal'in sorusuna karşılık, "Yaşlı beyefendinin durumu hayli kötü," dedi.

"Nesi var?"

"Yaralandığını bilmiyor muydunuz?"

"Hayır. Nasıl yaralandı ki?"

"Onu dövmüşler, bayım. Kolunu kırmışlar ve neredeyse kafasını da kıracaklarmış."

Hal ile Mary bir ağızdan ünlediler. "Bunu kim yapmış? Ne zaman?"

"Kimin yaptığını bilmiyoruz. Dört gece evvel olmuş."

Hal, bunun kendisi MacKellar'ın evinden kaçtığı sırada olduğunu tahmin etti. "Onu bir doktora gösterdiniz mi?"

"Evet, bayım; ama elimizden çok şey gelmiyor, çünkü kocam işsiz ve benim de çocuklar ve pansiyonerler ile ilgilenmem gerekiyor."

Hal ve Mary üst kata koştular. Eski dostları karanlıkta yatıyordu, ama onları seslerinden tanıdı ve cılız bir bağırisla selamladı. Kadın bir lamba getirdi. O zaman, sırtüstü yattığını, başında sargılar olduğunu ve bir koluna ince tahta parçaları takılı olduğunu gördüler. Hakikaten çok kötü görünüyordu; sevecen ihtiyar gözleri çökmüş ve bitkin halde, suratıysa – Jeff Cotton'ın geçmişte ondan nasıl söz etmiş olduğunu anımsadı Hal, "hamur suratlı o ihtiyar vaiz!"

Hal, Percy'nin trenine kaçtığı zaman neler olduğunu öğrendiler ondan. Edstrom bağırarak kaçakları uyarmış ve onların ardından koşmaya başlamıştı; tam o sırada, onun yanından koşarak geçen maden muhafızlarından biri, gözüne bir yumruk atıp onu yere sermişti. Edstrom yere düşünce başını kaldırıma çarpmış ve bayılarak saatlerce orada yatmıştı. Nihayet birisi onu görüp bir polis çağırdığında, ceplerini karıştırmışlar ve üzerinde buranın adresi yazılı bir kâğıt parçası bulmuşlardı. İşte hikâye

bu kadardı. Edstrom yardım için MaçKellar’a haber yollamaktan çekinmişti, zira hepsinin maden ocağını açmak için çalışmakta olduğundan emindi ve kendi dertleriyle onları meşgul etmeye hakkı olmadığını düşünüyordu.

Hal, yaşlı adamın zayıf bir sesle anlattıklarını dinledi ve Kuzey Vadisi deneyiminin onda yaratmış olduğu o öfke kabarmasını yeniden hissetti. Aptalcaydı belki; zira sorun çıkaran ihtiyar bir adamı yumrukla yere devirmek bir maden muhafızının işlevlerinin görece basit bir uygulamasıydı. Ama o hareket, Hal’ın gözünde, o zamana dek görmüş olduğu tüm zalimliklerin en karakteristik olanıydı; şirketin hayattaki en güzel şeylere tamamıyla kör olmasının bir ifadesiydi. O kadar nazik, o kadar sabırlı olan, o kadar acı çekmiş ve nefret etmeyi hiç öğrenmemiş olan, inancına sonuna dek bağlı kalmış olan şu ihtiyar adam! Genel Yakıt Şirketinin kabadayıları için onun inancının anlamı neydi ki? Onun filozofluğu, evliyalığı, insanlık için umutları, ne işine yaramıştı? Yanından geçerlerken ona bir darbe indirmiş ve orada öylece bırakmışlardı – diri veya ölü halde, fark etmezdi.

Hal, dul kadın giysileri kuşanarak yaşadığı o küçük maceradan ve ayrıca Mary’nin kendi kendisiyle barışmasından bir memnuniyet duymuştu; ama burada, yaşlı adamın fısıldayarak anlattığı hikâyesini dinleyince, o memnuniyetten geriye bir şey kalmadı. Yaz deneyimine dair kasvetli gerçeği bir kez daha anladı – o deneyimin yenilgiyle sonuçlandığı gerçeğini. Tam, kesin bir yenilgi! Patronlara geçici bir üzüntü vermişti; ama aslında grevi iptal ettirerek onlara bir hizmette bulunmuş olduğunu çok kısa bir zamanda anlayacaklardı. Sanayinin çarklarını yine çevirmeye başlayacaklar ve işçiler de, Joe Smith’in gelip onların arasında ahırcı ve yamak olmasından önce ne durumdaysalar yine aynı durumda olacaklardı. Dayanışma hakkında, gelecek için umutlu olmak hakkında bütün o laflar neydi? Sanayi çarklarının her gün dönmesi uzun vadede nereye varacaktı? Kuzey Vadisi işçileri tam da ezelden beri sahip oldukları hakka sahip olacaklardı yine – köle olma hakkı ve bunu istemiyorlarsa şehit olma hakkı!

Mary yaşı adamın elini tutup ona hararetle duygudaşlık sözleri fısıldarken, Hal ayağa kalktı ve öfkeyle yanarak küçük tavan arasını adımladı. Birdenbire, Western City'ye geri dönmeyeceğine karar verdi; burada kalacak ve dürüst bir avukat getirtecek ve bu rezillikten suçlu olanları cezalandırmak için harekete geçecekti. Kanunu son sınırına kadar deneyecekti; gerekirse, bu topluluktaki kömür şirketi sultasını bitirmek için siyasal bir mücadeleye başlayacaktı. Buradaki koşulları kaleme alması için birini bulacak, gerekli parayı toplayıp bunları duyurmak için bir gazete çıkaracaktı! Kabaran öfkesi kendini tüketmeden önce, Hal valiliğe aday olmuş ve Cumhuriyetçi makineyi devirmekteydi! Kim olduğu belirsiz bir kömür şirketi dedektifi, hamur suratlı ihtiyar bir madenciyi yumruklayıp hendeğe yuvarladığı ve kolunu kırdığı için yapıyordu bunu.

BÖLÜM 30

En sonunda, tabii ki, Hal pratik sorunlara gelmişti. Yatağın yanına oturdu ve ağabeyinin onu görmek için buraya gelmiş ve ona bir miktar para vermiş olduğunu yaşlı adama dikkatli bir dille anlattı. Bu ağabeyin çok parası vardı, böylece Edstrom hastaneye götürülebilirdi; veya eğer öyle tercih ederse, Mary buralarda kalıp onunla ilgilenebilirdi. Kapının eşiğinde durmakta olan ev sahibi kadına döndüler; ufak evinde üç pansiyoner vardı, ama eğer Mary onun iki çocuğuyla bir yatağı paylaşabilecek ise, idare edebilirlerdi. Hal'in itirazına rağmen, Mary bu teklifi kabul etti; Hal onun aklında ne olduğunu gördü; yaşlı Edstrom'un ihtiyacı yüzünden, Hal'in parasının birazını alacaktı, ama olabildiğince küçük bir kısmını alacaktı.

John Edstrom elbette ki yaralanmasından bu yana olanlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Hal hikâyeyi kısaca anlattı ona – ama madenci yamağının geçirdiği dönüşümden hiç bahsetmedi. Mary'nin grevde oynadığı rolü de anlattı; zavallı ihtiyarı neşelendirmek çabasıyla, Mary'yi, Jan Dark gibi veya bir süfra-

jet yürüyüşü önderi gibi, yumuşak ve parıltılı, beyaz bir elbise giymiş halde, kar beyazı bir atın üzerinde nasıl görmüş olduğunu anlattı.

“Kesinlikle,” dedi Mary, “[Hal] hep şu eski kıyafete dikkat edilmesine yol açıyor!”

Hal ona baktı; üstünde yine o eski patiska elbise vardı. “O elbiseye dair gizemli bir şey var,” dedi. “Peri masallarında karşınıza çıkan, sürekli olarak kendiliğinden onarılan, kendiliğinden yepyeni ve kolalanmış halde kalan o elbiseler vardır ya, işte onlardan biri sanki. Bir insana böyle tek bir elbise yeter!”

“Elbette, delikanlı,” diye karşılık verdi Mary. “Kömür kampalarında periler olmaz – meğerki elbisemi geceleyin yıkayan, sobanın üstünde kurutan, ertesi sabah ütöleyen ben kendim bir peri olayım.”

Mary bunları değişmeyen bir neşeyle söyledi; fakat acılar içinde yatmakta olan yaşlı madenci bile, bir genç kızın, sevgiyi aradığı dönemde sadece tek bir eski kıyafete sahip olmasının trajedisini anlayabiliyordu. Genç çifte baktı ve birbirlerine açıkça ilgi duyduklarını gördü; yaşlıların hep yaptığı gibi, aşkın ilerleyişine yardımcı olmaya hevesliydi. “Onun biraz portakal çiçeğine* ihtiyacı olabilir,” deme cesaretini gösterdi, zayıf bir sesle.

“Hadi canım, siz de!” diye güldü Mary, yine o değişmeyen neşesiyle.

“Kesinlikle,” diye lafa girdi Hal, aceleci bir yiğitlikle, “onun kendisi bir çiçek zaten! Bir madenci kampında bir gül – ve şiir kitaplarında onunla ilgili bir anlaşmazlık var. Birileri diyor ki, onu dalında bırakın; birileri de diyor ki, çok geç olmadan toplayın gül goncalarını, kadim zaman uçup gidiyor durmadan!”**

“Beni karman çorman ettin,” dedi Mary. “Az önce beyaz bir ata binmiştim.”

* Batı kültürlerinde, gelin buketleri ve taçlarında portakal çiçekleri kullanılması şeklinde bir halk geleneği vardır.

1591-1674 yıllarında yaşamış İngiliz din adamı ve şair Robert Herrick'in bir şiirinden dizeler (“gather ye rosebuds while ye may, old time is still a-flying!”).

“Hatırlıyorum,” dedi Yaşlı Edstrom, “o kadar eski olmayan bir zamanda, sen bir karıncaydın, Mary.”

Mary’nin surati ciddileşti. Onun kişisel trajedisi hakkında şakalar yapmak ile grev hakkında şakalar yapmak çok farklı şeylerdi. “Evet, hatırlıyorum. Saflarda kalacağımı söylemiştiniz! Siz benden daha akıllıymışsınız, Bay Edstrom.”

“İnsan yaşlandıkça akıllanıyor, Mary.” Eğri büğrü yaşlı elini ona doğru uzattı. “Devam ediyorsun, öyle mi?” diye sordu. “Artık bir sendikacısın, öyle mi, Mary?”

Mary, kurşuni gözleri parıldayarak, “Evet, öyleyim!” diye cevap verdi hemen.

“Bir söz vardır,” dedi ihtiyar adam. “Bir kere grevci olduysan, her zaman grevcisin. Kendin için biraz eğitim almanın bir yolunu bul, Mary. O zaman, büyük grev geldiğinde, madencilerin güvendiklerinden biri olacaksın. Ben burada olmayacağım, biliyorum. Benim yerimi gençler almalı.”

“Üstüme düşeni yapacağım,” diye karşılık verdi Mary. Sesi alçalmıştı. İhtiyar adamın ona dedikleri bir çeşit hayır duasıydı sanki.

Ev sahibi kadın çocuklarıyla ilgilenmek için aşağıya inmişti; kapıda bir beyefendi olduğunu söylemek için geri geldi. Kardeşinin ne zaman geleceğini bilmek istiyormuş. Hal birden hatırladı – bütün bu süre boyunca ağabeyi dışarıda yürüyüp durmuş olmalıydı ve yanında refakatçi olarak sadece bir “gezgin madenî eşya satıcısı” vardı! Küçük kardeşin Pedro’da kalma kararlılığı zaten bir parça zayıflamaya başlamıştı ve şimdi daha da zayıfladı; Hal yaşamın karmaşık olduğunu, görevlerin çatıştığını fark ediyordu! Yaşlı madenciye, bir kere daha, yokluk çekmesine müsaade etmeyeceğine dair güvence verdi ve sonra ona bir süre için veda etti.

Dışarıya çıktı ve onunla beraber Mary de merdivenin başına kadar geldi. Hal kızın büyük, kaba elini kendi eline aldı – bu defa etrafta onları görececek kimse yoktu. “Mary,” dedi, “bilmeni istiyorum ki hiçbir şey bana seni unutturmayacak; ve hiçbir şey bana madencileri unutturmayacak.”

“Ah, Joe!” diye bağırdı kız. “Seni bizden koparmalarına izin verme! Sana öyle çok ihtiyacımız var ki!”

“Evime bir süre için dönüyorum,” diye karşılık verdi Hal, “ama emin olabilirsin ki hayatımda ne olursa olsun, çalışanlar için mücadele edeceğim. Büyük grev geldiğinde – ki biliyoruz ki bu kömür diyarında o grev mutlaka olacaktır, işte o zaman kendi üstüme düşeni yapmak için burada olacağım.”

Cesaretle onun gözlerinin içine bakarak, “Kesinlikle, delikanlı,” dedi Mary, “selametle git, Joe Smith.” Bakışları değişmedi, fakat sesinde bir tutukluk olduğunu fark etti Hal ve onu kollarına almak için aniden bir istek duydu içinde. Çok şaşırtıcıydı. Jessie Arthur’u sevdiğini biliyordu; Mary’nin bir zamanlar ona sormuş olduğu soruyu hatırlıyordu – aynı anda iki ayrı kızı sevebilir miydi? Ona kabul ettirilmiş herhangi bir ahlak yasasına uygun değildi bu, ama galiba sevebilirdi!

BÖLÜM 31

Sokağa çıktı. Ağabeyi kızgın bir halde volta atıyordu. “Seyyar madeni eşya satıcısı” bir sohbet başlatmak için yeni bir girişimde bulunmuş ve cehenneme gitmesi cevabını almıştı – daha azı değil!

Sinirini Hal’dan çıkartarak, “E, işlerini hallettin mi artık?” diye sordu Edward.

“Evet,” diye karşılık verdi Hal, “sanırım hallettim.” Edstrom’un kırık kolunu Edward’ın kendine dert etmeyeceğini biliyordu.

“O zaman, Allah aşkına, üstüne düzgün bir şeyler giy ve biraz yemek yiyelim.”

“Tamam,” dedi Hal. Fakat isteksiz bir tavırla cevap vermişti ve diğeri ona dikkatle baktı. Edward, ay ışığında bile, küçük kardeşinin yüzündeki çizgileri ve gözlerinin etrafındaki oyukları görebiliyordu. İlk defa olarak, bu deneyimlerin genç adamın ruhuna ne kadar derinden işlediğini fark ediyordu. “Zavallı çocuk!” diye ünledi, aniden duygulanarak. Fakat Hal bir karşılık vermedi; duygudaşlık istemiyordu, herhangi bir şey istemiyordu!

Edward bir çaresizlik işareti yaptı. “Allah biliyor ya, senin için ne yapabileceğimi bilmiyorum!”

Otele dönmek için yürümeye başladılar. Yolda giderken, Edward kafasında zararsız bir sohbet konusu bulmaya çalıştı. Dükkânlar kapanmadan, kardeşi için bir kıyafet satın almış olduğunu söyledi. Teşekkür etmesine gerek olmadığını ekledi, suratsız bir edayla; Western City’ye yanında bir berduşla seyahat etmeye niyeti yoktu.

Böylece genç madenci, banyo yaptı; uzun bir zamandır ilk defa gerçek bir banyo. (Hanımların, Hal Warner’ın önünde, yoksulların en azından temiz kalabileceklerini söylemesi bir daha asla mümkün olmayacaktı!) Tıraş oldu; tırnaklarını kesti, saçlarını taradı ve bir beyefendi gibi giyindi. Hiç niyeti olmadığı halde, neşesinin en azından kısmen geri döndüğünü fark etti. Garip ve harikulade bir duygu – bir kez daha yeniden bir beyefendi gibi giyinmiş olmak. O yaşlı zencinin lafını hatırladı; ayak parmağına vurup kendi canını yakardı o adam ve sonra da, parmağının acısı geçince kendini ne kadar iyi hissettiğini söylerdi!

Bir restoran bulmak için dışarı çıktılar ve giderlerken, yolda son bir talihsizlik geldi Edward’ın başına. Hal ihtiyar bir madencinin yürüyüp geçtiğini gördü ve durup bağırdı: “Mike!” Kendisinin artık bir beyefendi olduğunu unuttu; ihtiyar madenci de unuttu. Bir an şaşkınlık içinde baktı, sonra Hal’a doğru atıldı ve bir boz ayının kucaklamasıyla ona sarıldı.

“Benim yamak! Benim yamak!” diye bağırdı ve Hal’ın sırtına esaslı bir şaplak vurdu. “Yahu!” Sonra diğer eliyle de bir şaplak vurdu. “Hey! Aslanım benim!” Sonra da kıllı suratıyla öptü onu!

Ama bütün bu sevinç gösterilerinin ortasında, yamağıyla ilgili ters bir durum olduğu geldi aklına. Geri çekilip dikkatle baktı. “Güzel elbiselerin var! Zengin olmuşun, ha?”

Yaşlı adam herhalde Hal’ın sırrıyla ilgili herhangi bir söylenti işitmiş değildi. “İşlerim bayağı iyi gitti,” dedi Hal.

“Ne iş yapıyorsun, ha?”

“Kuzey Vadisi’nde bir grevde çalıştım.”

“Ne? Grevde çalışıp para kazanır mı insan?”

Hal güldü, ama bir açıklama yapmadı. “Sen ne işte çalışıyorsun?”

“Ben de grevde çalışıyorum – tek başıma grevde.”

“İşin yok mu?”

“İki gün demiryolunda çalıştım. Orada raylar için yol açtım. Günde iki-yirmi-beş verdiler*. Sonra başka iş olmadı.”

“Maden ocaklarını denedin mi?”

“Ne? Ben mi? Hepsi duymuş beni! San José’ye gittim. Ocak amiri dedi, ‘Çek git buradan, seni gidi ihtiyar şikâyetçi! Bu bölgede iş bulamazsın artık!’”

Mike Sikoria’ya şöyle bir baktı Hal ve kirli ihtiyar suratının çökmüş ve kansızlıktan beyazlamış olduğunu, sözlerindeki o zayıf neşeyi yalanladığını gördü. “Bir şeyler yemeye gidiyoruz,” dedi. “Bizle gelmek istemez misin?”

“Kesinlikle!” dedi Mike şevkle. “Yemeyi azalttım bugünlerde.”

Hal ağabeyini “Bay Edward Warner” olarak tanıttı, o da, “Nasılsınız, efendim?” dedi. Yaşlı Slovak’ın uzattığı nasırlı pençeyi sakınarak kabul etti, ama kendi yüzündeki sinirlenme ifadesine engel olamadı. Sabrı tamamen tükenmişti artık. Düzgünce bir restoran bulmayı ve hakiki bir yemek yemeyi ümit etmişti; ama şimdi, bu yaşlı adam onun önünde tıknırken, elbette ki herhangi bir yemeğin tadını çıkaramazdı.

Bütün gece açık duran bir aşevine girdiler. Hal ve Mike peynirli sandviç ve süt istedi, Edward ise oturdu ve kardeşinin böyle gıdaları yiyebilmesini hayretle seyretti. O arada, iki eski ahabap birbirlerine hikâyelerini anlattılar. Yaşlı Mike dizine vurdu ve Hal’in maceralarını öğrenince keyifle bağırdı. “Ah, seni gidi yamak!” diye ünledi; sonra da, Edward’a dönüp, “Bir pırlanta değil

* Mike Sikoria, yabancı kökenli maden işçilerinin çoğu gibi, bozuk bir İngilizceyle konuşur. Burada, günlük ücretinin iki dolar yirmi beş sent olduğunu anlatmak istediğini sanıyoruz.

mi o?" diye sordu. Edward'ın sırtına bir şaplak vurdu. "Yeminle, benim yamağı alt edemezler!"

Hal onu en son Kuzey Vadisi hapishanesinin penceresinden görmüştü; Mike Sikoria o sırada Hal'ın imzasının kopyalarını dağıtmaktaydı ve sonra da Bud Adams tarafından derdest edilmişti. Maden muhafızı onu enerji santralının arka tarafında bir barakaya götürüp atmıştı; orada, imza kopyalarının dağıtımına yardım ederken tutuklanmış olan Kauser ve Kalovac adlı iki diğer adamla karşılaşmıştı Mike.

Mike, başından geçenleri, her zamanki canlı tavrıyla ayrıntılı olarak anlattı. "'Hey, Bay Bud,' dedim ona, 'eğer beni kanyondan aşağı yollayacaksan, eşyalarımı almak isterim.' 'Eşyaların için cehenneme git,' dedi bana. Sonra dedim ki, 'Bay Bud, mesai paramı almak isterim.' Bana dedi ki, 'Sana bol bol mesai parası vereyim hemen burada!' Sonra bana vurdu, yere yıktı beni. Sonra da beni tutup kaldırdı ve dışarıya sürükledi. Orada bekleyen büyük bir otomobil gördüm ve dedim ki, 'Yahu, bir otomobilde gidiyorum! Elli yedi yaşında ihtiyar bir herifim ben; hayatımda hiç otomobile binmedim, vallahi. Bir otomobile hiç binmeden öleceğimi sanırdım hep!' Kanyondan aşağı gittik, etrafa baktım ve dağları gördüm ve yüzümde hoş ve serin rüzgârı hissettim. Dedim ki, 'Sağ olasin be, Bay Bud, bu otomobili hiç unutmam ben artık. Hayatımda hiç böyle hoş vakit geçirmedim ben.' O dedi ki, 'Kapa çeneni, ihtiyar yabancı!' Sonra çayırlara geldik, Kara Tepeler'e çıktık. Orada durdular ve bize dediler ki, 'Haydi bakalım, inin aşağı.' Bizi orada tek başımıza bıraktılar. Dediler ki, 'Geri gelerseniz, sizi yakalarız, bağırsaklarınızı deşeriz!' Sonra hemen gittiler. Zavallı bizler yedi saat yürüdük, sonra bir eve rastladık. Fakat aldırış etmedim ben. Yiyecek bulmak için dilendim ve sonra ray tamir işine girdim; senin hapisten çıktığını öğrenemedim, dedim ki yamağımı kaybederim ve bir daha onu hiç göremem belki."

Yaşlı adam burada durdu, Hal'a sevgiyle baktı. "Kuzey Vadisi'ne mektup yazdım, sana. Fakat cevap alamadım. Seni aramak için raylar üstünde bütün yolu yürüdüm."

Nasıl olurdu? Hal merakla sordu kendine. Bu kömür diyarında dehşetin en çıplak halleriyle karşılaşmıştı – ama işte, buradan ayrılacağı düşüncesi onu çok da mutlu etmiyordu! Yaşlı Mike Sikoria’yı, onun kıllı öpüşünü, onun ayı gibi sarılışını özleyecekti!

Eline yirmi dolarlık bir banknot sıkıştırdığında yaşlı adamın dili tutuldu. Ona ayrıca Edstrom ile Mary’nin adresini ve Johann Hartman’a hitaben yazılmış bir pusulayı da verdi. Hartman, kasabaya gelen Slovaklar arasında faaliyet göstermek için kullanabilirdi onu. Hal, o gece Western City’ye geri dönmek zorunda olduğunu, ama eski dostunu asla unutmayacağını ve onun iyi bir iş bulmasını temin edeceğini söyledi ona. Yaşlı adam için babasının taşra malikânesinde bir çeşit istihdam düşünmeye çalışıyordu. Evcil bir ayı!

Trenin hareket saati yaklaşıyordu. Işıkları söndürülmüş yataklı vagonlardan oluşan uzun bir katar perona yanaştı. Vakit geçti – gece yarısından sonraydı; ama yine de Yaşlı Mike orada bekliyordu. Şimdi, güzel giysileri ve yirmi dolarlık banknotlarıyla Hal’a huşu içinde bakıyordu; ama yine de ona bir kere daha sarıldı ve kıllı suratıyla onu bir kere daha öptü. “Güle güle git, benim yamak!” diye bağırdı. “Geri dön, e mi, benim yamak! Ben unutmam yamağımı!” Tren hareket ettiğinde, yıpranmış şapkasını salladı ve son bir bakış, son bir veda için peron boyunca koştu. Hal vagona döndüğü zaman, gözleri epeyce nemlenmişti.

Yazar, daha önceki deneyimlerinden şunu öğrenmiştir ki *Kömür Kralı* gibi bir romanı okuyan birçok insan orada anlatılanların gerçeğe uygun olup olmadığı hakkında bilgilendirilmeyi arzu ederler. Kitabın o niyetle mi yazılmış olduğunu sormak için yazara mektup gönderirler; kendilerini ve başkalarını inandırmak için kanıt isterler. Hayatı boyunca bu türden binlerce mektubu cevaplamış olduğundan, bunlar gibi başka mektuplara peşinen cevap vermek yazara mantıklı görünüyör.

Kömür Kralı, Amerika'nın birçok yerinde bulunan kömür kamplarındaki örgütsüz işçilerin hayatının bir resmidir. Benzer koşullar Batı Virginia, Alabama, Michigan, Minnesota ve Colorado gibi birbirine çok uzak yerlerde de bulunabildiğinden, yazar belirli bir yerin adını vermekten kaçınmıştır. Bu resimdeki ayrıntıların çoğu, yazarın 1913-14 yıllarındaki büyük kömür grevi esnasında ve bunun hemen ardından ziyaret ettiği Colorado eyaletinden toplanmıştır. Kitapta, yazarın o dönemde gözlemlediği koşullar ve olayların gerçekçi bir resmi verilir. Hemen hemen tüm karakterler gerçek kişilerdir ve toplumsal önem taşıyan her olay sadece gerçekten olmuş değil, aynı zamanda tipik bir olay niteliğindedir. *Kömür Kralı* romanında tasvir edilen hayat, bugün bu "özgürlük ülkesi" içinde yüz binlerce erkek, kadın ve çocuğun yaşamakta oldukları hayattır.

Kanıt görmek isteyen okurun dileği yerine getirilebilir. Colorado kömür greviden daha çok araştırılıp incelenmiş bir grev hiç olmadı. Bu konuyla ilgili yazarın elindeki malzeme sekiz milyon sözcükten daha az olamaz; bunun çoğu, devlet gözetimi altında kaydedilen tanık beyanlarından oluşur. En başta, yaklaşık iki milyon sözcükten oluşan, sık yazılmış üç bin sayfalık bir resmî belge olan, Kongre Komitesinin raporu; yine bir resmî belge olan, ABD Endüstriyel İlişkiler Komisyonu önünde verilmiş aynı

miktarda tanık beyanları; bu hikâyedeki her iddiayı destekleyici nitelikte, 189 sayfalık bir kitap şeklinde basılmış, aynı komisyon için hazırlanmış, Colorado grevi üzerine bir özel rapor; Colorado Valisinin teklifiyle görevlendirilen bir komite önünde verilmiş, yaklaşık dört yüz bin sözcükten oluşan tanık beyanları; Amerika'daki İsa Kiliseleri Federal Konseyinin ve Cemaat Kiliseleri Sosyal Hizmet Komisyonunun temsilcisi sıfatıyla grevi araştırmış olan Rahip Henry A. Atkinson tarafından yazılmış bir rapor; Colorado eyalet milis örgütüne yapılmış ayrıntılı bir araştırmanın raporu; anlaşmazlık esnasında her iki tarafça yayımlanmış bültenler; muhtelif adli soruşturmalarda verilen tanık beyanları; ve son olarak, değişik yazarların *Everybody's Magazine*, *Metropolitan Magazine*, *Survey*, *Harper's Weekly* ve *Collier's Weekly* dergilerinde 1914 yılı içinde basılmış yazıları bulunmaktadır.

Yazar, bu muhtelif kaynaklardan seçtiği parçaların bir derlemesini hazırlamış, bunu kitabın sonunda bir ek olarak yayımlamayı tasarlamıştı; ama elyazması yayıncıların elinde olduğu sırada, bir belge ortaya çıktı ki otoritesinin gücüyle tüm diğer belgeleri gölgede bırakır gibi göründü. *Kömür Kralı* romanında ortaya konulan birçok konudan en temel olanları kapsayan bir davada, Colorado Eyaleti Yüksek Mahkemesince bir karar verilmişti. Çağdaş hayata ilişkin bir romanın yazarı, eserinin doğruluğunun toplumdaki en yüksek yargı organınca hükme bağlanıp tespit edilmesi şansına pek sık ulaşmaz!

Colorado'nun Huerfano ilçesinde, Kasım 1914'teki seçimlerde, kömür diyarının her tarafında "Huerfano İlçesinin Kralı" adıyla bilinen bir kişi olan, yeniden şerif seçilmek için Cumhuriyetçi Partiden adaylığını koyan J. B. Farr, 329 oy farkıyla yeniden seçildi. Rakibi olan Demokratların adayı, "suistimal, hile ve usulsüzlük" iddiasıyla seçim sonucuna itiraz etti. İlçe mahkemesi Farr lehine bir karar verdi. Bu karara karşı Eyalet Yüksek Mahkemesine bir temyiz başvurusu yapıldı. 21 Haziran 1916'da, Farr görev süresinin neredeyse tamamını doldurduktan sonra, Yüksek Mahkeme, iddia edilen bütün hallerde ve bütün gerekçeler

temelinde muhalefet aday listesi lehine tespitler yaparak, Farr'ı ve onunla birlikte seçilmiş olan bütün yetkilileri görevden alan bir karar verdi.

Verilen karar uzundur – yaklaşık on bin sözcükten oluşuyor; ve kararın hukuki ayrıntıları okuru ilgilendirmeyecektir. En önemli kısımlarını burada vermek yeterli olacak. Okurdan, bu kısımları dikkatle incelemesini, sadece mahkemenin ifşa ettiği somut kanunsuzluğu değil bunun daha genel anlamlarını da düşünmesini rica ederim. Bu kanunsuzluk o denli emsalsizdi ki kanuna aykırı fiillerin tarihi alanında geniş bilgiye sahip olmalarından ötürü seçilmiş kişiler olan mahkeme yargıçları şunu deme gereğini hissettiler: “Kitaplarda bunun gibi bir hilenin benzerini göremedik ve böylesi bir davranışı tartmak için bir terazi olarak, özgür bir devlette kanunun lafzı ve ruhuna başvurmak zorundayız.” Şuna da dikkat edilsin ki bu “adı olmayan suç”, ani bir tutkuya kapılarak işlenmiş bir suç değil, bir politika suçu; muazzam güç sahibi, kazanç peşinde koşan şirketlerce bilinçli olarak tasarlanmış ve icra edilmiş bir suçtu. Onların servetini koruma ve çoğaltmanın bir aracı olarak bu suçu emretmiş olan büyük servet sahibi o adamların psikolojisini hayal etsin okur; bu adamların kendi çaresiz işçilerine karşı tutumunun ne olacağını anlasın; sonra da, *Kömür Kralı* romanında tasvir edilmiş olup da o karakterdeki adamların emretmekten kaçınacağı herhangi bir fiil var mıdır diye sorsun kendine.

Mahkemenin kararında, ilk olarak, esas itibarıyla davalı Farr'ın avukatının beyanları kullanılarak, davanın bir özeti verilmektedir; o halde, pratik bakımdan, aşağıdaki ifadeler, kömür şirketlerinin egemenlik sahalarına dair kendi anlatımları olarak alınabilir:

“Her maden ocağının kuyusunun etrafında, kantarhane, maden ocağı idarehanesi, dükkânlar, barakalar ve ek binalar toplanmıştır; bunlara çok yakın, bir taş atımı mesafede, madencilik şirketinin arazisi üzerine inşa edilmiş madenci kulübeleri toplu halde bulunur. Kampın bütün sakinleri madenin çalışanlarıdır.

Başka bir sanayi yoktur. ‘Kamp’ bunlardan ibarettir. Sekiz ‘kapalı kampın’ hepsinde hemen hemen aynı şartların mevcut olduğu görülmektedir ve o şartlar genel olarak şöyleydi: Amerika Birleşik Maden İşçileri Sendikası üyeleri, örgütleyicileri veya ajitatörlerinin, mümkün olabildiği kadarıyla, kamplara girmeleri engelleniyor ve bu amaçla kampların etrafına muhafızlar yerleştiriliyordu. Sekiz ‘kapalı kamptan’ bir tanesi, ‘Walsen’ adlı kamp, Ekim 1913’teki grevin başlangıcında dikilmiş olan bir çitle çevriliydi ve yargılama süresi boyunca da çevrili olmaya devam etti. ‘Rouse’ ve ‘Cameron’ adlı kamplar ise, hiçbir zaman tamamen değil, kısmen çitle çevriliydi. Bu kamplara ve dolaylarına giren tüm kişilerin bir geçiş belgesine sahip olmalarının şirketlerce mecbur tutulduğu kabul edilmekte ve bunun bir ‘endüstriyel gereklilik’ olduğu ileri sürülmektedir.”

Mahkeme daha sonra şunları diyor:

“Mayıs 1914’te Federal birlikler ilçeye girmiştir ve bundan sonra ciddi şiddet eylemleri olmadığı ve seçim tarihine kadar ve seçimin ardından ve bu yargılama zamanına kadar düzenin muhafaza edildiği hususunda tanık beyanları uyuşmaktadır.

“İşte bu durum altında, Temmuz 1914’te İlçe Yöneticiler Kurulu seçim bölgelerinden bazılarında değişiklik yaparak söz konusu kamplardan her birini ayrı bir seçim bölgesi oluşturacak şekilde düzenledi ve birkaç çiftliği kapsayan tek bir istisnayla, bu seçim bölgeleri, bazı hallerde çitlerle ve bütün hallerde silahlı muhafızlarla korunan her bir kampın etrafındaki çitler ve sınır çizgileriyle uyumlu olacak şekilde belirlendi. Böylece, her seçim bölgesi, ilçe yöneticilerinin bu emsalsiz işlemiyle, (sınırlarını yine onların kasten öyle tayin etmiş oldukları) o seçim bölgesinin toprağına kimlerin gireceği ve kimlerin giremeyeceğini müstebit bir tarzda ilan eden bir kömür şirketinin özel arazilerinin içine ve o şirketin özel denetimi altına münhasıran yerleştirilmiş oldu.

“Sadece tek bir istisnayla, bu şekilde oluşturulan seçim bölgelerinin her biri içindeki tüm araziler ve binalar kömür şirketlerinin mülkiyetinde veya denetiminde bulunmaktaydı; söz konusu

seçim bölgelerinde ikamet eden her şahıs, yukarıda belirtilen istisnaıyla, bu özel şirketlerin veya onların bağlı şirketlerinin bir çalışanıydı; Farr'ın iş ortağı olan bir meyhane işletmecisi hariç, her yargıç, kâtip veya seçim memuru da kömür şirketlerinin bir çalışanıydı.

“Oy verme yerleri bu şirketlerin arazilerinde ve binalarının içindeydi; seçmen kayıt listeleri, aynı şirketlerin özel ofisleri veya binalarında tutulmakta ve onların mülkiyeti altında olan bir şey gibi kullanılmakta ve işlem görmekteydi.

“Böylece, kamusal seçim bölgeleri ve kamusal seçim mekanizması, özel kömür şirketlerinin mutlak hâkimiyeti ve emredici kontrolüne devredildi ve onlar tarafından, kendi madenleriymiş gibi mutlak ve özel biçimde, kendi özel amaçları doğrultusunda kullanıldı ve bu özel şirketlerin açık izni olmadıkça hiç kimse o seçim bölgelerine ne kamusal ne de özel herhangi bir amaçla giremez oldu.

“Söz konusu seçim bölgelerine kimlerin gireceğini belirleme hakkı, kayıtlardan görüldüğü üzere, tüm sınıflardan insanlara karşı kullanıldı; iş adamları, tacirler veya başka bir sıfatı olanlar. Söz konusu şahsın maksadının kamusal veya özel nitelikte olması fark etmiyordu. Gerçekten de, öyle anlaşıyor ki, bir defasında, resmî bir iş üzerinde bulunan eyalet valisi ve irtibat generali bu kapalı kamplardan birine girmek istedikleri halde içeri alınmamışlar. Seçim gününde, Walsen Madeni seçim bölgesi için görevli olan Demokrat Partili sandık gözlemcileri ve itirazcılar –ki bunlar arasında Demokratların şerif adayı Neelley de varmış– seçim bölgesine ve sandıklara gitmek için onlara eşlik etmek üzere bir Federal askerî birlik talep etmek zorunda kalmışlar ve söz konusu askerler gün boyunca ve gecenin de bir kısmında muhafız olarak onların yanında kalmış...

“Kapalı kamplar ve seçim bölgelerinin durumuyla ve Demokrat Parti temsilcilerinin o seçim bölgeleri içinde kampanya konularını müzakere etmelerinin engellenmesiyle ilgili herhangi bir şüphe eğer varsa, seçilmesine itiraz edilen Farr için tanıklık

eden Weitzel'in beyanları o şüpheyi tamamen gidermektedir. Bu tanık, Pueblo'da ikamet ettiğini ve Colorado Yakıt ve Demir Şirketinin genel müdürü olduğunu; Rouse, Lester, Ideal, Cameron, Walsen, Pictou ve McNally kamplarının onun yetki alanı içinde olduklarını; kampların genel sorumluluğunu taşıdığını ve Colorado'da bu hususta başkan hariç onun üstünde herhangi bir şirket yetkilisi olmadığını; müdürler ve diğer çalışanların ona bağlı olduklarını; Federal birliklerin takriben 1 Mayıs 1914 tarihinde geldiklerini ve Ocak 1915'e kadar kaldıklarını; bütün bu kamplarda, şirket çıkarlarına husumet içinde olan kişileri dışarıda tutmaya çalıştığını; kampların özel mülk olduklarını ve şirketinin bunları özel mülk olarak kullandığını; şirketin ve yetkililerinin, kendisi eliyle, kamplara kimlerin girebileceği ve kimlerin giremeyeceği hususunda yetki kullanmayı deruhte ettiklerini; içeri girmek isteyen kişilerin, nizamiyedeki görevliye veya kamp müdürüne, Birleşik Maden İşçileri Sendikasıyla bağlantılı olmadıkları veya onun hizmetinde ajitator olarak çalışmadıkları hususunda güven veya itimat vermeleri halinde kampa alındıklarını; karşı oldukları hiç kimsenin sosyal münasebet veya başka bir amaçla içeriye alınmadığını; kendisi ve emri altındaki yetkililerin oraya gelen herhangi bir kimsenin ajitasyon amacıyla gelip gelmediğine karar vermeyi üstlendiklerini; hatırladığı kadarıyla Demokratların komite başkanı olan Bay Mitchell'in ajitatorlar ile birlikte görüldüğü, bir gazeteyi yönettiği ve Birleşik Maden İşçileri Sendikasıyla ya dolaysız ya da dolaylı bağlantı içinde olduğunu; Demokratların şerif adayı Bay Neelley'in de ajitatorlar ile birlikte görüldüğü ve sakıncalı bir karakter sayılacağını; gelen Federal birliklerin huzuru ve normal şartları yeniden tesis ettiklerini; daha sonra hiçbir isyan hareketi olmadığını; Federal askerler buradayken, şirketin ajitasyon dışında hiçbir korkusu olmadığını beyan etti. Kampta tartışma yapılmasına karşı, şirket gayesinin kabulüne karşı önleyici tedbirler alıp almadığı sorulduğunda, 'Bunu teşvik etmezdik,' diye cevap verdi. Şirket, örgütleyicilerin (ne kadar barışçıl bir biçimde davranırlarsa davransınlar) kampa

gelmelerini teşvik etmezdi; şirket, çalışanlarla birtakım ilkeleri tartışmak veya onlarla fikir alışverişi yapmak veya onların aklına seslenmek veya onlarla birtakım şeyleri makul biçimlerde tartışmak bahanesiyle hiç kimsenin kampa girmesine izin vermezdi, çünkü deneyimlerden biliniyordu ki eğer içeri girmelerine müsaade edilirse, şiddet tehditlerine başvuracaklardı. Şimdi herhangi bir şiddet eylemine başvuramazlardı, ama insanların korkması ve ayrılmasına sebep olabilirlerdi ve şirket, çalışanlarını elde tutmak istiyordu. Bir kimsenin orada işi olup olmadığına yetkili şahsın mı karar verdiği soruldu; muhtemelen müdürün girmek isteyen o kişiye burada ne işi olduğunu soracağı cevabını verdi. Farr'dan kampa giriş için bir izin belgesi isteyen herhangi bir kimsenin büyük ihtimalle izin belgesi alacağını...

"Kapalı seçim bölgelerinde bir siyasi toplantı yapmak için sadece tek bir girişim oldu. Bu toplantıyı düzenleme girişiminde bulunan Joseph Patterson bu hususta aşağıdaki tanık beyanını vermiştir*:

'Oakview'de bir siyasi toplantıda bulundum. Oakview madenin müdür yardımcısı Bay Jones'un yakın, şahsi dostuydum ve ona bir mektup yazarak orada bir siyasi toplantı yapılması için müsaadesini istedim. Cumartesi akşamı ondan, böyle bir toplantı yapabileceğimi bildiren bir mektup aldım. Toplantıdan önceki gün, müdür yardımcısından bir telefon mesajı geldi. Oraya herhangi bir karışıklık çıkarmak için mi geleceğimi soruyordu. Kesinlikle öyle bir maksadımız olmadığını söyledim ve eğer müdür o şekilde düşünüyorsa, gelmeyeceğimizi ifade ettim. Müdür yardımcısı, müdüre, orada Demokrat Parti adına bir toplantı yapacağımızı söylemiş. Jones adlı müdür de, toplantı için okul binasına gitmeden önce akşam idarehaneye gelmemi istemiş. Toplantı yerine vardığımda, İngilizce konuşan yedi veya sekiz kişi ve on

* Mahkemenin kararında, "Joseph Patterson... aşağıdaki tanık beyanını vermiştir" denildikten sonra, tek tırnak işaretleri içine alınan bütün paragraf boyunca tanığın ifadesi dolaylı anlatım yoluyla (yani, mahkemenin kendi ağzından) verilmektedir. Biz, bu paragraftaki anlatımı, tanığın kendi anlatımı olarak (birinci tekil kişi – "ben" – biçiminde) vermeyi seçtik.

kadar Meksikalı vardı. Müdür, Bay Morgan ve Bay Price çoğu zaman kapının dışında durdular. Müdür, okul binasına doğru gelen ilk birkaç kişiyi durdurdu ve onlarla konuştu, onlar da kampa geri döndüler. Aynı şey birkaç kere oldu. Morgan ile konuştuktan sonra hemen kampa dönüyorlardı. Ben bunu görünce, okul binasına girdim ve toplantı yapmanın faydası olmadığını, hiç kimsenin gelmesine izin verilmediğini söyledim. Bu toplantı, şirket arazisindeki bir kamu okul binasında yapılacaktı. Toplantıyı düzenlemek için Oakview Madencilik Şirketinin müdüründen izin almam gerekiyordu...'

"Kapalı seçim bölgelerinde kayıtlı seçmenlerin sayısının verilen oyların sayısından çok daha büyük olduğu anlaşılmaktadır ve bu durum kendi başına, iddia olunan seçmenlerin niteliklerine dair açık ve adil bir soruşturma talep edilmesi için yeterliydi.

"Tanık beyanlarından anlaşıldığına göre, bu kapalı seçim bölgelerinde oy verenlerin birçoğu İngilizce konuşmayı veya yazmayı bilmiyordu ve çok defa seçim memurları, kanuna aykırı surette oy pusulalarını onlar için işaretleyerek, o kişilere yardım ettiler. Yine anlaşılıyor ki oy pusulaları o şekilde basılmıştı ki... (Burada, bir hile ayrıntılı olarak açıklanıyor. Oy pusulası o şekilde basılmış ki verilecek oylara bir kart hilesiyle kumanda edilebiliyor-muş.) Böylece, söz konusu seçmenler adaylar arasında bir tercih yapmıyorlar, şirketlerin yönlendirmesi altında basitçe pusulanın üstünde R harfinin olduğu yere işaret koyuyorlardı. Bu şekilde yapılan seçim, bir görüş veya karar ifadesi veya oy hakkının bilinçli olarak kullanılması olmayıp, açıkça söylenirse, kömür şirketince dikte edilen bir oy vermeydi; hatta öyle ki bu şirketlerin adamları âdeta oy pusulalarını bizzat kendileri işaretlemiş, seçmenlerin katılımı söz konusu bile olmamıştı. Bir seçimin daha sahtekârca ve rezilce suistimali tasavvur edilemez...

"Davalı vekili, kapalı bölgelerin bir 'endüstriyel gereklilik' olduğunu ve bu nedenle kömür şirketlerinin kampanya dönemindeki hareket tarzının haklı olduğunu ileri sürmektedir. Böyle bir hareket tarzı bu gibi şirketlerin kendi özel işleyişlerinde kendi

özel mülkleriyle sınırlandığı vakit nasıl görülebilirse görülsün, gerçek şudur ki kamusal bir maksada tahsis edilmiş olan ve özellikle de halkın seçmen olarak görevleri ve yetkilerini kullanma hakkıyla ilgili olan bir mekân söz konusu olduğunda o hareket tarzının haklılığı ileri sürülemez.

“Öyle anlaşıyor ki ilçe yöneticiler kurulunun üyeleri ve tüm diğer ilçe memurları Cumhuriyetçiydi ve seçilmelerine itiraz edilenlerin vekili tarafından beyan edildiği gibi, Cumhuriyetçi adayların başarılı olması kömür şirketlerince kendi çıkarları yönünden hayati sayılmaktaydı. Kömür şirketleri ve Cumhuriyetçi yetkililer ve adaylar arasındaki yakın irtibat hem kampanya öncesinde hem de kampanya esnasında o kadar belirgin bir hal almış görünüyor ki, söz konusu memurların, kömür şirketlerine karşı olan görevlerini, kamu hizmetine karşı olan görevlerinden üstün telakki ettikleri kanaatine varılabilir. Kapalı bölgelerin o şekilde oluşturulmasında bu şirketlerin keyfine ve menfaatine uygunluğun hedeflenmediğini veya bu şirketlerin görüşü ve rızasının alınmadığını söylemek insan zekâsını hiçe saymak ve insan tecrübesini inkâr etmektir. Yeni seçim bölgelerinin teşkilinde açıkça belli olan maksat, kömür şirketlerinin –dava konusu olan seçimlerde yapmış oldukları gibi– oradaki seçimleri yönetme ve yönlendirme fırsatına sahip olabilmeleriydi. Bu kapalı bölgelerin, ilçe yöneticileri tarafından, kömür şirketleri temsilcilerinin suç ortaklığıyla, hatta belki de onların açık talimatıyla teşkil edilmiş oldukları sonucuna varmak kaçınılmazdır.

“Özel şirketlerin kamuoyunu bastırdıkları, seçme hakkının vatandaşlarca özgürlük içinde kullanılmasına engel oldukları, tüm seçim memurlarını dikte ve kontrol ettikleri, kamu işlerinin kamusal müzakeresini yasak ettikleri ve seçim veya kamu mekânlarına, barışçıl bir surette ve barışçıl maksatlar için, hangi vatandaşların girebileceği ve hangi vatandaşların giremeyeceği hakkında buyurgan bir tavırla kurallar koydukları bir durumda, anayasada öngörülen şekilde özgür, açık ve adil seçimler olamaz...

“Kitaplarda bunun gibi bir hilenin benzerini göremedik ve böylesi bir davranışı tartmak için bir terazi olarak, özgür bir devlette kanunun lafzı ve ruhuna başvurmak zorundayız...

“Barışçıl toplantı hakkının engellenmesi, seçimi etkilemekten başka bir amaca yönelik olamazdı. Bu seçim bölgelerinin teşkilinden sonra, onlardan hiçbirinde, seçim tarihine kadar ve dahi bu davanın tarihine kadar herhangi bir karışıklık olmamıştır. Federal birlikler, huzuru korumak ve can ve mal güvenliğini sağlamak için, her zaman orada bulundular. Herhangi bir karışıklık olacağını düşünmek için hiçbir neden yoktu. Dolayısıyla, söz konusu hakkın küstahça engellenmesi, vatandaşların doğuştan gelen ve devredilemez haklarının affedilemez ve arsızca bir ihlaliydi.

“Savunma, çelişen kanıtlara değil, seçimin yürütülmesinin bir ‘endüstriyel gereklilik’ olarak haklılaştığı iddiasına dayanmaktadır.

“Son yıllarda bu eyalette, vatandaşların doğuştan gelen ve anayasal haklarını engellemenin ‘askerî gereklilik’ ile haklılaştırılmasını çok duyduk, ama sanıyoruz ki özgür insanların temel haklarının ihlalini ‘endüstriyel gereklilik’ mazeretiyle haklı kılmaya teşebbüs edilmesiyle ilk defa karşılaşyoruz.

“Askerî eylemlerin, ordu yoluyla ve kamu barışı ve güvenliğini koruma amacıyla, devletin kendi eylemleri oldukları nazariyesi temelinde, askerî gereklilik iddiasında bir miktar haklılık olduğunu kabul edecek olsaydık bile, özel bir şirketin, kendi özel silahlı güçleriyle, devletin en kutsal vatandaşlık hakkını ihlal edebilmesi ve özel ‘endüstriyel gereklilik’ savunmasında kanuni bir mazeret bulabilmesi, mahkemelerce kabul edilemeyecek ölçüde anarşi kokan bir düşüncedir.

“Dosya dikkatle incelendiğinde, itiraz edenlerce sunulan konuyla ilgili ve uygun nitelikte o kadar çok tanık beyanının alt mahkeme tarafından reddedildiği görülmektedir ki yargılamayı yürütmüş olan hâkimin, en azından reddihâkim talebinde iddia edilen ölçüde, peşin hükümlü ve taraflı olduğu sonucuna varmak

zorunlu hale gelmekte ve kararın bozulmasını haklı kılmaya bu bile kendi başına yeterli olmaktadır...

“Yukarıda açıklanan nedenlerle, önümüzdeki her bir durumda alt mahkemenin kararının bozulmasına ve Niggerhead, Ravenwood, Walsen Madeni, Oakview, Pryor, Rouse ve Cameron bölgelerindeki bütün seçim sonuçlarının iptali ve yok sayılmasına ve adı geçen bölgelerden her birindeki seçimin geçersiz ilan edilmesine karar verilmiştir. Söz konusu bölgelerdeki seçim sonuçları ilçeye ait toplam seçim sonuçlarından düşüldüğünde, itirazcılardan her biri lehine esaslı ve tartışmasız bir çoğunluk oluşmakta ve her birinin aday olduğu makama seçilmiş ilan edilmesi hakkı doğmaktadır.

“Buna ilaveten, temyizdeki davalı J. B. Farr’ın Huerfano ilçesinin usulünce seçilmiş şerifi olmadığına ve temyizdeki davacı E. L. Neelley’in adı geçen ilçenin usulünce seçilmiş şerifi olduğuna karar verilmiştir. Dolayısıyla, adı geçen ilçenin ve adı geçen E. L. Neelley’in, derhal ve kanunen gerekli nitelemeyi müteakip, Huerfano ilçesi şerifliğinin görevlerini üstlenip yerine getirmeleri emredilir...”

Kömür kampında siyaset üzerine mahkemenin görüşünden bu kadarı yeterli. Konuyla ilgili olarak, yazarın yapacağı sadece bir tane yorum bulunuyor. Amerika’nın tek bir ilçesinde bir grup ahlaksız yetkili görevden alındı diye adaletin yerine gelmiş olduğunu ve *Kömür Kralı* romanında tasvir edilen durumlar hakkında artık endişeye gerek olmadığını düşünmesin okur. “Huerfano İlçesi Kralı”nın yenilmesi, Colorado madencilerinin özgür insanlar olmak istiyorlarsa katetmek zorunda oldukları uzun yolda sadece tek bir adımdır. Bu mahkeme kararı, büyük şirketlerin endüstriyel gücüne hiç dokunmamıştır; ve bu güç, Huerfano ilçesi ve hatta Colorado eyaleti hükümetince kullanılmış olan herhangi bir güçten daha büyüktür. Bu endüstriyel güç, derinlere ve uzaklara yayılan bir köktür; gelişmesine müsaade edildiği sürece, siyasi “suistimal, hile ve usulsüzlük” denilen o zehirli bitkiyi tekrar tekrar büyütecektir. İster Colorado’da, ister Batı Virginia,

Alabama, Michigan veya Minnesota’da, ister Şikago mezbahalarında, ister Pittsburgh çelik fabrikalarında, ister Lawrence yünlü kumaş fabrikalarında, ister Paterson ipekli kumaş fabrikalarında olsun, bu türden sanayi topluluklarının vatandaşları ve işçileri, kâr amacına yönelik üretim sistemini kaldırıp, siyaset alanında zaten sahip oldukları söylenen şeyi –yani, halkın halk tarafından halk için yönetimini– sanayi alanında kuruncaya dek ne barış ne de özgürlüğe sahip olmadıklarını göreceklerdir.

NOT: Yazar *Kömür Kralı*’nın matbaa provalarını okumayı bitirdiği gün, düzenli olarak aldığı gazetede aşağıdaki haber yayımlandı:

**COLORADO MADEN İŞÇİLERİ
GREV YAPMA İZNİ TALEP ETTİLER
[A.P. GECE TELGRAFIYLA]**

DENVER (Colo.), 14 Haziran – Birleşik Maden İşçileri Sendikasının yetkilileri, Colorado Yakıt ve Demir Şirketince istihdam edilen sendika üyelerini temsilen, genel merkez yetkililerine telgraf çekerek grev yapma izni talep ettiler.

Sabah oturumunda, yakıt şirketi başkanı J. F. Welborn’un savaş esnasında eyalette işçi-işveren ihtilaflarını önleme amaçlı “barış programı” kapsamında yapılacak toplantıya katılmamasını kınayan bir karar kabul edildi.

İşçilerin sözcüsü John McLennan’a göre, işçilerin şikâyetleri, madenlerde “Rockefeller planının” uygulanması etrafında toplanmaktadır. McLennan, Bay Welborn’un toplantıya katılmayıp bu şikâyetleri işçilerle müzakere etmemesi yüzünden grev talebinin yoğunlaştığını söylemiştir.

S O N

Kendisi de kömür madenlerine sahip büyük bir işadının oğlu, Hal Warner, Colorado'nun Kayalık Dağları'nda, kendi deyimiyle "uygulamalı toplumbilim alanında bir yaz kursu" için, adını ve kıyafetini değiştirerek bir "madenci yamağı" olarak çalışmaya başlar ve maden işçilerinin acımasız yaşam ve çalışma koşullarına tanık olur. Dünyanın birçok ülkesinden gelen işçilerin yaşadığı madenci kampında (siyasal görüşleri değil saç renginden dolayı öyle anılan) İrlandalı "Kızıl" Mary ile ve daha birçok insanla tanışır. Başarısızlığa yazgılı bir grevin lideri olarak bulur kendini sonunda.

Zola'nın *Germinal*'ine benzetilen bu romanını yazmak için, Upton Sinclair 1913-14 yıllarında Colorado kömür madenlerine defalarca giderek gözlemler yaptı. İlk olarak 1917'de basılan *Kömür Kralı*, aynı yıllarda gerçekten yaşanmış olan ve askerî güç kullanılarak bastırılan büyük grevler dalgasına dayanır. Hal Warner yürekten bağlandığı dostlarından ayrılmak zorunda kalır, ama geri dönecek ve (yazarın ölümünden sonra, 1976'da yayımlanan) *Kömür Savaşı* romanında, mücadelesine bıraktığı yerden devam edecektir.

"Mary," dedi yaşlı adam, "Afrika'daki karıncalar hakkında yazılanları hiç okudun mu?"

"Hayır," dedi Mary.

"Onlardan milyonlarcası uzun sıralar halinde yürürler. Bir çukura geldiklerinde, ötekiler çukurun içine düşerler ve onların üstünden daha başkaları gelip düşerler, sonunda çukuru iyice doldururlar, böylece ötekiler çukurun diğer tarafına geçerler. Biz karıncalarız, Mary."

yordam
edebiyat

f YordamEdebiyat
t YordamEdebiyat
YordamKitap

ISBN 978-605-172-544-4

9 786051 725444